■ Ţrnt -/-a cp iu (tm) EDIŢIA SOCIETĂŢII PSIHOLOGICE DE LA MOSCOVA CU ASISTENŢA SOCIETĂŢII FILOZOFICE S PETERSBURG ÎNTREBĂRI DE FILOZOFIE PSIHOLOGII JURNAL, fondat de prof N Ya Grotom și A A Abrikosov AN XIV* Sub redactia cărții S N Trubetskoy și L M Lopatin Cartea I ( ) IANUARIE-FEBRUARIE mai mp Tip-chitografie a Parteneriatului IN Kushnerev și K(r) Pimenovskaya Ui , cu b hom Runa bibliotecii Biblioteca "Runivers " CONŢINUT Pagină Filosofia lui Nietzsche I-V Carte Evgheni Trubetskoy i Creștinismul antic și filosofia romană θ Zelin-sky Ce înseamnă filosofia lui Vl Solovyov S Bulgakov Psihologia și teoria cunoașterii Articolul unu G Chelpa- nou Învățături de bază ale psihologiei din punctul de vedere al voluntarismului N Looskago i - Eseuri despre filosofia științelor naturale Probleme ale materiei și teoria cunoașterii N Șciukareva Starea actuală a sociologiei I Apariţia şi dezvoltarea sociologiei A Gurevici Gândirea ca proces condiționat obiectiv S Askoldova o Critică și bibliografie I Recenzie de cărți P Struve Pe diferite subiecte (-) Culegere de articole SPb S Frank ^ II Pliant bibliografic III Revizuirea revistelor Biblioteca "Runivers" Pagină, Revue Philosophique nr i- Zeitschrift fur Philosophie und Philosophische Kritik r №№ ї π V Volkovich și Capital Rivista filosofica martie-aprilie N K Waldenberg Controversă Răspuns lui A I Petrazhitsky P Novgorodtseva Cu privire la controversa prof V F Chizh și Dr Ya F Kaplan Y Portugalova Societatea psihologică (Rapoarte despre întâlniri) Anunturi Biblioteca "Runivers" Filosofia lui Nietzsche "În vremea noastră se întâmplă uneori", spune Nietzsche, "ca o persoană în general să fie moale, moderată și reținută, să devină brusc furioasă, să spargă vasele, să răstoarne masa pusă, să țipe, să se înfurie, să ofenseze pe toată lumea și, în cele din urmă, se dă la o parte, rușinat și supărat pe sine Pentru ce, de ce? Este să mori de foame pe o parte sau să te sufoci în propriile amintiri? Pentru un om care are nevoile unui suflet înalt, discernător, care rareori își găsește masa așezată și mâncarea pregătită, pericolul este întotdeauna mare; dar zilele astea este extraordinară Abandonat în mijlocul unei epoci zgomotoase și vulgare cu care nu poate să împartă mesele, poate muri cu ușurință de foame și sete, sau de greață bruscă, dacă totuși decide să mănânce dintr-un fel de mâncare comun După toate probabilitățile, fiecare dintre noi a trebuit să stea în locul nepotrivit la masa comună; și doar cei mai înzestrați dintre noi, cei care sunt cel mai greu de săturat, cunosc acea dispepsie periculoasă care vine dintr-o percepție bruscă și dezamăgire în mâncare sau în vecinii de la masă - greață de după sațiere " Aici Nietzsche își descrie propria ceartă cu) Jenseits von G ut und Bõse, $, B VII, (citez din • ro*a) Întrebări de filosofie, KN , Biblioteca "Runivers" KN EVGENY TRUBETSKOY cu totul, propria sa deziluzie și plecare de la societatea modernă La masa civilizației moderne, totul îi inspiră dezgust, ca tovarășii, și hrana lor spirituală, ca o persoană, și idealurile sale "Sunt zile", spune el, "în care sunt vizitat de un sentiment mai întunecat decât cea mai întunecată melancolie - disprețul față de om Și pentru a risipi toate îndoielile despre cine și ce disprețuiesc, voi spune sincer: disprețuiesc omul de astăzi, de care sunt fatal legat ca contemporan Omul actual! Mă sufoc cu suflarea lui impură!^ Aici nu vorbim despre acestea sau despre alte manifestări separate ale umanității moderne: filosofia lui Nietzsche este o provocare îndrăzneață la adresa modernității în general, un protest împotriva a tot ceea ce trăiește omul modern, împotriva credințelor sale religioase și a ideile filozofice, împotriva idealurilor noastre, sociale și etice, împotriva științei și artei moderne "Filozofia mea", spune el, "conține în sine

un gând victorios, care trebuie să distrugă orice alt mod de gândire "* Aceasta este, mai presus de toate, o critică distructivă care nu vrea să lase piatră pe piatră în edificiul culturii moderne În atitudinea sa negativă față de realitate, Nietzsche nu se limitează doar la modernitate Declarându-se în toate privințele "om prematur", tratează trecutul cu o toleranță comparativă; dar această toleranță îi este acordată cu prețul eforturilor asupra lui însuși: istoria omenirii pentru el este istoria bolilor mintale și el compară însăși ocuparea istoriei cu țările care trăiesc într-un azil de nebuni) Ca rod al întregii dezvoltări anterioare a omenirii, epoca noastră conține elemente din Evul Mediu și antichitate, fragmente din toate cele dintâi *) Der Wille zur Machí, $, V VIII,) Der Wille zur Machí, § , B XV,) Der Wille zur Machí, § , B VIII, Biblioteca "Runivers" FILOZOFIA LUI NIETZSCHE, cultura linistita Și, prin urmare, negarea totală a modernității a lui Nietzsche se transformă într-o negare a omului și a omenirii în general Printre oameni, el nu găsește o persoană care să justifice existența unei persoane și credința noastră în el x) Și nu numai omul îi servește drept obiect de negare Omul este un fenomen parțial al universului, deci, o manifestare particulară a acelei tulburări generale, acelui nonsens general pe care filosoful nostru îl vede în tot ceea ce există Prin urmare, nu este suficient ca Nietzsche să "învingă pe om"), el vede sarcina gândirii sale în "învingerea universului") Filosofia lui Nietzsche nu este epuizată de această negație: • negația este doar o latură, una dintre tendințele gândirii sale Este posibil să negați realitatea doar din punctul de vedere al unui ideal pozitiv, care se opune existenței ca ceva dezirabil, datorat "Când negăm", spune Nietzsche, "înseamnă că există ceva în noi care vrea să trăiască și să se afirme, ceva ce poate încă nu vedem și nu știm ") Răsturnarea "idolilor" umanității moderne și "distrugându-și templele", filosoful vrea "să ridice un nou altar" pe ruine" δ) * Sarcina sa filosofică este definită de el ca "o reevaluare a tuturor valorilor": se rezumă la înlocuirea a tot ceea ce până acum era considerat bun și valoroase - noi valori "adevărate" Filosofia lui Nietzsche, după cum se poate vedea de aici, este o încercare de a stabili conturile cu tot trecutul și prezentul omenirii Această încercare, în orice caz, merită serioasă Zur Genealogie der Moral, § , B VII,) Sprach Zarathustra, B VI,) Jenseits von Gut und Bose, § , B VII, *) Die frôhliche Wissenschaft, § , B V,) Zur Genealogie der Moral, ξ , V VP, * Biblioteca "Runivers" KN EVGENIA TRUBETSKOY Atenţie Dacă Nietzsche a reușit să-și agite epoca, dacă în prezent numele său este pe buzele oricărei persoane educate, atunci aceasta se datorează nu pasiunii capricioase și dezinvolte, nu numai capriciului modei, ci mai ales seriozității întrebărilor crescut și natura extraordinară a talentelor sale Cererile și îndoielile lui Nietzsche au dobândit interes general și numai acest lucru demonstrează că există ceva mai mult decât o simplă excentricitate ascunsă în ele "Când un om rezistă tot timpul, îi blochează drumul și îi cere socoteală, acest lucru ar trebui să aibă un efect Nu contează dacă vrea sau nu, important este că o poate face" x) Aceste cuvinte ale lui Nietzsche exprimă cel mai bine sensul pe care îl poate avea pentru noi filosofia lui El a prezentat o serie de teze împotriva omului modern și împotriva culturii moderne Fie că aceste teze sunt adevărate sau false, în orice caz ele nu pot rămâne fără influență asupra noastră, fie că ne obligă la autoexaminare, la o revizuire critică a tot ceea ce este considerat adevărat și valoros în timpul nostru Dacă această revizuire nu ne conduce la o "reevaluare a tuturor valorilor noastre", atunci, în orice caz, ne va ajuta să

scoatem boabele din pleava: valorile imaginare, iluzorii nu vor rezista criticii filozofice și vor cădea; la fel ca în gândirea filozofică modernă cu adevărat valoroasă, va primi pentru noi o justificare mai profundă și mai solidă O apreciere critică a învăţăturii lui Nietzsche ne poate face un alt serviciu nu mai puţin important În această filozofie, nemulțumirea umanității moderne față de anxietatea ei prezentă și dureroasă pentru viitor s-a exprimat cu o forță extraordinară În nietzscheanismul exprima o ascuțită) Die frõhliche Wissenschaft, § , B V, Biblioteca "Runivers" FILOZOFIA LUI NIETSCHE o criză a gândirii europene și o premoniție a pericolului care amenință omenirea în viitor "De mult timp", spune Nietzsche, "dezvoltarea culturii noastre europene s-a desfășurat în mijlocul tensiunii și chinului, care crește cu fiecare deceniu și pare să se apropie de catastrofă" La începutul secolului, filosofia lui Nietzsche sună ca o profeție sumbră Personalitățile profetice, spune el, sunt în primul rând personalități care suferă: darul lor de a prezice viitorul este o sursă de chin pentru ele Această idee se explică imediat printr-o comparație: unele animale suferă foarte mult de electricitatea atmosferică Drept urmare, unele dintre ele, de exemplu, maimuțele, au capacitatea de a prevesti o furtună Cu mult înainte de apariția norilor, ei simt acumularea de electricitate în atmosfera înconjurătoare și, anticipând o schimbare a vremii, se comportă de parcă ar aștepta inamicul, pregătindu-se pentru protecție sau zbor Credem că suferințele lor sunt suferințe profetice) În suferința lui Nietzsche s-a exprimat starea atmosferei sociale moderne, saturată de electricitate Ele ne interesează ca simptome ale unei boli sociale cu care umanitatea modernă este infectată și ca fenomen profetic eu Viziunea asupra lumii a lui Nietzsche în prima perioadă a activității sale literare În activitatea filozofică a lui Nietzsche, se obișnuiește să se distingă trei perioade: I) perioada entuziasmului pentru ideile lui Schopenhauer și Wagner;) perioada pozitivismului și) perioada propriu-zisă a lui Nietzschean (perioada zarathustrianismului, după Gast))) Die frõhliche Wissenschaft, , B V,) Despre această împărțire în perioade cf Riehl, Friedrich Nietzsche, der Künstler und der Denker Vaibinger, Nietzsche als Philosoph, pp și urm , Peter Gasi Einfuhrung in den Gedankengang von "Also sprach Zarathustra'", Nietzsche, B VI, Biblioteca "Runivers" KN EVGENY TRUBETSKOY Privind mai atent această împărțire în perioade, vom vedea că este oarecum arbitrară și artificială Nu există nicio îndoială că epoca entuziasmului pentru ideile lui Schopenhauer și Wagner constituie o perioadă specială, clar definită, a dezvoltării filozofice a lui Nietzsche Trecerea de la metafizica lui Schopenhauer la pozitivism, adică la respingerea fundamentală a oricărei metafizici, a fost într-adevăr o schimbare radicală în viziunea sa asupra lumii Cea mai superficială comparație a scrierilor timpurii ale autorului nostru cu acea serie a lucrărilor sale care începe cu cartea "Om, excesiv de uman" (-) este suficientă pentru a ne asigura că avem de-a face aici cu două fundamental diferite și chiar opuse filosofii Dimpotrivă, între lucrările lui Nietzsche legate de a doua și a treia perioadă a dezvoltării sale filozofice nu există o astfel de diferență fundamentală;este imposibil de subliniat acel principiu filosofic care ar marca linia dintre aceste două perioade Un negativ atitudinea față de metafizică pare să fie caracteristică nu numai epocii de mijloc a lui Nietzsche, ci și pentru toate lucrările sale în general, scrise după ; în acest sens, el a rămas pozitivist până la sfârșitul zilelor sale; prin urmare, cu greu se poate vorbi a treia perioadă a muncii sale, parcă ar înlocui

perioada lui "pozitivă" Riehl caracterizează această a treia perioadă ca o unire a pozitivismului cu romantismul ( ); aici, așadar, nu vorbim despre schimbarea principiilor de bază ale învățăturii filozofice a lui Nietzsche, ci doar despre completarea pozitivismului său cu noi principii; ceea ce este nou aici, aparent, este idealul cultural și etic al "supraomului", care este esența învățăturii lui Zarathustra Este ușor de observat însă că noutatea acestei dogme de bază a "zarathustrianismului" în comparație cu lucrările anterioare ale lui Nietzsche se află în principal în nume Deja în cartea "Om, prea uman" Biblioteca "Runivers" FILOZOFIA LUI NIETSCHE Í trăsăturile principale ale "imoralismului" Filosofului nostru sunt clar conturate; deja aici înaintea lui plutește idealul unei persoane care s-a ridicat deasupra opoziției binelui și răului, "planând liber și fără teamă deasupra oamenilor, obiceiurilor, legilor și estimărilor obișnuite ale lucrurilor" i); aici, fără îndoială, avem de-a face cu idealul de un "supraom", deși fără acest nume Gast admite că principiile de bază ale învățăturilor lui Zarathustra se află deja în lucrările primei perioade a lui Nietzsche, în "Originea tragediei" și în "Meditații intempestive") "Zarathustrianismul" nu este, în general, altceva decât o dezvoltare și o prelucrare ulterioară a principiilor exprimate în lucrările anterioare, de obicei atribuite celei de-a doua sau chiar primei perioade a activității literare a lui Nietzsche; de aceea, cu greu se poate vedea în el ceva special, a treia perioadă a Filosofiei creativitatea skago a autorului nostru Printre semnele care disting a doua perioadă de a treia, cercetătorii indică de obicei intelectualismul celei de-a doua perioade a lui Nietzsche: în epoca mijlocie a activității sale, el a văzut în viață un "experiment al cunoscătorului", în timp ce mai târziu a crezut scopul viața în manifestarea puterii individului, în stăpânirea voinței ei; în ultimele sale lucrări, potrivit lui Riel, el a recunoscut "viața pentru cunoaștere" ca o manifestare a falsului ascetism) Din acest punct de vedere, revenirea lui Nietzsche la voluntarismul lui Schopenhauer pare a fi caracteristică perioadei a treia Nu este greu de convins că și aici avem de-a face cu diferențe imaginare, aparente În primul rând, însăși înțelegerea vieții ca "experiment al cunoașterii" este exprimată de Nietzsche în "Știința veselă", adică doar într-o lucrare atribuită de obicei celui de-al treilea) Menschliches, Allzumenschliches, > > V P, j i) Nietzsche, V VI,) Pete secţiunea, p - Biblioteca "Runivers" KN EVGENY TRUBETSKOY natura activitatii sale) Mai mult, însăși expresia "intelectualism" aplicată epocii de mijloc a activității autorului nostru necesită rezerve semnificative; în această epocă, ca și în următoarea, s-au luptat în gândirea sa două curente opuse - credința în rațiune și negarea rațiunii ", adică opera principală a așa-zisei epoci de mijloc a activității lui Nietzsche, este impregnată de o atitudine sceptică față de rațiune; aici este dezvoltată pe larg tema ilogicității întregii noastre vieți, a incapacității minții noastre de a cunoaște , drept urmare, strict vorbind, ar trebui să ne abținem de la tot felul de judecăți *) În aceeași carte, neputința minții umane se explică prin faptul că este instrumentul voinței noastre, al patimilor noastre nu constituie nicio diferență între a doua și a treia perioadă a lucrării sale Inadecvarea împărțirii filozofiei lui Nietzsche în trei perioade provoacă, printre altele, unele curiozități în expunerea acelor cercetători care aderă la această împărțire Astfel, de exemplu, Feiginger face referire la cartea Dawn doar "parțial" la a doua perioadă din dezvoltarea filozofului nostru)! Pe baza considerațiilor de mai sus, mi se pare că în opera lui

Nietzsche ar trebui să distingem nu trei, ci doar două perioade clar delimitate, iar linia de demarcație dintre aceste două perioade este , când Nietzsche a devenit în cele din urmă deziluzionat de Schopenhauer și Wagner Este de la sine înțeles însă că dezvoltarea gânditorului nostru nu se oprește nici după ; Dar !) Die frõhliche Wissenschaft, § , V V, ; comp J nr, pp -) Menschliches, Allzumenschliches, § V, , VP, -) Vezi de ex SS , , , , B II, - , , - ,) Citat cit , p Biblioteca "Runivers" FILOZOFIA LUI NIETSCHE ea nu se mai exprimă într-o schimbare a principiilor de bază ale învăţăturii sale, ci în completarea şi perfecţionarea întregului şi aceluiaşi punct de vedere, căruia filozoful îi rămâne fidel până la sfârşitul activităţii sale II Influența filozofiei lui Schopenhauer și a muzicii lui Wagner în prima perioadă a activității filozofice și literare a lui Nietzsche a corespuns celor două atracții principale ale minții și inimii sale - negarea filosofică a realității și dorința sa de a reînnoi viața prin artă Din propriile sale mărturisiri știm ce înseamnă pentru el aceste două influențe Pe vremea aceea de pesimism, numai muzica lui Wagner îi putea face viața suportabilă Prin urmare, în , când Nietzsche a devenit dezamăgit de această muzică, s-a simțit profund nefericit Pierderea era de neînlocuit pentru el; mai dureros ca oricând, simţea golul şi lipsa de scop a existenţei sale Despre ceea ce a însemnat Schopenhauer pentru el la acea vreme, aflăm în principal din lucrările sale timpurii În articolul "Despre atitudinea lui Schopenhauer față de cultura germană", scris în , el îl numește pe marele pesimist singurul filosof german al secolului al XIX-lea: în toată cultura germană, el recunoaște ca valoros doar ceea ce Schopenhauer ar putea numi propriul său) l-a avut asupra lui Schopenhauer, este determinat, potrivit lui Nietzsche, de cele trei calități ale acestui filozof - onestitatea sa, bucuria și constanța sa; el este cinstit, pentru că, nepăsându-i-se de succesul exterior, el în lucrările sale se referă numai la el însuși, scrie numai pentru sine; este vesel, pentru că a depășit cele mai mari dificultăți cu gândirea; în sfârșit, este constant, pentru că așa este natura lui) Der Wille zur Macht § , B XV,) V IX,) Schopenhauer este Erzieher B I, Biblioteca "Runivers" KN EVGENIA TRUBETSKOY Schopenhauer a căutat în filozofie nu mulțumirea, ci adevărul În el, dragostea pentru adevăr a prevalat asupra înclinațiilor josnice, asupra luptei animale pentru fericire După ce a ridicat problema scopului și sensului existenței, întrebarea filosofică pe care Nietzsche o consideră centrală, nu s-a temut să o rezolve într-un sens negativ și să distrugă iluzia fericirii De aceea Nietzsche vede în Schopenhauer cel mai mare tip de filozofi; onorează în el eroismul gândirii, fără să se teamă de nici o concluzie Căutarea sensului vieții a fost încă de la început aspirația principală a lui Nietzsche și motivul călăuzitor al filozofiei sale Însuși faptul unei astfel de căutări ridică o întreagă prăpastie între filosof și alți oameni, îl condamnă la singurătate și schit Printre oameni, spune el, întrebările despre "pentru ce trăiesc, ce lecție îmi dă viața, cum am devenit ceea ce sunt și de ce sufăr din cauza vieții* sunt neobișnuite Totul în viață este îndreptat spre devierea unei persoane de la această sarcină cea mai importantă în domeniul intereselor de zi cu zi Când sunt întrebați de ce trăiesc, majoritatea oamenilor nu ezită să răspundă: "pentru a fi un bun cetățean, om de știință, om de stat" Într-un cuvânt, oamenii în marea majoritate sunt absorbiți de acele sarcini temporare, trecătoare, pe care le-au pus în fața statul, familia, biserica, societatea: toate activitățile lor sunt menite să înece conștiința superioară în ei înșiși, uitându-se de ei înșiși în căutarea fericire și într-o atracție

oarbă pentru viață, pentru viață Se agață cu inima de stat, de bani, de slujba științei sau de societate, doar pentru a nu poseda această conștiință; mulți dintre ei se complau la muncă grea cotidiană - într-o măsură mai mare - decât este necesar să-și mențină existența, doar pentru a nu-și veni în fire!) Excepții de la dreptul comun Schopenhauer este Erzieher În I, - Biblioteca "Runivers" FILOZOFIA LUI NIETSCHE unsprezece nici cei care, prin însăși natura activității lor, ar trebui să fie purtătorii celui mai înalt ideal cultural - oamenii de știință Oamenii de știință din zilele noastre sunt un fenomen ciudat, paradoxal Lăcomia lor în acumularea de cunoștințe este nemărginită; ea nu le dă odihnă zi sau noapte; pentru ei, urmărirea științei este ceva ca munca la Fabrică, unde cea mai mică pierdere de timp atrage după sine pedeapsă; ei sunt gata să-și petreacă întreaga viață în sarcini mărunte și private de cercetare Între timp, nu le trece prin minte cea mai importantă întrebare generală, pentru care este nevoie de munca lor, de graba lor, de căutarea agitată a cunoașterii, care este cultura pe care ar trebui să o servească știința lor Ceea ce le scapă sunt tocmai acele întrebări esențiale la care le duce fiecare pas al cercetării științifice: cine, de ce, de unde! Pentru Filosof, o asemenea auto-amânare a conștiinței pare insuportabilă El vrea să urmărească viața în izvorul ei și în efortul ei Dar asta înseamnă pentru el să sufere din cauza vieții În lumea care devine, în fluxul de fenomene în continuă schimbare, totul este gol, înșelător și plat, totul este demn de disprețul nostru Soluția la misterul pe care filosoful caută să-l cunoască nu constă în acest domeniu de schimbător și mișcare, ci în a fi etern, nepieritor, ceea ce nu poate fi altfel) În contemplația filozofică, omul se ridică deasupra timpului; numai într-o asemenea contemplare viața capătă sens și valoare Cel care își leagă existența cu un scop temporar și trecător, care dorește să fie un moment în dezvoltarea oricărei societăți, state sau științe umane și dorește astfel să aparțină în întregime tărâmului trecătorului, nu a înțeles lecția predată prin viață și trebuie să învețe din nou de la ea)) David Strauss, der Bekenner und der Schriftsteller B I, -) Schopenhauer este Erzieher B I, -) Ibid Biblioteca "Runivers" KN EVGENY TRUBETSKOY În acest stadiu al dezvoltării sale, filosofia lui Nietzsche se manifestă în primul rând ca o căutare a necondiționului: "orice existență", spune el, "care poate fi negată, deci merită să fie negată A fi sincer înseamnă a crede într-o existență care nu poate fi tăgăduită deloc, care este ea însăși adevărată și nu are în sine nicio minciună Prin urmare, o persoană veridică este conștientă de sensul activității sale ca sens metafizic, care își găsește explicația în legile vieții superioare Aici, contemplarea filosofică încetează deja să mai fie o negare și se transformă într-o afirmație adevăratul sens al existenței pentru el este în afara timpului, în ceea ce rămâne pentru totdeauna)> Cu alte cuvinte, atitudinea negativă a filozofului față de realitatea înconjurătoare se datorează faptului că se află într-un punct de vedere supraistoric: el așteaptă mântuirea omului nu din proces, ci din ceea ce este în afara procesului; pentru el, lumea este completă și terminată în fiecare moment dat al existenței sale, trecutul este identic cu prezentul; căci în toate epocile existenței universului, în diversitatea fenomenelor sale, se întruchipează aceleași tipuri eterne, nepieritoare: procesul nu este capabil să creeze nimic nou; lumea rămâne mereu aceeași în valoare și în semnificația ei) Un astfel de punct de vedere supraistoric pare străin masei oamenilor; este clar că în ochii mulțimii toată activitatea Filosofului este o distrugere completă, o încălcare) Ibid ,) Richard

Wagner în Bayreuth B I, Vom Nutzen und Nachtheil der Historié fur das Leben B I, - Biblioteca "Runivers" FILOZOFIA LUI NIETSCHE a tuturor legilor general acceptate De fapt, totuși, este crearea de noi condiţii de existență, demne de om Filosoful se confruntă cu o sarcină de două feluri - teoretică și practică: el trebuie să cunoască universul în Formele sale nepieritoare, în esența lui eternă; după rezolvarea acestei probleme teoretice, el trebuie să lucreze cu curaj nestăpânit pentru a îmbunătăţi realitatea mutabilă x) Cu alte cuvinte, sarcina filosofului este să vadă singur și să aducă sens mediului, să se elibereze pe sine și pe alții de dorința animală fără sens Viața majorității oamenilor este o continuare a vieții animale Acei oameni care sunt în puterea instinctului de turmă și trăiesc fără să-și dea seama de scopul existenței lor nu s-au ridicat încă peste nivelul lumii animale "În timp ce o persoană caută fericirea în viață, încă nu s-a ridicat deasupra orizontului unui animal; toată diferența este că el, cu mare conștiință, dorește ceea ce animalul caută în străduința lui oarbă* Mișcările în masă ale oamenilor, întemeierea orașelor și statelor de către aceștia, războaiele lor, acumularea și risipirea bogățiilor, clicurile victorioase și cererile de ajutor, toate acestea sunt o continuare a animalului în om) Scopul adevăratei culturi este tocmai acela de a înlocui această străduință oarbă cu voința conștientă a Filosofului) Filosoful personifică tipul de om adevărat care a încetat să mai fie un animal (Nicht-mehr Thier) El este acea treaptă cea mai înaltă a ființei, la care aspiră istoria, pe care natura o caută inconștient în dorința ei oarbă În căutarea unor scopuri iluzorii, zadarnice, lumea animală suferă neîncetat Pentru a atenua înțepătura suferinței, trebuie să te eliberezi de deșertăciunea ființei animale Richard Wagner în Bayreuth, V I,) Schopenhauer este Erzieher B I, - ^^ ^oni Nutzen und Nachtheil der Historie B I, ani-) Schopenhauer als Erzieher B I, - Biblioteca "Runivers" KN, EVGENY TRUBETSKOY stvovaniya; și pentru aceasta este necesar să vezi clar, să ajungem la o conștiință clară De aceea toată natura tânjește după iluminare; de aceea gravitează inconștient spre om, se străduiește să producă din sine tipul omului adevărat, conștient Cei mai buni reprezentanți ai rasei umane - mari artiști, filozofi și sfinți luminează adâncurile întunecate ale naturii cu lumina strălucitoare a conștiinței De aceea ei personifică speranța secretă a întregii creații: aspectul lor este, parcă, un salt de bucurie al naturii, care s-a înțeles pe ea însăși și și-a atins scopul Aceasta definește sarcinile adevăratei culturi Sensul istoriei omenirii nu este în mulțumirea maselor, nu în fericirea întregii sau a majorității rasei umane, ci în acele personalități strălucitoare, "superistorice", care constituie o excepție de la regula generală istoriei nu este acela de a crea cel mai mare număr posibil de copii ale unei sute de oameni lungi pe jos, ci de a produce mari artiști, filozofi și sfinți Scopul dezvoltării omenirii, precum și al oricărei specii de animale sau plante, nu este exprimat în masă, dar în acele exemplare unice care se ridică deasupra nivelului general și, prin urmare, se marchează pe ei înșiși Masele merită atenție în trei privințe: ca copii vagi ale oamenilor mari, tipărite pe hârtie proastă, ca clișee șterse, ca forță care se opune oamenilor mari, şi, în sfârşit, ca un instrument al marilor oameni aspiraţii la tipul de om adevărat: el trebuie să se considere ca o încercare nereuşită a naturii şi ca o dovadă a intenţiilor ei superioare El trebuie să ia în considerare scopul său de a contribui la producerea acelor personalități mari care posedă cele mai înalte calități umane - plinătatea cunoașterii iubirii și puterii) Schopenhauer ais

Erzieher, , Biblioteca "Runivers" FILOZOFIA LUI NIETSCHE oameni x) Apariția unui mare filozof pe pământ este nemăsurat mai importantă decât existența unei universități sau a unui stat), căci în el se atinge scopul cel mai înalt - răscumpărarea și umanizarea naturii *) Aceasta este, în termeni generali, viziunea asupra lumii a lui Nietzsche în prima perioadă a operei sale filozofice Este ușor de observat că această viziune asupra lumii se bazează pe o contradicție profundă: ea îmbină două extreme ireconciliabile - pesimismul și o credință optimistă în sensul vieții, în destinul cel mai înalt al omului Pe de o parte, Nietzsche este impregnat de conștiința lipsei de scop a ființei, a lipsei de sens a procesului lumii: "în timp infinit și în spațiu infinit", spune el, "nu există scopuri") vedere, desigur, "este imposibil să dovedești nici metafizic, nici moral, pe de altă parte, marele om pentru el este scopul naturii și scopul dezvoltării istorice a omenirii; opera oamenilor mari este intenția secretă pe de o parte, scopul, din punctul de vedere al lui Nietzsche, este ceva străin de natură, tu omul mental, rezultatul creativității sale subiective, pe de altă parte, un mare om este, parcă, finalizarea unui proces oportun de dezvoltare, pasul cel mai înalt în domeniul obiectiv al obiectivelor Evaluarea contradictorie a lui Nietzsche asupra semnificației individului este asociată cu aceasta: pe de o parte, niciun scop obiectiv nu se presupune a fi baza existenței individuale "Dacă nimeni nu îți poate răspunde la întrebarea ta, de ce exiști?" spune Nietzsche, "atunci încearcă în sfârșit să justifici sensul ființei tale " *) Ibid , - ; Vom Nutzen und Nachtheil der Historie B I, , ^ , $) Schopenhauer este Erzieher,) Ibid ,) Der Philosoph B X,) Ibid , Biblioteca "Runivers" KN EVGENY TRUBETSKOY vaniya, ca sa zic asa a posteriori, si pentru asta puneti-va o sarcina si un scop, unii "pentru ce*, sublimi si nobili" pentru ce * Aici vorbim de un scop pur subiectiv, inventat de individ pentru propriul sau Dar întrebarea este cum să împăcăm această înțelegere a semnificației individului cu acele pasaje citate mai sus, unde se vorbește despre cei mai mari reprezentanți ai rasei umane ca salvatori și mântuitori, personificând speranța tuturor creaturilor? Dacă scopurile noastre sunt numai individual, numai subiectiv, atunci cum se poate vorbi de o efort comună, de speranțe comune și, în consecință, de scopuri comune tuturor ființelor? Cum, în aceste condiții, apariția unui mare om poate fi "un salt de bucurie al naturii care și-a atins scopul?* Dacă, în sfârșit, sensul a ceea ce există este că se află în afara timpului, în afara diversității ființelor individuale, atunci cum pot fi justificate eforturile individului în timp? Este chiar posibil să vorbim chiar și despre scopuri individuale, subiective ale existenței, dacă tot ceea ce există în timp, tot ceea ce este individual, ca atare, este lipsit de sens Legat de evaluarea contradictorie a importantei individului este evaluarea contradictorie a procesului mondial Dacă lumea în fiecare moment dat al existenței sale este completă și terminată, atunci procesul mondial nu este în niciun caz o mișcare progresivă: într-un astfel de caz, procesul nu este doar lipsit de scop în sursa sa, ci nu poate fi justificat și a posteriori: este imposibil să introducem sens în ceea ce prin însăși natura sa este lipsit de sens Între timp, potrivit lui Nietzsche, sarcina unui mare om este tocmai să înțeleagă procesul lumii, să lumineze adâncurile întunecate ale naturii cu o lumină strălucitoare a conștiinței Vom Nutzen und Nachtheil der Historie B I, Biblioteca "Runivers" FILOZOFIA LUI NIETSCHE III Aceleași contradicții stau la baza părerilor lui Nietzsche asupra artei, exprimate în același timp Arta este o sursă de confort pentru om într-

un dublu sens În primul rând, dezvăluie unitatea metafizică a tuturor ființelor, unitatea bazei eterne a universului; în al doilea rând, creează o lume de imagini frumoase care distrag atenția unei persoane de la suferința sa și o fac să iubească viața În operele de artă contemplăm tipurile eterne, nepieritoare de existență În suferințele și bucuriile individului, în mișcările gândurilor și sentimentelor sale, arta marchează ceea ce este tipic, acele manifestări eterne ale vieții pe care acest individ le are în comun cu alți indivizi de același fel Suferințele și bucuriile unui erou tragic, de exemplu Hamlet, sunt trăite chiar de Hamlet, deoarece ele exprimă viața generală a lumii, ceva care trăiește în toți oamenii și rămâne într-o serie de generații succesive În contemplarea estetică, simțim entuziasmul altcuiva, suferința și bucuria altcuiva ca pe ale noastre; suntem pătrunși de un sentiment de solidaritate cu eroul vreunui roman sau tragedie, pentru că simțim că în noi și în el se manifestă aceeași esență, sursa unică a vieții lumii, care în toți indivizii separati suferă și se bucură Acesta este secretul plăcerii pe care ne-o oferă tragedia Tragedia se termină de obicei cu moartea eroului; și totuși, nu mai puțin, scoatem din ea un sentiment îmbucurător de împăcare și calm: simțim că ceea ce a murit în erou continuă să trăiască în noi: suntem impregnați de conștiința vieții veșnice, care triumfă neîncetat asupra morții și , după moartea unui individ, este reînnoit, înviat în alții "Consolarea metafizică a oricărei tragedii adevărate", spune Nietzsche, "este că, în ciuda Întrebări de filosofie, carte , Biblioteca "Runivers" KN EVGENY TRUBETSKOY schimbarea perturbatoare a fenomenelor, viata mondiala este indestructibil de puternica si vesela "Tragedia ne ridica deasupra personalitatii noastre, deasupra a tot ceea ce este trecator si limitat: in acest fel invinge frica de timp si frica de moarte inerente individului i)) O astfel de semnificație a tragediei a fost recunoscută perfect de vechii greci: pentru ei, spiritul tragediei era întruchipat în imaginea zeului Dionisie-Bacchus, veșnic pe moarte și veșnic învie, ca esență comună Acest motiv dionisiac nu epuizează însă conținutul artei în general și al artei grecești în special În artă, nu vedem doar prin misterul unității esenței lumii: ne bucurăm de varietatea infinită a Formelor individuale, imagini concrete în care se întrupează această esență În valurile vieții lumii nesfârșite, indivizii individuali se nasc și dispar în mod constant Viața fiecăruia dintre noi este un moment trecător; soarta tragică a morții ne cântărește; în comparație cu viața lumii, existența noastră este o fantomă, un vis înșelător Nu individul există cu adevărat, ci doar unul și infinitul Și totuși, nu mai puțin, arta ne face să ne bucurăm de existența noastră, să dorim continuarea ei Cum să explic acest efect magic al artei? Ceva asemănător ni se întâmplă într-un vis: într-un vis ne dăm seama adesea că visăm, dar nu vrem să ne trezim, pentru că visul este frumos Așa este efectul artei asupra noastră: ne creează o lume de vise frumoase, imagini încântătoare; și ne dorim continuarea vieții; nu vrem să ne trezim din minciunile individului nostru i) Die Geburt der Tragodie, I, a) Richard Wagner în Bayreuth, B I, Biblioteca "Runivers" FILOZOFIA LUI NIETSCHE existență duală, pentru că suntem sub vrăjire Se pare că ne spunem vieților: ești fals, dar te dorim pentru că ești frumoasă Acesta este motivul artei, pe care Nietzsche o numește apolinic Luminosul Apollo, zeul cântecelor și dansurilor, în ochii grecilor antici personifică acea lume a viselor frumoase, pentru care merită trăită și bucurată Apollo exprimă ideea de bază a întregului Olimp grecesc În contemplarea zeilor frumoși, grecul antic uită suferința și este salvat de frica morții Fără acești zei, viața ar fi

insuportabilă În ochii grecilor, acești zei își justifică existența prin faptul că ei înșiși trăiesc și se bucură de viață *) Pentru a folosi cuvintele lui Nietzsche, esența tendinței apolinice în artă este "smulgerea suferinței din natură) Astfel, în artă, așa cum o înțelege Nietzsche, se îmbină două aspirații opuse, în plus, două aspirații contradictorii În tragedie, arta dezvăluie minciunile existenței individuale și ne face să ne bucurăm de chiar moartea eroului; aceasta este tendința dio-nisiană a artei; pe de altă parte, tendința apolliniană a artei ne liniștește cu minciuni frumoase, ne atrage cu vraja magiei către o viață înșelătoare și neînsemnată Tendinţa dionisiacă a artei se exprimă mai ales în muzică, ceea ce ne face să pătrundem în motivul cel mai interior al voinţei universale, tendinţa apolliniană îşi găseşte expresie în plasticitate, care perpetuează frumuseţea diverselor fenomene) În această înțelegere a artei s-a exprimat lupta a două tendințe opuse în filosofia lui Nietzsche și, împreună cu aceasta, două aspirații principale ale ființei sale: aceasta este- x) Die Geburt der Tragodie, B I, în special p -) Ibid ,) Ibid , i * Biblioteca "Runivers" KN EVGENIA TRUBETSKOY lupta dintre pesimismul gânditorului și visele optimiste ale poetului, între negarea filozofică a sensului vieții și dorința de a-l justifica măcar "ca Fenomen estetic" Împreună cu Schopenhauer, Nietzsche a văzut cea mai înaltă expresie a artei în muzică; căci în muzică suntem distrași de la orice imagine exterioară, ne ridicăm deasupra tărâmului fenomenelor fantomatice pentru a contempla esența unică a voinței lumii, pentru a asculta acea melodie unică care sună în toate Cea mai înaltă întruchipare a muzicii pentru Nietzsche până în a fost opera lui Wagner În tot ceea ce există, spune el, Wagner a observat o singură viață mondială: la el totul vorbește și nu este nimic mut Pătrunzând în misterul zorilor dimineții, al norilor și al pădurilor, al vârfurilor și al abisului munților, al întunericul nopții și al luminii lunii, el a observat dorința lor comună în toate aceste fenomene: ei, la fel ca noi, vor să se exprime în sunet Dacă un filozof (Schopenhauer) spune că există o singură voință mondială care se străduiește să fie în natura animată și neînsuflețită, atunci muzicianul adaugă la aceasta: și această voință, la toate nivelurile ființei sale, vrea să se reverse în sunet ') În muzica lui Wagner, pentru Nietzsche, s-a dezvăluit misterul ființei, iar tot ceea ce există a fost luminat cu un sens superior Este clar ce trebuie să fi însemnat pentru el pierderea acestei muzici și ce trebuie să fi simțit atunci când, în , aceasta a încetat să-i facă plăcere Era o impresie de groază; dezamăgirea în Wagner era pentru Nietzsche, împreună cu asta, și dezamăgirea în sine, în tot ceea ce fusese până atunci visul său prețuit) Ulterior, a văzut în pauză cu Wagner începutul recuperării "Wagner", spune el, "a fost boala mea; cât de gravă a fost boala, este evident din faptul că Richard Wagner în Bayreuth, B I,) Der Wille zur Macht, , B XV, ; Der Fall Wagner, Vorwort- B VIII, p Biblioteca "Runivers" FILOZOFIA LUI NIETSCHE Nietzsche recunoaște recuperarea după ea drept "cel mai mare eveniment din viața lui"!) Din acest moment vine un punct de cotitură în viziunea filosofică asupra lumii a lui Nietzsche Deziluzionat de Wagner, a simțit o repulsie instinctivă pentru Schopenhauer, care până atunci fusese principalul său mentor în filozofie Motivul acestei schimbări este înrădăcinat în neajunsurile și contradicțiile acelui punct de vedere original al Filosofului nostru, cu care tocmai ne-am familiarizat Acest punct de vedere exprimă o stare de gândire de tranziție, nedeterminată încă pe deplin și șovăitoare Nietzsche nu putea rămâne mult timp cu acea dublă evaluare a semnificației

procesului mondial și a semnificației individului, pe care a dat-o în articolul "Schopenhauer ca educator" și în alte lucrări ale aceleiași epoci negarea mai hotărâtă a oricărui obiectiv scopuri în lume, deși în gândirea lui, după cum vom vedea, s-au păstrat urme ale unei atitudini contradictorii față de teleologie, adică tocmai la întrebarea care de la bun început a fost centrală pentru el În filozofie, Nietzsche a căutat, în primul rând, , justificarea individului, participarea lui activă la procesul mondial Între timp, din punctul de vedere al lui Schopenhauer, tot ceea ce este individual în general și fiecare proces în general este o minciună, ceva ce nu ar trebui să existe și este supus abolirii Deziluzionat de Schopenhauer, Nietzsche a simțit precaritatea acelei "consolări metafizice" pe care o căutase până atunci în filozofie și artă Dacă filosofia şi arta mărturisesc doar goliciunea şi golul individului i) Der Fall Wagner, Vorwort, B VIII,) Der Wille zur Macht, , B XV, Biblioteca "Runivers" KN EVGENY TRUBETSKOY existența duală, dacă ne condamnă viața ca pe o minciună, atunci nu pot servi drept sursă de mângâiere pentru noi Principalul reproș al lui Nietzsche la adresa muzicii lui Wagner, la scurt timp după dezamăgirea sa față de ea, se rezumă la următoarele: este "o artă care neagă armonia existenței și o vede dincolo de limitele lumii" x), adică în acel tărâm misterios a "lucului în sine", unde tot ceea ce există se contopește într-o unitate indiferentă; nu există loc pentru diversitate și multiplicitate de ființe individuale Pentru a alunga suferința din noi și pentru a ne insufla vigoare, avem nevoie de alte gânduri și alte cântece IV Nietzsche în procesul căutării filozofice Din , pentru Nietzsche se deschide o perioadă de noi rătăciri ale gândirii Îl vedem din nou în căutarea "omul adevărat" din spatele idealului, din spatele unui astfel de conținut care să-i umple existența de sens Pe drum, el experimentează bucuriile creativității Dar aceste bucurii trecătoare nu îi ascund anxietatea și dorul pentru infinit "Odată", spune el, "străinul a trântit ușa în urma lui, s-a oprit și a plâns Apoi și-a spus: această sete de adevărat, de real, de autentic și de autentic! Ce supărat sunt pe ea! De ce mă persecută acest persecutor posomorât și pătimaș! Tânjesc după confort, dar nu-mi va permite Cât de mult mă atrage în viață să mă odihnesc! Peste tot mă așteaptă pe drum grădinile Armida și, prin urmare, noi chinuri de despărțire și o nouă amărăciune a inimii Trebuie să-mi încordez din nou piciorul obosit și rănit Și, din moment ce mereu trebuie să merg mai departe, de multe ori mă uit înapoi supărat la cel mai frumos dintre tot ce nu m-a reținut, pentru că nu m-a putut înlănțui ") Aus der Zeit des Menschlichen, Allzuniensclilichen, B XI,) Die frõhliche Wissenschaft, § , V V, Biblioteca "Runivers" FILOZOFIA LUI NIETSCHE În procesul de căutare a adevărului, gânditorul renunță la tot ceea ce este obișnuit și general acceptat, tot ceea ce limitează și îngăduie gândirea Un orizont larg se deschide în fața lui, un mod nesfârșit de rătăcire Acest infinit îl inspiră bucurie și teamă, îl atrage spre sine, ca un mister nerezolvat, și îl zdrobește de incertitudine Acestea sunt aceleași sentimente pe care le trăiește un călător în ocean "Am părăsit pământul și ne-am îmbarcat pe o navă Podul a fost îndepărtat și ne-am împins de pe mal Acum, navă, fixează-ți privirea în depărtare Oceanul este peste tot în jurul tău Adevărat, nu se înfurie întotdeauna și uneori se odihnește, ca într-un vis frumos, în mătase și aur Dar va veni ceasul și vei înțelege că nimic nu este mai teribil decât infinitul Vai de acea pasăre nefericită care s-a simțit liberă, ca să se împiedice din nou de pereții cuștii ei! Vai de tine dacă în mijlocul oceanului ești atacat de dor de țărm, de parcă acolo ar fi mai multă libertate și nu mai

există țărm Ceea ce descrie Nietzsche aici este inevitabil pentru oricine a gustat deliciile gândirii libere Cel mai dureros simțim limitările noastre umane tocmai în momentul în care, rupând concepțiile tradiționale, stăm față în față cu abisul, măsurând cu privirea nesfârșita sarcină de cercetare care se află în fața noastră Iar dorul de țărm îi face pe mulți să se întoarcă la ceea ce au trăit Nu se opresc doar cei neînfricat și puternici, cei cărora nu le este frică de furtuni, de pericolele unei rătăciri singuratice Anxios și dificil este calea gânditorului; lucruri mari pot fi realizate numai de cei care sunt capabili să îndure suferințe mari La majoritatea oamenilor, suferința ucide energia "În suferință", spune Nietzsche, "mi se pare că aud porunca căpitanului - să întindă pânzele!" Sunt momente când suferința ne dă semnalul unei furtuni care se apropie: Ibid , , B V, Biblioteca "Runivers" KN EVGENY TRUBETSKOY în aceste momente trebuie să putem trăi cu energie redusă, să navigăm cu velele coborâte Există, însă, oameni care, în suferință, aud porunca opusă, în care apropierea furtunii este cea care provoacă un val de mândrie, un exces de energie militantă și de fericire În suferință ei trăiesc cele mai mari momente ale lor Acestea sunt personalități eroice, marii chinuitori ai omenirii, acei puțini, rari oameni care arată în chipul lor, parcă, o apologie pentru suferință Numai celor care au experimentat cele mai mari chinuri li se dezvăluie cele mai înalte bucurii, deliciile inspirației În notele autobiografice ale lui Nietzsche există o descriere elocventă a stării de entuziasm pe care a trăit-o la crearea lui Zarathustra, cea a operelor sale, pe care el însuși le-a considerat cea mai bună Aceasta, în cuvintele sale, în sensul deplin al cuvântului, este experiența a unui fel de revelație interioară: dintr-o dată, cu o putere și o claritate extraordinare, ceva devine vizibil și tangibil pentru tine, care te surprinde și transformă toată profunzimea ființei tale "Nu mai cauți, ci doar asculți; iei fără să întrebi cine îți dă Gândul scânteie ca fulgerul, aruncându-se imediat în Formele necesare pentru el; Nu a trebuit niciodată să mă gândesc la alegere Aceasta este o stare de extaz, a cărei tensiune incredibilă se rezolvă uneori prin șiroaie de lacrimi ") Astfel de minute, însă, constituie o excepție rară chiar și în viața sufletelor alese, oameni de un talent excepțional Tipul de persoană pentru care cea mai înaltă stare de spirit este o stare constantă este în prezent absentă și poate fi născută doar în viitor "Pentru astfel de oameni", spune Nietzsche, "toată viața se va transforma într-o mișcare neîncetată între înălțime și adâncime și va fi un sentiment neîncetat de înălțime şi profunzime: vor) Ibid , B V, -) Vezi doamna Forster Nietzsche (Nietzscli's Werke), B VI, - Biblioteca "Runivers" FILOZOFIA LUI NIETSCHE experimentați o senzație de ascensiune continuă și în același timp ca și cum vă odihniți pe norii "J) În tot ceea ce scrie Nietzsche, suntem frapați de temperamentul lui înflăcărat, de puterea extraordinară a vieții, care este în plină desfășurare Atât suferința cât și bucuria sunt simțite de el cu energie dublată) El cere vieții atât de mari, încât nimic nu le poate satisface Pasiunea lui pentru cunoaștere se transformă în lăcomie El însuși spune despre sine că are un suflet nesățios, "care vrea să stăpânească totul, să privească prin ochii multor indivizi și să-i apuce cu mâinile ca și cum ar fi ale lui, să-și extindă stăpânirea până și în vremurile trecute; ea nu vrea să piardă nimic din ceea ce îi poate aparține numai ei O flacără a lăcomiei mele! O, dacă aș putea renaște în sute de ființe! Cine nu a experimentat puterea acestui oftat în propria experiență, nu știe ce este pasiunea pentru cunoaștere! ") - Cealaltă parte a acestei sete de viață și

cunoaștere este nemulțumirea veșnică Bucuriile trecătoare ale creativității apar și dispar ca fulgerul, iar în această ardere neîncetată a vieții filozoful nu poate găsi nici pacea, nici fericirea durabilă Joie de vivre a lui Nietzsche dezvăluie o melancolie profundă, care formează baza stării sale de spirit Deja în , el repetă după Schopenhauer: "Fericirea în viață este imposibilă; cel mai înalt pe care îl poate atinge o persoană este o existență plină de eroism ") În acel moment, muzica înveselește suferința vieții pentru Nietzsche și îi servește drept sursă de consolare Ulterior, la cinci ani de la dezamăgirea lui în Wagner, el scrie: D Die frõhliche Wissenschaft, , V V, -) Despre această trăsătură a lui, cf biografie întocmită de sora sa: Elisabeth Fõrster-Nietzsche, B II,) Die frõhliche Wissenschaft, , B V,) Schopenhauer ais Erzieher, V , Biblioteca "Runivers" KN EVGENY TRUBETSKOY cel mai frumos muzician pentru mine este cel care cunoaște doar tristețea, tristețea fericirii celei mai înalte; astfel de muzicieni nu s-au născut încă" Momentele separate de fericire nu distrug acea tristețe profundă, care este însăși temelia existenței noastre De aici și atitudinea particulară a personalităților alese față de fericire "Oamenii cu tristețe profundă se dăruiesc în fericire Îl tratează de parcă l-ar zdrobi și l-ar sugruma - din gelozie: știu prea bine că în curând îi va trăda Impermanența fericirii exprimă pecetea generală a tot ceea ce este în timp: totul în lume este un proces, totul curge în ea și nimic nu rămâne Nefericirea noastră are rădăcinile în inconsecvența voinței noastre cu condițiile existenței noastre Viața noastră atinge cea mai înaltă expresie în strădania noastră de a surprinde caracterul de constanță în curgerea generală a lucrurilor, de a păstra ființa în fluxul fenomenelor) Dar suntem neputincioși să oprim timpul și aceasta este sursa suferinței noastre "Am dat un nume suferinței mele", spune Nietzsche, "și îl numesc câine: este la fel de adevărat, la fel de persistent, de nerușinat, de inteligent și la fel de distractiv ca orice alt câine Pot să-l stăpânesc și să-mi revars supărarea asupra lui: este același lucru pe care îl fac și alții cu câinii, servitorii și femeile *) Dacă este imposibil să obții fericirea în viață, cea mai înaltă regulă ar trebui să fie eroismul unei persoane care merge împotriva suferinței sale celei mai înalte și a speranței sale) În același timp, pecetea adevăratei măreții nu constă în capacitatea de a îndura suferința, care este adusă la perfecțiune chiar și la femei și sclave, ci în a nu fi absorbită de ea, nu O Die frõhliche Wissenschaft, § , V V, ι) Jenseits von Gut und Bõse, § , B VII, -) Der Wille zur Macht, § , B XV,) Die frõhliche Wissenschaft, § , B V, -) Ibid , , Biblioteca "Runivers" FILOZOFIA LUI NIETSCHE fi distrus în ea x) Această ispravă este deosebit de dificilă pentru acei puțini care sunt conștienți de ceea ce trăiesc și, prin urmare, au o sensibilitate rafinată la toate înțepăturile vieții Majoritatea oamenilor se grăbesc prin viață într-un fel de ebrietate și par să se grăbească pe scări, împiedicându-se și căzând în mod constant "Mulțumită beției tale", spune Nietzsche, "nu îți rupi membrele: mușchii tăi sunt atât de flacci și conștiința ta este atât de întunecată încât nu simți, ca noi, toată duritatea acestor trepte de piatră Pentru noi, viața este un mare pericol: suntem făcuți din sticlă; vai de noi când batem și totul se pierde pentru noi când cădem ") Din acest punct de vedere, Nietzsche înțelege farmecul acelei orbiri voluntare, care uneori ne împiedică să privim în viitor Aforismul său următor vorbește despre aceasta: "gândurile mele, a spus rătăcitorul umbrei sale, "trebuie să-mi arate unde stau; dar nu trebuie să lase să scape unde merg Iubesc incertitudinea viitorului și nu vreau

să sufăr de aceasta nerăbdare și din anticiparea lucrurilor promise") Cel mai greu pentru un gânditor sunt acele momente în care este gata să-și piardă încrederea în sine, când este atacat de îndoială în adevărul pe care îl caută, în subiectul căutării sale și în scopul vieții sale Nietzsche are un aforism minunat, una dintre perle operei sale poetice, unde compară cea mai înaltă aspirație a propriei sale și a oricărei vieți omenești în general cu jocul fără sens al valurilor mării Cu ce furie se rostogolește acest val: de parcă spera să realizeze ceva! Cu ce grabă înspăimântătoare se târăște în fiecare crăpătură a stâncilor de coastă, de parcă ar vrea să avertizeze pe cineva, de parcă ar fi !) ibib , ξ , -) Ibid /§ ,) Die írõhliche Wissenschaft, § , V V, Biblioteca "Runivers" KN EVGENY TRUBETSKOY ceva valoros este ascuns, foarte valoros Iată că se întoarce puțin mai încet, dar încă spumegând de emoție A fost dezamăgită? A găsit ea ceea ce căuta? Sau se preface doar că este dezamăgită? Dar acum se apropie un alt val, chiar mai teribil și mai furios decât primul; pare să fie, de asemenea, plină de secrete și o pasiune pentru vânătoarea de comori Așa trăiesc valurile și așa ne dorim să trăim - n-am ce adăuga la asta E chiar asa? Nu ai încredere în mine? Sunteți supărați, monștri frumoși! Ți-e teamă că-ți voi dezvălui secretul? Lasă-l! Fii supărat pe mine, ridică-ți bulkurile verzi și groaznice cât poți de sus; pune un zid între mine și soare, așa cum este acum Acum întreaga lume se îneacă deja în pâlpâirea verde și în fulgere verzi Continuați cât vreți, mândri, răcniți de pasiune și răutate, cufundați-vă din nou în adâncuri, împrăștiați-vă smaraldul în prăpastie, aruncați peste stropi și spuma răvășită; totul este bun pentru mine, pentru că ești bun în toate privințele și totul mă dispune pentru tine Și cum să-ți trădez secretul! Căci ascultă-mă cu atenție, te cunosc pe tine și secretul tău, știu genul tău Tu și cu mine aparținem aceluiași gen; tu și cu mine avem un secret comun") Când citiți acest aorism, apare involuntar întrebarea: poate o persoană, care a descris inutilitatea oricărei căutări cu astfel de culori strălucitoare, să creadă în propria sa sarcină de viață și în adevărul învățăturii sale? La această întrebare nu se poate răspunde nici în sens afirmativ, nici în sens negativ Nietzsche este o natură prea complexă, iar aspirațiile opuse se ciocnesc în sufletul lui O credință aprinsă în sine și în cuvântul nou pe care este chemat să-l spună omenirii îl inspiră în momentele creativității sale și îi dă puterea de a trăi; dar această credință se ciocnește constant în el cu durere Ch Ibid , ' , V V, - Biblioteca "Runivers" FILOZOFIA LUI NIETSCHE îndoieli Alături de texte care mărturisesc forța credinței sale în rațiune, în scrierile sale sunt și cele în care își bate joc de rațiune În căldura polemicelor împotriva idolilor moderni, este brusc atacat de îndoieli cu privire la propria sa negație, se oprește și se întreabă: punctul meu de vedere nu este și un mod de automulțumire? *) El, predicatorul unui nou ideal de viață, se întreabă pentru o clipă dacă există o opoziție între convingere și minciună? *) În căutarea lui adevărat și de încredere, așa cum vom vedea mai târziu, el ajunge, printre altele, la o negare sofistică a adevăratului și de încredere în general Ce valoare poate avea orice predare și predare în aceste condiții? Nietzsche declară în mod explicit că un profesor adevărat este acela care ia lucrurile în serios, inclusiv pe sine, doar în raport cu elevii săi *) După cum vom vedea mai târziu, nu degeaba Nietzsche se recunoaște drept succesorul și succesorul celui mai talentat dintre sofiştii antici, Protagoras Dar îndoielile sale cu privire la sine sunt înrădăcinate într-o sursă mai profundă și mai serioasă decât sooistica Are un talent artistic mare,

foarte mare, iar uneori artistul preia filozoful din el În aceste momente se ridică deasupra propriei învățături, conștient dureros de neputința fiecărui cuvânt și a fiecărui gând de a exprima acel mare mister, pe care îl simte instinctiv în măreția mută a naturii și în frumusețea ei Nicio traducere nu poate transmite farmecul minunat al acelei descrieri a serii peste mare, pe care o găsim în Zorii lui Nietzsche înfățișează aici o imagine a tăcerii universale a naturii după apus) Gõtzen-Dammerung, Moral ais Wiederiiatur, ¿ , V VIII) Der Wille zur Maclit, ζ , B VIII, - Jenseits von Gut und Bõse, § , V VP,) Der Wille zur Macht, J , B XV, Biblioteca "Runivers" KN Evgheșa Trubetskoy treizeci Peste mări Marea tace, strălucind cu un reflex albicios Cerul este și el tăcut, jucându-se cu jocul etern al culorilor irizate ale zorilor de seară; pietre tăcute de coastă și stânci care ies în mijlocul mării, parcă ar căuta în ea un loc de singurătate Această tăcere maiestuoasă a elementelor este frumoasă și amenințătoare; frumusețea mută a naturii, parcă, batjocorește gândul și face cuvântul de rușine Tăcerea umple inima: "percepe cu groază descoperirea unui nou adevăr: zâmbește și când buzele rostesc ceva în mijlocul acestei frumuseți; pentru el trădarea tăcerii devine dulce Vorbirea și chiar gândul îmi devin urâte: nu aud eu în fiecare cuvânt amăgire, amăgire de sine, înșelăciune! - O, seară, mare! Voi profesori răi! Îl înveți pe om să nu mai fie bărbat Ar trebui să se predea ție și să devină ca tine, palid, strălucitor, mut și maiestuos? Ar trebui să găsească mângâiere asupra lui însuși și să se ridice deasupra lui? Nietzsche, ca artist, simte în frumusețea universului un fel de mister care transcende tot ceea ce este uman, expunând fiecare cuvânt al nostru drept vulgaritate și este nemulțumit de lucrările sale filozofice Fiecare gând exprimat, fiecare cuvânt scris își pierde imediat farmecul pentru el, devine lipsit de viață și lent, reverberează cu adevărul umblat și banal Cel mai curios este cum explică el acest fenomen Cuvântul nostru uman, spune el, ca pensula unui pictor, poate să înțeleagă și să înfățișeze doar ceea ce se pretează la reprezentarea noastră Întotdeauna scriem doar ceea ce deja începe să se estompeze și să-și piardă aroma; în mâinile noastre cad doar păsări care sunt deja obosite de zbor, cele care pot fi prinse cu mâinile noastre, cu mâinile noastre Nu putem perpetua decât ceea ce nu mai poate trăi mult, tot ceea ce a devenit deja flasc Ch Morgenrõthe, § , V IV, - Biblioteca "Runivers" FILOZOFIA LUI NIETSCHE lym si obosit x) Peste opera lui Nietzsche este împovărată de acea stare de spirit pe care el însuși o numește "melancolia a tot ce s-a terminat: după ce am terminat de construit, observăm brusc că am învățat ceva pe care cu siguranță ar fi trebuit să știm chiar înainte de a începe să construim Acest etern şi intolerabil "prea târziu") Ceea ce a spus Nietzsche despre importanța tristeții ca bază a stării de spirit pare a fi contrazis de faptul că el este un predicator al unei dispoziții vesele, vrea să inspire cititorul veselie, veselie și încă mai trebuie să luăm în calcul această predică Dar această "bucurie de viață" din gura lui este mai degrabă o rețetă, un sfat pentru sine și pentru ceilalți, mai degrabă decât o reprezentare a stării de spirit actuale Prin această "bucurie de viață" se simte dor de idealul de neatins al vieții adevărate Aceasta este veselia unui om care vrea să fie vesel pentru a ascunde de sine și de ceilalți secretul cel mai adânc al suferinței sale Este o comedie greu de suportat o viață întreagă, iar Nietzsche se trădează până la urmă Există, spune el, "oameni veseli" care folosesc veselia pentru a-i induce în eroare: nu vor să fie înțeleși În aceste cazuri, veselia este o mască, iar "ceilalți" trebuie să evite

curiozitatea nemodesta, să respecte "masca altuia") Tot ceea ce este profund se ferește de privirile nemodeste și "iubește o mască") "Orice gânditor profund", citim în altă parte, "se teme mai mult de a fi înțeles decât de a fi înțeles greșit În acest din urmă caz, poate, deşertăciunea lui are de suferit, iar în primul, simpatia lui pentru ceilalţi, care spune mereu: "O, de ce să înduri ce am îndurat eu!") Aici) Jenseits von Gut und Bõse, § , V VII,) Jenseits von Gut und Bõse, § , V VP,) Ibid , GBP, p *) Ibid , § , p i s) Ibid , S , p Biblioteca "Runivers" KN EVGENY TRUBETSKOY de ce Nietzsche vede în chiar procesul scrierii un mod de a-și ascunde esența, acea "mască" în care vede apartenența necesară oricărei filosofii) Desigur, ceea ce ne interesează cel mai mult nu este masca lui Nietzsche, ci tocmai ceea ce acoperă el cu ea: aceasta este acea imagine a unui rătăcitor, a unui rătăcitor fără adăpost al gândirii, care a făcut ocolul universului, nu a găsit ceea ce căuta și nu are unde să-și pună capul În această imagine, care revine constant în scrierile sale, nu este greu să-l recunoaștem pe Nietzsche însuși "Rătăcitor, cine ești?! Te văd făcând drumul fără dispreț, fără iubire; cu o privire nedescifrată, tristă și umedă, ești ca o greutate de plumb, ieșind din nou în lumină din adâncuri Ce căutai acolo, nesățios? Văd pieptul tău care nu suspină, gura ta care ascunde dezgustul și mâna ta care apucă încet Cine esti si ce ai facut? Calmează-te aici! Acest loc este primitor pentru toată lumea Odihnește-te și oricine ai fi, spune-mi ce vrei acum; ce ai nevoie pentru odihna? Numește-mă, îți ofer tot ce am "Pentru odihnă, pentru odihnă?! Ce cuvânt ai spus, curios! Dar dă-mi, totuşi, te implor * - Ce, ce, vorbeşte în sfârşit! v Masca din ochii lui Nietzsche exprimă nevoia de singurătate inerentă unui adevărat filozof: el vrea să rămână singur cu gândul său și apreciază masca tocmai pentru că separă, stabilește o distanță) între el și aproapele său Ce îi poate oferi aproapele cu suferința lui: la ce folosește compasiunea celor care suferă ei înșiși?) Până la urmă, toți oamenii pentru Ibid , , , p v- ,) Ibid , £ , p) Ibid , , p -) Jenseits von Gut und Bõse, lire sterline, B VII, Biblioteca "Runivers" FILOZOFIA LUI NIETSCHE loviti de infirmitatea tam-tamului general și, prin urmare, participarea lor poate să nu aline, ci doar să agraveze chinul "rătăcitorului" Singurătatea, învață Zarathustra, este de două feluri: este fie fuga bolnavului, fie fuga de la bolnavi) Fuga lui Nietzsche din societate a fost condiționată de faptul că el însuși era bolnav și, de asemenea, de faptul că îi considera pe alții bolnavi În procesul de căutare a adevărului, vecinul său nu este un ajutor pentru el, ci un obstacol sau, în cel mai bun caz, un "pat moale" - o modalitate de automulțumire temporară) Nietzsche în imaginea unui pustnic - Zarathustra, care locuiește într-o peșteră pe înălțimi muntoase inaccesibile oamenilor Acesta este un exilat care nu se simte ca acasă în nicio "patrie" și iubește ca patrie doar lumea viitoarei omeniri * nu "țara părinților", dar nu și "țara copiilor" deschisă) În "țara părinților", în umanitatea modernă, el este respins de nivelul general scăzut: "pretutindeni", spune el, "văd porți joase: cine este ca mine poate trece, dar trebuie să se aplece mereu") Interesele lui sunt cu siguranță străine de masă și, prin urmare, se simte și mai singur printre oameni decât departe de ei: singurătatea pentru el este departe de a fi aceeași cu singurătatea) Evitând oamenii, filozoful are nevoie de ei în același timp În atitudinea sa față de oameni, experimentează o oscilație neîncetată între dezgust și atracție Căci toată filozofarea lui Nietzsche este, în primul rând, un dor de autentic și adevărat, care ar trebui să umple viața de conținut, și în al doilea rând,

căutarea omului adevărat De aceea, Zarathustra nu poate rămâne mult timp în izolarea peșterii sale Apoi se ridică la Sprach Zarathustra, B VI,) Jenseits von Gut und Bõse, f> , B VII, j Also sprach Zarathustra, B VI, Ibid , Ibid , Întrebări de filosofie, carte , Biblioteca "Runivers" KN EVGENIA TRUBETSKOY culmi înnorate de munte, apoi coboară în câmpiile locuite de oameni și, dezamăgit, se întoarce din nou în peștera lui În aceste urcușuri și coborâri neîncetate trece întreaga viață a lui Zarathustra: rătăcirile sale trebuie să continue fără sfârșit, pentru că nu pot ajunge la țel Tragedia poziţiei sale constă în faptul că, dispreţuindu-l pe om, este silit în acelaşi timp să caute în el sprijinul speranţei sale Atins cel mai înalt vârf în rătăcirea sa, Zarathustra vede că abisul se deschide brusc în fața lui Capul i se învârte și în inima lui se luptă două dorințe: frica de abrupt și lupta în sus: nici o înălțime nu este groaznică, o stâncă este groaznică "Ah prieteni", spune el, "ghiciți voința dublă a inimii mele? Pauza mea și pericolele mele stau în faptul că privirea mea se repezi în sus, iar mâna mea vrea să se agațe și să se sprijine de abis Voința mea se lipește de oameni; M-am legat de oameni, pentru că simt o atracție ascendentă, față de supraom: acolo se străduiește a doua mea voință Și pentru aceasta trăiesc orbește printre oameni, de parcă nu-i cunosc, pentru ca mâna mea să nu le piardă cu totul credința în neclintit "x) În căutarea lui de neclintit, Nietzsche se agață de om; dar în viața omenirii, mobilă și fluidă, el găsește doar de neclintit și de încredere - moartea, care ne urmărește pe călcâie "Cu fericire amestecată cu tristețe", spune el, "traiesc în mijlocul unei frământări de voci și dorințe umane care copleșesc străzile: câtă bucurie, nerăbdare, dorințe se manifestă în fiecare minut al zilei, câtă sete de viata si intoxicarea cu ea Și totuși, ce tăcere îi așteaptă în curând pe toți acești gălăgioși și însetați de viață! În spatele fiecăruia stă umbra lui, însoțitorul lui mohorât de viață Totul este aici) Sprach Zarathustra, B VI, Biblioteca "Runivers" FILOZOFIA LUI NIETSCHE se întâmplă ca în ultimul moment înainte ca nava să plece spre ocean Avem mai multe de spus unul altuia ca oricând Oceanul, la fel de tăcut ca deșertul, așteaptă nerăbdător în mijlocul zgomotului general, atât de lacom și sigur de prada lui Și fiecare crede că tot ceea ce a fost până acum este fie complet nesemnificativ, fie nesemnificativ, iar viitorul apropiat este totul! Toată lumea vrea să fie primii în acest viitor și totuși moartea și liniștea mormântului sunt singurul lucru de încredere și comun care îi așteaptă pe toată lumea Cât de ciudat că acesta, singurul lucru sigur, nu are aproape niciun efect asupra oamenilor, iar ideea că toți sunt legați de frăția morții este cel mai îndepărtat lucru de ei Mă bucur să văd că oamenii nu vor să se gândească deloc la moarte Aș face de bunăvoie ceva pentru a le face gândul la viață să le pară de o sută de ori mai demn de gândit O persoană obișnuită nu se gândește la moartea sa ci pur și simplu lasă deoparte gândul la asta, îndreptând atenția către alte obiecte Dar pentru un filozof care își vede sarcina principală în problema scopului și sensului existenței, gândul morții capătă o semnificație centrală Întreaga filozofie a lui Nietzsche este în esență o încercare de a depăși frica de moarte și de a răspunde la întrebarea dacă merită să trăiești În cele ce urmează vom vedea cum a îndeplinit această sarcină · (Va urma) Carte Evgheni Trubetskoy Die frõhliche Wissenschaft, , V V, - * Biblioteca "Runivers" Creștinismul antic și filosofia romană '! Aceeași sământă a doctrinei lui Hristos a fost semănată de predicatorii Evangheliei din întreaga regiune a Imperiului Roman; dar nu la fel au fost lăstarii care au apărut odată cu decursul secolelor în jumătatea ei de vest și de est

Desigur, au existat o mulțime de soiuri ici și colo; tabloul prezentat de diferitele direcții ale creștinismului în primele secole ale existenței sale este atât de divers încât la început este extrem de dificil să-l trimiți; totuși, dacă lăsăm deoparte căi și căi secundare și urmăm, dacă pot să spun așa, linia principală în dezvoltarea gândirii creștine în ambele jumătăți ale Imperiului Roman, atunci se va putea spune: creștinismul, în măsura în care a a fost influențat de filozofie, poartă caracter neoplatonic în est, în vest, caracter stoic În Răsărit, mințile teologilor erau ocupate cu întrebarea Divinității însuși și cu anunțul lui către lume; în Occident, întrebarea este despre atitudinea unei persoane față de el, despre modalitățile prin care o persoană poate obține mântuirea și beatitudinea veșnică Este de la sine înțeles că această colorare diferită a creștinismului ici și colo a fost de mare interes pentru știință și nu numai știința teologică, ci și știința cultural-istoric Am încercat să găsim motivele care au influențat i) Discurs rostit la reuniunea anuală a Societății Filosofice de la Universitatea din Sankt Petersburg din octombrie   a ei; așa se vedea în spiritul practic, legal al Romei antice, atât de diferit de speculația dezinteresată a visătorului Hellas Și în aceasta, desigur, există mult adevăr; dar nu mai puţin imediată cauză a fost caracterul diferit al filosofiei sub influenţa căreia creştinismul s-a aflat ici şi colo Într-adevăr, înainte de a se reflecta în creştinism, spiritul națiunilor romane și grecești și-a subordonat filozofia; în această privință, gândirea creștină a fost doar o continuare a gândirii filosofice, care nu era aceeași în ambele jumătăți ale lumii antice Acest lucru, la prima vedere, poate părea ciudat: ne-am obișnuit atât de mult cu noțiunea de lipsa totală de independență a filosofiei romane, dependența sa completă de filosofia greacă că însăși distincția dintre filozofia romană și cea greacă, care presupune că presupune originalitatea primei, ni se pare inacceptabilă În același timp, însă, uităm un lucru: acea filozofie care influențează mințile oamenilor, îndreptându-i într-o direcție sau alta, este întotdeauna rezultatul nu numai al creativității, ci și al selecției, dacă în sensul creativității filosofice, Romanii ocupă o poziție destul de modestă, atunci în sensul selecției, ei au fost o autoritate extrem de importantă și influentă Acest lucru se aplică în special unuia dintre ei, pe care îl putem numi direct geniul selecției în raport cu Roma și filozofie, Cicero Savanții s-au amuzat multă vreme să-l dezamăgească pe Cicero ca filosof, căutând surse grecești pentru scrierile sale filozofice, pe care, de altfel, nu le-a dat drept originale; astfel de surse sunt numite Antioh, Philo, Posidonius, Panetia, Cleito-Machus și multe altele Și totuși este un fapt că niciunul dintre filozofii numiți mai sus nu a rezistat în Răsărit pe vremea când acolo s-a născut filosofia creștină, în timp ce în Occident Cicero nu numai că a rezistat, ci s-a bucurat și de o influență imensă asupra minții Cert este că filosofia lui Cicero, fiind în toate sau aproape toate părțile ei împrumutate din tezaurul nemărginit al gândirii grecești, era în același timp, din punctul de vedere al selecției, o valoare extrem de individuală Învățătorii lui Cicero, vii și morți, aparțineau celor mai variate direcții; el însuși a adus în lucrarea de filosofare a judecății sale sănătoase romane și un simț a ceea ce este necesar și ce nu este, culese din contactul direct cu viața Drept urmare, din punctul de vedere al sistematicii filozofice a ieșit ceva mai degrabă pestriț, un amestec de principii academice vechi și noi, stoice, epicuriene,

peripatetice; chiar și chestiunile nu sunt întotdeauna lipsite de contradicții, dar astfel de contradicții, nefiind o recomandare pentru filozoful teoretician, nu au lipsit niciodată filozofia practică, orientată spre viață, de puterea ei constructivă În general, sistemul lui Cicero, cel mai influent dintre toate sistemele cu care creștinismul timpuriu s-a întâlnit pe pământul roman, prezintă trei laturi privirii observatorului: este negativ în raport cu supranaturalul, cu miracolele; este pozitiv în domeniul moralității; este, în sfârşit, sceptic în domeniul pe care filosofia empirică modernă o atribuie "incognoscibilului" filozofia lui Cicero în două părţi majore, negativă şi pozitivă Pentru creștinismul timpuriu, ambele părți aveau departe de a fi aceeași valoare În ceea ce privește, în primul rând, partea negativă, la prima vedere poate părea că doar o atitudine ostilă față de aceasta a fost posibilă pentru creștinism Prin revelație, creștinul avea cele mai imuabile cunoștințe în acea zonă, ceea ce, în opinia celor precauți Biblioteca "Runivers" CREŞTINISMUL ANTIC ŞI FILOZOFIA ROMĂ sceptic, a aparținut incognoscibilului; religia sa s-a bazat pe chiar miracolele pe care le considera imposibile De fapt, nu s-a dovedit așa: spre surprinderea noastră, observăm, cel puțin în primele secole, o relație complet binevoitoare și de încredere între creștinism și scepticismul lui Cicero Putem da două motive pentru aceasta Prima este de natură istorică Religia romană păgână permitea intervenția directă a zeilor în treburile umane, adică minuni; asupra unor asemenea minuni, după părerea ei, favorita zeilor, marea Roma, a crescut și s-a întărit; Scepticismul lui Cicero era îndreptat tocmai împotriva acestor minuni ale religiei păgâne Când s-a născut creștinismul, păgânii credincioși s-au luptat cu el, printre altele, arătând spre mila evidentă a zeilor față de Roma, care s-a reflectat într-un număr atât de mare de miracole; a fost, prin urmare, foarte tentant pentru filozofia creștină încă în vârstă să se apuce de argumentele lui Cicero - și, într-adevăr, a făcut-o, în plus, cu atâta promptitudine care ni se pare pozitiv imprudentă "Dacă s-ar fi întâmplat vreodată aceste minuni", exclamă Minucius Felix (cap ,), "s-ar fi întâmplat; dar din moment ce sunt imposibile, înseamnă că nu au existat niciodată!" Cine ar fi crezut că un creștin, un creștin al secolului al II-lea, care a crescut într-o atmosferă de minune, ar argumenta așa? foarte sârguincios în cărțile lui Cicero " asupra firii zeilor", impregnat de scepticism religios, el declară (Div inst ,) că mai ales "al treilea dintre ei distruge radical omnes religiile", uitând chiar să facă o rezervă pentru creștin Dar, desigur, această credulitate nu putea dura mult; în timp, creștinismul avea să realizeze că scepticismul era pentru el un aliat foarte nesigur Când nevoia de a lupta împotriva păgânismului a trecut, argumentele filozofiei romane au fost puse în arhive; Cât despre minunile religiei romane antice, Biblioteca "Runivers" 0 ѣ L II II C K I d apoi Minucius Felix, alături de argumente de natură sceptică, citează și altele, care se rezumă la faptul că zeii păgâni, fiind de fapt diavoli (daemoni), puteau să facă și minuni cu puterea inerentă spiritelor rele, minuni dăunătoare pentru cei care le folosesc Această interpretare, ca una mai convenabilă, a câștigat ulterior avantajul Al doilea motiv pentru atitudinea credulă a creștinismului timpuriu față de scepticismul filozofiei romane era de o semnificație mult mai serioasă și mai permanentă A recunoscut dreptul deplin al lui Cicero de a contesta posibilitatea cunoașterii pozitive: el, până la urmă, nu cunoștea încă revelația Lactantius profită cu bucurie de cuvintele triste ale Filosofului Roman: "ce fericit aș fi dacă aș putea găsi adevărul la fel de ușor cum aș dezvălui minciunile!"

revelație: "deoarece adevărul nu poate fi găsit de mintea umană", spune el, "atunci a realizat cel puțin ceea ce era în înțelegerea noastră, "denunțarea minciunilor" Din acest punct de vedere, Cicero a fost într-adevăr un aliat prețios al creştinismului: totuși nu a fost nevoie să insistăm asupra lui o perioadă deosebit de lungă Cine se considera un fericit proprietar al adevărului, rătăcirile celor care nu-l cunoșteau erau de puțin interes, mai ales dacă erau de domeniul trecutului Deci s-a întâmplat și aici Lactantius a scris în mijlocul ultimei persecuţii a creştinilor; curând după aceea, credința lui Hristos a învins Atunci scepticismul lui Cicero și-a pierdut orice interes pentru ea Cu totul altă problemă este partea pozitivă a filozofiei sale, adică, conform celor spuse mai sus, etica lui Ea a făcut imediat o impresie profundă asupra creștinismului, care, în persoana lui Lactantius și mai ales a lui Ambrozie, i s-a predat din toată inima, fără a bănui incompatibilitatea sa internă cu dogmele sale de bază Este adevărat că aceste dogme erau doar atunci dezvoltate și mai degrabă Biblioteca "Runivers" CREŞTINISMUL ANTIC ŞI FILOZOFIA ROMĂ potenţial cuprinse în conştiinţa religioasă a credincioşilor Când această incompatibilitate a devenit evidentă, în creștinism s-a produs o scindare: una dintre direcțiile sale în persoana lui Augustin, în numele învățăturii lui Hristos, interpretată de apostolul Pavel, a alungat regulile moralei păgâne care nu erau în concordanță cu el, dar numai pe acelea care erau într-adevăr inconsecvenți; celălalt, dimpotrivă, în persoana lui Pelagius, a încercat să subordoneze creștinismul eticii romane antice, ale cărei prevederi le-a adoptat aproape în totalitate Biserica creștină a condamnat teoretic pelagianismul ca o erezie și s-a declarat solidar cu Augustin; dar în practică a continuat să fie sub presiunea învățământului blând al profesorului pe care ea a respins-o, așa-zisul semi-pelagianism, în care poziție rămâne până în zilele noastre Acest proces de fuziune, separare și contopire secundară a ciceronianismului cu creștinismul aparține celor mai interesante fenomene ale vieții interioare a Bisericii creștine; Voi încerca să surprind trăsăturile sale caracteristice în următorul scurt eseu Prima oază a procesului nostru - fuziunea eticii romane cu etica creștină - este cronometrată, conform celor spuse, cu numele lui Lactantius și Ambrozie Lactantius acceptă toată morala păgână a lui Cicero, dar numai ca o substrucție a celei creștine: "acele excelente învățături morale în duhul virtuții, pe care le-a oferit adepților săi*", spune el, "își păstrează forța la noi; dar peste ele trebuie să ridicăm învăţătura noastră, necunoscută de ei, aducând dreptatea omenească la o asemenea desăvârşire, care le era de neatins" (Div inst , III,) Adevărat, Lactantius nu a îndeplinit această sarcină principală foarte strălucit; citindu-l o afirmație tăioasă: "fără nădejdea nemuririi, pe care Dumnezeu o promite mărturisitorilor săi, ar fi cea mai mare nebunie să urmărești virtuți^ care aduc omului suferință și muncă inutilă * (IV), ne îndoim de comparație Biblioteca "Runivers" θ ҍ LINKIY înălțimea acelei doctrine cu care caută să înlocuiască doctrina romană a virtuții autosuficiente - Ambrozie a mers și mai departe în sensul credulității Filosofia morală romană - sau, mai concret, cărțile lui Cicero despre "datorii"** - el nu mai acceptă ca fundament, ci ca însuși corpul construcției sale de etică creștină El face asta, desigur, nu din admirație pentru păgânism: el demonstrează - în ce fel, aceasta este o altă întrebare - că filosofia păgână și-a extras toate dogmele din Scriptură și că, prin urmare, creștinii au tot dreptul să le ceară înapoi de la ea Și într-adevăr, în lucrarea sa "la îndatoriri" Ambrozie revarsă în creștinism întreaga morală păgână a lui Cicero; el face corecturi ici și colo, dar

rar și fără niciun patos deosebit Deci, în ciuda declinului progresiv al învățăturii romane în secolul care desparte Lactantius de Ambrozie, acesta din urmă rămâne mult mai aproape de Cicero decât primul; în faţa lui se încheie prima fază a procesului conturat de noi - pătrunderea creştinismului în filosofia morală romană Discipolul lui Ambrozie a fost marele Augustin, prin el creștinismul, s-ar putea spune, s-a recunoscut în tot ceea ce îl desparte fundamental de morala păgână Ca persoană profund conștientă și gânditoare, el nu s-a lăsat captivat de frumusețea și noblețea dogmelor ei individuale; a dorit să găsească însăși rădăcinile ambelor viziuni asupra lumii și a descoperit că aceste rădăcini ale lor cresc din domenii complet diferite ale vieții spirituale Disputa cu Pelagius a scos la suprafață idei care fuseseră mult timp ascunse în sufletul lui Augustin: în această dispută a fost determinată în cele din urmă atitudinea creștinismului față de filosofia morală romană Această relație va fi stabilită cel mai convenabil după principii separate, care, luate împreună, dau, parcă, o teorie a uneia sau aceleia morale Trebuie să Biblioteca "Runivers" CREŞTINISMUL ANTIC ŞI FILOZOFIA ROMĂ Trebuie adăugat că argumentul în sine era departe de a fi structurat atât de rațional - pentru cei care argumentează, așa cum este adesea cazul oamenilor de practică, punctul de plecare au fost rezultatele, nu principiile Totuși, mi se pare că schema pe care o propun ne va ajuta să ne orientăm rapid și ușor în problema care ne interesează Întreaga masă de considerații exprimate pro și contra în controversa pelagiană, putem grupa în jurul următoarelor șase principii, împrumutate de la Cicero eu Toate virtuțile unei persoane nu sunt altceva decât dezvoltarea aspirațiilor sale naturale, în plus, dezvoltarea este firească și necesară, deoarece nu sunt împiedicate de influența dăunătoare a mediului Deci natura, fiind izvorul bunătății, este ea însăși bună și necoruptă Identificând, după exemplul stoicilor, natura cu o divinitate, obținem următoarea propoziție ciceroniană: "omul, în cele mai bune condiții (praeciaga condicione), a fost creat de cel mai înalt zeu" ide leg , I,) Traducând acest gând în limbaj creștin, primim câine-mamă despre harul arătat de Dumnezeu omului la creația sa, despre harul exclusiv "primordial" Această dogmă este dogma fundamentală a ciceronianismului creștin Îl găsim printre pelagieni în toată puritatea ei "Harul este natura prin care suntem creați, astfel încât să avem un suflet rațional, care ne face să-L cunoaștem pe Dumnezeu" (Aug , de grat et lib arb); "dacă natura este de la Dumnezeu, atunci nu poate fi pângărit de răul originar" (Aug Iul I, Ô) Şi tocmai împotriva lui se opune Augustin Natura a fost cândva excelentă, da, dar numai înainte de cădere: "Din voia primului păcătos, natura a fost pângărită (Iul III,) Prin urmare, virtutea însăși nu poate fi o dezvoltare a naturii: "dacă dreptatea vine din natură și din voința (călăuzită de ea) a omului, atunci Hristos a murit în zadar" (Iul IV,) Nu; Biblioteca "Runivers" θ ZELINSKY natura a fost vicioasă încă de pe vremea lui Adam și, pentru a dobândi virtutea, omul are nevoie de un alt har decât cel care i-a fost dăruit la creație - și în care vom vedea mai jos II Cea mai înaltă manifestare a naturii la om, filosofia romană îi recunoaște mintea ca fiind cea a forțelor sale naturale, care îi dirijează și îmblânzește pe alții, arătându-le scopurile și căile lor; primatul rațiunii poate fi deci declarat al doilea principiu caracteristic filozofiei romane Traducând-o în creștinism, o putem pune într-o legătură logică cu harul primordial nou dezvoltat: primul rod al harului dăruit de Creator omului a fost mintea lui Este această dogmă pe care o găsim în pelagianism; îl vedem în legătură cu primul în cuvintele tocmai citate:

"harul este natura în care suntem creați în așa fel încât să avem un suflet rațional"; celălalt aforism al său spune și mai clar: "un suflet rațional este sursa" a tuturor virtuţilor" (Aug Iul IV,) - Întreaga învăţătură a lui Augustin, dimpotrivă, este îndreptată spre răsturnarea acestui primat al raţiunii şi întărirea în locul ei a primatului voinţei, aceasta cu adevărat Dogmă creștină, primul germen al căruia îl găsim deja în doxologia îngerilor: pax hominibus bonae voluntatis, εφήνη ά>θρώ πο"ς su-οχίας Multe secole mai târziu, Schopenhauer, care a stabilit primatul voinței în psihologia modernă, a fost lovit de armonia gândurilor sale cu gândurile lui Augustin, la care se referă de mai multe ori pe această temă (W a W u V I, I; II, o); și tocmai în urma acestei armonii, Augustin a câștigat titlul onorific de "primul om din cea mai nouă formație" (der erste moderne Mensch), care i-a fost dat de Siebeck și Harnack Biblioteca "Runivers" CREŞTINISMUL ANTIC ŞI FILOZOFIA ROMĂ III Cu toate acestea, continuăm în spiritul filozofiei romane, rațiunea, cu toată poziția ei preeminentă, nu ar putea fi ghidul unei persoane pe calea desăvârșirii morale, dacă o persoană nu ar avea liberul arbitru deplin, permițându-i să se dăruiască ceea ce motivul recunoaște ca fiind cel mai bun Principiul liberului arbitru este apărat cu zel de Cicero, nu numai împotriva ignava ratio a Fatalismului, ci și împotriva acelei forme mai raționale pe care principiul opus a găsit-o în așa-zisul determinism; victoria sa a fost, totuși, de scurtă durată, triumful astrologiei a măturat credința în liberul arbitru Creștinismul a fost parțial ezitant față de astrologie, parțial de-a dreptul ostil; s-ar putea deci presupune că ar accepta în toată inviolabilitatea principiul liberului arbitru De fapt, ea a fost acceptată în această plenitudine doar de pelagieni, acei moștenitori fideli ai filosofiei antice: "afirmăm", spune Pelagius, "că liberul arbitru (liberum arbitri-triuni) este proprietatea naturală a fiecărui om și că chiar și căderea lui Adam nu a putut nimici" (epist Pelag I,); "Din propria voință, o persoană creează atât binele, cât și răul; Adevărat, harul lui Dumnezeu îl ajută întotdeauna în faptele bune, iar sugestia diavolului se înclină spre cele rele "(ib) " disputado) a lui Cicero, care a încercat să salveze liberul arbitru chiar și în detrimentul previziunii lui Dumnezeu (de civ) D V,) Nu; înainte de cădere, voința omului era într-adevăr atât de liberă încât putea să-și dorească în egală măsură și binele și răul și numai pentru a-i împlini pe primul avea nevoie de ajutorul harului lui Dumnezeu (gratia cooperativa); din momentul căderii, "liberul arbitru în control Biblioteca "Runivers" θ s-in l in cu cii de diavol, o persoană este doar suficient de puternică pentru păcat, dar neputincioasă pentru o viață bună și evlavioasă, dacă ea însăși nu a fost chemată anterior la adevărata libertate prin harul lui Dumnezeu" (gratia preventiva, ibid , II, g) a costat omenirii multă muncă pentru a asimila această misterioasă doctrină a liberului arbitru, care nu este mai puțin liberă numai pentru rău, dar pentru bine trebuie mai întâi eliberată; dar feeric cuvântul "har" a dărâmat toate obstacolele Într-o discuție sobră, însă, a considerațiilor citate de Augustin, va fi necesar să admitem că el a reținut doar cuvântul "libertate a voinței" și a înlocuit conceptul cu conceptul de harul liber și autosuficient al lui Dumnezeu, predeterminarea voinţei şi faptelor omului IV Permițând "libertate completă și nelimitată a voinței umane, filosofia romană consideră virtuțile omului drept proprietatea sa inalienabilă: "nimeni nu și-a numărat niciodată virtuțile", spune ea, "pentru zeii nemuritori" Într-adevăr, conceptul de merit este o derivație directă a principiului liberului arbitru, la fel ca și conceptul opus al

răspunderii pentru păcate În urma lui Cicero, pelagienii i-au spus cu mândrie Creatorului: "Tu ne-ai făcut oameni, dar ne-am făcut drepți" (Aug ep ,) Desigur, harul lui Dumnezeu este cerut pentru mântuirea omului; dar tocmai aceasta ne este "dată pe măsura meritelor noastre" (Aug Iul , III, ,) Prin aceste prevederi, trecând ca un fir roşu prin toată învăţătura pelagienilor, * viaţa de apoi a unei persoane este făcută dependentă numai de ea însăși; harul și mântuirea Augustinismul a fost și în această privință antipodul direct al pelagianismului: "Noi, însă", spune șeful acesteia, "spunem că harul este dat omului gratuit (gratis), și că tocmai din acest motiv se numește har (gra- Biblioteca "Runivers" CREŞTINISMUL ANTIC ŞI FILOZOFIA ROMĂ tia), și că de la ea vin toate meritele sfinților" (Aug Iul , III,); astfel "încununându-ne meritele, Dumnezeu încununează numai propriile sale daruri" Deci, spre deosebire de Pelagius, Augustin face ca meritele unei persoane să fie dependente de har; prin aceasta, orice inițiativă personală a unei persoane în materie de mântuire este desființată La întrebarea ce cauzează harul lui Dumnezeu, nu există răspuns: ea acționează liber și arbitrar, evidențiind cei destinați mântuirii dintre cei proscriși Pe această bază se dezvoltă doctrina predestinației lui Dumnezeu, această piatră de poticnire în filosofia religioasă a lui august ÎN Conceptul de virtute, așa cum îl dezvoltă filosofia romană, constă din două elemente, subiectiv și obiectiv: subiectivul constă în starea de spirit virtuoasă a unei persoane, obiectivul - în fapta sa virtuoasă Primul fără ultimul este imperfect: "virtus actuosa est", spune Cicero, urmându-i pe peripatetici în acest sens culpa) cu dispoziție criminală (dolus) Creștinismul timpuriu a moștenit această definiție subiectiv-obiectivă a virtuții, cu doar centrul de greutate mutat imperceptibil către latura subiectivă: "affectus tuns went imponit operi tuo", spune frumos Ambrozie Pelagianismul a acceptat-o și el; nu putem confirma acest lucru prin extrase din scrierile în sine -lagiane, din care aproape nimic nu a ajuns până la noi, dar aceasta decurge indiscutabil din controversa lui Augustin Augustin este primul care a introdus un al treilea element suprasubiectiv ambelor elemente ale virtuții păgâne; el îl numește elementul de " limită" (finis), am spune noi, de relevanță Printre păgâni această relație era numai pământească; Aici Biblioteca "Runivers" θ Έ L ȘI H SK I I de ce se poate spune că ei nu cunoșteau adevărata virtute - se știe cuvântul lui Augustin că "virtuțile păgânilor erau vicii strălucitoare" Hristos a fost primul care i-a învățat pe oameni să-și raporteze gândurile și faptele la Dumnezeu, El a fost primul care a pus credința în fruntea moralității umane Această relație cu Dumnezeu, această credință, este cea care deosebește virtutea creștină de păgână; este cauza îndreptăţirii creştinului şi a respingerii chiar şi a celui mai virtuos păgân ' VI Într-o interpretare consecventă a principiilor sale, morala antică a recunoscut în virtutea autosuficientă scopul cel mai înalt al dezvoltării umane: virtus ad beate viven-dum se ipsa contenta est Așa merge și tema eroică, ca să spunem așa, a filozofiei romane Acest lucru nu exclude credința într-o viață de apoi mai bună - Cicero recunoaște această viață - dar este reprezentată ca un motiv secundar, secundar, în comparație cu cel principal, care este considerat satisfacție internă Creștinismul a introdus o modificare obligatorie în această concepție: mântuirea în viața de apoi a devenit scopul principal al credinciosului Dar cu această rezervă inevitabilă, creștinismul pre-augustian, inclusiv cu pelagianismul, a acceptat poziția lui Cicero: virtutea a rămas singurul mijloc pentru o viață fericită în lumea următoare Și aici Augustin s-a

opus lui Pelagius și tuturor creștinilor dinaintea lui cu doctrina sa despre harul autosuficient, care rezultă în aceleași antiteze ca mai sus * * * Acestea sunt principiile separate, din cauza cărora a existat o ciocnire între Filosofia romană și creștinism în persoana Bl Augustin Afinitatea acestor șase puncte între ele este izbitoare; în esenţă, întregul antagonism dintre Cicero şi Augustin Biblioteca "Runivers" CREŞTINISMUL ANTIC ŞI FILOZOFIA ROMĂ poate fi redusă la o antiteză fundamentală, reprezentată de viziunile diferite ale ambelor asupra valorii naturii umane Cicero și antichitatea în general plasează această natură foarte mult; Augustin este foarte jos Dacă totuși, continuând investigația, ne întrebăm mai departe ce explică această diferență de vederi, atunci va trebui să trecem de la logică la psihologie: nu decurge din orice alt principiu de bază, ci din starea de spirit de bază a lumii antice și creștine Starea de spirit de bază a lumii antice, pentru a folosi propriile sale cuvinte, este μεγαλοψυχία, animi magnitudo; traducerea literală rusă - "măreția sufletului", nu transmite sensul cerut ("generozitate", desigur, chiar mai puțin) Μεγαλοψυχία este starea de spirit a unei persoane care își cunoaște propria valoare și nu se plasează nici mai sus, nici mai jos decât locul pe care îl merită; la noi, cu conceptul, a dispărut și cuvântul Dimpotrivă, starea de spirit de bază a lumii creștine este "smerenia" Din această stare de spirit de bază a lumii antice decurge veselia lui, adică certitudinea conștientă sau inconștientă că suntem fie în apogeul vieții, fie pe drumul către ea Înseamnă asta că toți oamenii antici împărtășeau această încredere? Nu, desigur că nu: numărul proscrișilor chiar și atunci, probabil, a depășit semnificativ numărul celor invitați la sărbătoarea vieții Dar nu au dat tonul în cultura antică: arta, literatura și filosofia nu le aparțineau, ci celor care erau implicați în progresul omenirii În calitate de oameni ai muncii, văzând roadele muncii lor, ei au fost în mod natural pătrunși de credință în măreția și demnitatea naturii umane: așa cum pământul are întâietate în univers, tot așa omul are întâietate pe pământ Celebrul cântec din Antigona lui Sofocle: "Multe miracole trăiesc, dar nu există nimic care ar fi mai minunat decât un om", acest imn al omenirii străvechi, scris special pentru oameni cu acest temperament și dispoziție Acest punct de vedere este la fel de consistent cu optimism și pesimism: dezacord al ambelor Întrebări de filosofie, KN , Biblioteca "Runivers" θ ђ LIN S K I și Aceste puncte de vedere erau preocupate de impozitarea comparativă a bucuriilor și necazurilor din viața umană, și nu de întrebarea dacă faptele umane decurg din natura umană sau nu; unii pictează o persoană în culori strălucitoare, alții în culori sumbre, dar amândoi au fost de acord că aceste culori erau propriile lui culori naturale și nu o reflectare a altei naturi supraomenești; din punct de vedere creștin, atât optimismul antic, cât și pesimismul antic ar fi considerați la fel de mândri Acest punct de vedere, conform celor spuse mai sus, este smerenia, acel sentiment, în virtutea căruia Luăm pe responsabilitatea noastră doar manifestările negative ale firii noastre, în timp ce în cazul manifestărilor pozitive îi spunem Creatorului: " nu eu, ci Tu " Și este în egală măsură în concordanță atât cu optimismul, cât și cu pesimismul: un creștin va fi pesimist dacă se simte complet lăsat la acea natură, pe care o recunoaște ca fiind vicioasă, dar va fi optimist dacă își va recunoaște sufletul ca recipient al acelui har cel mai înalt , care îi va permite să triumfe asupra naturii tale Viziunea lui despre această natură în ambele cazuri este aceeași: el este convins de slăbiciunea ei, că nu poate nici să creeze, nici să dezvolte nimic bun din ea însăși Și această viziune determină o viziune diferită asupra

progresului și a influenței muncii umane asupra acestuia Într-adevăr, ce obiect vom acorda acestei lucrări? natura umana? Este fundamental corupt și nu poate fi corectat prin niciun efort Sau harul lui Dumnezeu? Mai devreme vom putea să mișcăm pământul cu puterea mâinilor noastre, decât să influențăm manifestarea voinței Domnului cu munca noastră Nu, atitudinea negativă față de progresul uman - acel progres pe care l-a exaltat imnul lui Sofocle mai sus menționat - este rezultatul dezvoltării consecvente a ideilor lui Augustin Și dacă nu același lucru se poate spune despre creștinism în general, dacă societatea creștină a devenit, în contrast cu rigiditatea necreștinismului din jur Biblioteca "Runivers" CREŞTINISMUL ANTIC ŞI FILOZOFIA ROMĂ triburi, singurul purtător al ideilor de progres, pentru că nu s-a identificat cu augustinismul Am spus deja mai sus că victoria lui Augustin a fost așa doar în teorie; în practică, el a triumfat atât în biserica de apus, cât și după ea în cea de răsărit - adică numit semi-pela-gianismul, i e reconcilierea filosofiei antice și mai ales romane cu creștinismul Cum sa întâmplat, nu trebuie să spun; evoluția ideilor creștine după Augustin se află în afara domeniului subiectului meu, care, până la urmă, privește doar creștinismul timpuriu Dar că s-a întâmplat, nu există nicio îndoială; iar dacă considerăm cu dreptate cuvintele ora et labora drept motto-ul unei societăți creștine raționale, atunci nu trebuie să uităm că a doua parte a acestui motto al acesteia - labora - se datorează FILOZOFIEI romane θ Zelinsky Biblioteca "Runivers" Ce dă filozofia lui Vladimir Solovyov conștiinței moderne?) În acest eseu, autorul nu își pune sarcina unei expuneri complete și unei analize adecvate a filozofiei lui Solovyov O astfel de punere în scenă ar fi cu greu la timp, având în vedere indiferența încăpățânată și neîncrederea suspicioasă cu care partea de conducere a inteligenței noastre încă privește filosofia lui Solovyov Prin urmare, urmăresc aici mai degrabă un scop jurnalistic decât unul filozofic direct Vreau să arăt, chiar dacă numai în contururi palide, Figura adevăratului Solovyov în toată statura sa colosală și, prin aceasta, să contribui la identificarea lui Consider această recunoaștere cea mai importantă, următoarea sarcină în dezvoltarea spirituală a societății noastre Dar există vreo bază pentru o astfel de identificare? Sau, cu alte cuvinte, ce poate da filozofia lui Vladimir Solovyov conștiinței moderne? Putem răspunde la această întrebare doar aflând de ce are nevoie cel mai mult, care este setea spirituală a umanității moderne? Tânjește mai mult decât orice după ceea ce constituie principiul fundamental al întregii filozofii a lui Solovyov, alfa și omega, unitatea pozitivă a întregii ei Conștiința modernă, sfâșiată, s-a transformat în obișnuință *) Acest eseu este o reelaborare extinsă a unei prelegeri publice susținute la Kiev, Poltava, Chișinău Biblioteca "Runivers" CE DĂ MODERNUL FILOZOFIA CONSTIINTEI VL SOLOVIEV Õ în jurul său în sistemul de diviziune a muncii, nu încetează să sufere din cauza acestei fragmentări a lui și caută o viziune holistică asupra lumii care să lege profunzimile ființei cu munca de zi cu zi, să cuprindă viața personală, să o plaseze sub speciem aeternilatis Idealul lui Solovyov - idealul întregii cunoștințe, întreaga viață, întreaga creativitate, este inerent fiecărei conștiințe dezvoltate Între timp, cu toată bogăția de cunoștințe și dezvoltarea științei, gândirea modernă prezintă o imagine a decăderii interne și a impotenței Acele elemente care în mod normal ar trebui să fie în armonie sunt acum în vrăjmășie între ele sau se află într-o stare de alienare reciprocă: știința pozitivă suspectează metafizica că își încalcă drepturile, metafizica împreună cu știința suspectează religia în același mod, iar

viața practică continuă în propria sa ordine, indiferent de modul în care unul și celălalt O astfel de stare nu poate fi considerată nici finală, nici normală, iar calea de ieșire din ea poate fi indicată doar de filozofia sintetică, care va concilia religia, metafizica și știința în conștiința modernă și va lumina cu lumina lor combinată viața practică cu zona sa de datorită sarcinilor sale etice și istorice Experiența unei asemenea sinteze filosofice, singura de acest fel în vremurile moderne, este dată de Vl Solovyov, aceasta determină semnificația sa pentru conștiința modernă Un spirit care s-a dovedit capabil să realizeze o astfel de sinteză universală trebuie să posede el însuși un grad înalt de universalitate, iar Solovyov a excelat cu adevărat în ea El a posedat-o mai ales ca filosof În istoria filozofiei, nu se poate indica în mod pozitiv un sistem filosofic care ar fi la fel de multiplu ca al lui Solovyov: ca să nu mai vorbim de faptul că toată filozofia de ultimă oră, începând cu Descartes, este o condiție prealabilă necesară pentru aceasta, nu există nici măcar un mare doctrină filozofică şi religioasă, care nu ar intra ca material în acest sistem multifațet: filosofia grecilor, care își găsește desăvârșirea istorică în Platon și neoplatoniști, budism și creștinism, filozofie cabalistică, totul își are locul În acest sens, sistemul lui Solovyov este cel mai plin acord care a fost auzit vreodată în istoria filozofiei Că aici nu poate fi vorba de eclectism, în sensul unei combinații mecanice de diferite învățături, este cel mai bine evidențiat de faptul că în filosofia lui Solovyov este indicat un loc pentru învățăturile care se nega reciproc, cum ar fi, de exemplu, empiricul lui Hegel panlogism și pozitivism empiric Hegel a creat știința istoriei filozofiei, punând ca bază principiul că în diverse sisteme filosofice cunoaștem momentele dezvoltării dialectice a conceptului, cu alte cuvinte, vedem aspectele unilaterale ale unui singur adevăr universal , care deci nu este negația lor, ci o sinteză organică Prin urmare, fiecare sistem sintetic de mai târziu absoarbe în mod natural adevărurile unilaterale ale sistemelor anterioare și în istoria filozofiei există astfel o revelație treptată a acestui adevăr universal De aici rezultă, de altfel, întreaga semnificație a istoriei filozofiei ca știință pentru conștiința filosofică modernă Sistemul lui Solovyov este universal tocmai din punctul de vedere al istoriei filozofiei în sensul hegelian Dar pentru completitudinea sintezei filozofice, filozoful modern nu trebuie să fie străin de știința naturii, cel puțin în concluziile sale finale Solovyov satisface și această cerință, în al cărei sistem și-au găsit locul toate cele mai importante doctrine ale științei naturale moderne Filosoful trebuie să fie, de asemenea, înzestrat cu un simț viu al frumosului, fără de care o cale specială spre înțelegerea universului îi va rămâne închisă Solovyov, în această privință, era bogat înzestrat prin natură: a combinat în sine nu numai un critic literar de primă clasă, ci și poet; farmecul feeric și sinceritatea muzei sale, în ciuda modestiei ei, îi conferă lui Solovyov un loc cu totul special și independent în gazda poeților ruși Alături de aceasta, în interesul justificării filozofice a religiei sau al justificării religioase a filosofiei, filosoful trebuie să fie și de natură religioasă, să aibă nu numai gândul la Dumnezeu, ci și sentimentul lui Dumnezeu Solovyov a fost un geniu religios în sensul deplin al cuvântului, i s-a dat, prin propria sa mărturie, să simtă cu adevărat prezența Divinului, iar latura religioasă a spiritului său a fost, fără îndoială, cea mai importantă, cel mai de bază, colorând

toate construcțiile sale filosofice în culoarea ei În fine, pentru completitudinea sintezei filosofice, este necesar ca filozoful să fie nu doar un gânditor de fotoliu, ci și o persoană a cărei inimă este apropiată și de înțeles de toate necazurile și nevoile modernității, el trebuie să fie fiul timpului său , fii cetatean Filistinismul practic al profesorilor germani moderni, în ochii noștri, explică în mare măsură sterilitatea lor filozofică, cu care dezvoltarea exorbitantă a literaturii filosofice, care dă tot ce poate da o școală, dar este lipsită de spirit, este vie într-un mod ciudat Solovyov și în acest sens pare a fi o excepție Era un cetățean în cel mai larg sens al cuvântului Ego-ul nu înseamnă, desigur, că el însuși a fost implicat în politică - acest lucru este exclus de necesitatea unei diviziuni a muncii și de impracticabilitatea extremă a Filosofului -, dar el a fost constant ocupat de chestiuni de justiție practică și de jurnalismul lui Solovyov este una dintre cele mai strălucitoare și, cel mai important, laturile general recunoscute ale activității sale Fără îndoială, jurnalismul a interferat cu completitudinea și dezvoltarea exterioară a sistemului lui Solovyov - în loc de un lerbuch german de o mie de pagini, avem doar o schiță ușoară și nu tocmai terminată, dar există, din fericire, Biblioteca "Runivers" S BULGAKOV Datorită tocmai acestui temperament jurnalistic, există o suflare filozofică, de viață, care nu se găsește în lerbuch-uri, în ciuda completitudinii și arhitecturii lor exterioare Ce altceva se mai poate adăuga la acest istoric al filosofului? Să fie în același timp nu numai un filosof, ci și un profund teolog, ca unii dintre slavofili Din diverse motive, atât interne, cât și externe, nu vom atinge deloc activitățile lui Solovyov aici ca teolog Aceasta este înfățișarea exterioară a Filosofului nostru Să ne întoarcem la cunoașterea ideilor lui La intrarea în templul filosofiei stă acum de pază teoria cunoașterii, de la care orice doctrină filozofică trebuie să primească un pașaport pentru dreptul de ședere Semnificația durabilă a lui Kant în istoria filozofiei constă în faptul că, după el, metafizica, chiar teologia, trebuie să fie critică, i e înainte de construirea oricărei doctrine, ea trebuie să pună și să dea un răspuns conștient la întrebarea despre natura cunoașterii în sine și competența ei Conținutul teoriei cunoașterii este întrebarea veche a lui Pilatov: ce este adevărul, o întrebare înțeleasă nu din partea conținutului său material: care este adevărul, ci din partea Condițiilor formale ale cunoașterii: cum și spre ce? masura este posibil? Pentru a determina poziția luată de Solovyov în raport cu chestiunea Pilatov, trebuie să cunoaștem rezultatele dezvoltării anterioare a gândirii filosofice, pentru a înțelege acea criză a filosofiei occidentale *, cu clarificarea căreia Solovyov și-a început activitatea filozofică Pentru a înțelege această criză, trebuie să ne întoarcem la Kant Învățătura lui Kant este stația centrală prin care se mișcă toată filosofia modernă Căile gândirii moderne se împrăștie din ea în toate direcțiile posibile Mulțumită, pe de o parte, semnificației operei sale filosofice și, pe de altă parte, incompletitudinei, ca urmare a căreia învățătura cu drepturi egale a lui Kant servește drept bază pentru cel mai opus Biblioteca "Runivers" CE DĂ MODERNUL FILOZOFIA CONSTIINTEI VL SOLOVIEV direcții filozofice, înțelegerea și evaluarea lui Kant sunt, de asemenea, caracteristice acestei doctrine filosofice În pașaportul unui sistem filozofic, cel mai sigur "semn special" este în ce fel de Kant crede, iar studiul lui Kant, Kantologia, este activitatea cea mai favorită a filosofiei școlare moderne Kant a pregătit două tendințe reciproc contradictorii: idealismul logic al lui Hegel și empirismul sau pozitivismul științelor naturale moderne El a

pus întrebarea humeană: cum este posibilă experienţa, cum este posibilă cunoaşterea ştiinţifică? Analiza cunoaşterii din "Critica raţiunii pure" a arătat că aceasta este posibilă numai datorită prezenţei în conştiinţa noastră a Formelor cognitive subiective - timp şi spaţiu, ca Forme ale percepţiei senzoriale, şi categorii (între care categoria cauzalităţii se află în primul rând), ca formă de gândire A devenit clar pentru conştiinţa umană o dată pentru totdeauna că cunoştinţele noastre ştiinţifice se bazează pe aceste proprietăţi ale raţiunii pure, pe scurt, că raţiunea însăşi este legiuitorul naturii, că ea însăşi îşi stabileşte legile, deoarece aceste legi sunt, împreună cu acestea, legile gândirii noastre, pentru care sensibilitatea Kant şi-a absorbit toată energia cognitivă în subiect, în raport cu care materialul pasiv este dovada sensibilităţii, ceea ce este "dat "(gegeben) pentru noi Kant a rupt orice unitate reală dintre cunoscător şi cunoscut; un abis deschis între subiectul sau Forma cunoaşterii şi materia cunoaşterii sau sensibilităţii Întrebarea cum aceste Forme subiective pot fi suprapuse pe materialul cognitiv şi dacă această suprapunere este chiar posibilă, i e cunoştinţele în sine rămân nerezolvate În efortul de a stabili condiţiile formale ale cunoaşterii, Kant a subminat însăşi cunoaşterea şi a trebuit să capituleze în faţa domeniului credinţei, numind-o "raţiune practică" şi proclamând "primatul raţiunii practice" Dovada acestei impotenţe a filosofiei kantiene Biblioteca "Runivers" S BULGAKOV Ceea ce rămâne este doctrina lui despre lucrul-în-sine, care, prin inconsecvenţa şi vagitatea lui evidentă, nu ne permite să ne oprim la Kant (cum încearcă neo-kantienii în momentul de faţă, înlocuind filozofia cu cantologia) Filosofia clasică a idealismului german, cu o consistenţă uimitoare, dezvoltă tot conţinutul posibil al învăţăturii lui Kant, al cărui ultim cuvânt a fost spus de Hegel Dualismul de bază dintre subiect şi obiectul cunoaşterii, creat de Filosofia lui Kant, a fost rezolvat de Fichte în favoarea absorbţiei obiectului de către subiect (nu sunt doar poziţia lui l) Acest solipsism *) nu poate fi considerat în mod evident o soluţie a problemei, deoarece nu o rezolvă, ci doar o înlătură, distrugând unul dintre membrii dilemei (Insuficienţa acestei soluţii a problemei a fost simţită întotdeauna de Fichte, care şi-a restructurat constant sistemul şi în ultima sa ediţie s-a apropiat substanţial de Kant, adică a revenit la punctul său de plecare) Problema reconcilierii sau conexiunii interne a subiectului şi obiectului a fost luată ca punct de plecare de filosofia identităţii a lui Schelling, care căuta un astfel de început absolut, care să fie unitatea sau identitatea subiectului şi obiectului După Schelling, care în activitatea sa ulterioară a deviat de la această problemă şi în multe dintre intuiţiile sale FILOZOFICE înaintea timpului său şi l-a precedat pe Solovyov, aceeaşi problemă a fost pusă de Hegel Hegel o rezolvă la fel ca Fichte, şi anume, el distruge un obiect sau material special de cunoaştere, cu singura diferenţă că în Fichte toată fiinţa aparţine eu-ului pur, iar în Hegel gândirii pure "Pornind de la poziţia lui Kant că cunoaşterea obiectivă este posibilă numai datorită Formelor subiective ale cunoaşterii, care în totalitatea lor formează o logică a priori, Hegel ajunge la concluzia că aceasta este gândire logică a priori şi *) Solipsismul din (solus ipse) este negarea oricărei fiinţe, cu excepţia subiectului cunoaştetor şi a ideilor sale, prin urmare, negarea de a fi nu numai a lumii exterioare, ci şi a altor oameni Biblioteca "Runivers" CE DĂ MODERNUL FILOZOFIA CONSTIINTEI VL SOLOVIEV este adevărat-existent; este totul şi în afara lui, şi nu există nimic în afară de el Gândirea gândindu-se la sine, în acelaşi timp subiectul şi obiectul său, acesta este începutul filosofiei lui Hegel Astfel, nu

există altceva decât gândirea, prin urmare, știința care studiază această gândire nu este doar o doctrină despre Formele cunoașterii, ci și despre Formele de a fi, a fi și a gândi sunt identice De aici înțelegem sensul pe care îl dobândește în învățătura lui Hegel "Wissenschaft der bogiV, i e știința existenței Dar dacă totul are realitatea adevărată numai în conceptul său, atunci subiectul cunoaștere nu este altceva decât un concept și în acest sens nu are niciun avantaj față de restul ființei Astfel, conceptele sau ideile care formează tot ceea ce există nu sunt ideile subiect de gândire (el însuși este doar o idee) - ele sunt în sine și tot ceea ce există este, după cum s-a spus, rezultatul dezvoltării lor de sine sau, mai precis, autodezvoltării unui concept, ființă pură sau nimic Cu alte cuvinte, totul vine din nimic, sau totul în esență este nimic Totul este gând pur, adică un gând fără un gânditor și fără un gând, ca și fără un agent și fără un obiect de acțiune" Încurcată în contradicții logice care decurg dintr-un principiu fundamental, filosofia lui Hegel s-a dovedit și mai neputincioasă în pretențiile sale de universalitate Dacă este adevărată propoziția de bază a panlogismului hegelian, că totul este gândit și totul este cunoscut din gândirea pură, atunci această gândire pură ar fi trebuit să dezvolte din ea însăși toată știința naturală, toată istoria, toată știința experimentală în procesul dezvoltării dialectice a conceptelor; panlogismul nu lasă loc empirismului Aici V Solovyov Începuturile filozofice ale întregii cunoștințe Sobr op I, Mai târziu, Solovyov a abandonat acest argument: vezi articolul său despre Hegel în anexa cărții lui Caird (retipărit din Encyclop Dictionary), p Dar, în opinia noastră, Solovyov nu s-a infirmat în acest moment Biblioteca "Runivers" S BULGAKOV aici, în această încercare de a-și măsura realist forța și de a-și justifica pretențiile, filosofia lui Hegel aștepta cel mai mare faliment De fapt, s-a dovedit că realitatea nu poate fi pe deplin cunoscută de dialectica conceptelor, prin urmare, gândirea logică nu este cunoaștere universală, nu este totul și aceasta este negația poziției principale a panlogismului În ciuda faptului că în Hegel gândirea filosofică a noii ere atinge apogeul, Hegel a fost cel mai mult a contribuit la răspândirea acelei prejudecăți dăunătoare pe care filosofia și știința se contrazic reciproc Nemesisul istoric, în loc de speculații arogante, a scos la iveală cea mai slabă direcție filozofică, care, totuși, a ocupat și continuă să ocupe tronul filosofic al lui Hegel Filosofia lui Hegel a făcut cea mai mare nedreptate empirismului și cerințelor cercetării empirice, iar panlogismul a fost înlocuit victorios tocmai de empirism, care a găsit o formulare filozofică în pozitivism Dominanța filozofiei pozitivismului coincide cu înflorirea științelor naturii și adesea se crede că ambele fenomene sunt într-o relație cauzală, se condiționează reciproc Cu toate acestea, nu este greu să arătăm că acest lucru este fals, că pozitivismul nu poate oferi o justificare filosofică științei naturale și, în dezvoltarea ei consecventă, duce la contradicție și absurd Ignorând complet sau nefamiliarizați cu istoria anterioară a gândirii filosofice și, în special, cu dezvoltarea filozofiei post-kantiene, reprezentanții pozitivismului se complace în încrederea naivă că studiind fenomenele sau, așa cum le place să spună, "Faptele" (fără a bănui că fiecare Fapt deja filozofiază, după cum a remarcat pe bună dreptate Goethe), ei cunosc și legile fenomenelor, deci, nimic mai mult, nimic mai puțin, adevăratul sens a tot ceea ce există "Dar, cineva se întreabă, cu ce drept poate vorbi empirismul despre vreunul Biblioteca "Runivers" CE DĂ MODERNUL FILOZOFIA CONSTIINTEI VL SOLOVIEV de legi, rămânând pe baza

fenomenelor? Se presupune că știința învață aceste legi din experiență Dar în experiență putem observa doar relațiile empirice ale fenomenelor, adică relaţiile lor în cazurile date, supuse experienţei noastre O anumită relație de succesiune și asemănare între fenomene date, aceeași în toate experiențele noastre trecute, este un Fapt; dar ce garantează invariabilitatea acestei relații în orice moment, necondiționat, atât experimentelor ulterioare, cât și anterioare unde, prin urmare, nu putem afirma această relație ca Fapt? Ce dă conexiunii empirice, faptice a fenomenelor caracterul de universalitate și necesitate, ce o face o lege? Experiența noastră științifică există, s-ar putea spune, de ieri, iar numărul de cazuri supuse acesteia, în comparație cu restul, este infinit de mic Dar dacă această experiență ar exista de milioane de secole, atunci aceste milioane de secole nu ar însemna nimic în raport cu timpul infinit care ne este în fața și, în consecință, nu ar putea contribui câtuși de puțin la certitudinea necondiționată a legilor găsite în această experiență "Astfel, doctrina regularității și uniformității legilor naturii este o axiomă complet acceptată în mod arbitrar, care nu are nicio bază în pozitivism Neputând fundamenta științele, empirismul, printre cei mai profundi reprezentanți ai săi, duce la scepticism, care pune la îndoială dominația universală chiar și a axiomelor matematice, ne întoarce la Hume (așa este poziția filozofică a lui D St Mill) Pe de altă parte, recunoscând ca fiind doar fenomene, pozitivismul este neapărat senzaționalism: ne cunoaștem doar senzațiile și nimic altceva decât senzațiile, pe care le clasificăm în diferite categorii, cumva lumea din afară și din interior etc Nu numai despre exterior Solovyov, ibid , - Biblioteca "Runivers" S BULGAKOV sunt obiecte, dar știu și despre alți oameni doar prin senzațiile mele, ele există pentru mine doar în aceste stări ale conștiinței mele, prin urmare, nu sunt altceva decât stările conștiinței mele Dar eu știu și despre mine, ca subiect, numai în stările conștiinței mele, prin urmare, eu însumi, ca subiect, trebuie să fiu redus la starea conștiinței mele; dar acest lucru este absurd, deoarece conștiința mea deja mă presupune Rămâne, așadar, să admit că există fenomene ale conștiinței, dar nu ale mele, din moment ce eu nu sunt, ci ale conștiinței în general, fără conștient ca și fără conștient" x) Dar aceasta este o absurditate evidentă, la care duce neapărat filosofia pozitivismului Deci, fie că luăm ca punct de plecare Forma cunoașterii sau materia ei, filosofia raționalismului, ca și filosofia empirismului, ne conduce la contradicție și absurd Există o cale de ieșire din impasul în care duce cea mai recentă dezvoltare a gândirii filozofice? Este posibilă cunoașterea, există adevărul ca obiect al acestei cunoașteri, există ceva, lumea exterioară, alți oameni, noi înșine? Aceasta este întrebarea pe care și-a pus-o Descartes, fondatorul filosofiei moderne, și aceeași întrebare este repetată de această filozofie, după ce și-a încheiat întregul ciclu de dezvoltare Evident, la această întrebare nu se poate răspunde decât printr-o a treia sursă de cunoaștere în afară de empirism și raționalism, iar această sursă este intuiția mentală (intellektuelle Anschaung) sau credința "Simțim o anumită acțiune a unui obiect, ne gândim la trăsăturile sale generale și suntem siguri de existența lui proprie sau necondiționată Această încredere nu este în niciun fel determinată de senzațiile pe care le primim de la obiect și de conceptul nostru despre acesta, ci, dimpotrivă, sensul obiectiv al senzațiilor și conceptelor noastre se datorează direct încrederii în existența independentă a obiectului Într-adevăr, dacă ηibid Biblioteca "Runivers" CE DĂ MODERNUL FILOZOFIA CONSTIINTEI VL SOLOVIEV Dacă nu aș

fi sigur că un anumit obiect există independent de mine, atunci nu mi-aș putea referi conceptele și senzațiile la el; atunci aceste concepte și senzații în sine ar fi doar stările subiective ale conștiinței mele, sentimentele și gândurile mele interioare, în care nu aș recunoaște nimic altceva decât ele însele, ca Fapte psihice Astfel, semnificația obiectivă, cognitivă a senzațiilor și conceptelor mele depinde de încrederea în existența independentă, necondiționată a obiectului lor, în existența lui dincolo de limitele senzațiilor și gândurilor mele Această existență necondiționată, care nu mi se poate dărui cu adevărat nici în senzațiile mele, nici în gândurile mele, care nu poate fi subiectul nici al cunoașterii empirice, nici al cunoașterii raționale și de care, totuși, această cunoaștere este condiționată - este, evident, subiectul unora, special, al treilea fel de cunoaștere, care mai corect poate fi numită credință" "Noi credem că obiectul este ceva în sine, că nu este doar senzația sau gândul nostru, nu este doar limita ființei noastre subiective, credem că există independent, noi credem așa cum este " Acesta este elementul propriu al credinței, sau credința în sens restrâns, ca afirmație a existenței necondiționate Această necondiționalitate aparține în mod egal a tot ceea ce există, deoarece tot ceea ce există este * *) Din cele de mai sus, este clar că, dacă nu ne îndoim de existența lumii exterioare, ne simțim înconjurați de oameni vii și nu îi considerăm doar ideile noastre, nu ne îndoim, în sfârșit, de existența propriului sine , constantă și constantă, în ciuda schimbării gândurilor, sentimentelor și senzațiilor, atunci toată această cunoaștere este dată numai de credință și nu poate fi dovedită în niciun fel prin rațiune și senzații, deoarece ele) Solovyov Critica principiilor abstracte Sobr cit , vol II, -) Ibid Biblioteca "Runivers" S BULGAKOV crește conținutul dovezilor pe care le primim de la una sau alta sursă Și întrucât aceste presupuneri despre existența lumii, a oamenilor și a noastră înșine servesc drept condiții necesare nu numai pentru viață, activitate, ci și pentru știința însăși, se poate spune că credința ține împreună și fundamentează toată viața și toată știința noastră; cunoștințele științifice se bazează pe credință Cum este, deci, determinat acel principiu absolut al ființei, prin care cunoașterea noastră este fundamentată? Aici, deocamdată, sunt posibile definițiile sale generale și preliminare Este imposibil să ne gândim la ea ca la un fel de ființă, așa cum se făcea în filosofie; conceptul de a fi nu este un concept independent, este doar un predicat sau un predicat care necesită în mod necesar subiectul său; implică, deci, o anumită relație și, prin urmare, fiind ea însăși relativă, nu poate servi drept bază a oricărei ființe sau relații Prin urmare, când Hegel a încercat să ridice conceptul de ființă pură într-un principiu absolut și să facă din el punctul de plecare al logicii sale obiective, s-a dovedit că ființa pură, care nu are legătură cu nimic și reprezentând un predicat fără subiect, este o ființă complet lipsită de sens concept și se transformă în opusul său, nimic Prin urmare, principiul absolut nu poate fi ființa sau, mai precis, un tip de ființă, el trebuie să aibă capacitatea de a fi, dar în același timp să fie mai înalt decât ființa; el poate fi definit ca ființă Așa cum un subiect viu nu se contopește cu niciuna dintre stările sau imaginile sale ale ființei sale, fiind în același timp fundamentul lor, tot așa și primul principiu absolut are puterea pozitivă a ființei, rămânând el însuși în același timp deasupra ființei Întrucât ființa îmbracă formele ființei, devine într-o relație cunoscută cu alta, ea devine cognoscibilă Această definiție a începutului absolut ca entitate, și nu ființă (așa cum l-au definit

Hegel și toată filosofia anterioară), este de o importanță decisivă pentru filosofia Co- Biblioteca "Runivers" CE DĂ MODERNUL FILOZOFIA CONSTIINTEI VL SOLOVIEV Lovyov și, după cum ni se pare, pentru întreaga filozofie modernă Aici, în acest concept, Hegel se stăpânește filozofic, se face un pas pozitiv înainte în cunoașterea filozofică Afinitatea conceptului de a fi al lui Solovyov cu conceptul de bază al filosofiei lui Plotin nu diminuează semnificația descoperirii filosofice a lui Solovyov, deoarece intuiția ingenioasă a lui Plotin își găsește aici o fundamentare critică, este recunoscută ca rezultat al dezvoltării de un secol a filosofiei Conceptul de existență depășește în cele din urmă filosofia panteismului și afirmă filozofic conceptul de Dumnezeu personal viu, necesar religiei Este evident că principiul absolut nu poate fi decât unul - mai multe principii, intrând în anumite relații reciproce, ar fi deja relative și ar necesita un nou principiu unificator; prin urmare, eforturile filozofiei din toate timpurile au fost îndreptate tocmai spre găsirea acestui singur principiu fundamental al ființei Dar fiind una, ea nu poate fi mai săracă în conținut decât orice ființă, ci trebuie, dimpotrivă, să fie mai bogată, trebuie să cuprindă, dar în Forma unității Prin urmare, începutul absolut este definit ca fiind pozitiv, atot-unității Definiții ulterioare ne vor fi dezvăluite în ontologie și aici notăm câteva concluzii care decurg din cele spuse Adevărul sau non-adevărul unui Fap sau al unei propoziții este în mod evident determinat de relația sa cu această totalitate pozitivă "Raționalitatea oricărui Fapt constă numai în relația sa cu totul, în unitatea sa cu totul; a înțelege sensul sau rațiunea unei realități, a oarecare Fapte, într-adevăr, înseamnă doar a-l înțelege în relația sa cu totul, unitatea sa totală "*) Presupunând posibilitatea oricărui fel de cunoaștere, presupunem deja, deși nu întotdeauna suficient conștient, unele reale, esențiale) V Solovyov Critica principiilor abstracte Sobr cit , vol II, Questions of philosophy, carte , Biblioteca "Runivers" S BULGAKOV unitatea obiectului cognoscibil cu noi; numai această unitate face posibilă cunoașterea, care este un fel de unire interioară a cunoscătorului cu cunoscutul Cunoașterea ar fi imposibilă dacă subiectul și obiectul cunoașterii ar fi complet străine unul de celălalt; legătura sau unitatea lor obiectivă este un principiu necesar al cunoaşterii (Știm din practica comună că profunzimea și, ca să spunem așa, intimitatea cunoașterii sunt direct proporționale cu apropierea obiectului cunoașterii de spiritul cunoaștere) Unitatea cunoscătorului și a cognoscibilului se exprimă în unitatea lor logică, recunoașterea tacită că normele sau legile gândirii aplicate de noi în cunoaștere sunt în același timp legile ființei obiective, sunt în corespondență între ele Într-adevăr, dacă legea cauzalității sau rațiunea suficientă ar avea doar o semnificație subiectivă, iar realitatea obiectivă ar fi liberă de ea, cunoașterea ar fi evident imposibilă Recunoașterea unității a tot ceea ce există include în mod necesar unitatea logos-ului obiectiv sau mintea tuturor lucrurilor Legile gândirii sunt esența și legile ființei Această idee fundamentală a logicii lui Hegel este perfect justă, dacă o eliberăm de exclusivitatea pe care Hegel a dat-o principiului logic (În "Principiile filozofice ale întregii cunoașteri", Soloviev realizează un eseu magistral, care, din păcate, rămâne Neterminat, de logică obiectivă în sensul lui Hegel) Principiul absolut, pe de o parte, fundamentând logosul a tot ceea ce există sau gândirea logică și speculația filozofică, pe de altă parte, determină empiria, care furnizează material pentru știința experimentală Acesta din urmă nu

este diminuat aici în drepturile sale, așa cum a fost diminuat de Hegel, ci, dimpotrivă, este restaurat în ele, pentru că îi este stabilit un scop definit, cunoașterea adevărului, adică este recunoscută unitatea în fenomene și, în același timp, o bază empirică nelimitat de largă necesară pentru aceasta Deci, în filozofie și știință, ni se dezvăluie două lucruri - Biblioteca "Runivers" CE DĂ MODERNUL FILOZOFIA CONSTIINTEI VL SOLOVIEV de ori a existenței ființei, pe care o cunoaștem prin intuiție interioară sau credință "Crengile aceluiași copac se intersectează și se împletesc în diferite moduri, aceste ramuri și frunze atingându-se în diferite moduri cu suprafețele lor - așa este cunoașterea externă sau relativă; dar aceleași frunze și ramuri, pe lângă această relație exterioară, sunt, de asemenea, conectate în interior între ele prin intermediul tulpinii și rădăcinii lor comune, de la care își primesc în egală măsură sucul vital, așa este cunoașterea mistică sau credința "i) De aici rezultă că diversele moduri de a cunoaşte ceea ce este, pentru completitudinea acestei cunoaşteri, se presupun reciproc, iar relaţia normală dintre ele nu este înstrăinarea reciprocă sau chiar ostilitatea, ci o sinteză armonioasă care constituie idealul cunoaşterii Solovyov definește această sinteză a cunoștințelor mistice, științifice și filozofice ca idealul teosofiei libere Am indicat ideile principale ale teoriei cunoașterii a lui Solovyov și la acesta este singurul lucru la care va trebui să ne limităm, deoarece dintre toate învățăturile filozofice, teoria cunoașterii este cea mai puțin susceptibilă de expunere publică Să punem în concluzie principala întrebare care ne interesează: ce dă teoria cunoașterii lui Solovyov conștiinței moderne? Competența teoriei cunoașterii nu depășește soluționarea chestiunii formale a dreptului la existența cutare sau cutare sursă de cunoaștere, cutare sau cutare doctrină Și în acest sens, se poate spune că epistemologia lui Solovyov extinde și întărește drepturile cele mai primordiale și dragi ale conștiinței umane Știm deja că fundamentează critic posibilitatea gândirii abstracte, a cunoașterii empirice și a credinței; arată că în moduri diferite unul și același principiu absolut este cunoscut aici și relația lor normală nu este dușmănia, ci unitatea; acesta nu este un compromis temporar între ei, ci se introduce o pace interioară și armonie Dar și mai important este rezultatul) Ibid ^ - Biblioteca "Runivers" S BULGAKOV Teoria cunoașterii a lui Soloviev, care recunoaște drepturile conștiinței empirice, vii sau "concrete": în această conștiință toate cele trei surse de cunoaștere sunt legate inseparabil: credința, rațiunea, experiența În istoria filosofiei, una dintre ele a fost pusă alternativ înainte, și amândoi au fost declarați nebuni, restul, deși conștiința vie nu le-a refuzat niciodată și nu le poate refuza În epoca dominației teologiei, clericalismul abstract, în cuvintele lui Solovyov, drepturile unei "curve" oarbe și neluminate prin rațiune și cunoștințele științifice ale credinței au fost recunoscute; pentru gloria credinței, focurile Inchiziției au ars împotriva cercetării libere Secolele au trecut și aceeași persecuție din partea rațiunii și științei s-a abătut asupra credinței, la care ea însăși le-a supus cândva: nevoile cele mai legitime și sacre ale credinței au fost batjocorite sau pur și simplu ignorate Dar, în același timp, s-au unit temporar împotriva dușmanului lor imaginar comun, credința, știința și mintea filozofatoare au intrat într-o ceartă între ele și, în cele din urmă, s-au respins reciproc (hegelianismul și pozitivismul) Toate acestea au condus filozofia la o criză, din care Solovyov a scos-o Pe baza achizitiilor din perioada critica a aratat toata incorectitudinea opozitiei elementelor

cognitive, luate in abstractizarea lor, toata necesitatea si legitimitatea armoniei dintre ele El a proclamat drepturile inalienabile ale unei conștiințe umane vii, care a fost supusă vivisecției filozofice, iar această proclamare nu a fost opera unei conștiințe primitive, naive, non-filosofice, ci o concluzie mediată, un rezultat critic al întregului vechi secol dezvoltarea filozofiei Sufletul omenesc viu nu putea fi secat într-o mănăstire, disecat la microscop, transformat într-o frunză uscată de abstracție, a înălțat ca un Phoenix din cenușa istoriei) !) O doctrină foarte apropiată de a lui Solovyov, deși dezvoltată independent de carte S N Trubetskoy în articolele sale remarcabile "The Foundations of Idealism" * ("Questions of Phil and Psych ") Biblioteca "Runivers" CE DĂ MODERNUL FILOZOFIA CONSTIINTEI VL SOLOVIEV Drepturile la credință sunt supuse celei mai mari slăbiri din zilele noastre și credința este cea care ocupă un loc central în teoria cunoașterii a lui Solovyov Restaurarea drepturilor la credință este cel mai important rezultat practic al epistemologiei lui Solovyov, căci conștiința modernă nu are nevoie de nimic altceva decât de aceste drepturi Acum să ne întoarcem la ontologia lui Solovyov, la definiții ulterioare ale existenței Unitatea existentă sau pozitivă apare ca adevăr pentru spiritul de cunoaștere; dar "ar fi posibil să se separe elementul teoretic sau cognitiv de elementul moral sau practic și de elementul artistic sau estetic numai în acele cazuri dacă spiritul uman ar fi împărțit în mai multe ființe independente, dintre care una ar fi doar voința, cealaltă rațiune, a treia este doar prin simțire" De fapt, "sfera teoretică a gândirii și cunoașterii, sfera practică a voinței și activității și latura estetică a sentimentului și a creativității diferă unele de altele nu prin formarea unor elemente, care sunt aceleaşi în toate, dar numai prin gradul comparativ de predominanţă a aceluia sau altui element în cutare sau cutare caz" *) "Dacă astfel adevărul, care este conținutul filosofiei reale, trebuie să fie într-o relație necesară cu voința și sentimentul, răspunzând cerințelor lor cele mai înalte, atunci, evident, punctul de plecare al acestei filozofii - absolut sec - nu poate fi determinat doar de activitatea mentală, dar este necesar şi prin voinţă şi simţire Și într-adevăr, absolutul-existentul este cerut nu numai de rațiunea noastră, ca asumare logic necesară a oricărui adevăr anume, ci este cerut și de voință ca asumare necesară a oricărei activități morale, ca scop sau bun absolut; În fine, este cerut și de simțire ca o presupunere necesară) Soor, op , I, -i Biblioteca "Runivers" S BULGAKOV nașterea oricărei plăceri complete, ca acea frumusețe absolută și veșnică, care singură poate acoperi dizarmonia vizibilă a fenomenelor senzuale "și rezolvă discordia dureroasă cu un acord solemn al vocilor lor"!) Deci, începutul absolut, atot-unitatea pozitivă, se dezvăluie omului sub trei aspecte, ca bunătate, adevăr și frumusețe Existența acestui principiu absolut sau divin, așa cum știm deja, este afirmată doar prin credință Solovyov este complet negativ în ceea ce privește încercările de a da o dovadă rațională a existenței lui Dumnezeu "Conținutul principiului divin, precum și conținutul naturii exterioare (a cărei existență este afirmată și numai prin credință) este dat de experiență Ce este Dumnezeu, noi credem și ceea ce este El, experimentăm și învățăm") I Așadar, ca un spirit, conștiința umană în general, și în consecință și conștiința religioasă, nu este ceva terminat, gata, ci ceva care ia naștere și ia loc (îmbunătățit), ceva ce este în proces, atunci revelarea principiului divin în această conștiință este în mod necesar treptată a omului și a umanității, în urma căruia trebuie să vorbim despre dezvoltarea experienței și a

științei naturii, deci principiul divin este treptat revelat conștiinței umane și trebuie să vorbim despre dezvoltarea experienței religioase și a gândirii religioase, adică acționând asupra acestei conștiințe și dezvăluind conținutul ei în ea, apoi dezvoltarea religioasă este un proces de) Ibid) Lecturi despre masculinitatea divină Sobr sochin , vol III, Biblioteca "Runivers" CE DĂ MODERNUL FILOZOFIA CONSTIINTEI VL SOLOVIEV l viu și obiectiv, aceasta este interacțiunea reală a lui Dumnezeu și a omului, un proces divin-uman Este clar că, datorită caracterului obiectiv și pozitiv al dezvoltării religioase, niciuna dintre etapele sale, niciunul dintre momentele procesului religios nu poate fi în sine o minciună sau o amăgire "Religie falsă" este contradicho in adjecto Progresul religios nu poate consta în înlocuirea minciunii curate cu adevărul pur, căci în acest caz acesta din urmă ar fi totul într-unul și întregul fără tranziție, fără progres" x) Solovyov repetă adesea expresia lui Leibniz că orice sistem religios și filozofic este nedrept nu în ceea ce afirmă, ci în ceea ce neagă, dând afirmației sale caracterul de unilateralitate, "un început abstract" "Evident, din punct de vedere religios, scopul nu este un minim, ci un maxim de conținut pozitiv, Forma religioasă este cu atât mai înaltă, cu atât mai bogată, mai vie, mai concretă Religia perfectă nu este aceea care este cuprinsă în mod egal în toate (baza indiferentă a religiei), ci cea care conține și posedă totul în sine (sinteză religioasă completă) O religie perfectă trebuie să fie liberă de orice limitare și exclusivitate, dar nu pentru că este lipsită de orice particularitate și individualitate pozitivă - o astfel de libertate negativă este libertatea vidului, libertatea cerșetorului, ci pentru că conține în sine toate particularitățile și în consecinţă niciunul dintre ei nu este exclusiv ataşat, posedă totul şi, în consecinţă, este liber de toate ") mai aproape de zero conţinutul său pozitiv Ibid - -) Ibid Biblioteca Runiverse Tl S BULGAKOV unul dintre aspectele Divinității, luat în abstracția lor, este considerat suficient (panteismul naturalist și mai ales panteismul etic acum la modă) Aceeași dorință de a reduce principiul religios la minimum caracterizează cea mai nouă dezvoltare a teologiei protestante libere, care se află sub influența puternică a lui Kant și se caracterizează prin agnosticism teologic, reducând religia doar la etică (aceasta include și învățăturile contelui L N Tolstoi)) Ultimul cuvânt al acestei direcții îl găsim în lucrările celui mai remarcabil reprezentant al școlii conducătoare a lui Ritschl, profesorul berlinez Ad Harnack, ale cărui prelegeri "Wesen des Christeníhums" au căpătat semnificația unui eveniment literar și a trecut în scurt timp printr-o serie de ediții (aici el popularizează ideile principale ale operei sale fundamentale în trei volume Lehrbuch der Dogmengeschichle) Lecturile lui Solovyov despre umanitatea divină și Wesen des Christenthums a lui Harnack, acestea sunt două lucrări clasice care exprimă polii extremi între care se mișcă conștiința religioasă modernă În primele etape ale conștiinței religioase, principiul divin rămâne ascuns, nedistins de elementele naturii Aceasta este epoca politeismului naturalist, a adorației forțelor naturii Următoarea etapă este că natura își pierde puterea asupra omului, el o neagă ca fiind cel mai înalt principiu Această etapă pur negativă de dezvoltare și-a găsit deplina expresie în filozofia indiană La Kapila, unul dintre înțelepții indieni, acest gând este exprimat astfel: "cunoașterea adevărată sau perfectă, prin care se realizează eliberarea de tot răul, constă într-o distincție decisivă și completă între principiile materiale ale lumii naturale și sentimentul și principiul cunoașterii,

adică eu" "Desigur, recunoașterea deja a naturii ca rău, înșelăciunea și suferința îi ia sensul unui început necondiționat, dar din moment ce, cu excepția minții unei persoane fizice Biblioteca "Runivers" CE DĂ MODERNUL FILOZOFIA CONSTIINTEI VL SOLOVIEV Întrucât nu există alt conținut, principiul absolut, care nu este natura, poate primi doar o definiție negativă: el apare ca absența oricărei ființe, ca nimic, ca nirvana Nirvana este ideea centrală a budismului" x) În acest sens, budismul este o religie negativă care înțelege începutul necondiționat ca un nimic "Și cu adevărat nu este nimic, pentru că nu este ceva^ nu este o ființă definită, limitată sau o ființă alături de alte ființe, pentru că este mai presus de orice definiție, pentru că este liberă de orice "*) Dar fiind liberă de orice, ea posedă totul, iar în acest sens principiul divin însuși este totul Dar toate acestea nu pot fi doar o colecție de fenomene naturale care nu au o existență permanentă și sunt în continuă schimbare în curgerea timpului În spatele scoarței naturii, Platon a văzut deja lumea entităților ideale, cosmosul ideal, a cărui palidă reflectare este lumea naturală Totuși, învățătura pură a platonismului este separată de conștiința modernă printr-un abis peste care trebuie aruncat un pod Principalele concepte ale filosofiei critice moderne și ale științelor naturale vor servi drept punte Idealismul subiectiv al lui Kant a oferit premise pentru concluzia, cu cea mai mare hotărâre făcută de Schopenhauer, că această lume, sună și scânteietoare, nu are o existență independentă, ci este ideea noastră, determinată de capacitatea noastră de reprezentare (desigur, acest gând într-o formă sau alta nu este deloc o noutate) în istoria filozofiei) Același adevăr este confirmat de știința naturii, care ne învață că căldura, lumina, sunetul, electricitatea sunt doar tipuri diferite de mișcare și, în consecință, nici pentru știința experimentală ele nu par a fi ceea ce sunt pentru ființa noastră senzuală Imaginea lumii dată de simțurile noastre este determinată) Ibid) Ibid - Biblioteca "Runivers" S BULGAKOV influenţate de facultăţile noastre perceptive Potrivit unei vechi expresii indiane, spiritul este spectatorul, iar natura este dansatorul înaintea spiritului În același timp, conștiința directă ne spune că această lume, deși este ideea noastră, nu este, totuși, opera voinței noastre (cum a încercat de ceva vreme să o prezinte Fichte, care a recunoscut în cele din urmă pe ãussere Anstoss, misterios pentru el filozofie) Nu este voința noastră să stârnim idei în noi înșine, aici suntem supuși unei forțe exterioare pentru noi, a cărei acțiune o trăim ca o intruziune violentă în subiectivitatea noastră Cum se poate gândi atunci la această forță, care este lumea exterioară în acest sens? Știința naturală modernă răspunde la această întrebare cu doctrina atomilor, ale cărei baze filozofice au fost puse de Democrit Atomii, în primul rând, trebuie să fie plurali, deoarece fără această condiție pluralitatea fenomenelor ar fi de neînțeles În al doilea rând, ele sunt imuabile, indecompuse, indivizibile, simple și, prin urmare, eterne Trebuie spus că știința naturii nu a dezvoltat un concept filozofic general al atomului, care este înțeles diferit în diferitele sale ramuri Prin urmare, ultimul cuvânt aici aparține filosofiei, care, în primul rând, dezvăluie principala contradicție care stă la baza definiției atomului: atomul este indivizibil, dar tot ceea ce ocupă spațiu este divizibil, prin urmare, sau nu ocupă spațiu și în acest caz nu poate servi pentru a explica lumea spațială, sau el împarte, adică nu este un atom Această contradicție fundamentală și ireductibilă ne avertizează deja să nu gândim atomii în modul în care sunt prezentați în filosofia materialismului vulgar, adică ca niște particule materiale care zăbovesc într-o pungă goală de spațiu infinit

Acest punct de vedere este abandonat și de știința științifică a naturii, care începe să înlocuiască conceptul de atom cu conceptul de energie și conceptul Biblioteca "Runivers" CE DĂ MODERNUL FILOZOFIA CONSTIINTEI VL SOLOVIEV materia se rezolvă în conceptul de forță (Dintre ultimii filozofi, cel mai strălucit reprezentant al acestei doctrine este Ed F Hartmann, atât în primele sale lucrări, cât și în cea mai recentă lucrare, Die Grundanschaungen der modernen Physik Berlin, IÇo) A gândi atomii ca particule de materie , adică ceva corporal nu ne permite nici măcar faptul că corporalitatea, adică anumite impresii tactile, este și una dintre ideile noastre, de care vrem să scăpăm aici Singurul semn al atomului într-un astfel de caz va rămâne impenetrabilitatea sau opoziția pe care o exercită Prin urmare, trebuie asumată o oarecare forță de contracarare, căreia îi aparține realitatea Deci, atomii sunt forțele elementare, a căror interacțiune creează lumea Dar interacțiunea presupune capacitatea nu numai de a acționa, ci și de a percepe acțiunea Pentru a acționa în afara ei, asupra celorlalți, o forță trebuie să se îndepărteze de ea însăși, spre exterior, iar pentru a percepe acțiunea altora, o forță dată trebuie să cedeze loc unei alte forțe, să o atragă, să o plaseze înaintea ei sau să reprezinte aceasta Astfel, fiecare forță de bază se exprimă în mod necesar în aspirație și reprezentare, iar baza realității sunt forțele aspirante și receptive sau reprezentative; pot acționa din ei înșiși și pot percepe acțiunea, au realitate nu numai pentru altul, ci și pentru ei înșiși Astfel de forțe sunt mai mult decât forțe, sunt ființe, monade, al căror concept a fost introdus în filosofie de Leibniz Interacțiunea lor presupune diferențele lor calitative, altfel nu ar diferi și nu s-ar putea influența reciproc; aceste calităţi ale monadelor, în concepţia lor eternă şi necondiţionată, constituie ideile acestor fiinţe x) deja în sensul predat de Platon !) "Pentru a clarifica ce este o idee, poate servi o indicație a caracterului intern al personalității umane Fiecare personalitate umană este, în primul rând, un fenomen natural, supus unor condiții externe și determinat de acestea în acțiunile și percepțiile lor Dar odata cu asta Biblioteca "Runivers" S BULGAKOV Astfel, realitatea adevărată, totul pozitiv, este tărâmul ideilor, cosmosul ideal Existența ideilor este confirmată, printre altele, de Faptul creativității artistice, care este, parcă, un fel de clarviziune a ideilor Prin urmare, nu întâmplător elenismul, al cărui produs cel mai înalt în filozofie sunt adevărurile platonismului, în domeniul religiei a creat cultul frumosului, tărâmul intuiției artistice Astfel, principala viziune ontologică a lui Solovyov poate fi definită ca spiritism, doctrina animației universale și spiritualitatea substanței lumii Această viziune, care este în deplin acord cu știința naturii, pare să fie singura posibilă în filozofie în prezent, iar zilele materialismului atomist brut, se speră, au trecut irevocabil în eternitate În acest punct, Solovyov se deosebește de alți filozofi doar prin completitudinea și claritatea mai mare a monadologiei, pe care o aduce în legătură cu platonismul În general, viziunea spiritualistă asupra lumii, într-o formă sau alta, este acum dominantă în filozofie: lupta victorioasă împotriva materialismului științific natural este un merit deosebit al filozofilor pesimismului - Schopenhauer și Hartmann (reprezentanții spiritismului în timpurile moderne sunt, de asemenea, Lotze și Wundt)) Unindu-se într-o recunoaștere comună a adevărului spiritismului, filozofii diferă în dezvoltarea ulterioară a acestei doctrine Trăsăturile distinctive ale filozofiei lui Solovyov în acest moment ne sunt dezvăluite numai în dezvoltarea ulterioară a monadologiei * Condiția necesară a activității reciproce, sursa

slujitorului, personalitatea persoanei are un mod cu totul special, complet indispensabil, care nu este susceptibil de nicio formulă și, în ciuda acestui fapt, impune o amprentă individuală asupra tuturor și asupra întregii personalități " (Lecturi despre Dumnezeu-bărbăție, lucrări adunate III,) Biblioteca "Runivers" SUTA DĂ MODERN FILOZOFIA CONSTIINTEI VL SOLOVIEV (În niciuna din orice realitate, există o pluralitate de monade sau idei; dar o legătură internă esențială între ele este la fel de necesară, deoarece dintr-o multitudine de elemente străine, neînrudite nu se poate obține o unitate, care în orice caz este lumea noastră Principalul dezavantaj al monadologiei lui Leibniz a fost presupunerea că monadele "nu au ferestre" , sunt închise între ele; prin urmare, pentru a explica unitatea universului și chiar posibilitatea cunoașterii acestuia, presupunerea intervenției externe a Zeitatea, armonia prestabilită era necesară; lumea monadelor este asemănată cu un număr mare de ceasuri înfășurate și pornind în același timp, deși în mișcările săgeților există o corespondență completă, cu toate acestea, nu indică deloc lor unitate internă, ci doar existența unei mâini, care odată a pornit toate aceste ceasuri într-o manieră monotonă Toate aceste păreri ciudate au fost la Leibniz o consecință a părerii sale inițiale eronate despre impenetrabilitatea reciprocă a monadelor, o consecință a mecanizării, aplicării lor la domeniul spiritului raporturilor materiei Tocmai în acest punct monadologia lui Soloviev face un pas decisiv înainte, stabilind ca o condiție necesară pentru interacțiune permeabilitatea monadelor, nu o relație externă, ci o relație internă între ele (calea prevăzută de Platon) Poate fi asemănată cu o grupare a fenomenelor în concepte care acoperă grupuri mari de fenomene la un moment dat, cu diferența însă că în concepte extinderea domeniului de aplicare a unui concept este însoțită de o scădere a conținutului acestuia, adică trăsături abstracte (călugăr, un concept mai larg ca sferă decât un franciscan, conține o cantitate mai mică de semne decât acesta din urmă), în timp ce, ca și în gruparea ideilor, extinderea volumului este direct proporțională cu extinderea conținutului Prin urmare, este mai corect să definim această grupare de concepte Biblioteca "Runivers" S BULGAKOV Volumul unui organism în care toate părțile separate, fără a-și pierde caracteristicile, fac parte din întregul general Urcând în organizarea ideilor, ajungem la o astfel de idee, care este unitatea tuturor ideilor, conține totul O astfel de idee ar fi definită drept iubire necondiționată sau bunătate De fapt, fiecare idee este dragoste și bunătate pentru purtătorul ei, fiecare ființă este ceea ce iubește; prin urmare ideea generală sau universală este bunătatea sau iubirea necondiționată Deci, plinătatea ideilor sau plinătatea ființei trebuie concepută nu ca totalitatea lor mecanică, ci tocmai ca unitatea lor interioară, care este iubirea Am învățat conceptul de bază al întregii filozofii a lui Solovyov, centrul ei imobil, acest centru este (pentru a folosi propriile sale cuvinte) "soarele imobil al iubirii" Ontologia lui Soloviev ne conduce la cuvântul revelației: "Dumnezeu este iubire" Să trecem la o analiză suplimentară a conceptului de idee centrală Cu cât într-un organism sunt combinate mai multe elemente, cu atât mai inseparabilă este legătura acestor elemente și cu atât este mai puțin posibilă aceeași combinație de elemente într-o altă ființă, într-un alt organism În consecință, cu cât un astfel de organism are mai multă singularitate, originalitate, individualitate De aici rezultă că cel mai individual sau original este organismul universal; trebuie să fie absolut individual, unic în felul său Și dacă fiecare idee, ca ființă, are propria sa autodeterminare și există în acest sens nu numai pentru

alții, ci și pentru sine, nu este doar un obiect, ci și un subiect, atunci același lucru trebuie recunoscut în ceea ce privește ideea universală, care "trebuie să fie propria ei definiție a unei ființe centrale singulare ") Asumându-se ca fiind un obiect, este prin urmare subiect sau persoană; posedând totul, nu poate fi lipsită de nimic (l) Ibid Biblioteca "Runivers" CE DĂ MODERNUL FILOZOFIA CONSTIINTEI VL SOLOVIEV sau, în special, viața personală Deci, începutul absolut nu este doar totul, ci și o persoană Astfel, prin analiza filozofică, obținem conceptul, conform expresiei creștine, a lui Dumnezeu Atotputernicul, dând loc plinătății ființei, dar necontopindu-se cu lumea, așa cum acceptă filosofia panteismului Este caracteristic tocmai faptul că se obține într-un mod pur speculativ, ca urmare a unei analize a definițiilor de bază ale ființei, deci, în totală independență față de orice religie sau revelație istorică, deși duce în mod necesar la aceasta și este direct legată de aceasta Dumnezeu ca subiect sau ca persoană este conținutul principal al religiei Vechiului Testament, monoteismul evreiesc Dumnezeul poporului evreu este un subiect absolut, o persoană, "un foc mistuitor" "Eu sunt cel ce sunt", i se descoperă Dumnezeu lui Moise Astfel, speculația ne conduce la teism, la definirea principiului absolut ca subiect Să luăm în considerare noi definiții, care sunt obținute prin analiza ulterioară a acestui concept Primul principiu absolut, ca ființă, trebuie să fie inerent ființei; fără aceasta, ar fi lipsită de orice manifestare și ar fi redusă la nimic Ființa este, așa cum știm deja, relația dintre ființe și esența lor obiectivă, care nu este în mod necesar ceva separat și limitat, ci totul Deci, Dumnezeu își manifestă sau își afirmă esența ca totul Dar pentru a afirma toate acestea ca fiind ale Lui, ca unitate, Dumnezeu trebuie să conțină totul într-o unitate potențială, să dețină totul Astfel, prima poziție a Divinității este că conține totul potențial, i) Să nu uităm că am avut același concept de "existent" în epistemologie și în logica obiectivă (organică) Biblioteca "Runivers" S BULGAKOV ca în fiinţă sau în rădăcina ei Dar pentru ca toate acestea să fie reale, Dumnezeu trebuie să le conţină nu numai în sine, ci și să le afirme pentru Sine ca celălalt al său, diferit de Sine, pentru a distinge nu numai potențial, ci și actual Avem astfel un al doilea fel sau o a doua poziție de ființă: posibilitatea latentă a tuturor este postulată ca realitate O oarecare analogie este oferită aici de atitudinea artistului față de ideea artistică în actul creației: această idee este esența spirituală a lui ca subiect, dar, conținând-o potențial în sine, el se străduiește totuși să o reprezinte pentru el însuși, a-i da realitate, a obiectiva Într-o altă ființă rămâne aceeași, în mulțime rămâne una Dar această identitate și această unitate se deosebesc în mod necesar de acea identitate, de acea unitate, care este reprezentată de prima poziție a ființei: acolo este imediată și indiferentă, dar aici este afirmată, manifestată sau mediată ^ Avem aici a treia poziție a fiinţei, finală sau absolută, o unitate care s-a realizat, s-a afirmat ca atare O analogie a acestei triplități de relații sau poziții de ființă poate fi găsită în viața noastră interioară: o persoană există ca subiect, conținând în potențial toate manifestările vieții spirituale, ca manifestându-se în exterior sau în multe feluri și apoi ca afirmându-se pe sine însuși sau unitatea lui în aceste manifestări, reflectând asupra mea însumi Dar în noi aceste propoziții, inconsistente în același timp, există în momente diferite de timp Într-o ființă absolută, nesupusă timpului, toate aceste trei stări pot fi date numai deodată Dar întrucât trei propoziții care se exclud reciproc nu pot fi

date într-unul și același act al unuia și aceluiași subiect, pentru aceste trei acte eterne trebuie presupuse trei subiecte "Dintre acestea, al doilea, direct Ibid, Biblioteca "Runivers" CE DĂ MODERNUL FILOZOFIA CONSTIINTEI VL SOLOVIEV fiind generat de primul, este o imagine directă a ipostazei sale, exprimă cu realitatea sa conținutul esențial al primului, îi servește drept expresie veșnică sau Cuvânt, iar al treilea, pornind de la primul, ca având deja manifestare în al doilea, o afirmă așa cum este exprimată sau în expresia sa "**) Dar nu cădem în contradicție cu cerințele monoteismului și nu sunt aceste trei ipostaze trei zei? "Dacă combinăm cu numele lui Dumnezeu posesiunea integrală și efectivă a întregii plinătăți a conținutului divin în toate formele sale, atunci numele lui Dumnezeu aparține celor trei subiecte divine (ipostaze) doar pentru că ele sunt în mod necesar în unitate necondiționată, în conexiune internă inseparabilă unul cu celălalt Fiecare dintre ei este adevăratul Dumnezeu, dar tocmai pentru că fiecare este inseparabil de ceilalți doi Dacă unul dintre ei ar putea exista în afară de ceilalți doi, atunci, evident, în această separare el nu ar fi absolut, prin urmare, nu ar fi Dumnezeu în sensul propriu, dar tocmai o asemenea separație este imposibilă"*) există doar pentru gândul nostru care ne distrag atenția După ce am definit relația celor trei subiecte divine în cea mai generală formă logică (ca ființă-în-sine, pentru-sine-ființă și în-sine-ființă), putem determina π unele moduri sau moduri ale acestei ființe Astfel, prima poziție a Divinității, în care ființa este revelată ca începutul celuilalt al său, este voința; a doua poziție, în care ființa distinge esența voinței sale ca celălalt al său, este concepția; ea-în-sine și ea-în-sine, unde esența și ființa devin astfel perceptibile una pentru cealaltă, nu este altceva decât simțire) Ibid, Cursive ale autorului) Ibid , - Întrebări de filosofie, KN Biblioteca "Runivers" S BULGAKOV Deosebim în noi înșine o voință care este stimulată sau creativă din interior (de exemplu, voința unui artist de a crea) și din exterior este excitată sau pasivă (poftă) atunci când obiectul său este în afara ei, dat și nu creat de către voi Această diferență, evident, nu poate exista în subiectul absolut, care conține totul în sine și nu are nimic în afara lui; voința lui este direct creativă sau puternică În același mod, distingem în noi reprezentări care corespund realității și cele care nu corespund sau Fantastice, apoi reprezentări contemplative sau vizuale (intuitive) și reprezentări abstracte sau gândire proprie Această diferență depinde de faptul că ființele individuale, izolate de ansamblu, au în afara lor o întreagă lume de existență exterioară independentă de ele, aceasta creând o diferență între experiența externă și cea internă, ideile adevărate și neadevărate Pentru absolut, care nu are o ființă independentă de sine, diferența dintre obiectiv și subiectiv este determinată de propria sa voință În măsura în care esența reprezentată nu este doar prezentată, ci este și afirmată de voința ființelor ca alta, în măsura în care ea primește semnificația propriei realități și cum aceasta afectează voința în Forma de simțire În sfârşit, în domeniul simţirii în absolut, nu poate exista nicio diferenţă între sentimentul excitat de lumea sau senzaţiile exterioare şi cel intern sau tulburările, pentru că nici aici diferenţa dintre exterior şi interior nu există "Trei subiecte divine, evident, nu pot fi izolate în sensul că fiecare dintre ele are doar o voință, doar o idee, sau doar un sentiment, specificul necesar existenței lor nu poate consta decât în izolarea ființei însăși, volitivă, în al doilea rând, predominant reprezentând și în al treilea rând, predominant sentiment Atribuind fiecăruia dintre subiectele divine o voință, o idee și un

sentiment deosebit, noi Biblioteca "Runivers" CE DĂ MODERNUL FILOZOFIA CONSTIINTEI VL SOLOVIEV ne amintim că fiecare dintre ei conduce, reprezintă și simte, i e fiecare este un subiect sau ipostază existent, dar esența voinței, ideilor și sentimentelor lor este una și aceeași și doar relația acestor trei moduri de a fi este diferită pentru ei x) Corespunzător deosebirilor dintre cele trei moduri principale de a fi a ființei, diferă și modurile de a fi ale unei idei sau esențe, reprezentând conținutul voinței, reprezentarea și simțirea ființei După cum conținutul voinței ființei sau așa cum ideea sa dorită se numește bine, ca conținut al reprezentării sale se numește adevăr, așa cum conținutul ființei se numește frumusețe Absolutul dorește la fel de bine același lucru pe care îl reprezintă ca adevăr și simte ca frumusețe și tocmai pentru orice Bunătatea, adevărul și frumusețea sunt cele trei feluri sau imagini ale unității, sub care, pentru absolut, apare conținutul său, adică totul și, din moment ce toată unitatea interioară este iubire, bunătatea, adevărul și frumusețea sunt cele trei imagini ale iubirii "Binele este unitatea tuturor sau a tuturor, adică iubește după dorință, adică ca iubit - deci, aici avem dragoste într-un sens special, predominant, ca idee de idei: aceasta este o unitate esențială Adevărul este aceeași iubire, adică unitatea tuturor, dar deja așa cum este reprezentată obiectiv, aceasta este o unitate ideală În cele din urmă, frumusețea este aceeași iubire, dar așa cum este manifestată sau tangibilă, este o adevărată unitate Această relaţie într-o Formulă scurtă poate fi exprimată astfel: "absolutul realizează binele prin adevăr în frumos^ *) Doctrina trinității lui Dumnezeu nu este nouă în istoria FILOZOFIEI: într-o formă sau alta a fost caracteristică filosofiei alexandrine), destul de conștient !) Ibid, ioo) Ibid,) miercuri carte generală *CU Trubetskoy Doctrina Logosului în istoria sa Pentru istoria dezvoltării ideii Logosului în filosofia greacă veche, cf de ea: Metafizica în Grecia antică * Biblioteca "Runivers" S BULGAKOV a fost formulat formal în învățătura bisericească-dogmatică la sinoadele secolelor IV-VII; această Formulare a fost evocată de nevoile hristologiei, învățătura Bisericii despre Hristos Această doctrină continuă de-a lungul istoriei filozofiei, apărând în secolul al XIX-lea la Schelling și Hegel Solovyov are un mare și încă neapreciat pe deplin merit în dezvoltarea acestui adevăr filozofic și teologic pe baza filozofiei critice, dându-i astfel o Formulare care corespunde pe deplin stării actuale a gândirii FILOZOFICE Această doctrină filozofică ne aduce la baza doctrinei creștine pozitive Creștinismul, ca religie, îmbină sintetic toate momentele menționate mai sus din dezvoltarea conștiinței religioase, precum și doctrina filozofică a lui Dumnezeu: începutul ascetic al budismului, exprimat în învățătura că "lumea zace în rău", platonic idealism - recunoașterea cosmosului ideal, "cerul "în apropierea "pământului", monoteismul strict al religiei iudaice, pe baza căruia a luat naștere creștinismul și, în sfârșit, doctrina trinității ipostaselor, care decurge organic din doctrină a lui Hristos Spre deosebire de sterilizarea modernă a creștinismului în literatura teologică științifică a protestantismului, care urmărește să elimine doctrina lui Hristos din creștinism și să o transforme într-o doctrină morală ("cantice"), Solovyov subliniază pe bună dreptate că conținutul esențial al creștinismului este Hristos însuși, omul-Dumnezeu; dimpotrivă, multe trăsături principale ale moralității creștine au fost întâlnite mai devreme (de exemplu, învățătura despre iubire în budism) De aceea, cei care resping complet semnificația independentă a creștinismului acționează mai consecvent decât cei care o tratează cu

atâta jumătate de inimă În conformitate cu sarcina noastră, lăsăm totuşi deoparte o interpretare pur teologică a acestei Să subliniem pe scurt că Hristos este principiul unificator al organismului universal, pozitiv în toate Biblioteca "Runivers" CE DĂ MODERNUL FILOZOFIA CONSTIINTEI VL SOLOVIEV În acest organism, prin urmare, este posibil să se facă distincția între unitatea producătoare - Logosul divin sau Hristos, și unitatea produsă, care percepe acțiunea unificatoare a Logosului (la fel cum "în fiecare organism avem două unități: unitatea de principiul activ, care reduce pluralitatea elementelor la sine ca una; pe de altă parte, această multiplicitate, ca redusă la unitate, ca imagine definită a acestui principiu Solovyov numește a doua unitate produsă cu numele biblic Sophia În cele de mai sus, avem o analiză clară, ireproșabil de consistentă și profundă a ceea ce există, definițiile originii absolute se contopesc într-o ontologie armonioasă și completă Cu toate acestea, opera filozofului nu poate fi considerată încheiată Departe de toate problemele de a fi (sau, ce este la fel, întrebările lumii) au găsit aici un răspuns II, în primul rând, problema cosmologică și, în special, cea istorică mondială a rămas fără răspuns Într-un cosmos ideal, întruchipând plenitudinea perfecțiunii, nu există loc pentru proces, dezvoltare, trecere de la mai puțin perfect la mai perfect, pe scurt, toată dramă istorică, niciun loc pentru rău, minciună, urâțenie, durere Astfel, adevăratul "mister pentru minte" nu este acest cosmos ideal și clar, ci lumea noastră, de neînțeles, discordant și trecător Este lesne de observat însă că această lume presupune o lume ideală ca normă, ca criteriu de evaluare Nu l-am găsi plin de eroare dacă nu am avea o idee de adevăr sec, nu l-am considera rău dacă nu am purta ideea de bunătate în noi înșine, nu am simți urâțenia în ea dacă am erau orbi la frumusețe Toate acele definiții pe care le dăm lumii și care o fac atât de misterioasă și irațională sunt posibile numai cu recunoașterea sensului independent și permanent al adevărului, bunătății și frumuseții De aceea acea formulare a cosmologicului Biblioteca "Runivers" S BULGAKOV Problema (problema teodicei) pe care o pune Ivan Karamazov, exprimând cea mai arzătoare dintre îndoielile sale arzătoare, este ireproșabilă din punct de vedere filozofic: nu-L accept pe Dumnezeu, dar nu accept lumea Într-adevăr, dacă nu-L acceptăm pe Dumnezeu, pierdem tot terenul pentru o atitudine conștientă față de lumea Sa, iar o negare conștientă a "lumii" este posibilă numai dacă recunoaștem o normă ideală obiectivă, adică Dumnezeu Prin urmare, problema cosmologică se rezolvă în problema atitudinii lui Dumnezeu, sau a perfecțiunii absolute, față de o lume imperfectă, adică despre posibilitatea existenței acestei lumi imperfecte, despre originea ei și despre sensul absolut al existenței sale, scopul ei Legătura de mediere dintre lumea ideală și cea pământească pentru Solovyov este o persoană care aparține ambelor lumi, are aspirații absolute sau necondiționate și, în același timp, este conectată cu fenomenele trecătoare ale lumii naturale Omenirea stă între Dumnezeu și lume, Sophia; în raport cu lumea, ea servește ca principiu unificator, ea însăși percepând începutul unității din Logos Sophia, sau umanitatea, formează o unitate produsă în organismul universal, "trupul" lui Hristos, care în acest sens este Dumnezeu-omul Evident, umanitatea este înțeleasă aici nu în sens empiric, căci omul empiric apare și există în timp, iar unitatea unei astfel de umanități empirice este o abstracție, un concept colectiv În acest caz, se înțelege umanitatea ideală, esența inteligibilă care stă la baza fenomenului empiric; umanitatea în acest sens nu coincide nici cu omul individual, nici cu omul colectiv Dacă omul colectiv este o abstracție

logică, atunci omul individual este, strict vorbind, același lucru, căci ce poate fi luat drept bază reală a omului individual? Biblioteca "Runivers" CE DĂ MODERNUL FILOZOFIA CONSTIINTEI VL SOLOVIEV Organismul lui fizic? Dar acest organism este format din organe și celule, de ce să nu luăm fiecare celulă ca o astfel de unitate, iar organismul ca un tot colectiv, care este legat de celulă în aceeași relație ca umanitatea cu o persoană individuală? Cu toate acestea, chiar și o celulă este încă o existență complexă, să mergem mai departe și să ne oprim asupra atomului; dar atomul, ca fiinţă extinsă, este încă divizibil^ şi nu este ultima unitate; astfel ne putem opri doar la zero Nu este mai bine pentru sudeți dacă luăm lumea lui spirituală ca bază a omului, căci această lume este o alternanță constantă de veghe și somn, o schimbare de experiențe, al cărei rezultat este l-ul nostru empiric; la fel cum într-o anumită perioadă de timp organismul nostru fizic este reînnoit, iar o persoană în acest sens este înlocuită cu alta, la fel se întâmplă și în lumea mentală Trebuie, rămânând consecvenți, fie să negăm complet existența omului, fie să vedem în el o esență ideală, inteligibilă, care nu își găsește expresie decât în omul empiric "Dacă omul ca fenomen este un fapt temporar, trecător, atunci ca esență el este în mod necesar etern și atotcuprinzător Care este această persoană ideală? Pentru a fi real, trebuie să fie unul și mai mulți, prin urmare, nu este doar esența comună universală a tuturor indivizilor umani, abstrase de ei, ci este o ființă universală și împreună o individuală, care conține cu adevărat toți acești indivizi Fiecare dintre noi, fiecare ființă umană, este esențial și cu adevărat înrădăcinat și participă la omul universal sau absolut Ibid ib Cu aceasta Solovyov leagă doctrina liberului arbitru al omului și nemurirea sau, mai precis, eternitatea sufletului Biblioteca "Runivers" S BULGAKOV Doctrina sufletului lumii, sau umanitatea universală, se va întâlni, desigur, cu cea mai nefavorabilă primire din partea pozitiviștilor, dar, în afară de termen, nu este introdus nimic în ea care să nu fi fost mult timp familiar conștiinței moderne, crescut pe pozitivism Nu sunt pozitiviștii reprezentanții unui antropocentrism cosmologic asemănător? Nu servește omul ca centru sau rege al universului, dacă nu prin poziție, atunci prin valoare? (Compară, de exemplu, antropocentrismul franc și conștient al domnului Mihailovski în binecunoscutele sale articole despre progres) Nu interpretează ei umanitatea ca un concept abstract, colectiv, ci ca o unitate reală, chiar o zeitate? La baza acestor idei stă gândirea metafizică corectă despre unitatea ideală esențială a omenirii și despre semnificația sa centrală în univers și în procesul lumii Această idee, într-o formă sau alta, nu poate fi îndepărtată din conștiința umană dezvoltată Dar din moment ce metafizica pozitiviștilor este contrabandă, ea rămâne inconștientă și dogmatică În orice caz, pozitiviștii să recunoască în "mintea lumii" conceptul de "omenire" atât de familiar și atât de iubit de ei Dar la Solovyov avem acest concept clarificat de metafizica critică, care arată pentru "omenire" posibilitatea nu numai a unei unități abstracte, ci și a unei unități ideale esențiale Revenind direct la problema răului lumii, trebuie afirmat că ceea ce este anormal sau impropriu în lume nu stă în legile lumii fizice, ci în rău și suferință, fenomene ale lumii morale Sursa lui este egoismul, dorința de autoafirmare exclusivă, caracteristică tuturor viețuitoarelor, iar această "imposibilitate, rămânând în exclusivitatea sa, Am încercat să arăt principalele contradicții și ambiguități ale conceptului de umanitate și incapacitatea pozitivismului de a le elimina în articolul "Probleme de bază ale teoriei progresului"

("Probleme ale idealismului", M) Biblioteca "Runivers" CE DĂ MODERNUL FILOZOFIA CONSTIINTEI VL SOLOVIEV a fi cu adevărat totul, este suferința fundamentală, "la care toate celelalte se raportează ca cazuri speciale la legea generală Răul și suferința" sunt esența stării unei ființe individuale: și anume, răul este o stare tensionată a voinței sale , afirmându-se exclusiv pe sine și negând orice altceva, iar suferința este reacția necesară a celuilalt împotriva unei asemenea voințe " Cauza răului, evident, nu poate fi în Dumnezeu, care este bunătatea, nici în afara lui Dumnezeu, căci El conține totul în Sine Ea poate fi explicată, evident, doar printr-o relație reciprocă specială a elementelor ființei, rearanjarea lor, astfel încât lumea ideală și lumea reală să se deosebească una de alta nu în esență, ci doar prin poziția elementelor: prima "reprezintă unitatea tuturor ființelor, sau așa poziția lor, în care fiecare se află în fiecare și totul în fiecare; celălalt, dimpotrivă, reprezintă o asemenea stare de ființe în care fiecare, în sine sau în propria sa voință, se afirmă în afara celorlalți și împotriva altora (ceea ce este rău) și, prin urmare, suferă împotriva voinței sale realitatea exterioară a altora (care este suferinta) "Dacă răul sau egoismul este o stare de tensiune reală a voinței individuale care se opune totul și fiecare act al voinței este prin definiție liber (ca o acțiune îndepărtată de sine), atunci, în consecință, răul este un produs liber al individului ființe" v) Dar nu este poate fi un produs al voinței omului, ca ființă fizică, căci aceasta din urmă se naște deja în rău și găsește o lume a discordiei, existenței exterioare, separate Fără Fizicul, răul poate găsi doar o explicație metafizică: ѣchnago lume prenaturală " *)) Ibid $) Ibid Trebuie remarcat faptul că această parte a învățăturii lui Solovyov este expusă de el în "Lecturi despre Dumnezeu-bărbăție" în conceptele filozofice generale Biblioteca "Runivers" S BULGAKOV În unitatea lor originală cu Divinul, ființele formează trei sfere, în funcție de care dintre acțiunile divine sunt determinate de ele (voință, idee și sentiment) Spiritele pure ale primei soere sunt în unitate directă de iubire cu Primordial și nu au o existență specială, exprimată Mințile pure, care constituie tărâmul Logosului Divin, au existență ca reprezentări separate nu numai pentru Dumnezeu, ci și unul pentru celălalt Sunt într-o anumită relație unul cu celălalt Aici, fiecare ființă "inteligentă" este o anumită idee care își are locul în cosmosul ideal Dar atât spiritele, cât și mințile, neavând o existență separată și concentrată, nu sunt capabile să interacționeze cu Divinul, care este necesar pentru plinătatea ființa Divină De aceea, Divinul își deduce voința din unitatea substanțială necondiționată a primei Sfere a ființei, îndreaptă această voință spre întregul set de obiecte ideale ale celei de-a doua soere și, stăruind asupra fiecăruia dintre ele separat, "se conjugă cu ea printr-un act al voinței sale și prin aceasta o afirmă, o imprimă ca ființă independentă, având capacitatea de a influența Începutul divin" Acesta este de fapt un act al creației divine Fiecare idee, în concordanță cu conținutul ei, percepe această voință în felul ei, pentru sine și, prin aceasta, se remarcă ca o ființă reală, având propria sa realitate și acționând pe principiul divin din sine, devine suflet Deci, obiectele eterne ale contemplației divine, separându-se în virtutea particularității lor inerente, devin "un suflet viu" Unitatea lor este dimpotrivă, în La Russie et l'église universelle Livre troisième, precum și în Istoria și viitorul teocrației, Capitolul I (Coll Son , Vol IV), în principal în concepte teologice, în raport cu narațiunea biblică În conformitate cu sarcina noastră, aici vom adera, pe cât posibil, la prima formulare Între una

și cealaltă prezentare există o anumită diferență, care însă nu are o importanță fundamentală Biblioteca "Runivers" CE DĂ MODERNUL FILOZOFIA CONSTIINTEI VL SOLOVIEV centrul viu sau sufletul tuturor creaturilor, forma reală a Divinului Știm deja că acest principiu unificator sau suflet mondial produce această unitate nu din sine, ci din Logosul divin "Prin urmare, deși posedă totul, sufletul lumii poate dori să le posede altfel decât posedă, adică, ea poate dori să-l posede de la ea însăși ca Dumnezeu, ea se poate strădui pentru originalitatea absolută pentru a se alătura plinătății ființei, care îi aparține, în posesia acestei plinătăți, care nu-i aparține În virtutea acesteia, sufletul poate separa centrul relativ al vieții sale de centrul absolut al vieții divine, se poate afirma în afara lui Dumnezeu Dar în acest fel sufletul lumii își pierde poziția centrală și din tot ceea ce devine unul dintre multe Împreună cu aceasta, unitatea universului se pierde, mecanismul universal se transformă într-un set mecanic de atomi Elemente particulare ale organismului universal își pierd legătura comună în el și, lăsate singure, sunt sortite unei existențe egoiste împrăștiate, a cărei rădăcină este răul, iar fructul este suferința "Astfel, întreaga creație este supusă deșertăciunii și sclavia corupției, nu de bunăvoie, ci din voia celui care a supus-o, adică sufletul lumii, ca un singur început liber al vieții naturale^ Lumea care a căzut departe de unitatea divină este un haos de elemente disparate Impenetrabilitatea lor unul față de celălalt creează un spațiu real; interacțiunea mecanică a lor - lumea materiei Lumea păstrează o vagă luptă pentru unitatea ideală, iar realizarea ei este sensul și scopul procesului mondial Acest proces reprezintă interacțiunea sufletului lumii, începutul pasivului și începutul divin, care aduce unitatea activă Înainte de a vorbi despre Formele și momentele procesului mondial, să ne oprim asupra chestiunii fundamentelor sale generale i) joi despre Bogochel , coõp op v PI, acestea Biblioteca "Runivers" S BULHAKOV "De ce este această unire a principiului divin cu sufletul lumii și nașterea organismului universal, care are loc de aici, ca idee divină întruchipată (Sophia), de ce această unire și această naștere nu se produc simultan într-un act de divinitate? creativitate? De ce în viața lumii aceste munci și eforturi, de ce natura ar experimenta durerile nașterii și de ce, înainte de a produce Forma perfectă, corespunzătoare ideii, înainte de a da naștere unui organism perfect și etern, ea produce atât de multe urâte, creații monstruoase care nu pot rezista luptei vieții și au pierit fără urmă plângând? De ce toate aceste avorturi spontane și avorturi spontane ale naturii? De ce părăsește Dumnezeu natura atât de încet pentru a-și ajunge la sfârșit și prin mijloace atât de rele? De ce, în general, realizarea ideii divine în lume este un proces gradual și complex, și nu un simplu act? Răspunsul la această întrebare se află în întregime într-un singur cuvânt, exprimând ceva fără de care nici Dumnezeu, nici natura nu pot fi concepute, acest cuvânt este libertate* Unirea a tot ceea ce există cu Divinul, care este scopul ființei, pentru deplinătatea ei trebuie să fie reciprocă și, neavând această unitate în actul etern ca Dumnezeu, sufletul lumii trebuie să o realizeze în timp și treptat Dacă aceasta este ceea ce căutăm, adică "Toată-unitatea în întregimea ei i-a fost comunicată sau transmisă deodată, atunci aceasta i-ar apărea doar ca un fapt exterior, ca ceva fatal și violent, dar pentru a o avea ca idee liberă, ea trebuie să-și asimileze și ea însăși stăpânește-o " Aceasta este baza generală a procesului mondial Deci, răul lumii este, așa cum ar fi, o răscumpărare pentru demnitatea morală a unei persoane ca ființă liberă din punct de

vedere rațional, capabilă "asemenea zeilor" să cunoască binele și răul Și dacă libertatea morală este binele suprem, și în același timp) Ibid - Biblioteca "Runivers" CE DĂ MODERNUL FILOZOFIA CONSTIINTEI VL SOLOVIEV de condiții pentru cel mai înalt, i e unirea conștientă cu Divinul, atunci răul lumii este astfel justificat și înțeles în cea mai înaltă conveniență, oricât de dureroasă ar fi starea lumii care zace în rău Această recunoaștere a răului ca relativ și, prin urmare, neputincios se bazează, așadar, pe credința în triumful final, real, al binelui; pentru cei care nu au o asemenea credință, răul trebuie prezentat ca fiind absolut, ineradicabil, viața degradantă prin prezența lui; demnitatea persoanei umane cere, într-o formă sau alta, să renunțe la acest lipsit de sens, pentru ca lumea rea și înșelătoare, care nu are nicio justificare rațională în sine, să o părăsească Așa a fost întotdeauna filosofia pesimismului!) Problema răului lumii nu admite nicio soluție decât în această formă generală; această decizie nu poate fi individualizată Nu vom înțelege niciodată sensul fiecărui Fapt separat, în care acțiunile cumulate atât ale lumii Fizice înstrăinate de noi, cât și forțele elementare ale istoriei, precum și iubirea și răutatea umană vie sunt împletite Nu vom înțelege niciodată semnificația cutremurului din Andijan, sau vreun accident de cale ferată, sau fanatismul unui guvern despotic Luate în sine, ca cazuri speciale de rău inevitabil, par absolut iraționale Tragedia îndoielilor lui Ivan Karamazov constă tocmai în faptul că el vrea să găsească sens în fiecare individ Faptul răului ("copii") tocmai "euclidian", adică izolat de unitatea cu existentul, mintea raționalitatea răului în general Putem crede doar în triumful viitor al binelui (și este credința pe care Ivan Karamazov o caută și nu o poate găsi), dar cazurile individuale de rău sunt întotdeauna nerezonabile pentru noi *) Rețineți că între optimismul metafizic (mai precis, optimo-pesimism) și pesimism nu există și nu poate fi nimic între ele Nicio soluție relativă, cu care pozitivismul vrea să se mulțumească, nu este posibilă aici Biblioteca "Runivers" S BULGAKOV acestea în nerezonabil și constă în puterea reală a răului Răul, înțeles în raționalitatea și oportunitatea lui, nu mai este rău, ceea ce este, în primul rând, un nonsens Incomprehensibilitatea răului individual rezultă așadar din definiția lui Se pot da, de asemenea, următoarele temeiuri metafizice și etice pentru existența răului ca atare, i e in primul rand ca o prostie Dacă răul este o consecință a separării sufletului lumii de principiul divin, atunci consecința directă a acestei separări este separarea tuturor elementelor, prin urmare, eul nostru de legătura cu întregul Primul rezultat al acestui lucru va fi o pierdere a înțelegerii conexiunii acestui întreg; ramanand inevitabil pe unul din punctele periferiei fiintei, nu putem intelege in nici un fel legatura care leaga aceste puncte cu centrul si in agregat formeaza un cerc În același timp, limitarea noastră fatală se reflectă în înțelegerea slabă și neclară a tot ceea ce există, nu numai răul, ci și binele Astfel tragem concluzia că același act este cauza nu numai a originii răului, ci și a iraționalității acestuia Conectarea cu totul și înțelegerea tuturor este posibilă numai atunci când unitatea divină originală este restaurată, când nu există loc pentru rău Deci, deși iraționalitatea este semnul principal al răului obiectiv, acest adevăr nu poate, totuși, să contrazică credința că rațiunea domnește în lume și, prin urmare, nu există evenimente absolut iraționale Conștiința filozofică și religioasă intră aici în conflict cu raționalul, empiric, iar starea acestei lupte, care există întotdeauna în conștiința umană, este întruchipată artistic în imaginea lui Ivan Karamazov Conștiința

filozofică și religioasă este ordonată aici să meargă împotriva dovezilor empirice, să o nege în numele celei mai înalte cunoștințe, să dea, într-adevăr, "convingerea lucrurilor invizibile", în fața căreia se estompează culorile lucrurilor vizibile O astfel de credință este o morală sarcină, Biblioteca "Runivers" CE DĂ MODERNUL FILOZOFIA CONSTIINTEI VL SOLOVIEV Nu este atât problema minții, cât și a inimii, care vede și înțelege toate întrebările fundamentale ale vieții mai clar decât rațiunea Din aceasta, apropo, este clară toată lipsa de speranță a încercărilor de a dovedi neputința finală a răului prin rațiune A demonstra acest lucru prin rațiune înseamnă a merge împotriva dovezilor raționale Din fericire, rațiunea în aceste chestiuni nu este cea mai înaltă sau singura autoritate Luând în considerare aceeași întrebare din partea etică, constatăm că realitatea completă a răului (și, în consecință, iraționalitatea lui) este condiția de bază a vieții și dezvoltării morale Având în fața sa o lume formată din elemente sparte, o persoană trebuie să-și construiască viața și activitatea, luând în considerare doar aceste elemente și evaluându-le într-un fel sau altul, timbrându-le drept bune sau rele Dacă ni s-ar fi dat să cunoaștem motivul a tot ceea ce există și, prin urmare, întregul plan al lumii procesează, atunci aceste elemente, în individualitatea lor reprezentând răul absolut, din punctul de vedere al acestui plan pre-etern, nu ar se dovedesc a fi așa, dar într-un astfel de caz nu există loc pentru diferențele morale Deci, răul nu ar fi rău, nu ar putea afecta voința noastră într-un mod anume, definit, dacă ar fi de înțeles în scopul ei imediat; încă o dată ajungem la concluzia despre iraţionalitatea necesară a răului Sistemul lui Hegel, care raționalizează tot ceea ce există nu din punctul de vedere al unui plan general și al scopului final, ci la fel ca realitatea ("tot ceea ce este real este rezonabil"), nu lasă absolut loc obligației sau moralității: dacă totul este rezonabil și nu poate fi nerezonabilă, atunci orice distincție și alegerea pe care se bazează moralitatea sunt excluse în prealabil Dar, privând omenirea de bine și de rău, ea privează) Formula lui Hegel are, desigur, o semnificație incontestabilă, deoarece conține ideea de raționalitate a planului mondial, ideea de teodicee Biblioteca "Runivers" % S BULGAKOV el și capacitatea de a alege, i e libertate morală, lăsând doar nevoia Deci, în final, obținem o pereche de concepte polare și în același timp dependente reciproc: totul este rațional și totul este irațional, iar iraționalitatea și raționalitatea își pun limite reciproc Libertatea morală, care cere iraționalitate, se împacă cu necesitatea sau Soarta divină, care cere raționalitate, căci această necesitate se realizează liber Ajungem aici la cel mai profund fundament al tuturor metafizicii - unitatea finală și esențială a libertății și necesității, unde Kant și Hegel, acești antipozi în domeniul eticii, își găsesc reconcilierea și împlinirea reciprocă; Kant dă teza, Hegel antiteza, Solovyov sinteza (Urmează sfârșitul) S Bulgakov Ceea ce s-a spus nu interferează cu faptul că, conform concepției de bază a lui Hegel, dezvoltarea spiritului merge de la necesitate la libertate, deoarece ambele concepte sunt folosite aici într-un sens complet diferit Biblioteca "Runivers" Psihologie și teoria cunoașterii Articolul unu În ciuda faptului că în ultima vreme s-a spus mult în literatura de specialitate despre diferența care există între teoria cunoașterii și psihologie, această diferență rămâne neclară Mulți continuă să identifice problema lui Kant cu o problemă psihologică și cred că psihologia modernă a dovedit inconsecvența teoriei cunoașterii lui Kant, că, în general, doctrina lui Kant despre natura a priori a spațiului și timpului nu

rezistă criticii din punctul de vedere al vedere asupra psihologiei, dar acest lucru nu este adevărat, deoarece* problema kantiană este problema este epistemologică, nu psihologică; Prin urmare, în prezent este foarte important să clarificăm relația dintre teoria cunoașterii și psihologie și să arătăm dacă există o diferență reală între ele, sau poate există puncte de contact între ele, între ele, poate, există ceva în comun faptul că cercetarea psihologică se dovedeşte a fi importantă pentru rezolvarea problemelor teoria cunoaşterii etc Cei care interpretează problema kantiană din punct de vedere psihologic presupun că prioritatea despre care vorbește Kant este aceeași cu cea a nașterii, dar acest lucru trebuie considerat complet nedrept, deoarece, deși conceptul de prioritate este în legătură istorică cu conceptul de înnăscut, există totuși între ei Întrebări de filosofie, KN , Biblioteca "Runivers" ț) G CHELPANOV o diferență foarte semnificativă, care devine clară dacă se ia în considerare diferența dintre teoria cunoașterii și psihologie Să luăm în considerare care este diferența dintre conceptul lui Kant de prioritate și conceptul de înnăscut Ce se înțelege prin cunoștințe înnăscute sau idei înnăscute? De obicei, în filosofia populară, conceptele înnăscute sunt înțelese ca fiind astfel de concepte care există în mintea noastră sub forma unor construcții mentale mai mult sau mai puțin gata făcute și care, în contact cu experiența, devin obiectul unei conștiințe clare Cu această înțelegere a nașterii, rămâne extrem de neclar ce înseamnă că orice idei sunt inerente sufletului Este această caracteristică care trebuie explicată Problema naturii inerente a ideilor sufletului apare în legătură cu problema originii cunoașterii Teoria senzualistă explică originea cunoașterii pe baza propoziției că cunoașterea cu ajutorul percepției senzoriale descrie cu acuratețe ceea ce există în lumea obiectivă Nu există nimic mai sigur decât percepția senzorială Tot ceea ce știm se bazează în cele din urmă pe senzație; totul din cunoștințele noastre este un produs al activității organelor de simț Toate gândurile noastre, chiar și cele mai complexe, nu sunt altceva decât senzații transformate Împotriva acestei doctrine, pe care o întâlnim deja cu sofiştii din antichitate, Platon obiectează în felul următor Cunoașterea științifică este ceva cu totul diferit de cunoștințele pe care ni le poate oferi percepția senzorială Deoarece percepția senzorială este capabilă să inducă în eroare, iar cunoștințele științifice trebuie să reprezinte cu exactitate adevărata ființă, cunoștințele științifice nu pot apărea din percepția senzorială Prin urmare, senzaționalismul este greșit în efortul său de a Biblioteca "Runivers" PSIHOLOGIA ŞI TEORIA COGNIŢIEI a spune că toate cunoștințele decurg din experiența senzorială Această afirmație este, de asemenea, greșită, deoarece în cunoștințele noastre locul principal aparține conceptelor, iar conceptele prin însăși natura lor sunt de așa natură încât nu pot fi explicate din experiența senzorială Obiectele lumii sensibile nu corespund conceptelor; prin urmare, din perceperea lor nu se pot forma concepte Acest lucru este deosebit de clar în ceea ce privește anumite concepte De exemplu concepte de "ființă*", neființă*, "identitate*", asemănare*, "egalitate*", unitate*, "pluralitate* etc ") Astfel, Platon a trebuit să ajungă la recunoașterea faptului că există cunoștințe care nu pot fi obținute din experiența senzorială Dacă da, atunci ele trebuie să constituie proprietatea originară a sufletului nostru; ele trebuie să fie inerente în sufletul nostru înaintea oricărei experiențe, înaintea oricărei percepții senzoriale Dar cum să înțelegem natura inerentă a acestor cunoștințe în sufletul uman? Se pare că Platon recunoaște cunoștințele care sunt gata în sufletul

nostru Aparent, explicațiile lui Platon m-au făcut și pe mine să cred că tocmai asta recunoaște Luarea în considerare a originii cunoașterii l-a condus la presupunerea că în suflet există cunoștințe care nu pot fi obținute din experiența senzorială, dar pentru a explica originea acestor cunoștințe, el, desigur, nu a putut admite că sufletul însuși a creat aceste cunoștințe și, prin urmare, admit doar că sufletul a primit această cunoaștere în altă parte, ceea ce Platon o face de fapt El conectează problema originii cunoașterii cu teoria mitologică a soartei sufletului înainte de întruparea lui După cum știți, după Platon, sufletul uman, înainte de întruparea sa, a trăit într-o lume specială, pe care el o numește cerească Această lume de dincolo de ceruri, lumea "ideilor*, este adevărata realitate Lumea accesibilă percepției noastre senzoriale nu este *) Vezi Theaetctos, io și Phaedo și urm Biblioteca "Runivers" G CHELPANOV este o adevărată, dar doar o reflectare vagă a acelei adevărate lumi a "ideilor" Sufletul nostru, aflându-se în lumea cerească, a contemplat aceste "idei", adevărata realitate; ea le-a făcut cunoştinţă înainte de întruparea ei În momentul întrupării ei , ea a uitat aceste cunoștințe odată dobândite și au început să rămână ascunse *) Când ea acum, în viața ei pământească, contemplă unele lucruri, atunci în legătură cu aceste obiecte percepute ea reamintește "ideile" pe care le-a contemplat mai devreme Aceasta explică faptul că sufletul poate avea astfel de cunoștințe, pe care nu le poate dobândi propria esență , cu ajutorul activitatii organelor de simt sufletul contemplat candva inaintea vietii sale pamantesti *) Aceste idei, pe care sufletul le aduce cu el la nastere si care se afla in el in stare latenta, pot fi invocate sub Pentru aceasta, este necesar ca sufletul să renunțe la tot ce este senzual, astfel încât să gândească obiecte pure, fără imagini sensibile Ideile matematice nu pot fi contemplate prin simțuri, deoarece, ca și ideile în general, ele sunt eterne și neschimbate Toate lucrurile sensibile sunt doar exemple pentru gândirea matematică și în niciun caz lucrurile în sine Lucrurile sensibile nu pot servi decât ca pretext pentru a evoca în sufletul nostru figuri geometrice reale Nu putem percepe ideile matematice în sine cu ajutorul simțurilor; în gândirea matematică avem de-a face) Phaedo, E) Meno, cf Phaedo E Biblioteca "Runivers" PSIHOLOGIA ȘI TEORIA CUNOAȘTERII cu imagini cărora obiectele reale nu le corespund Acum, din cele spuse, să încercăm să stabilim cum a înțeles Platon natura inerentă a acestor idei înnăscute în sufletul nostru Trebuie să ne gândim că aceste idei nu erau complet pregătite, dar trebuie să-i fi părut lui Platon ca existând într-o formă ascunsă Trebuie să înțelegem această preexistență a ideilor în așa fel ca și când ar exista în sufletul nostru o cunoaștere de care nu suntem conștienți, o cunoaștere pe care nu o folosim până la un anumit timp *) Desigur, potrivit lui Platon, aceste idei nu se aflau în suflet ca pe ceva complet terminat; era nevoie și de o anumită cantitate de muncă pentru a le dezvălui Spre deosebire de Platon, Aristotel înțelege natura inerentă a ideilor sufletului, deși este și un adversar al senzaționalismului Când au vrut să stabilească modul în care Aristotel decide problema originii cunoașterii, ei au acordat de obicei atenția principală comparării sufletului cu o tablă pe care nu este scris nimic Părea că, după Aristotel, sufletul nu conținea inițial nimic în sine, că era liber de orice fel de cunoaștere Pe baza acestei comparații, a fost considerat un senzualist) Dar acest lucru nu este corect) Adevărat, trebuie să admitem că) În "Statul" (D-E) se spune că, deși geometrul, atunci când investighează proprietățile unui paralelogram, are în fața ochilor un paralelogram vizibil înfățișat pe nisip cu

diagonala sa vizibilă, și deși toate afirmațiile lui geometru se referă la aceste figuri, însă, faptul că el are într-adevăr în sufletul său, este un paralelogram în sine sau forma unui paralelogram, forma unei diagonale În ceea ce privește figura vizibilă din fața lui, el este folosit doar ca exemplu al acestei forme existente; pe acesta din urmă nu-l poate contempla decât în mintea lui (τ# διάνο ία)) Zeller (Philosophie d Griechen Th Abth p) sugerează că, după Platon, cunoașterea există inconștient în suflet) De exemplu așa a înțeles Leibniz Opera ed Erdmann, p) Vezi Zeïler op th Abth p cca Trendelenburg Agi-stotelis de anima, p Torstrick Arisi, de anima, pp i o Franti Geschichte d Logik B I p Kampe Erkenntnisstheorie des Aristot , și urm Biblioteca "Runivers" G Ch È L ÎI A N O È ъ Aristotel însuși prezintă problema originii cunoașterii într-un mod foarte contradictoriu Pe de o parte, el contestă cu tărie posibilitatea cunoașterii înnăscute*) În opinia sa, dacă ar fi să admitem că avem cunoștințe înnăscute (a axiomelor sau principiilor dovezii), atunci am avea atunci cunoștințe despre care nu am ști nimic, iar aceasta este o contradicție evidentă Mai departe, în "A doua analiză" el demonstrează că toate cunoștințele noastre provin din percepția senzorială Pe de altă parte, el recunoaște cunoașterea directă a acelor adevăruri de care depind toate celelalte, adică adevărul de bază) Aristotel nu a vrut să interpreteze senzual originea cunoașterii când a comparat sufletul cu o tablă goală pe care nu este scris nimic, deoarece câteva rânduri deasupra locului în care face această comparație), el constată că mintea, până la procesul de gândire va începe, nu există nimic în sensul realității reale, ea doar în posibilitate reprezintă obiecte imaginabile; când începe să gândească, el devine identic cu obiectul imaginabil Prin urmare, mintea, deși nu gândește, nu este nimic, este doar ceva potențial; atunci când gândește, atunci este ceva actual, este locul ideii O astfel de relație între realitatea actuală și cea potențială, care există în suflet, explică Aristotel prin relația acestor aceleași realități pe o tablă pe care nu este scris nimic O tablă pe care nu este scris nimic are doar "capacitatea" de a fi scris x) Post de analist IL , b) Ib ιoo, b) De anima, , b treizeci Biblioteca "Runivers" PSIHOLOGIA ȘI TEORIA CUNOAȘTERII totul este de imaginat, dar este vorba de cunoașterea efectivă a acestui conținut tocmai în procesul de activitate De aceea, putem spune că cunoașterea este în suflet doar în posibilitate Sufletul are "capacitatea* de a forma aceste idei independent de sine*) De aici devine clar modul în care Aristotel a reprezentat prezența ideilor în suflet El a descoperit că ideile din suflet sunt potențial, posibil Dar însuși termenul "în posibilitate" poate fi înțeles în două moduri Δυνάμει επιστήμων poate fi numit, după Aristotel, cel care nu a învățat încă nimic, dar are capacitatea de a învăța ceva; Δυνάμει επιστήμων putem numi și pe cineva care știe ceva, dar care nu îl folosește momentan Când Aristotel a comparat sufletul cu o tablă nescrisă, el a vrut să spună δύναμις "capacitate" în primul sens În orice caz, el a înțeles natura inerentă a ideilor sufletului în sensul că ele se află în el potențial, în posibilitate, și nu ca ceva completat într-o anumită măsură, cu un fel de conținut, așa cum a permis Platon Zeller crede că diferenţa dintre Aristotel şi Platon în această chestiune se rezumă la faptul că Aristotel a înţeles natura inerentă a ideilor sufletului după prima analogie, iar Platon după a doua) În noua filozofie, existența cunoașterii înnăscute a fost dovedită de Descartes, dar de-a lungul întregii sale activități literare, Descartes și-a schimbat părerile cu privire la această problemă, în timp ce s-a luptat constant cu

dificultățile de a desemna modul în care ideile sufletului sunt inerente La început a fost înclinat să admită existența într-o formă finită, terminată a acelor sau altor idei în sufletul nostru către ea, apoi a început să afirme că cunoașterea înnăscută este o astfel de cunoaștere pe care sufletul o poate găsi în sine) Zeller I s pp , i , esp) Ib , Biblioteca "Runivers" G CHELPANOV al meu pentru sine, să se dezvolte din sine independent de percepția senzorială În Principia el evită chiar termenul de cunoștințe înnăscute și le numește pur și simplu "idei generale" În Meditații, Descartes pare să își prezinte aceste idei ca pe ceva gata făcut Astfel, de exemplu, în a cincea Meditație, el recunoaște ideea lui Dumnezeu ca fiind înnăscută; "Această idee", spune el, "nu este ceva imaginar care ar depinde doar de gândirea mea, ci este o imagine de natură adevărată și neschimbătoare Dacă ideea lui Dumnezeu este imaginea unei ființe neschimbate, atunci ea trebuie să fie ea însăși neschimbătoare și cu o astfel de proprietate să fie în conștiința noastră, de exemplu ar trebui să fie acolo gata Ideea lui Dumnezeu, în cuvintele lui Descartes, "s-a născut și s-a creat împreună cu mine", îmi apare conștiinței în așa fel încât "nu mi se pare că voi învăța ceva nou; eu mai degrabă că observ lucruri care au fost deja în sufletul meu, dar pe care pur și simplu nu le-am observat Ideile de acest fel sunt extrem de numeroase în mintea mea, de exemplu, ideea de triunghi etc *) În alte scrieri, Descartes afirmă că ideile sunt latente în spirit; nu sunt recunoscuți de noi, dar în anumite condiții devin obiect al conștiinței Ideile sunt in suflet nu in actu, ci doar in potenta, adica spiritul posedă "capacitatea" de sine de a crea idei la un moment dat El le conţine potenţial în sine, sub forma unei anumite "predispoziţii", iar ulterior, datorită activităţii spiritului, poate căpăta un Forma actuală, Forma ideilor conștiente Aparent, deja aici Descartes a vrut să atragă atenția asupra faptului că prin idei înnăscute ar trebui să se înțeleagă astfel de idei care nu sunt obținute din experiența senzorială, dar care sunt create de propriile forțe !) Meditaciones (;) Biblioteca "Runivers" PSIHOLOGIA ȘI TEORIA CUNOAȘTERII spiritul nostru De exemplu, putem numi ideea "Eului" nostru înnăscut, dar nu în sensul că este gata făcută în conștiința noastră, ci în sensul că în anumite condiții spiritul nostru poate descoperi această idee în sine La fel este și în ceea ce privește natura înnăscută a ideii de Dumnezeu , trebuie spus că avem capacitatea de a dezvălui această cunoaștere de la noi înșine Ca răspuns lui Hobbes, el spune: "Dacă spunem că o reprezentare ne este înnăscută, atunci prin aceasta nu înțelegem deloc că ea ni se prezintă întotdeauna, ci doar că noi înșine avem capacitatea de a o dezvolta * *) "Nu am scris sau am crezut niciodată", spune Descartes în altă parte, "că mintea are nevoie de idei înnăscute care ar fi diferite de facultatea sa de a gândi (facultas cogitandi) Dar de când am observat că în mine există anumite gânduri, care nu au apărut din lucruri exterioare, nu din decizia voinței mele, ci doar din facultatea de a gândi care este în mine, atunci eu sunt acele reprezentări, sau concepte, care sunt Formele acelor gânduri, pe care le-am numit înnăscute, pentru a le distinge de altele care vin din exterior sau sunt create de mine însumi; le-a numit congenitale în același sens în care spunem că nobilimea este înnăscută în unele Nume de familie, iar în altele anumite boli sunt congenitale, precum, de exemplu, guta sau piatra Acest lucru, desigur, trebuie înțeles nu în sensul că copiii aparținând acestor Nume de familie sufereau de aceste boli deja în uter, ci în sensul că se nasc cu o anumită "predispoziție" sau capacitate de a primi aceste boli *) Prin

urmare, este deja clar aici că prin idei înnăscute se înțelege doar o anumită dispoziție *) Soia ed 'Jules Simon'a, p) Opera, ed Biblioteca "Runivers" CHELPANOV la dobândirea de idei Prin idei înnăscute, Descartes nu a înțeles nicio idee deja existentă, dar a vrut să indice existența în noi a unor astfel de cunoștințe, care sunt obținute independent de experiența senzorială și sunt relevate prin activitatea spiritului însuși *) Putem vedea cu ușurință acest lucru dacă acordăm atenție esenței teoriei sale a cunoașterii După cum știți, sarcina principală a acestuia din urmă este de a fundamenta raționalismul Descartes propune un criteriu de adevăr care este destul de diferit de criteriul empiric Conform criteriului său: "toate lucrurile pe care le înțelegem destul de clar și distinct sunt adevărate " Nu pot pune la îndoială nimic care este adevărat, lumina naturală (lumen naturale) a minții mele mărturisește adevărul realitate, ci împrejurarea că un dat ideea este gândită de noi în mod clar și distinct Criteriul adevărului trebuie căutat nu în experiența senzorială, ci în mintea însăși Acele idei care sunt condiționate de mintea însăși și sunt înnăscute Există o diferență fără îndoială între cunoașterea senzorială și cunoașterea prin rațiune Se găsește în faptul că în toate obiectele lumii corporale există ceva care ne dă idei vagi și ceva care ne dă idei destul de clare De exemplu, idei precum căldura, frigul, sunetul sunt extrem de obscure și obscure, în timp ce idei precum mărimea, întinderea, poziția, durata etc , sunt destul de distincte și clare Consecința acestui lucru este că noi, de exemplu, avem două idei diferite despre soare: *) Grimm (Zur Geschichte des Erkenntnissproblenis , p) interpretează învățătura lui Descartes în așa fel ca și cum ar recunoaște existența unor idei gata făcute În opinia sa, în spirit, conform învățăturilor lui Descartes, a fost stabilit inițial un anumit conținut, care ulterior se dezvoltă și devine obiectul unei conștiințe clare Biblioteca "Runivers" PSIHOLOGIA ȘI TEORIA CUNOAȘTERII vechea idee și ideea care face obiectul științei astronomice Acesta din urmă este compus din elemente care sunt clar și distinct concepebile Datorită faptului că astfel de proprietăți ale lucrurilor precum dimensiunea, întinderea etc etc , se disting printr-o asemenea claritate și distincție, matematica, care operează tocmai cu aceste elemente, ocupă o poziție specială între toate celelalte științe Fiecare știință, dacă dorește să fie considerată o știință în sensul propriu, trebuie să ia drept model matematica, ale cărei concluzii au deplină certitudine Matematica are certitudine absolută deoarece obiectele cu care operează nu sunt împrumutate de noi din experiența exterioară, ci sunt esența construcției mintea noastră În geometrie și aritmetică, după cum se știe, nu ne pasă dacă există în natură ceva asemănător cu construcțiile lor Nu trebuie să căutăm justificări pentru corectitudinea construcțiilor noastre matematice în conformitate cu realitatea lor Propoziţiile matematicii îşi primesc certitudinea nu din experienţă, ci din activitatea minţii însăşi) Astfel, acele idei sau cunoștințe trebuie considerate înnăscute, care nu sunt primite din lumea exterioară, ci sunt create de însăși mintea Astfel de cunoștințe includ în principal principii logice generale, concepte matematice de bază etc Acestea includ, de exemplu, astfel de prevederi: "Nimic nu vine din nimic * "Ceea ce s-a întâmplat nu poate fi neîmplinit " "Două mărimi, egale separat cu o treime, sunt egale una cu cealaltă " "Dacă dai un egal unui egal, atunci primești un egal " "Este imposibil ca același lucru să fie și să nu fie " Aceste concepte în Descartes sunt de obicei numite "primele concepte", precum și postulate, axiome, adevăruri eterne etc) Meditationes, ( )) Meditationes, ( ) Biblioteca

"Runivers" G CHEL PANOV idei și concepte care nu pot fi obținute din experiența senzorială, dar care pot fi cunoscute prin intermediul minții însăși, independent de activitatea simțurilor Criteriul pentru fiabilitatea lor nu este corespondența lor cu realitatea, ci faptul că le gândim clar și distinct Este evident că Descartes, considerând aceste cunoștințe ca fiind înnăscute, a vrut să exprime ideea că ele sunt dezvoltate independent de experiență prin activitatea minții însăși Că prin idei înnăscute oamenii erau înclinați să înțeleagă ideile gata făcute, se vede cel mai bine din obiecțiile pe care Locke le-a ridicat împotriva acestei teorii *) Toată controversa lui a avut ca scop să demonstreze că nu există idei gata făcute pe care sufletul le-ar aduce cu el în lume, sub forma unor idei clar cognoscibile "S-a stabilit", spune el, "de părerea anumitor filozofi că în mintea noastră există anumite principii înnăscute, anumite concepte primare, care, ca rôbi, sunt întipărite în sufletul omului și pe care sufletul le percepe la fel foarte apariţia şi adu-i cu tine în lume") Locke constată că această presupunere este cu totul superfluă, deoarece se poate demonstra că oamenii, prin intermediul facultăților naturale, pot atinge cunoștințele pe care le posedă, fără ajutorul oricărei impresii inițiale sau înnăscute Apărătorii doctrinei înnăscutului dovedesc această doctrină prin faptul că, în opinia lor, sunt cunoscute prevederi teoretice și practice cu privire la adevărul cărora există un acord general (Consimțământul universal) Există principii generale recunoscute în general de întreaga omenire; ei, deci, potrivit apărătorilor înnăscutului, "ar trebui să fie constant în *) Principia Philosophiae I , ,) Eseuri despre înțelegerea umană B I Ch IL) L c z i Biblioteca "Runivers" PSIHOLOGIA ȘI TEORIA CUNOAȘTERII schimbări, pe care sufletele oamenilor le percep la prima lor apariție și pe care le aduc cu ei pe lume la fel de necesare și la fel de firesc ca și în raport cu orice altă abilitate înnăscută"*) Dar chiar dacă s-ar dovedi că unele idei sunt în general agreate, acest lucru nu ar dovedi deloc că ele sunt înnăscute, deoarece, potrivit lui Locke, se poate demonstra că există o altă cale, prin care omenirea ajunge la un asemenea acord De fapt, astfel de adevăruri care ar provoca acordul universal nu există deloc *) Dacă, de exemplu, luăm principiile "identității" și "contradicției", care sunt de obicei citate ca exemplu de naștere a ideilor și care se presupune că determină un acord general, atunci se poate observa că nu numai că nu se poate spune despre ei că provoacă un acord general, dar chiar dimpotrivă, trebuie admis că sunt necunoscute majorității Aceste propuneri, de exemplu, sunt complet necunoscute idioților și copiilor Prin urmare, desigur, nu se poate spune despre ele că sunt înnăscute Potrivit lui Locke, a spune că unele idei sunt imprimate sufletului înseamnă a spune că sufletul primește aceste idei Consideră imposibil să admitem că ideile care sunt inconștiente în sufletul nostru există cu adevărat Doar despre se poate spune că acele idei există, de care suntem conștienți Prin urmare, dacă idioții și copiii ar avea idei înnăscute, le-ar percepe, dar din moment ce nu le percep, este clar că nu au aceste idei) Apărătorii nașterii spun: "Ideile înnăscute sunt acele idei pe care o persoană le recunoaște imediat ce își folosește rațiunea", adică, !) C £) p §) p : Biblioteca "Runivers" lio G CHELPANOV ale omului există anumite principii pe care le folosește inconștient; inițial nu le cunoaște, dar mai târziu, când începe să folosească rațiunea, sau facultatea de gândire în general (rațiunea), ajunge la conștiința lor, iar acest lucru este suficient pentru a dovedi natura lor înnăscută Locke nu este de acord cu asta * *) A spune că rațiunea dezvăluie adevărurile care i-

au fost imprimate înseamnă a spune că o persoană, prin utilizarea rațiunii, descoperă ceea ce știa deja înainte Dar acest lucru este evident absurd; de ce "descoperă ceea ce se știa anterior Afirmația conform căreia cunoașterea care se află în mintea unei persoane este dezvăluită datorită apariției rațiunii este, de asemenea, incorectă, deoarece se poate demonstra că momentul în care o persoană începe să folosească rațiunea nu coincide cu momentul în care apar principiile generale în el, pentru că trec mulți ani printre o mare parte a oamenilor needucați și printre sălbatici când folosesc rațiunea, dar când nu știu absolut nimic despre principiile de mai sus Singurul sens sensibil care, în opinia lui Locke, ar putea fi dat conceptului de înnăscut ar fi să-l identifice cu o "capacitate" de a dobândi idei Dar într-un astfel de caz, "toate dovezile matematice, precum și principiile fundamentale, trebuie recunoscute ca fiind înnăscute, lucru cu care aproape nimeni nu ar fi de acord care găsește că este mai dificil să dovedești o propoziție decât să-și exprime acordul cu o propoziție, care are a fost deja dovedit Și foarte puțini matematicieni ar fi de acord cu poziția conform căreia desenele pe care le desenează sunt doar copii ale acelor imagini interioare pe care natura le-a desenat pe sufletele lor ") i) ii · *¿) Ib) II Biblioteca "Runivers" PSIHOLOGIA ŞI TEORIA COGNIŢIEI Prin urmare, este imposibil să se permită existența cunoștințelor ascunse ale principiilor fundamentale Astfel, Locke contestă ideea că ar putea exista idei sau principii gata făcute în sufletul nostru, dar cu siguranță nu rezultă din aceasta că el însuși nu recunoaște nimic înnăscut El a recunoscut că anumite condiții și abilități sunt înnăscute pentru noi Desigur, el înțelege aceste condiții doar ca posibilități În istoria chestiunii înnăscutului, un loc deosebit de important îi revine lui Leibniz, care, într-o polemică cu Locke, s-a pronunțat și el în favoarea recunoașterii nașterii Leibniz nu recunoaște existența ideilor în minte, ca orice construcție mentală gata făcută, ci recunoaște "capacitatea" de a le crea, adică, cu alte cuvinte, recunoaște prezența potențială a ideilor putem fi potențial una sau alta idee, el introduce conceptul de idei inconștiente Cu această presupunere, obiecția pe care Locke a ridicat-o împotriva faptului că putem avea idei de care nu suntem conștienți este ușor de eliminat După Leibniz, ideile există în conștiința noastră într-o formă latentă, ca idei, deși nu sunt conștiente pentru noi; ele există, înțelese, într-o formă inconștientă și, deoarece există în această formă, se poate spune că există potențial sau virtual Din aceasta, de fapt, ar trebui să recunoaștem pur și simplu caracterul înnăscut al intelectului însuși La formula senzualistă Nihil est in intellectu, quod non antea fuerit in sensu, a adăugat, după cum se știe, nisi intellectus ipse x) Că la Leibniz, într-un anumit sens, toată cunoașterea este înnăscută, trebuie înțeles în felul următor Nouveaux Essais cartea a II-a Biblioteca "Runivers" G CHELPANOV zone, El nu distinge între cunoștințele superioare și inferioare, deja în cunoașterea sa senzorială există forme vag superioare de activitate mentală, care în cunoașterea rațională, în gândirea clară și distinctă apar ca principii generale, adevăruri eterne etc Din punctul de vedere al vedere Conform teoriei sale a cunoașterii, există doar o diferență cantitativă între cunoașterea senzorială și cunoașterea rațională Cunoașterea perceptivă este cunoaștere confuză, în timp ce cunoașterea rațională este cunoaștere distinctă Este destul de firesc ca cunoștințele raționale să fie inițial obscure pentru a deveni mai clare mai târziu Atât acestea, cât și alte cunoștințe sunt inerente sufletului, cu diferența că unele ajung la conștiință, în timp ce

altele nu De aceea, în raport cu înnăscurea, Leibniz nu face distincție între una și cealaltă reprezentări Toate cunoștințele sunt la fel de înnăscute Această viziune asupra originii cunoașterii este în strânsă legătură cu monadologia lui Leibniz Monadele sunt legate între ele, dar legătura dintre ele se stabilește nu datorită influenței unei monade asupra alteia (posibilitatea unei astfel de influențe este complet negata de Leibniz), ci datorită unei "armonii prestabilite"; fiecare monadă are propriul ei conținut interior deja stabilit inițial în ea Monada nu experimentează nicio influență externă B, conține doar ceea ce a fost în ea de la început Monada este o substanță spirituală care se dezvoltă pe sine În acest sens, toată cunoașterea se dezvoltă din spiritul însuși, toată cunoașterea noastră și-a primit originea din spiritul nostru Că există într-adevăr cunoștințe înnăscute este cel mai bine arătat de existența adevărurilor necesare printre noi Aceste adevăruri necesare nu pot fi obținute din experiență, deoarece experiența senzorială nu oferă decât exemple, adică adevăruri private sau individuale Dar toate exemplele care confirmă Biblioteca "Runivers" PSIHOLOGIA ȘI TEORIA CUNOAȘTERII aşteptând un adevăr general, oricât ar fi, ei nu pot da acestui adevăr caracterul de necesitate universală Prin acumularea de experiență nu există posibilitatea de a obține idei de necesitate De aici rezultă că adevărurile necesare care există în matematica pură, și în special în aritmetică și geometrie, trebuie să se bazeze pe astfel de principii, a căror demonstrare nu depinde de Fapte particulare, și deci și de indicațiile simțurilor Aceste începuturi interne trebuie considerate înnăscute *) Este evident că sub principiile diferitelor propoziții și concepte, Leibniz înțelege principiile logice și matematice generale, adică axiome Evidența acestor propoziții devine indubitabilă pentru toată lumea, de îndată ce le înțelege Fiecare se supune lor în gândirea lui chiar și timpului în care le-a recunoscut în Formula abstractă Principiile contradicției și rațiunii suficiente, precum și axiomele matematicii, trebuie considerate înnăscute "Există", spune el, "idei și principii care nu ne vin niciodată din simțuri și pe care le găsim în noi fără a le forma, deși simțurile ne dau naștere să le sesizăm" *) În acest sens, putem spune că "toată aritmetica și toată geometria sunt înnăscute în noi, sunt în noi într-o anumită măsură virtual" Pentru a dovedi corectitudinea punctului său de vedere, Leibniz se referă la faptul că, de fapt, Locke, prin recunoașterea reflecției ca sursă specială de cunoaștere, diferită de cunoașterea prin intermediul simțurilor, se apropie de recunoașterea caracterului înnăscut al unele idei, în orice caz, la recunoașterea faptului că nu toate ideile sunt obținute din experiență externă Locke, în cuvintele sale, recunoaște idei a căror origine nu se află în) Leibniz op ed Erdmann, p) Ib Întrebări de filosofie, carte Biblioteca "Runivers" G CHELPANOV, scheniya, dar care apar din reoleksiya Dar, până la urmă, reflecția nu este altceva decât atenție la ceea ce este în noi, în timp ce sentimentele nu ne oferă ceea ce purtăm deja cu noi Dacă este așa, atunci se poate nega faptul că există o mare cantitate de naștere în spiritul nostru, pentru că suntem, ca să spunem așa, înnăscuți pentru noi înșine A admite, prin urmare, că există unele idei care nu sunt derivate din experiența senzorială, înseamnă a admite că sunt înnăscute Aceste idei sunt inițial ascunse în spirit, dar ulterior ajung la o conștiință clară Leibniz, dorind să descrie mai îndeaproape forma în care aceste idei există în sufletul nostru, le numește înnăscute Comparația sufletului cu o tablă goală i se pare complet insuportabilă El preferă compararea sufletului cu o bucată de marmură fără vene decât cu mese goale, adică

cu ceea ce filozofii numesc tabula rasa "Dacă sufletul ar fi ca aceste plăci goale, atunci adevărurile ar fi în noi, așa cum este Figura lui Hercule în marmură, când marmura este complet indiferentă la percepția cutare sau cutare Figurină; dar dacă există vene în piatră care indică Figura lui Hercule, mai degrabă decât alte figuri, atunci această piatră va fi mai definită și Hercule îi va fi într-un anumit sens înnăscut, deși este nevoie de muncă pentru a deschide aceste vene și a le curăța cu lustruire, eliminând tot ceea ce împiedică să fie dezvăluit im La fel, ideile și adevărurile ne sunt înnăscute, ca înclinațiile, dispozițiile, obiceiurile sau ca posibilități naturale" *) Dar, desigur, prezența virtuală a cunoașterii este un concept foarte nedefinit Ea denotă posibilitatea unei cunoștințe sau aceleia Leibniz încearcă să dea un mare *) Ib) Ib Biblioteca "Runivers" PSIHOLOGIA ȘI TEORIA CUNOAȘTERII definirea conceptului de cunoaștere a numerarului virtual Lui i se pare că simpla posibilitate ar fi prea puțină pentru a indica modul de existență a ideilor în sufletul nostru Mai bine ar fi în acest caz să spunem că sufletul nostru are o "predispoziție" la cutare sau cutare idee, iar predispoziția este deja un anumit tip de realitate Dacă spunem că avem o predispoziție la anumite idei, într-adevăr spunem că avem ceva mai mult sau mai puțin definit în conștiința noastră Leibniz consideră că este necesar să facă o astfel de împărțire din următoarele motive A poseda un lucru și a nu-l folosi nu este același lucru cu a avea doar capacitatea de a dobândi În cunoaștere avem ceva ce nu folosim, dar neutilizarea oricărui lucru pe care îl avem este ceva mai mult decât posibilitatea sau capacitatea de a-l dobândi Prin urmare, spiritul nostru, pentru a deveni o sursă de adevăruri necesare, trebuie să aibă o predispoziție de a extrage din sine aceste cunoștințe x) Din aceasta este clar cum Leibniz trebuie să fi răspuns obiecției că, dacă prin înnăscut ar înțelege doar "capacitatea" de a dobândi cunoștințe, atunci nu ar fi nicio diferență între cunoașterea înnăscută și cunoștințele dobândite Leibniz ar putea spune că există o diferență de netăgăduit între adevărurile care își au baza în rațiune și acele adevăruri pe care le recunoaște în general, iar această diferență constă în faptul că spiritul nu numai că este capabil să le cunoască pe cele dintâi, ci este capabil să le găsească ele în sine , și tocmai aceasta este predispoziția în virtutea căreia sunt primite de la suflet, acesta este ceva înnăscut Să luăm în considerare și opiniile lui Kant asupra conceptului de înnăscut, deși el a vorbit foarte puțin despre înnăscut propriu-zis Ib Biblioteca "Runivers" G CHELPANOV mult si apoi intamplator În general, trebuie spus că Kant nu a recunoscut idei sau concepte înnăscute în sensul obișnuit al expresiei În disertația sa, el ridică problema originii spațiului și timpului Și el răspunde la această întrebare: "atât acel concept, cât și celălalt, fără nicio îndoială, sunt dobândite, dar nu se abstrag din senzația obiectului, ci din activitatea minții însăși, care își coordonează impresiile după legi constante " Astfel, Kant nu recunoaște ideile înnăscute spațiu și timp: ambele sunt dobândite prin reflecție asupra proceselor interne Dacă ceva poate fi considerat înnăscut, este "legea minții, conform căreia leagă într-un anumit fel senzațiile primit de la obiecte" Kant nu a recunoscut caracterul înnăscut al oricărei idei conștiente gata făcute; le-a recunoscut ca fiind dobândite, deși această achiziție era destul de ciudată; au fost idei care au fost dobândite nu din experiența exterioară, ci din reflecția asupra propriilor procese de reprezentare Într-o scrisoare celebră către Eberhard *) el spune direct împotriva recunoașterii nașterii: "Critica", spune el, "nu recunoaște nicio idee înnăscută sau

pre-încorporată (anerschaffene) Toate, fie că aparțin intuiției sau concepte ale înțelegerii, ea le consideră dobândite, dar termenul "achiziție" este folosit de el într-un sens cu totul special În opinia sa, la modul în care conceptul de spațiu și timp se obține, se poate aplica termenul "achiziție inițială" "(Ursprüngliche Erwerbung, acquisitio originaria) §) Op ed Hartensteiira V , p etc Biblioteca "Runivers" PSIHOLOGIA ȘI TEORIA ÎNCHETĂRII Dobândită inițial trebuie considerată "Forma lucrurilor în spațiu și timp, unitatea sintetică a diverselor în concepte, deoarece facultatea noastră cognitivă nu primește nici de la obiecte, așa cum sunt date în ele în sine, ci le realizează din sine a priori * Dar de ce folosește Kant în acest caz un termen atât de ciudat ca acquisitio originaria? Prin "achiziție inițială" în epistemologie, după Vaihinger*), trebuie să înțelegem faptul că nu primim aceste concepte sau alte concepte din lucruri, ci le găsim în noi înșine, întrucât le creăm din noi înșine Astfel, de exemplu, creăm conceptele de spațiu și timp Obținem aceste concepte nu prin contemplarea lucrurilor externe, ci, așa cum am spus mai sus, prin reflectarea asupra proceselor interne de percepție a relațiilor spațiale Dar pentru ca o astfel de creație a conceptelor de spațiu și timp să se realizeze, este necesar să avem capacitatea de a percepe spațiul sau să avem capacitatea de a plasa aceste sau alte senzații (de exemplu, vizuale) într-un spațiu spațial Formă Această capacitate sau, așa cum o numește Kant, baza, este cea care trebuie recunoscută ca înnăscută, și anume "capacitatea" de a percepe relațiile spațiale Astfel, la Kant, doar această "capacitate" de a aduce într-o formă spațială aceste sau alte senzații este înnăscută, dar numai ca "capacitate" în sensul cel mai obișnuit al cuvântului În psihologia modernă, problema nașterii a fost studiată de reprezentanți ai psihologiei evoluționiste, care, în loc să vorbească despre nașterea ideilor în sine, au început să vorbească despre caracterul înnăscut al condițiilor fiziologice ale percepției x) Commentar zu Kant lui Kr d d V V II, p Biblioteca "Runivers" G CHELPANOV Spencer găsește la fel de greșită atât învățătura senzualiștilor, care derivă toate cunoștințele din experiența senzorială, cât și învățătura celor care au admis existența unor idei înnăscute și pe care îi numește "transcendentaliști " Prin aceștia din urmă se înțelege în general pe toți cei care au recunoscut orice fel de au existat elemente de cunoaștere neexperimentate, "Forme de intuiție" (de exemplu, Kant, Leibniz) Potrivit acestuia, este imposibil de explicat originea cunoașterii din ipoteza senzaționalistă "Să te bazezi pe afirmația nedovedită că, înainte de a experimenta impresii (adică, înainte de a primi primele impresii), spiritul este hârtie pură (Napk), înseamnă a ignora problema de unde provine capacitatea de a organiza impresiile?" Potrivit lui Spencer, pentru percepție sunt necesare condiții preliminare de percepție, iar prin acesta din urmă el înțelege "prezența unui sistem nervos clar organizat" Dacă acest lucru nu este recunoscut, atunci este imposibil de înțeles de ce, de exemplu, alte animale nu sunt la fel de capabile de educație ca o persoană Ipoteza senzațională (ipoteza experienței), în forma sa actuală, presupune că prezența unui sistem nervos cu siguranță organizat este o împrejurare lipsită de importanță, care nu trebuie deloc luată în considerare "Între timp, tocmai prezența unui sistem nervos organizat într-un anumit fel este Faptul, la care critica lui Leibniz și alții l-a subliniat într-un anumit sens și fără de care asimilarea impresiilor ar fi complet inexplicabilă" Spencer este astfel un susținător al concepției că baza înnăscută necesară a cunoașterii este cunoscută "Organizarea fizică În consecință, el

recunoaște fundamentele psiho-fiziologice înnăscute Să fim atenți la felul în care exprimarea lui Spencer El a vrut *) Principii de Psicliologie, § Biblioteca "Runivers" PSIHOLOGIA ȘI TEORIA CUNOAȘTERII pentru a dovedi că spiritul nu este o tabula rasa și în acest scop arată că fără condițiile prealabile ale caracterului, percepția nu ar fi posibilă Această condiție fiziologică preliminară a percepției trebuie recunoscută ca înnăscută pentru individul dat Individul vine pe lume cu o dispoziție mai mult sau mai puțin definită față de aceste sau alte Funcții Conform teoriei evoluționiste, aceste baze fiziologice, precum și abilitățile psihice care le corespund, sunt rezultatul experienței generațiilor anterioare, astfel încât ceea ce pare a fi înnăscut unui anumit individ perceptor (sau a priori în terminologia lui Spencer), pt un număr de generații anterioare este un produs al experienței om sau a posteriori Potrivit lui Spencer, de exemplu, reprezentarea spațiului este a priori pentru individ, dar pentru gen este a posteriori Dacă doar acest lucru este permis, atunci este clar că "ipoteza dezvoltării oferă posibilitatea de a reconcilia ipoteza experienței în interpretarea ei general acceptată cu ipoteza că transcendentaliștii i se opun " Pentru a face acest lucru, trebuie doar să extindem conceptul de experiență astfel încât să cuprindă nu numai experiența fiecărui individ, ci și experiența tuturor strămoșilor săi " Dacă privim "Formele de intuiție" ca a priori pentru un anumit individ și ca a posteriori pentru întregul lanț a indivizilor dintre care el constituie ultima verigă, atunci vom evita dificultățile ambelor ipoteze, înțelese b în sensul lor general acceptat" d) Lewis se exprimă în același sens *) "Organismul, în opinia sa, nu este un receptor pasiv al impresiilor exterioare, ci un cooperator activ Ea nu numai că are propriile sale legi de acțiune, dar conține și în sine acea condiție elementară a conștiinței, care) Ib , §) ((Întrebări despre viață și spirit Sankt Petersburg, , partea I, p și urm Biblioteca "Runivers" G CHELPANOV O mulțime de teoreticieni încearcă să deducă ab extra Vreau să spun că mecanismul simțitor nu este un mecanism simplu, și deci constant, ci un mecanism schimbător, având o istorie constantă Nu numai schimbările din lumea exterioară sunt înregistrate în ea de sentimente, dar aceste caracteristici sunt combinate cu caracteristicile inscripțiilor anterioare Subiectul simțitor nu este o tabula rasa, nu o foaie de hârtie albă, ci un palimpsest " Acest lucru, conform teoriei evoluționiste, se explică prin faptul că organismul acumulează încet experiențele generațiilor precedente Susținătorii unei teorii pur și simplu senzaționaliste , derivând toate cunoștințele din experiența senzorială, nu observă Faptul că organismul este o dezvoltare continuă și conține în structura sa Forme de acțiune gata făcute moștenite de la strămoși, nu au acordat atenție faptului că organismul conține și experiență ereditară , adică un fel de reacție care precede orice relație directă cu influențele externe b și trebuie să determine rezultatele experienței individuale "Acest factor, care determină percepția, după Lewis, este tocmai condiția a priori pe care Kant a recunoscut-o și el " Aici vedem, - spune el, - de fapt, ceea ce poate fi numit a priori o condiție în fiecare senzație, în fiecare idee, dar această condiție are un caracter istoric, nu transcendental: ea însăși este rezultatul experienței, deși nu unul individual Astfel Lewis ajunge să recunoască precondițiile percepției, pe care le identifică cu condițiile a priori ale lui Kant "Din acest punct de vedere", spune el, "putem accepta poziția lui Kant conform căreia Formele a priori ale simțirii și ale rațiunii fac posibilă experiența " Dar, în același timp, el consideră că trebuie făcută o corecție în

teoria lui Kant respinge opinia lui Kant, conform căreia aceste Forme sunt transcendentale și nu numai că preced în mod independent orice experiență, ereditară și personală, ci servesc și ca sursă Biblioteca "Runivers" PSIHOLOGIA ȘI TEORIA CUNOAȘTERII kami al adevărului, mai mare decât cel care poate fi dobândit prin experiențele individuale Sunt schimbări înnăscute și sunt a priori pentru că sunt înnăscute Este clar că teoria evoluționistă recunoaște condițiile înnăscute ale cunoașterii, dar în același timp presupune că ele sunt obținute în rezultatul final din experiență, iar printr-o astfel de recunoaștere se gândește să împace punctul de vedere senzaționalist cu punctul de vedere recunoașterea existența "Formelor intuiției", care se identifică cu viziunea punctuală aprioristă Kant În strânsă legătură cu opiniile psihologiei evoluționiste sunt părerile unor fiziologi care au investigat problema percepției spațiului în legătură cu problema caracterului înnăscut al reprezentării spațiului În cea mai mare parte, ele nu fac o distincție clară între caracterul înnăscut al condițiilor fiziologice ale percepției spațiului și caracterul înnăscut al reprezentării spațiului ca construcție psihologică binecunoscută Donders ? de exemplu, vorbind de înnăscut, el consideră că prezența unui anumit mecanism fiziologic care contribuie la cutare sau cutare percepție este criteriul acesteia din urmă și ajunge la concluzia că în general în procesele de percepție mecanismele corespunzătoare acestora sunt parțial înnăscut și parțial dobândit și el presupune că la nașterea acelor sau a altor mecanisme depind de experiența generațiilor anterioare Din acest punct de vedere, el încearcă, de exemplu, să explice un astfel de fenomen precum acordul care există între acomodare și convergență în procesul de percepție a spațiului În opinia sa, legătura dintre acomodare și convergență este rezultatul exercițiului generațiilor anterioare Ca rezultat al exercițiului constant de-a lungul mai multor generații, această legătură a trebuit să capete caracterul de înnăscut aproape complet, adică la Donders Ueber angeborene imd erworbene Associationen Arc t Ophth B XVIII, p ibo Biblioteca "Runivers" G CHELPANOV Următorul reprezentant de acest fel este un mecanism finit, complet funcțional Un astfel de mecanism, care determină percepția perfectă, potrivit lui Donders, trebuie recunoscut ca fiind înnăscut În același timp, el presupune că nu este posibil să se facă o distincție clară între ceea ce este rezultatul experienței generațiilor anterioare și ceea ce este rezultatul experienței individuale x) Este astfel clar că psihologia evoluționistă modernă a trecut imperceptibil de la caracterul înnăscut al reprezentărilor la caracterul înnăscut al mecanismului fiziologic În acest sens, ea a fost ghidată de faptul că a căutat bazele unei înțelegeri concrete Este mai ușor de imaginat, aparent, "predispoziția" fiziologică înnăscută decât predispoziția de a dobândi una sau alta idee Dar, în realitate, acest lucru este incorect, pentru că în ambele cazuri avem de-a face cu o simplă potenţialitate, o posibilitate În acest sens, ambele posibilități sunt la fel de ușor de gândit pentru noi Prin urmare, nu se poate spune că școala evoluționistă a abordat soluția problemei înnăscutului cunoașterii prin introducerea elementului de înnăscut fiziologic În esență, aceasta înseamnă că întrebarea a fost transferată pe un alt motiv Având în vedere această utilizare variată a conceptului de înnăscut, este necesar să distingem cu atenție ce fel de înnăscut se înțelege într-un caz sau altul Poți vorbi despre caracterul înnăscut al "predispozițiilor" psihologice sau fiziologice, poți vorbi și despre caracterul înnăscut al acelor sau altor "abilități" mentale sau fizice Caracterul înnăscut de obicei înțeles al ideilor gata făcute ar trebui

pur și simplu eliminat ca ceva absurd, mier Du Bois Raymond Reden , p Haeckel Natürliche Schõpfungs-geschichte ed a IV-a Hering Raurnsinn des Auges în mâna lui Hermannb d Fiziologie V Sh Th i Biblioteca "Runivers" PSIHOLOGIA ŞI TEORIA COGNIŢIEI pentru că ar fi imposibil de înțeles unde și cum sunt păstrate aceste idei înnăscute, dacă prin ele înțelegem construcții mentale gata făcute Dacă, pentru a explica caracterul înnăscut al proceselor mentale, admitem caracterul înnăscut al unei predispoziții fiziologice, atunci pentru aceasta trebuie să admitem că fenomenele mentale sunt strâns legate de activitatea sistemului nervos, că, pentru apariția unui fenomen mental , este nevoie de activitatea sistemului nervos, într-o legătură firească cu care se află activitatea psihică Sub această ipoteză, în loc să vorbim despre caracterul înnăscut al oricăror reprezentări, vom vorbi despre caracterul înnăscut al condițiilor necesare activității mentale, și anume despre o anumită organizare nervoasă Vom vorbi despre natura înnăscută a organului vieții psihice, sistemul nervos, care predispune la anumite reacții mentale; și asta înseamnă, cu alte cuvinte, că vom admite că independent de orice experiență exterioară, ca condiție a percepției, avem un sistem nervos, cu o anumită structură, predispunând la o anumită activitate O astfel de predispoziție la anumite Funcții psihice, așa cum este dată înainte de experiență, o vom considera ca fiind înnăscută Astfel, putem înțelege natura înnăscută a predispozițiilor fiziologice ca condiții cunoscute pentru apariția proceselor mentale Dar conceptul de înnăscut poate fi aplicat și asupra nașterii proceselor mentale, dacă și aici avem în vedere caracterul înnăscut al anumitor condiții psihologice ale cunoașterii, pe care de obicei le numim "facultăți" mentale Prin cuvântul "capacitate", în general, trebuie să se înțeleagă totalitatea condițiilor care fac posibilă cutare sau cutare experiență, cutare sau cutare acțiune Acest lucru poate fi explicat cu ajutorul următoarei comparații Orice sticlă optică cu anumite proprietăți transmite razele de lumină într-un anumit fel altă sticlă, Biblioteca "Runivers" G CHELPANOV având proprietăți diferite, transmite aceleași raze de lumină într-un mod diferit Spunem că într-un caz condițiile pentru trecerea luminii sunt una, iar în alt caz sunt diferite De asemenea, putem spune că ochelarii au "capacitatea" de a transmite razele de lumină într-un anumit mod Același lucru este valabil și pentru conștiința noastră Are condițiile inițiale datorită cărora se desfășoară anumite procese mentale Prin urmare, dacă spunem că noi există abilități înnăscute, atunci vrem să spunem prin aceasta că avem condițiile psihologice inițiale pentru percepție sau cunoaștere Nu ne putem imagina "mintea" sufletul sau în general abilitățile noastre, de exemplu, capacitatea de a "lega ideile" ", "separa", "întărește", idei etc , care, desigur, există înainte de experiență, în sensul obișnuit al cuvântului Astfel, în loc să vorbim despre caracterul înnăscut al anumitor cunoștințe, ceea ce este pur și simplu imposibil, cel mai bine este să vorbim despre caracterul înnăscut al anumitor "facultăți", ceea ce este, fără îndoială, adevărat Dar o astfel de definiție a înnăscutului implică inconvenientul că, în realitate, nu va exista nicio diferență între diferitele facultăți, deoarece toate trebuie recunoscute ca fiind înnăscute Dacă prin "capacitate" înțelegem totalitatea condițiilor inerente minții noastre înainte de experiență, atunci va trebui să admitem că toate abilitățile sunt înnăscute în noi, că nicio percepție, niciun proces mental nu poate fi realizat fără abilități înnăscute a percepe spațiul este la fel de înnăscut ca și capacitatea de a simți sunete, ca și capacitatea de a simți căldura și frigul Se poate vorbi și despre caracterul

înnăscut al abilităților psihice ale sufletului nostru, la fel cum se poate vorbi despre caracterul înnăscut al abilităților fizice al Organismului nostru- - G Chelpanov Biblioteca "Runivers" Învățături de bază ale psihologiei din punctul de vedere al voluntarismului VI intuiția *) I Percepția directă a lumii exterioare Stările "mei" de conștiință formează unitatea sinelui Statele "date" formează o lume obiectivă, care se descompune și în unități de fond Conștient și de această lume, nu o creez, ci mă raportez la ea ca spectator În consecință, am capacitatea de a fi direct conștient nu numai de propriile mele stări, ci și de stările care intră în alte unități substanțiale; pe baza ipotezei că aceste alte unități sunt și eu * * * * *), putem spune și mai clar: am capacitatea de a fi direct conștient nu numai de stările mele, ci și de stările celuilalt eu Să numim această abilitate cuvântul intuiție, iar însuși procesul de conștientizare a stărilor altor oameni cuvântul percepție directă sau conștientizare directă a lumii exterioare) Desigur, vorbind despre intuiție ca facultate, nu credem deloc că acest termen aruncă vreo lumină asupra proprietății indicate a eului; o introducem doar ca mijloc de a denota pe scurt faptele acestei categorii fluxul general d) Vezi Q fil " Carte , h, ,) Vezi Q Phil , carte) Termenul de percepție mistică folosit de profesorul A I Vvedensky în articolul "Despre misticism și critică în teoria cunoașterii V S Solovyov ", ar fi foarte bine dacă cuvântul mistic nu ar fi făcut-o reprezenta un pericol prin prisma nefilozofiilor cețoase asociate cu acesta concepte sofice Întrebări de filosofie, carte , Biblioteca "Runivers" n Eu despre CKI th psihologia modernă este în contrast puternic cu opinia noastră În aproape toată psihologia din vremea noastră, chiar în primele pagini, este dovedit mai mult sau mai puțin temeinic că nu putem niciodată și în niciun fel să percepem stările psihice ale altor oameni, că în experiența exterioară ni se oferă doar fenomene fizice și, observându-le, noi, prin analogie, construim o idee despre viața spirituală a altcuiva, folosind materialul cules din propriul suflet Cu toate acestea, nu ne vom lupta aici cu aceste opinii pentru o justificare mai solidă a opiniilor noastre Ne-am bazat pe o distincție pur psihologică, încă nefolosită în știință, între stările "ale mele" și "date" mie și, datorită ei, am stabilit ce trebuie înțeles prin cuvântul eu; Mai mult, pornind de la definiția noastră pentru eu, suntem deja forțați să afirmăm că sunt conștient nu numai de starea mea, ci și de starea altora Dacă luăm în considerare ceea ce înțelegem prin cuvintele despre starea altcuiva, atunci se poate argumenta că în psihologie nu există opinii opuse cu ale noastre și, prin urmare, nu avem cu cine să ne luptăm, trebuie doar să ne fundamentam afirmatii Adevărat, suntem înclinați să facem nenumărate aplicații ale doctrinei percepției directe a lumii exterioare Afirmăm, de exemplu, că cunoașterea despre alte sine umane este, de asemenea, inițial posibilă numai prin percepție directă, iar cunoașterea prin analogie nu poate fi adăugată decât ca fenomen secundar Afirmăm chiar că cunoașterea lumii exterioare în general fără percepție directă ar fi absolut imposibilă Aceste afirmații se ciocnesc de teorii direct opuse, dar ele nu aparțin psihologiei, ci teoriei cunoașterii Prin urmare, ne vom ocupa de infirmarea lor într-un alt studiu dedicat fundamentării percepției directe din punct de vedere epistemologic Nu considerăm posibil să ne bazăm pe fapte private, sub formă de fenomene telepatice, clarviziune etc , nici în psihologie, nici în epistemologie, întrucât orice sferă privată limitată a fenomenelor poate fi interpretată în cele mai diverse moduri Mai degrabă, dimpotrivă, teoria percepției directe,

bazată pe cea mai generală analiză psihologică sau construită de epistemologie, poate servi ca un Biblioteca "Runivers" DOCTRINE DE BAZĂ ALE PSIHOLOGIEI un punct de plecare pentru investigarea metodică a acestor fenomene misterioase IL Interacțiunea dintre diferite sine Eul uman nu este monada leibnipiană "fără ferestre și uși": poate fi conștient și de stările mentale ale altor oameni Cu toate acestea, aceste state străine nu intră în forță și nu preiau controlul propriei lor voințe în alte suflete; în capitolul "Ordinea schimbării fenomenelor mentale" s-a arătat că le putem percepe chiar în măsura în care atenția "mea" este îndreptată spre ele, iar direcția atenției este determinată de interesele "mei", și "dată" statele joacă doar un fel de ocazie; reacțiile ulterioare la aceste percepții sunt și mai determinate de interesele "mei" Cu toate acestea, legătura dintre diferite sine nu se limitează la această percepție a stărilor mentale ale altor oameni și reacția la acestea Dacă sunt capabil să fiu conștient direct nu numai de mine, ci și de alt eu, atunci este foarte posibil ca, în anumite condiții, efortul de sine să fie nu numai cauza, ci și cauza directă a schimbărilor în celălalt eu Și de fapt, astfel de cazuri au fost deja găsite mai sus: așa sunt aspirații și acțiuni forțate *) Pentru a le aminti, ne vom referi la așa-numitele idei obsesive Eforturile forțate se caracterizează prin faptul că se sparg în lanțul continuu al străduințelor "mei" originale și derivate, încălcând într-o anumită măsură unitatea sinelui; în timp ce, pe baza sentimentului imediat, constatăm că nu am acționat liber, ci ca sub presiunea din afară Adesea, aceste acțiuni se dovedesc a fi atât de inconsecvente cu întregul trecut al sinelui, sau cel puțin cu trecutul său imediat, încât le este cu adevărat dificil să găsească o cauză în sine însuși De regulă, astfel de eforturi forțate sunt imediat precedate de puternice "șiruri în mine", iar eforturile forțate sunt legate de aceste eforturi în mine ca mijloc pentru un scop, iar o astfel de legătură între ele se simte direct Pe baza tuturor acestor semne, trebuie să admitem că așa) Vezi Doctrina voluntară a voinței II i "Încercare Phil , carte G Biblioteca "Runivers" Și l o s s k y eforturile și schimbările sunt într-adevăr cauzate în sinele nostru de eforturile altor sine, de exemplu, de eforturile unităților substanțiale inferioare (cazuri de impulsuri senzuale cu care ne luptăm) Asumarea posibilității unei influențe cauzale directe a aspirațiilor altor oameni asupra "mei" I devine și mai justificată dacă ținem cont de faptul că în experiența noastră putem observa reversul unei astfel de interacțiuni, și anume acele cazuri în care celălalt I depinde de aspiratiile noastre Dacă avem dreptate, atunci trebuie să existe două tipuri de influență a eului nostru asupra lumii obiective: cazurile în care stările "mei" servesc doar ca pretext pentru schimbările din lumea exterioară și cazurile în care stările "mei" și anume "meu" "aspirațiile, constituie o schimbare directă în lumea exterioară Și, de fapt, aceste două tipuri de influență asupra lumii exterioare au fost deja descrise mai devreme: acestea sunt acte psihoreflexe și actele mele volitive externe Un exemplu de acte volitive externe pot fi contracțiile musculare voluntare sau reamintirea intenționată, iar un exemplu de acte psihoreflexe este o amintire neintenționată, care sclipește în minte imagini din trecut, ca o stare de "date", atrăgând "al meu" către sine atentie*) Actele psihoreflexe nu se potrivesc deloc tipului actelor volitive "mei"; o schimbare în lumea exterioară în aceste acte apare, totuși, nu altfel decât după un fel de stare "mea", dar nu ar trebui să fie neapărat o aspirație; în plus, această schimbare nu este legată de sentimentul de

activitate cu stările anterioare "mei", este recunoscută ca ceva care s-a întâmplat independent de voința noastră, este percepută în același mod ca o contracție reflexă a unui mușchi *) Toate acestea devin de înțeles dacă presupunem că în astfel de cazuri starea "mea" a fost doar un pretext pentru reacția unui alt eu, iar această reacție a atras ') Pentru alte exemple, vezi "Doctrina voluntară a voinței", I, Vopr phil , carte) Ibid , p Biblioteca "Runivers" DOCTRINE DE BAZĂ ALE PSIHOLOGIEI atenția "mea" și, prin urmare, a căzut și în sfera conștiinței "mea", dar ar fi putut trece neobservată de mine Actele volitive externe procedează cu totul diferit Toate, de exemplu, ridicarea arbitrară a mâinii sau rememorarea intensificată a unui nume de familie uitat, care se termină prin faptul că acesta apare brusc în minte, ca un întreg "dat" gata făcut, se caracterizează prin faptul că că punctul lor de plecare este invariabil aspirația "mea", iar schimbarea care urmează acestei străduințe este direct legată de aceasta prin sentimentul de activitate, astfel încât suntem siguri prin percepția imediată că avem de-a face cu un fenomen dependent de voința noastră Cu toate acestea, dacă te uiți cu atenție la schimbare, se dovedește că ea în sine nu constă deloc în stările "mei" de conștiință (de exemplu, din senzațiile "date" de ridicare a mâinii, dintr-un vizual "dat", imaginea auditivă sau motorie a unui nume de familie amintit etc), cu excepția faptului că atenția "mea" este îndreptată spre aceste stări În consecință, am făcut o schimbare nu în propriul sine, ci în lumea obiectivă / într-o altă unitate substanțială; de aceea, atunci când i-am acordat atenție, a intrat în conștiința noastră ca ceva "dat"; mai mult, s-ar putea să nu fi intrat deloc în conștiința noastră, de exemplu in cazul in care am avut vreo afectiune a nervilor senzoriali ai bratului Toate aceste trăsături ale actelor volitive externe devin de înțeles dacă presupunem că în astfel de cazuri efortul "meu" nu a fost cauza, ci cauza directă a schimbării în celălalt eu ' În cazurile de autohipnoză, se poate observa în sine succesiv ambele părți ale acestui proces, mai întâi acțiunea eului nostru asupra unităților substanțiale inferioare, iar apoi subordonarea eului nostru față de acestea Autohipnoza apare atunci când, chiar înainte de apariția oricărei acțiuni sau poziții, ne convingem cu insistență că ne dorim cu adevărat această poziție și, în același timp, ne pregătim mental să o implementăm prin acte adecvate Sub influența acestor aspirații "mei", aspirațiile corespunzătoare "în mine" se dezvoltă în noi și pot ajunge la o asemenea putere încât într-un moment decisiv care necesită acțiune, o îndeplinim chiar dacă aspirațiile "mei" dispar atunci când se ciocnesc de realitatea Biblioteca "Runivers" n Sunt despre CKI și " ness, așa cum se întâmplă foarte des; in aceste cazuri actionam ca sub influenta hipnozei; suntem obligați să acționăm sub influența "aspirațiilor din mine" pe care noi înșine le-am dezvoltat mai devreme în noi înșine O persoană indecisă, timidă, uneori, se convinge în interior multă vreme să comită vreo faptă care necesită un oarecare curaj, de exemplu, să-și exprime părerea într-o societate mare, să taie o persoană obraznată care impresionează cu obrăznicia sa sau să declare iubirea lui Își amintește de câte ori, din cauza nehotărârii, a ratat momentele cele mai favorabile, justificându-se cu diverse considerații fictive și se asigură că acum nu va face nicio retragere, ci va comite un act de îndată ce se va prezenta o ocazie Următorul caz se dovedește, dimpotrivă, foarte adesea cu adevărat incomod; Persoana care s-a hipnotizat simte acest lucru, dar nu mai poate amâna actul; se face ca împotriva voinței, ceva trage de limbă și o face să vorbească; actul se execută oarecum stângaci, automat,

vorbirea sună înăbușit și vorbitorul însuși o aude ca într-un vis pe jumătate El operează pe baza "șirurilor din mine" și a eforturilor forțate care le urmează Poate că în acest fel sunt comise multe crime mult gândite, cum ar fi, de exemplu, crima lui Raskolnikov Pentru noi, este deosebit de important ca o persuasiune sporită a sinelui să ducă la apariția "aspirațiilor în mine" Întrucât aceste stări date aparțin lumii obiective, în cazul de față conștiințelor inferioare, care sunt subordonate eului nostru, cazurile de auto-hipnoză oferă cea mai bună confirmare că eforturile de sine pot fi cauza apariției eforturilor într-un alt eu De aici, apropo, devine clar cum sintezele produse inițial de eu, de exemplu, sintezele imaginației sau simpla asociere obișnuită a diferitelor percepții (de exemplu, cuvintele unei limbi materne și străine) pot ulterior fi reprodus undeva în afara sinelui Aceeași stare mentală ca cele din care se formează actul volițional extern (aspirația mea, un sentiment viu de activitate, conștiința că am făcut o schimbare, dar Biblioteca "Runivers" DOCTRINE DE BAZĂ ALE PSIHOLOGIEI • absența unei modificări în conștiința agravată), se întâmplă uneori să trăim și când impactul nostru nu este asupra propriului corp, ci asupra altor persoane Aproape fiecare lector, profesor, predicator, probabil, s-a întâmplat să trăiască astfel de momente când întregul auditoriu părea să înghețe și să se transforme într-o singură ființă, direct legată de lector; în aceste momente, lectorul are un vioi sentiment de activitate, dar rezultatele acesteia nu sunt date în conștiința lui, pare să aducă schimbări în afara mea Dimpotrivă, în momentele de dezbinare cu publicul, toată activitatea lectorului este cheltuită pe dezvoltarea gândurilor și cuvintelor, adică pentru a aduce o schimbare în mintea ta Publicul în acest moment este, de asemenea, forțat să-și cheltuie energia pentru a suprima asociațiile colaterale de idei și pentru a concentra atenția asupra cuvintelor vorbitorului Această atenție și înțelegere este în mintea fiecărui ascultător rezultatul aspirațiilor "mei", luptă adesea cu alte aspirații "mei" Dar de îndată ce sosește momentul unității lectorului cu publicul, situația se schimbă imediat: ideile vorbitorului încep să se dezvolte în mintea ascultătorilor, parcă fără efort din partea lor; mai mult, se poate chiar întâmpla ca un alt ascultător, dorind să fie distras de ei, să nu poată realiza acest lucru, să asculte, supunând dorinței forțate de a asculta Observând astfel de cazuri, este imposibil să nu se ajungă la concluzia că tot felul de fenomene de sugestie, atât în starea hipnotică, cât și în starea de veghe, pot fi explicate și prin percepție directă, datorită căreia aspirațiile unui eu pot, în anumite condiții, devin cauza schimbărilor nu numai în el însuși, ci și în afara acestuia Presupunând această ipoteză, afirmăm, așadar, că capacitatea de a produce sugestii și capacitatea de a produce "acte volitionale externe", de ex ridicarea voluntară a mâinii, esența fenomenelor de același ordin Prin urmare, dorind să se determine ce calități dau unui hipnotizator sau unui profesor sau unui comandant putere asupra altor oameni, este util să se observe cazuri de control deosebit de abil al corpului și de supunere față de voința sa de a rezolva problema i) A se vedea, de altfel, asupra acestui subiect părerile lui Hegel exprimate în Eneyldopädie III Th § Hegel vorbeşte despre activitatea magică Biblioteca "Runivers" n l o s s k y Cu toate acestea, problema sugestiei este atât de extinsă încât necesită o monografie specială care să examineze fenomenele de sugestie din punctul de vedere indicat și, prin urmare, o vom lăsa deoparte Studiul efectuat în acest capitol dă dreptul de a extinde propunerea voluntaristă de bază justificată în capitolul "Voință": de fapt, s-a

stabilit anterior că toate schimbările din interiorul sinelui decurg în funcție de tipul actelor volitive, iar acum se poate argumenta că acţiunea unui Eu asupra altuia se face după acelaşi tipar II Concluzii metodologice din doctrina intuiţiei Definiția psihologiei Definițiile psihologiei, delimitarea subiectului său de alte științe, se bazează întotdeauna pe opoziția unei perechi de concepte extrem de importante pentru întreaga concepție a lumii Pe măsură ce analiza se adâncește, vechile concepte se dovedesc a fi prea vagi și sunt înlocuite cu altele noi, din ce în ce mai susceptibile de definire precisă, delimitând din ce în ce mai clar gama de subiecte supuse psihologiei La Aristotel, de exemplu, definiția psihologiei se baza pe opoziția dintre vii și morți (prin urmare, Aristotel s-a referit la psihologie, printre altele, la studiul unor fenomene precum procesele de creștere, nutriție etc); în noua filozofie, definiția psihologiei se bazează pe distincția dintre spirit și materie, sau chiar mai des fenomene mentale și fizice] în cele din urmă, chiar în ultimul timp, se conturează o nouă direcție, bazată pe distincția dintre subiectiv și lume obiectivă În această direcție ne vom ocupa acum și, în primul rând, vom vedea de ce prima distincție dintre fenomenele spirituale și cele fizice s-a dovedit a fi nepotrivită pentru stabilirea granițelor psihologiei Știința empirică, sub influența filozofiei critice, încearcă să se elibereze de orice metafizică instinctivă și să se limiteze la studiul fenomenelor date efectiv în experiența directă Dar în această experiență nu există nimic, spirit, despre dominația directă a unui spirit asupra altuia și apoi adaugă: " Magia cea mai directă este aceea pe care spiritul individual o manifestă în raport cu propriul său corp, transformându-l într-un subordonat, executor ascultător al voinței sale" Biblioteca "Runivers" DOCTRINE DE BAZĂ ALE PSIHOLOGIEI pe lângă stările de conștiință, chiar și lumea materială din experiență este dată doar ca percepție Această poziție începe să fie asimilată cu atât mai ferm, ceea ce este fundamentat nu numai de teoria cunoașterii, ci și din diverse puncte de vedere de diverse științe particulare, de exemplu, fizica, fiziologia, psihologia Prin urmare, cine susține că psihologia ar trebui să studieze toate stările de conștiință este obligat în același timp să admită că întregul conținut al experienței, chiar și cel care este considerat în științele lumii anorganice, este supus jurisdicției psihologiei De aici este necesar să se tragă una dintre următoarele concluzii: fie să recunoaștem că în timp toate științele particulare vor fi abolite și vor deveni șefii psihologiei, fie să recunoaștem că psihologia și alte științe particulare iau în considerare de fapt aceleași fenomene , același conținut al experienței , dar din laturi sau puncte de vedere diferite, Întrucât primul gând este o absurditate evidentă, al doilea dintre aceste afirmații începe să prindă rădăcini în psihologia modernă *)· Conținutul direct al experienței, experiențele directe, care servesc drept material pentru cercetare în toate felurile de științe, sunt toate omogene în esență, dar fiecare dintre ele conține două laturi - obiectivă și subiectivă, fiecare fiind produsul a doi factori - obiect și subiect, și de aceea - este posibil două puncte de vedere diferite asupra fiecărui fenomen studiat Studiul datelor experienței din partea lor subiectivă este sarcina psihologiei, iar studiul datelor experienței din latura lor obiectivă este sarcina științei naturii Trebuie să admitem că aceste puncte de vedere asupra diferenței dintre psihologie și știința naturii trebuie să se răspândească din ce în ce mai mult în știință pe măsură ce se răspândește în ea convingerea, sub influența teoriei cunoașterii, că doar experiențele noastre pot servi drept material de plecare pentru

cercetare Totuși, acest lucru ridică imediat o întrebare dificilă: ce trebuie înțeles prin laturile subiective și obiective ale experienței? pe ce criteriu se bazează această distincție? În această chestiune, există și vor exista pentru o lungă perioadă de timp Vezi articolul prof Chelpanov "Recenzia celei mai recente literaturi despre psihologie" Știrile Universității din Kiev, nr Biblioteca "Runivers" n l o s s to ï i există în filosofia dezacordurilor fundamentale, reflectând asupra întregului studiu al fenomenelor mentale Distincția corectă între subiectiv și obiectiv, care servește drept punct de plecare pentru psihologie, trebuie să fie lipsită de ipoteze psihologice: de aceea, trebuie să se bazeze, dacă este posibil, nu pe relațiile care există între diferitele aspecte ale experienței (cum ar fi relațiile pot fi determinate, și chiar și atunci adesea doar ipotetic, numai după investigare), dar pe diferența calitativă, direct percepută, inerentă diferitelor aspecte ale experienței Am găsit o astfel de diferență calitativă în colorarea experienței prin sentimente, pe baza căreia o numim "a mea" pe o parte a experienței, iar pe cealaltă "date" Având în vedere stările "mei" de conștiință, am obținut un sistem mai mult sau mai puțin coerent de învățături și, printre altele, o învățătură despre sine, despre personalitate Aceste rezultate ne dau dreptul să credem că trăsătura calitativă pe care ne-am bazat corespunde cu adevărat distincției dintre subiect și obiect, care este fundamentală pentru întreaga viziune asupra lumii Avantajul acestui criteriu constă, printre altele, în faptul că nu acordă prioritate unul față de celălalt nici factorului subiectiv, nici factorului obiectiv din lume în ansamblu, cel puțin pentru studiul acestui ansamblu mondial Pe baza acestui criteriu putem da următoarele definiții: psihologia este știința lumii subiective; lumea subiectivă este totalitatea stărilor "mei" de conștiință Din aceasta, desigur, nu rezultă deloc că psihologia nu ar trebui să privească deloc problema stărilor "date" Întrucât lumile subiective și obiective sunt indisolubil legate între ele, în foarte multe cazuri psihologia este nevoită să recurgă la ajutorul altor științe, în special la ajutorul psihofiziologiei, care studiază stările "date", în măsura în care acestea sunt condiționate de activitatea corpului nostru Definițiile subiectiv și obiectiv comune în psihologia modernă diferă de ale noastre prin faptul că conțin ipoteze controversate care determină cursul cercetării psihologice și oferă un avantaj fie unui subiect, fie unui obiect din lume în ansamblu, ceea ce a priori pare incredibil Așa sunt, de exemplu, definițiile lui Mach, Külpe, Ebbingsuz și alți psihologi, care înțeleg prin subiectiv că Biblioteca "Runivers" DOCTRINE DE BAZĂ ALE PSIHOLOGIEI unsprezece parte a experienței directe care depinde de individul corporal*) Această definiție se bazează pe ipoteza controversată că fiecare stare subiectivă corespunde unui fel de proces fiziologic Un psiholog care introduce această ipoteză chiar și în definiția psihologiei dă inevitabil întregii psihologii o direcție psihofiziologică și, în consecință, chiar înainte de studiul fenomenelor mentale, într-un fel sau altul transferă psihologiei punctul de vedere al științelor fizicului lume Astfel, această definiție a subiectului dă prioritate obiectului, nu numai în lume ca întreg, ci chiar și în psihologia însăși Definiția lui Wundt suferă de defectul opus; el afirmă următoarele: "Toată experiența este direct împărțită în doi factori: conținutul care ne este dat și percepția noastră asupra acestui conținut Pe primul dintre acești factori îl desemnăm prin denumirea obiectelor experienței, pe al doilea îl numim subiectul care trăiește" *) Știința naturii, potrivit lui Wundt,

"examinează obiectele experienței în proprietățile lor, concepebile independent de subiect", iar psihologia "explorează conținutul experienței în relația sa cu subiectul și în acele proprietăți pe care le comunică direct acestui conținut Prin urmare, punctul de vedere al științei naturii, în măsura în care devine posibil numai prin abstracția de la factorul subiectiv care este conținut în fiecare experiență actuală, poate fi numit punctul de vedere al experienței mediate și, în consecință, punctul de vedere al psihologie, care renunță din nou deliberat la această abstracție și la toate consecințele ei th, -punctul de vedere al experienței directe") În știința naturii, această abstracție face în același timp în mod constant necesare completări ipotetice la realitate, și anume concepte ipotetice despre proprietățile obiective ale materiei: dimpotrivă, "psihologia studiază conținutul experienței în deplina sa realitate", deci metoda ei cunoașterea este "directă sau spectator în sensul mai larg, pe care acest concept l-a primit în cele mai recente științifice *) Mach, Die Analyse der Empfindungen, Antimetaphysische Vorbemerkungen, ed a II-a Külpe, Grundriss der Psychologie, pp -) Eseu de psihologie, tradus Viktorova, ed Grota, pagina) Acolo Biblioteca "Runivers" N L O S CKI J terminologie, și conform căreia desemnează nu numai conținutul direct al percepțiilor sentimentelor exterioare, în special viziunea, ci toată realitatea concretă, spre deosebire de abstractul și imaginabil în concept)) Prin urmare, "psihologia poate dezvălui legătura dintre conținuturile experienței, așa cum este de fapt dată subiectului, dacă, la rândul ei, se abține complet de la abstracțiile menționate mai sus și de la conceptele auxiliare ipotetice ale științelor naturale))) În aceste definiții, în primul rând, nu există un criteriu exact de distincție între subiect și obiect, iar, în al doilea rând, obiectul este plasat într-o dependență prea strânsă de subiect, ceea ce se exprimă, printre altele, prin faptul că psihologia în Wundt se întoarce a fi o știință de ordin mai înalt decât știința naturală în opinia sa, știința naturii, studiind obiectul separat de subiect, în mod involuntar a fost și va fi întotdeauna nevoită să-și completeze lumea cu abstracțiuni ipotetice care distorsionează realitatea, și anume cu idei abstracte despre proprietățile materiei, în timp ce psihologia, studiind subiectul , este întotdeauna împreună cu ъ tѣm înseamnă obiectul și, prin urmare, studiază toată realitatea concretă și se poate dispensa de ipoteze Pentru a fi consecvent, Wundt ar trebui să meargă mai departe și să afirme că în timp, când psihologia s-a dezvoltat pe deplin, ea, îmbrățișând toată realitatea, va da și o teorie a obiectelor fără ipoteze și, prin urmare, va desființa știința naturii Asemenea puncte de vedere asupra științei naturii sunt posibile numai dacă presupunem că lumea obiectivă în ansamblu este doar conținutul percepțiilor subiectului și nu există independent de aceste percepții în niciun sens Dar o asemenea viziune asupra lumii obiective este de nesuportat: de fapt, este necesar să recunosc în spatele ei, într-un anumit sens al cuvântului, o realitate și în afara eului meu și, alături de aceasta, știința naturii pare a fi o știință care este deloc sortit să folosească în mod inevitabil idei ipotetice, evident false despre materie; în același timp, se poate presupune că folosește această ipoteză în epoca noastră, poate doar pentru că psihologia nu a dezvoltat încă un nivel superior x) Ibid , p io Biblioteca "Runivers" DOCTRINE DE BAZĂ ALE PSIHOLOGIEI înțelegerea substanței și, în timp, când psihologia își va finaliza această parte a sarcinii sale, știința naturii va trece de la categoria științelor convenționale la categoria științelor bazate, ca și psihologia,

exclusiv pe experiența directă Tocmai o astfel de viziune nu este știință naturală și este posibilă din punctul de vedere al definiției noastre a lumii subiective și obiective Metode ale psihologiei Conform ideii general acceptate, psihologia folosește două metode - subiectivă și obiectivă; metoda subiectivă constă în observarea directă a stărilor psihice fără ajutorul organelor de simț, iar metoda obiectivă în observarea cu ajutorul organelor de simț a fenomenelor fizice, prin care se poate ghici despre stările psihice corespunzătoare; în același timp, se presupune că metoda subiectivă ne poate familiariza numai cu stările eului nostru, numai cu subiectul, iar cunoașterea cu lumea mentală obiectivă nu poate fi în niciun caz realizată prin observație directă; stările de conștiință extraterestre nu ne sunt date prin experiență și pot fi studiate doar prin observarea manifestărilor lor fizice corespunzătoare Deoarece folosim conceptele de subiect și obiect într-un sens diferit de cel obișnuit, nu putem numi aceste două metode ale psihologiei termenii subiectiv și obiectiv și le vom desemna mai bine prin termenii de metodă de observare directă (conștientizarea directă a stării fiind studiat) și metoda observației indirecte (percepția cu ajutorul organelor de simț a fenomenelor fizice și conjectura care se naște după aceasta despre existența fenomenului psihic studiat) În același timp, nu numai că schimbăm termenii, dar ne imaginăm și domeniul de aplicare al acestora într-un mod complet diferit decât este obișnuit în psihologie Conform opiniilor dezvoltate mai sus, este necesar să recunoaștem că metoda observației directe este potrivită pentru studierea nu numai a lumii subiective, ci și a lumii obiective, nu numai a stărilor sinelui meu, ci și a stărilor altor eu Totuși, această poziție poate fi în cele din urmă justificată doar cu ajutorul teoriei cunoașterii; deci nu te opri Biblioteca "Runivers" n Eu despre CKI th călărește-l aici Doctrina metodei observației indirecte, desigur, rămâne neschimbată din punctul nostru de vedere VII Personaje I Trăsături de caracter esenţiale Psihologia generală se ocupă în primul rând cu studiul legilor generale ale vieții mentale, adică legi care guvernează procesele mentale ale fiecărei individualități umane Între timp, știm deja că fiecare stare mentală este o reacție a individualității umane și, ca atare, poartă amprenta caracteristicilor sale Prin urmare, dacă vrem să ne apropiem de viața însăși, trebuie să studiem diferitele forme de individualitate, să facem cunoștință cu caracterele ego-urilor umane Prin caracter, înțelegem totalitatea trăsăturilor unei personalități date, care o deosebește de alte personalități În consecință, conceptul de caracter poate include toate proprietățile care nu constituie conținutul conceptului general de personalitate, i e și semne atât de importante comparativ ca viteza sau încetineala reacțiilor, constanța și inconstanța lor, aspirațiile ambițioase sau uitarea completă de sine de dragul intereselor suprapersonale și fleacuri precum obiceiul de a spune "exact" la fiecare trei cuvinte, capacitatea de a face cocoși din hârtie etc Este de la sine înțeles că atunci când studiezi caracterul, nu se poate ține pasul cu toate lucrurile mărunte, iar acest lucru nu este necesar: printre proprietățile unei personalități, desigur, în primul rând, esențiale proprietățile sunt de interes, adică acele proprietăți din care decurg multe consecințe, cele cu care viața individului este predominant colorată Aici se pune cea mai importantă întrebare pentru toată caracterologia: ce trăsături de personalitate ar trebui recunoscute ca esențiale? Nu vom petrece mult timp investigând această problemă, deoarece este deja aproape rezolvată înainte Răspunsul la acesta se află în doctrina Eului Sunt o substanță care

este direct conștientă de toate stările sale ca acte Caracterul substanțial al lui, și anume unitatea stărilor și activității sale, sunt determinate de aspirații care formează un *) Vezi Q Phil , carte $ Biblioteca "Runivers" DOCTRINE DE BAZĂ ALE PSIHOLOGIEI sistem activ În consecință, străduința este cel mai important element din viața sufletului; a enumera toate eforturile întâlnite într-un eu dat înseamnă a contura întreaga direcție a vieții spirituale a acestui eu Dar, după cum se știe deja, aspirațiile nu sunt echivalente: unele dintre ele se raportează la altele, ca mijloc pentru un scop, unele se dovedesc a fi arbitrare, în timp ce altele sunt inițiale Pentru a cunoaște cele mai esențiale trăsături ale unei personalități, acele motoare de care este determinată întreaga ei viață, este necesar să se determine ce aspirații sunt inițiale pentru ea, ce obiective au o semnificație autosuficientă pentru ea A cunoaște astfel de obiective autosuficiente înseamnă a determina cum trăiește o persoană Determinarea scopurilor autosuficiente ale persoanei studiate, desigur, nu se poate baza doar pe autoobservarea acelei persoane sau pe mărturia acesteia Auto-observarea doar în cele mai simple cazuri arată în mod inconfundabil ce motive ne ghidează acțiunile Pentru a determina cu certitudine ce este doar un mijloc pentru noi și ce constituie un scop necondiționat, este necesar să se observă totalitatea comportamentului și totalitatea sentimentelor și stărilor de spirit Dacă o persoană zgârcită acumulează proprietăți și asigură că banii sunt doar un mijloc pentru a crește copiii bine, atunci poate că crede sincer în acest lucru, dar cercetătorul nu va fi de acord cu el când va observa că în cazurile de ciocnire a intereselor pecuniare cu interesele copiilor el acordă întotdeauna prioritate primului Dacă un binefăcător cheltuiește mulți bani pe cei săraci, dar se angajează în activități filantropice doar în acele cazuri când poate atrage atenția societății asupra lui, când vorbesc despre ea în ziare etc , atunci, probabil, caritatea îi servește numai ca un mijloc să-ți răsfăț deșertăciunea Poziția cercetătorului este deosebit de dificilă pentru că literalmente aproape orice activitate poate fi autosuficientă pentru unii oameni, iar pentru alții un mijloc, și, mai mult, un mijloc pentru diverse scopuri, de la cele mai înalte la cele mai neînsemnate Sportul, patinajul, canotajul, schiul, pot fi pentru unii oameni un scop autosuficient; el dă plăcere celorlalți, deoarece eul lor este astfel avansat dintr-un număr de alte sine; în al treilea rând, aceste exerciții servesc ca mijloc de menținere a corpului Biblioteca "Runivers" n Sunt despre CKI și creșterea corpului necesară activității mentale, pentru practicarea artei etc Este deosebit de dificil de determinat chiar și pentru persoana cea mai activă dependența acțiunilor sale de motive pur personale, de ambiție, vanitate, poftă de putere etc Și acest lucru nu este surprinzător: personalitatea în ansamblu este greu de recunoscut, și de aceea aspirațiile emanate din sine, ca întreg independent, opus altor eu, trebuie recunoscute cu greu *) Analiza este îngreunată și mai mult de faptul că, în foarte multe cazuri, mijloacele pentru atingerea unui scop autosuficient este, la rândul lor, un scop autosuficient * Salieri, așa cum îl înfățișează Pușkin în piesa "Mozart și Salieri", cu pasiune iubește arta El spune: M-am născut cu dragoste pentru artă; A fi copil când este mare Orga a sunat în vechea noastră biserică Am ascultat și am ascultat - curgeau lacrimile de Involuntar și dulce El vorbește despre munca grea și greutățile pe care le-a îndurat pentru artă: Adesea, după ce am stat într-o celulă tăcută două-trei zile, uitând deopotrivă somnul și mâncarea, După ce am gustat delicii și lacrimi de inspirație, mi-am ars ostenelii și am privit cu răceală, Cum

gândurile și sunetele mele, născute din mine, Arzând, cu o lumină a dispărut fumul! Fără îndoială, iubește arta, pentru el este un scop autosuficient Cu toate acestea, se iubește și mai puternic, caută cu pasiune faima și folosește muzica ca mijloc de a obține faima, de a-și satisface ambiția Acest lucru este evident din faptul că îl invidiază pe Mozart și îl ucide Dacă ar fi apreciat interesele artei în sine mai mult decât pe el însuși, l-ar fi prețuit la fel de mare pe marele creator al operelor de artă pe care le-a iubit II Fundamentele clasificării caracterelor Orice clasificare trebuie să stabilească astfel de grupuri, astfel încât obiectele atribuite aceleiași clase să difere ') Vezi cap V Personalitate Conștientizarea de sine și autocunoașterea "Încercare Phil , carte Biblioteca "Runivers" DOCTRINE DE BAZĂ ALE PSIHOLOGIEI proprietăți care implică multe consecințe; numai astfel de clase pot fi utile în știință; observațiile asupra unor astfel de grupuri naturale se dovedesc a nu fi inutile și, parcă, duc de la sine la o multitudine de generalizări inductive În ceea ce privește personalitățile umane, astfel de proprietăți esențiale se dovedesc a fi eforturi originale autosuficiente Prin urmare, împărțirea de bază a caracterelor trebuie să se bazeze pe diferențele dintre scopurile originale autosuficiente inerente diferitelor sine Pentru a construi o astfel de clasificare, este necesar să comparăm toate aspirațiile inițiale posibile și să găsim diferențe esențiale între ele Desigur, această problemă poate fi rezolvată doar pe baza teoriei personalității evidențiată mai sus și a doctrinei structurii conștiinței individuale, la care ne vom întoarce acum Fiecare conștiință individuală este rezultatul cooperării unei pluralități de eu: în viața mentală a unei persoane nu se poate găsi o singură stare care să nu conțină elemente "date" și totuși toate elementele "date" sunt stări de conștiință ale unora alte sine Astfel, viața spirituală a fiecărei persoane formează un sistem coerent continuu de stări "mei", în care sunt intercalate fragmente din stările altor eu Aceste stări "date" cuprind toate cele mai simple elemente ale vieții mentale: senzații, toată conștientizarea vieții fizice a organismului, cele mai simple emoții, tot felul de aspirații fizice din mine cu acțiunile lor corespunzătoare etc ; toate cele mai complexe, cele mai înalte manifestări ale vieții mentale, concepte creative intuitive în momentul inspirației, în momentul inspirației de sus, urmărirea legăturilor obiective între fenomene în timpul cercetării lor științifice sau, în general, orice cunoaștere obiectivă a acestora, contemplarea estetică a acestora interiorul armonia lumii obiective, contemplarea religioasă a lui Dumnezeu și devotamentul complet față de voința sa etc ; activitățile "mei" sunt astfel de valoare și complexitate medie Stările inferioare "date" se explică prin activitatea corpului, iar cele superioare, de exemplu, conștientizarea legăturilor obiective dintre fenomene, sentimentul de obiectivitate, conștientizarea armoniei sau dizarmoniei interioare a lumii obiective etc , sunt esența intuiției care merge dincolo Întrebări de filosofie, carte , Biblioteca "Runivers" n Eu despre CKI th corpul uman, dincolo de individul atât spiritual, cât și fizic; în acest sens ele pot fi numite stări suprapersonale Printre "datele" stărilor superioare și inferioare, există și extrem de des "aspirații în mine", fizice, de exemplu, în timpul setei, foametei, oboselii etc , și superpersonale, de exemplu, într-un sentiment de compasiune, când suferința altcuiva și dorința de a scăpa de ea este trăită cu mare vioiciune, într-un simț al datoriei sau într-un sentiment religios, când unei persoane i se pare că aspirațiile pe care le urmează nu îi aparțin lui, ci unora mai înalte

voi În acest sens, toate acțiunile "mei" pot fi împărțite în trei categorii: în primul rând, acțiuni datorate aspirațiilor "mei", în al doilea rând, acțiuni datorate aspirațiilor fizice și aspirațiilor "mei" care li s-au alăturat și, în al treilea rând, acțiuni datorate aspirațiilor superpersonale aspirațiile și aspirațiile "mei" care li s-au alăturat Aceste categorii de acțiuni determină diferențele caracteristice dintre oameni: în viața mentală a unora predomină elementele și acțiunile "fizice" de date, cauzate direct sau indirect de aspirații fizice "date", în viața altora, elementele și acțiunile "mei" predomină, datorită exclusiv aspirațiilor "mei", pentru alții predomină elementele și acțiunile "date" suprapersonale, condiționate direct sau indirect de aspirații "date" suprapersonale Predominanţa unor elemente asupra altora se regăseşte în predominarea aspiraţiilor corespunzătoare Astfel de eforturi predominante se numără printre eforturile originale și, în plus, în acest grup sunt cele mai intense Un semn caracteristic al unei intensități mai mari a efortului este că, în cazul unei coliziuni cu alte eforturi, acestea se retrag în fundal sau sunt complet anulate Dezvoltarea puternică a strădaniei și gradul acestei dezvoltări se relevă și în faptul că cele mai nesemnificative cauze îndepărtate contribuie la apariția strădaniei predominante; o dezvoltare și mai mare a aspirației ar trebui presupusă în acele cazuri în care o persoană nu este mulțumită de motivele pentru realizarea aspirației care apar fără ajutorul său, dar el însuși creează aceste motive; de exemplu, printre Biblioteca "Runivers" DOCTRINE DE BAZĂ ALE PSIHOLOGIEI Sunt oameni cărora le place să asculte muzică cu plăcere atunci când oportunitatea se prezintă, și sunt alți oameni care au o nevoie atât de puternică de a se bucura de muzică încât nu sunt mulțumiți de întâmplare, dar depun mult efort pentru a obține un bilet la unele un concert, a convinge pe cineva cunoscut să cânte o piesă etc Un grad și mai mare de intensitate a aspirației se găsește în acele cazuri când o persoană cheltuiește multă muncă pentru a crea mediul necesar realizării aspirației, chiar dacă în realizarea deci, el trebuie să înfrunte multe dintre celelalte aspirații ale sale și să le sacrifice Un astfel de studiu al proprietăților eforturilor și al dependenței lor unul de celălalt va oferi în timp multe mijloace pentru a determina intensitatea lor relativă *) Metodele de mai sus nu epuizează deloc toate metodele de determinare a intensității aspirațiilor și sunt date aici doar pentru a arăta că psihologii au mijloacele pentru a rezolva această problemă Dacă orice grup de aspirații inițiale ale persoanei studiate este atât de dezvoltat încât majoritatea activităților sale sunt îndreptate către realizarea acestor aspirații, încât cea mai mică ocazie le trezește și toate celelalte aspirații se retrag în fața lor, atunci putem spune că o astfel de aspirație grupa de aspiratii determina intregul ton al sufletului viata individului Chiar și fără a intra în studii speciale, bazându-ne pe observațiile cotidiene, nu se poate decât să admită că la unii oameni aspirațiile fizice dau tonul întregii lor vieți spirituale, la alții - aspirații personale, iar la alții - cele suprapersonale Personajele din primul tip pot fi numite senzuale, personajele de al doilea tip eucentrice și personajele de al treilea tip superpersonale Aceste trei grupuri formează prima diviziune de bază în clasificarea personajelor, deoarece unesc personajele cel mai asemănătoare între ele și profund diferite de personajele altor grupuri Primul grup include acele persoane ale căror interese sunt concentrate în principal asupra corpului lor; la persoanele din al doilea grup, aproape toate A se vedea, referitor la problema determinării intensității calităților

spirituale, considerațiile exprimate de A Lazursky în articolul "Despre legătura reciprocă a proprietăților spirituale și metode de studiere a acesteia" "Încercare Phil , carte * Biblioteca "Runivers" n am despre s cu KI și interesele sunt centrate pe sine, iar la oamenii din al treilea grup aproape toate interesele sunt centrate pe lumea exterioară, care depășește individualitatea lor fizică și spirituală Se poate spune că primii nu s-au ridicat încă la nivelul de interes pentru propriul eu, ca persoană, ca unitate substanțială, care se opune altor unități și ocupă un anumit loc în lume în ansamblu Aceștia sunt oameni care duc un fel de existență comună Oamenii din al doilea grup, dimpotrivă, sunt interesați în primul rând de sinele lor, de locul său în lume în ansamblu, de îmbunătățirea sa și, în consecință, de dezvoltarea și complicarea tuturor tipurilor de activități "mei" Ei duc o existență personală În cele din urmă, alții trec dincolo de limitele corpului și ale propriului sine, înțeleg intuitiv cu mare vivacitate aspirațiile lumii exterioare, suferința și bucuriile altor oameni, tendințele sociale, armonia lumii exterioare, conexiunile obiective dintre lucruri și urmează aceste aspirații "date", uneori chiar în detrimentul corpului meu și al eului meu Acești oameni duc o existență superpersonală Grupurile indicate corespund, de asemenea, ordinii de complicare a vieții spirituale, în primul rând, pentru că fiecare grup următoare conține manifestările spirituale ale grupurilor inferioare și, în al doilea rând, pentru că activitățile specifice fiecărui grup sunt mai complexe decât activitățile precedentelor grupuri În cele din urmă, grupurile indicate, așa cum ar trebui să fie în orice clasificare științifică naturală, se pare că corespund cursului evoluției Dacă viața umană este doar una dintre etapele dezvoltării spiritului, atunci nu există nicio îndoială că personajele senzuale constituie prima fază a dezvoltării personalității umane, formează o etapă de tranziție de la lumea animală la cea pur umană, egocentrică personajele formează o lume specific umană, iar personajele superpersonale stau deja la granița dintre oameni și lumea spiritelor superioare Prima clasă include stratul cel mai de jos al masei cenușii a umanității, acele ființe pentru care toate interesele în viață se rezumă la a mânca bine sau gustos, a bea, a dormi, a se odihni plăcut după munca forțată, a face o baie de aburi etc Se întâlnesc printre toate clasele societății, cu singura diferență că plăcerile fizice ale claselor inferioare se disting printr-un caracter grosolan, iar în cele mai înalte Biblioteca "Runivers" DOCTRINE DE BAZĂ ALE PSIHOLOGIEI pot apărea formele cele mai rafinate și adesea pervertite, de exemplu, lăcomia în prima se manifestă, de obicei, sub formă de lăcomie, iar la cea din urmă, sub formă de delicatețe În păturile mijlocii și superioare ale societății, se găsesc destul de mulți oameni care nu sunt mândri, nu ambițioși, nu sunt înfometați de putere, dar își cheltuiesc forțele "în principal pentru a inventa noi sosuri, supe, combinații de lichior și lichior etc despre femei, observă Paulan în Psihologia caracterului, acestea dedică de bunăvoie conversația amintirilor unei cine bune și își descarcă impresiile sau teoriile gastronomice cu o animație care mărturisește interesul pe care îl provoacă acest subiect Este destul de dificil să dai exemple cunoscute de astfel de naturi: ele se găsesc rar în literatură sau, dacă se găsesc, nu sunt suficient conturate, deoarece sunt de puțin interes și joacă întotdeauna un rol secundar Dintre biografiile unor oameni de seamă nu se găsesc nici exemple potrivite, deoarece oamenii de acest tip, înaintea judecății istoriei, nu se pot dovedi niciodată eminenți și nu pot merita o biografie pentru ei înșiși Dar exemple bune de acest fel au fost păstrate în analele medicinei și

fiziologiei Acestea sunt cazurile în care orice pasiune fizică capătă proporții patologice, subordonându-și întreaga conștiință a unei persoane Vom da doar un exemplu de acest fel Polan povestește, în cuvintele lui Decure, povestea unei anumite Dionisia Lermina, "care în copilărie a mâncat mai mult decât alți copii de vârsta ei Ulterior, s-a întâmplat să mănânce de la treizeci până la treizeci și două de kilograme de pâine pe zi Dionisia s-a gândit doar la mâncare, nu a vorbit despre nimic altceva, nu a disprețuit niciun mijloc de a-și lua mâncare Când cineva ia oferit să mai dea o bucată de pâine, ea a devenit furioasă Adevărat, îi plăcea să facă bine și dădea de bunăvoie bani, dar totuși, mâncarea era pe primul loc la ea "În agonia morții, și-a forțat sora să mănânce în prezența ei, iar ultimele ei cuvinte au fost: "Dumnezeu nu vrea să mănânc eu, lasă-mă să văd cum mănâncă alții")) Re-intrare ed Sementkovsky, p y) Polan, "Psihologia caracterului", p Biblioteca "Runivers" N l o s s to ï i A doua clasă, numărul naturilor egocentrice, cuprinde toți acei oameni ale căror interese sunt concentrate în principal pe activitățile "mei", pe acele activități al căror punct de plecare nu sunt "aspirațiile fizice din mine", ci aspirațiile tipice "mei", "mei" înclinații, "planurile mele Aceștia sunt toți acei oameni care sunt angajați cu entuziasm în meșteșuguri, care conduc cu dragoste întreprinderi comerciale, aranjează fabrici, fabrici, iubesc să lupte cu obstacolele și pericolele; astfel de oameni le place să-și controleze trupurile, să facă față obstacolelor ridicate împotriva activității umane de către lumea materială, se străduiesc să-i subjugă pe alți oameni și să-i controleze Natura unor astfel de oameni, de altfel, este bine dezvăluită, spre deosebire de oamenii senzuali, în jocurile și plăcerile în care se răsfățesc atunci când sunt complet eliberați de munca forțată și doresc să se odihnească Natura senzuală se răsplătește după muncă cu plăceri fizice, mâncare, băutură, odihnă leneșă etc ; naturile egocentrice cu entuziasm se deda la diverse sporturi, merg la vânătoare, jocuri de noroc, joc de cărți, dame, șah, adică astfel de distracții care necesită activitatea "mea" Categoria naturii egocentrice poate include chiar și acei oameni care sunt purtați de cele mai complexe și mai înalte, s-ar părea, activități predominant supra-personale Aceasta include, de exemplu, acei experimentatori științifici ale căror interese sunt concentrate nu atât pe trasarea legăturilor obiective dintre fenomene, cât pe însuși procesul activității "mei", necesar pentru a forța natura să-și dezvăluie secretele; un astfel de om de știință este interesat nu atât de adevărul în sine, cât de planul său de experiment, de implementarea lui și de victoria lui asupra naturii Astfel de oameni au adesea un intelect extraordinar, înțelegând extrem de precis conexiunile obiective dintre lucruri, dar cel mai adesea mintea lor este concentrată pe învelișul material relativ extern al lucrurilor și acționează fragmentar, cunoscând conexiunile obiective doar în măsura necesară activităților lor Cel mai adesea, ei nu se cercetează ei înșiși, ci folosesc roadele cercetării altora, asimilându-le cu ajutorul unei amintiri pe care oamenii din aceasta Biblioteca "Runivers" ŞTIINŢE DE BAZĂ ALE PSIHOLOGIEI tipul este adesea dezvoltat fenomenal Dintre persoanele care s-au dedicat în primul rând activității intelectuale, pot face parte din această clasă în special colecționari de colecții, compilatori, neobosite colecționari de fapte istorice și de altă natură, bibliografi, călători, etc reprezentanții artei, în special cei dintre aceștia care creează opere de artă, aproape niciodată nu simt impulsuri de inspirație, parcă de sus,

artiști de tip rațional, lucrând după un anumit plan, ghidați de metode tehnice dezvoltate treptat Așa este, de exemplu, romancierul Trigorin din Pescărușul lui Cehov, care se plimbă constant cu un caiet și notează în el tot ceea ce găsește pe chipuri noi, de exemplu, scrie despre o bătrână servitoare: "bea vodcă, adulmecă tutun" , scrie "pentru orice eventualitate" expresii bune care i-au venit accidental în minte și apoi lipește lucrările sale din aceste materiale Adevărat, Trigorin spune că meseria lui îl obosește, că nu îl iubește și, probabil, o face de dragul pâinii sau din ambiție Totuși, se poate imagina și un astfel de romancier care creează o operă de artă la fel ca Trigorin, dar cu mai multă dragoste, cu mai multă animație, cu mai multă ușurință, cu un sentiment mai viu al succesului și cucerirea oricărui obstacol; un astfel de romancier ar aparţine, fără îndoială, numărului de naturi egocentrice, numărului de oameni ale căror interese sunt concentrate pe activitatea "mea", şi anume pe sintezele, analizele "mei" etc Roca activităților "mei" este infinit de largă în ceea ce privește complexitatea și semnificația lor: începe cu acte atât de simple precum ridicarea mâinii și se termină cu manifestări atât de complexe ale unei persoane precum construirea unui plan de luptă, sintezele și analizele ale unui om de știință, construcțiile unui artist Din aceasta rezultă clar că oamenii de dimensiuni diferite pot aparține clasei naturii egocentrice Putem chiar spera, examinând viețile unor oameni mari, să găsim printre ei, fără îndoială, exemplare de acest tip Un exemplu de natură atât de înaltă, deși egocentrică, este celebrul călător Przhevalsky, a cărui pasiune pentru călătorie s-a dezvoltat dintr-o pasiune Biblioteca "Runivers" n Sunt despre CKI și la vânătoare, depășirea primejdiilor și din dragoste pentru libertate, pentru o viață în care nimic nu se face "după formă, după măsură", dat din afară Nu are înclinații spre artă; dragostea pentru o femeie, unul dintre motivele care înclină în mod special o persoană să depășească propriul sine, lipsește cu desăvârșire de la el: urăște femeile; iubește compania oamenilor, dar numai în cazul în care îi sunt complet subordonați; el se comportă întotdeauna cu încredere în sine și poruncitor Activitatea sa intelectuală este ieșită din comun, dar nu este un maestru în prelucrarea ideilor abstracte, nu depășește studiul realității concrete și colecția; ca profesor la școala de cadeți, predă geografie și istorie și, în același timp, îi impresionează pe ascultători cu o memorie extraordinară, care îi permite să citeze pe de rost pagini întregi din cei mai buni autori Toată viața lui se rezumă la faptul că își stabilește obiective complexe, necesitând activități tipice "mei", și cu dragoste le îndeplinește energic, și nu se preda puterii "datului", chiar dacă dincolo de aspirațiile personale, renunțând la el personalitate În acest sens, el aparține numărului de naturi egocentrice Un bun exemplu de activitate amplă, dar nu mai destul de egocentrică este viața lui Nathan Rothschild, unul dintre reprezentanții de frunte ai firmei Rothschild, care a trăit în prima jumătate a secolului al XIX-lea Nathan Rothschild nu a primit aproape nicio educație, nimeni nu l-a văzut citind o singură carte, nu era deloc interesat de poezie, muzică, filozofie, și-a dedicat întreaga viață exclusiv comerțului, speculației bursiere și călătoriilor constante pentru afaceri; nu suporta lenevia și își umplea toată ziua de muncă În speculațiile sale, el a fost ghidat de un calcul îndrăzneț; în căutarea profitului, a făcut planuri ingenioase, riscând adesea sume importante "Luptele sunt sfera mea", a spus el El a dat dovadă de o mare activitate intelectuală, dar toate au avut ca scop doar să-și sesizeze o combinație favorabilă de împrejurări, construind pe ea un

plan ingenios și împlinindu-l El povestește despre unul dintre astfel de planuri; "Am aflat că Compania Indiilor de Est Biblioteca "Runivers" DOCTRINE DE BAZĂ ALE PSIHOLOGIEI - are în vânzare aur în valoare de opt sute de mii de lire sterline M-am dus și l-am cumpărat Știam că Wellington, care la vremea aceea comanda trupele din Portugalia și nu primea bani la timp, avea nevoie de specia Nu am greșit După ce a aflat despre operațiunea mea, guvernul a trimis după mine și a anunțat că îmi doresc aurul Și-a vândut aurul guvernului, dar nu a fost în pierdere cum să-l ducă în Portugalia Rothschild a luat această problemă asupra sa și a trimis banii prin Franța, care era ostilă britanicilor Pe această operațiune riscantă, a făcut aproximativ un milion și jumătate de ruble *) Pentru succesul speculațiilor sale bursiere, el recurge adesea la cele mai originale, îndrăznețe și cuprinzător considerate mijloace Pentru a primi informații politice în fața miniștrilor înșiși și, astfel, să fie sigur să dispună de bursă, el ține porumbei călugători și este foarte atent la problema meritelor porumbeilor, fără scutire de mijloace pentru ei Nu ezită să-și riște viața dacă este necesar pentru planurile sale La începutul secolului al XIX-lea, toate calculele sale bursiere se bazau pe presupunerea că, mai devreme sau mai târziu, Anglia va ieși învingătoare în lupta ei împotriva lui Napoleon Când Napoleon a fugit din insula Elba și se pregătea să intre în bătălia cu Wellington, Rothschild însuși a plecat pe continent; în timpul bătăliei, a călărit pe câmpul de luptă pentru a putea vedea ambele armate și, în ciuda pericolului, a urmat bătălia până când vechea gardă a lui Napoleon a fost respinsă de englezi Convins după aceasta că Napoleon va fi învins, s-a repezit imediat în Anglia fără odihnă La Ostende, pescarii nu au vrut să-l ducă peste Canal, pentru că vremea era furtunoasă și nimeni nu a îndrăznit să plece la mare Doar pentru două mii de franci unul dintre pescari a fost de acord să meargă cu el, dar și atunci cu faptul că plata a fost dată soției sale înainte de a ieși la mare Ajunși cu bine la Dover, Rothschild a luat imediat cei mai buni cai și a doua zi dimineața a stat la schimb, prefăcându-se complet copleșit de o nenorocire teribilă "Schimbul a devenit) E Solovyov, Rothschilds, p - Biblioteca "Runivers" n Eu despre CKI th se știe că Rothschild s-a întors de pe continent cu o grabă neobișnuită și că agenții săi sunt ocupați să predea toate hârtiile Vizitatorii, văzând chipul sumbru al lui Rothschild, au făcut schimb de priviri semnificative între ei și au ajuns în unanimitate la concluzia că toate speranțele lor au fost complet distruse și că pe celălalt mal al Canalului s-a produs o catastrofă groaznică Speculatorii s-au mutat liniștiți de la unul la altul, explicându-și unul altuia în șoaptă motivele pentru care șeful bursei vindea atât de greu hârtii Frica generală a crescut când s-a aflat că Rothschild i-a spus în secret unui prieten de-al său că Blucher, cu întreaga sa armată de de oameni, a fost învins la Ligny și că Wellington, cu detașamentul său neînsemnat, nu spera să-l oprească pe învingătorul Napoleon , care avea o forță de luptă mult mai mare A fost o panică generală Fondurile au scăzut brusc dramatic, deoarece toată lumea era convinsă că pacea care tocmai fusese instaurată în Europa va fi din nou înlocuită de un nou război lung A doua zi, însă, a avut loc o schimbare completă și neașteptată de peisaj Vestea s-a răspândit peste tot că Wellington a câștigat o victorie strălucitoare asupra lui Napoleon Nathan Rothschild a fost primul care a dat vestea prietenilor săi; chipul îi strălucea de încântare Fondurile, desigur, au crescut imediat la cote fără precedent Mulți au deplâns pierderile enorme ale lui Rothschild, care și-a vândut ieri lucrările la un preț mic Nimeni nu bănuia că în timp ce agenții săi

oficiali vindeau hârtii, cei neoficiali cumpărau de unde și pe cât posibil Drept urmare, Rothschild a strâns peste un milion de lire sterline într-o singură zi Atitudinea lui față de oameni indică și predominanța aspirațiilor egocentrice El spune: "Nu am avut niciodată și nu voi avea niciodată de-a face cu oameni care au ghinion Dacă ei nu știu să-și aranjeze propriile afaceri, atunci cum îmi pot fi de folos Se comportă cu oamenii în mod imperios, arogant și disprețuitor, cu subalternii lui este imperios și crud El împarte toți oamenii în două categorii, în debitori și nedebitori și la CH E Solovyov, Rothschilds, conform lui Reeve (John Reeves, the Rothschilds) p p Biblioteca "Runivers" DOCTRINE DE BAZĂ ALE PSIHOLOGIEI tratează ambele categorii cu neîncredere, spunând: "Nu poți avea încredere în cel care îți datorează, întrucât, evident, vrea să se sustragă de la plată; nu poți avea încredere în cineva care nu îți este dator, pentru că vrea să împrumute de la tine " Nu și-a folosit deloc averea pentru a satisface nu numai nevoi estetice, ci chiar fizice; s-a îmbrăcat prost, a luat masa în grabă între afaceri, nu a folosit deloc luxul mobilierului pentru el Cea mai înaltă și deplină dezvoltare a caracterului egocentric este atunci când obiectul de interes nu este una sau alta dintre activitățile "mei", ci eu, în ansamblu, cu toate activitățile "mei"; o astfel de natură se străduiește pentru dezvoltarea integrală a sinelui său, pentru auto-îmbunătățire, pentru ridicarea sinelui la niveluri din ce în ce mai înalte În același timp, nu este deloc necesar să fii ambițios, adică străduindu-te să-i depășești pe ceilalți: concentrându-ți toate interesele pe a te ridica la un nivel din ce în ce mai înalt, nu poți fi deloc interesat de poziția ta între ceilalți, ci să-ți măsori succesele în comparație cu starea anterioară a propriului sine Cu toate acestea, este destul de greu să găsești în viață și literatură exemple pure, fără îndoială, de asemenea naturi egocentrice; de cele mai multe ori, efortul de perfecţionare a sinelui se bazează pe compararea cu alte sine şi capătă caracter de ambiţie, iubire de sine, invidie etc merge cu adevărat înainte, că oamenii încep să se mulțumească cu o superioritate imaginară, aparentă, ambiția se transformă în vanitate Așa că faptele "mei" sunt imposibile fără cooperare cu talpa mea sau cu introducerea mymor, cu așa-zisele lucruri materne și alți oameni, atunci egocentrismul naturii și particularitățile naturii egocentriste a naturii, interesați de eu, așa cum, eu, de multe ori dezvoltă în ei înșiși în cel mai înalt grad capacitatea de a se inspira, a comanda, a se subjuga Dragostea lor de putere se transformă adesea dintr-un mijloc într-un scop Literatura și istoria abundă cu tipuri negative de acest gen Acesta este, de exemplu, "dragul sorții" Menshikov, un conducător arogant, invidios, trufaș, care urmărește tot felul de Biblioteca "Runivers" Și Sunt despre CKI și onoruri Petru cel Mare spune că "își însușește onoruri la care nu are dreptul și că este necesar să se reducă ambiția în el" Totuși, această persoană inteligentă și capabilă știe să realizeze tot ce își dorește; în ciuda nașterii sale scăzute, el devine mareșal și prinț, iar după moartea lui Petru cel Mare, chiar și candidat la tronul Curlandei, generaliș și socru numit al împăratului Dând dovadă de o activitate viguroasă, nu mai puțin versatilă decât activitatea lui Petru, deși urmând doar pe urmele lui, el nu iubește deloc patria așa cum a făcut-o Petru cel Mare: este mită, tâlhar și delapidator, dar acest lucru nu este suficient , încheie înțelegeri cu comandanți și diplomați străini, aproape de trădare, și toate acestea din cauza banilor, și, mai mult, în ciuda bogățiilor nespuse jefuite de el Oamenii care își protejează cu gelozie puterea, demnitatea și reputația, concentrați în mod

constant asupra propriului sine, atrag adesea atenția artiștilor și sunt eroii lucrărilor lor Așa este, de exemplu, Dombey în romanul lui Dickens Dombey and Son Cu toate acestea, nu vom da exemple de ciocniri uimitoare și tragice care deseori decurg din natura unor astfel de naturi În scopul observării de zi cu zi, poate mai interesante sunt manifestările lor mărunte, s-ar putea spune, din fiecare minut Un om tipic ambițios urmărește același scop cu fiecare cuvânt, fiecare gest - să se arate, să avanseze, să atragă atenția asupra lui Caracteristice în acest sens sunt conversațiile lui Irtenyev cu familia Nekhlyudov din Copilăria și adolescența lui Tolstoi - L-ai citit pe Robroy? l-a întrebat Sofia Ivanovna Nekhlyudova Considerând că este de datoria lui să "răspundă la fiecare întrebare cea mai simplă foarte inteligent și într-un mod original" și rușinându-se de răspunsuri scurte și clare, Irteniev spune, "că nu l-a citit pe Robroy, dar că este foarte interesant pentru el să asculte, pentru că el îi place să citească cărți de la mijloc mai mult decât de la început Este de două ori mai interesant, poți ghici ce a fost și ce va fi ", spune el cu un zâmbet mulțumit de sine Tot ce se întâmplă în jurul lui, el pune în legătură cu ego-ul său În acest sens, următoarea scenă la ora ceaiului la soții Nekhlyudov este foarte interesantă "La ora ceaiului, lectura s-a oprit, iar doamnele au început să vorbească între ele despre persoane și împrejurări, eu nu am Biblioteca "Runivers" DOCTRINE DE BAZĂ ALE PSIHOLOGIEI cunoscuți, așa cum mi s-a părut mie, doar pentru ca, în ciuda primirii afectuoase, să mă facă în continuare să simt diferența care, după ani și poziția în lume, era între mine și ei În convorbirile generale, la care puteam să iau parte, expidând tăcerea mea anterioară, am încercat să-mi arăt extraordinara inteligență și originalitate, la care mă consideram în mod special obligat de uniforma mea Când conversația s-a îndreptat către dachas, am spus brusc că prințul Ivan Ivanovici avea o astfel de vilă lângă Moscova, încât oamenii veneau să o privească din Londra și Paris, că acolo era o zăbrele care costa trei sute optzeci de mii și că prințul Ivan Ivanovici a fost o rudă foarte apropiată, iar astăzi am luat masa cu el și m-a sunat fără să vină la el la această dacha pentru a trăi cu el toată vara, dar am refuzat, pentru că cunosc bine această dacha, am fost la el de mai multe ori și că toate aceste zăbrele și poduri nu sunt deloc interesante pentru mine, pentru că nu suport luxul, mai ales la țară, îmi place să fie la fel ca la țară la țară După ce am spus această minciună teribilă și complexă, am devenit jenat și roșit, astfel încât toată lumea a observat corect că mințeam Când i se oferă să iasă la plimbare în grădină, el, vrând să fie original, îi răspunde că nu suportă să meargă fără niciun scop, iar dacă îi place foarte mult să meargă, atunci este complet singur Apoi, foarte încântat de răspunsul lui, iese în continuare la plimbare cu toată compania Oricât de urâte sunt fenomenele comune în naturile egocentrice, este totuși imposibil să nu admitem că pentru omenire ca atare, acesta este cel mai normal tip Dacă eu-ul uman este o unitate substanțială nederivată a aspirațiilor "mei", atunci este de la sine înțeles că conținutul principal al vieții unei persoane ar trebui să fie aspirațiile "mei", iar eu, ca întreg, în sine, precum și în relația sa cu ceilalți I Acest lucru este atât de necesar încât se pune întrebarea cum pot apărea personajele sensibile, adică astfel de naturi, ale căror interese sunt concentrate pe satisfacerea aspirațiilor fizice "date", acele naturi în care aspirațiile mele se adaugă doar aspirațiilor corpului Poate că la această întrebare ar trebui să se răspundă după cum urmează: activitățile umane "mei" sunt posibile doar sub unii Biblioteca

"Runivers" treizeci n l o s s to ï i operatii cu corpul Prin urmare, construcția corpului și conservarea lui este prima și cel mai important mijloc pentru desfăşurarea largă şi variată a activităţilor "mei") În primele etape ale dezvoltării umane, toate forțele, toată atenția sunt acordate implementării acestui mijloc; în acest fel naturile senzuale pornesc din activitățile "mei", dar în timp ce implementează unul dintre mijloacele de desfășurare a acestor activități, și anume construirea și conservarea corpului, nu reușesc niciodată să ajungă la adevăratele activități "mine" Nicio clasificare a personajelor nu poate da astfel de rubrici printre care toată realitatea ar fi complet distribuită În viață, există întotdeauna tipuri de tranziție, care se află la mijloc între cele două grupuri indicate în clasificare Această remarcă este destul de aplicabilă clasificării noastre Există personaje la fel de senzuale, pe atât de egocentrice Așa este, de exemplu, Steve Oblonsky din Anna Karenina a lui Tolstoi Viața lui este plină în egală măsură atât de plăceri fizice, de stridii, de șampanie, de plăcerile confortului, cât și de activitățile "mea" care sunt fascinante pentru el - vânătoare, joc de cărți, comunicare cu oamenii, joc de cuvinte, cortegirea doamnelor etc Cu toate acestea, nu numărul acestor tipuri de tranziție ar trebui exagerat O analiză aprofundată arată că la mulți oameni cele mai complexe manifestări egocentrice, de exemplu, dorința de superioritate, sunt doar un mijloc de a obține o poziție propice satisfacerii pasiunilor fizice; dimpotrivă, alți oameni cheltuiesc multă energie pentru a-și oferi bine viața fizică, dar de fapt se dovedește că nu ea îi interesează, ci oportunitatea de a o arăta în fața altor oameni, de a menține relații extinse cu oameni etc Cea de-a treia clasă, naturile non-egocentrice, include acei oameni care trăiesc predominant, ca să spunem așa, în afara individualității lor mentale și fizice, care acționează prin atașarea aspirațiilor lor de aspirații "date" suprapersonale, de exemplu supunerea unui simț al datoriei, unui sentiment religios, compasiunii etc Bineînțeles, ei își îndeplinesc aceste aspirații cu ajutorul activităților "mei", dar nu sunt atât de interesați de activitățile "mei", nici atât de mult Biblioteca "Runivers" ŞTIINŢE DE BAZĂ ALE PSIHOLOGIEI succesul "meu", cât succes are chiar viața în afara existenței lor, la a cărei dezvoltare contribuie Într-un număr imens de cazuri, bucuriile sau interesele suprapersonale sunt strâns legate de cele personale și nu necesită renunțarea la sine Prin urmare, nu este ușor să dai exemple de activitate care este clar superpersonală, spre deosebire de activitatea egocentrică Pentru a clarifica diferența, să citam cazuri în care activitatea suprapersonală este cel mai puțin compatibilă cu interesele egocentrice, când orice amestec al acestora ne șochează Așa sunt activitățile suprapersonale morale și religioase Indiferent de opiniile pe care le avem asupra originii moralei, chiar dacă o derivăm din egoism, din calcul subtil, știm totuși prin autoobservare că există momente în care un act este săvârșit în așa fel încât este imposibil de observat vreo participare a intereselor "meu" în ea În sensul exact al cuvântului, interesul altcuiva, așa cum ar fi, devine imediat interesul "meu"; în același timp, actul cel mai înălțat devine jalnic de îndată ce se amestecă cu el orice element egocentric, chiar dacă numai mulțumire de sine Când Karenin își iartă soția, înmuiată și copleșită de boala ei, el este grozav, dar nu rămâne mult timp la această înălțime Soția, după ce și-a revenit, îl părăsește din nou; Oblonsky vine la el și îl convinge să divorțeze de el, luând vina pe sine, ceea ce contrazice convingerile religioase ale lui Karenin Trebuie să facă un efort groaznic asupra lui însuși "Și întoarce obrazul stâng celui

care îl lovește pe obrazul drept și dă-i cămașa celui care își scoate caftanul", a gândit Alexei Alexandrovici "Da, da!" a strigat el cu o voce stridentă, "Îmi iau asupra mea rușinea, îl dau chiar și pe fiul meu, dar n-ar fi mai bine să o las? Totuși, fă ce vrei Și s-a întors de la cumnatul său ca să nu-l vadă ^ s-a așezat pe un scaun lângă fereastră, era amar, îi era rușine, dar împreună cu asta durere și rușine, el a simțit bucurie și tandrețe înaintea apogeului umilinței sale" Tensiunea pe care o exercita a depășit măsura forței sale morale și, prin urmare, și-a concentrat atenția asupra sa, a fost mișcat de el însuși Cine nu știe că de îndată ce apare acest sentiment, toată latura morală a actului își pierde din valoare chiar și pentru noi Biblioteca "Runivers" n Eu despre CKI th mikh, și cu atât mai mult pentru alții Mai mult, de îndată ce tandrețea ia naștere în fața ta, apare imediat unele fapte rele nu doar egocentrice, ci deja direct egoiste, rea, chiar dacă doar mintale Această proprietate a sufletului omenesc era cunoscută în special de sfinții asceți; în instrucțiunile lor, ei își convin mai ales studenții să-și supună îngâmfarea, vanitatea etc , pasiunile care decurg din interesul față de propriul sine ca întreg Doar atunci când "mâna dreaptă nu știe ce face mâna stângă", când, cu alte cuvinte, nu am pus acțiunea în legătură cu ego-ul meu, când o execut complet impersonal sau superpersonal, nu risc să-mi amestec interese cu ea Notele și predicile sfinților sunt pline de povești despre căderea unui om sub influența bucuriei simple asupra succeselor sale morale și ascetice Sfântul Antonie, auzind de la bătrânii care au venit la el că vreun pustnic tânăr, vrând să-i ajute, a poruncit să-i aducă măgarii sălbatici, iar măgarii s-au ascultat, tânărul deplânge aceasta: prevede că ascetul va deveni mândru și toamnă, ceea ce s-a întâmplat de fapt Printre ultimele încercări ale fiecărui sfânt, de regulă, se află o ispite a deșertăciunii, a iubirii de sine Ultima ispită a lui Hristos de către diavol a constat în faptul că diavolul L-a așezat pe Iisus Hristos pe aripa templului și i-a spus: "Dacă ești Fiul lui Dumnezeu, aruncă-te jos de aici; căci este scris: Le-am poruncit îngerilor mei să te păzească; și te vor purta în mâinile lor, ca să nu-ți lovești piciorul de piatră " Potrivit asceților înșiși, pentru a smeri în cele din urmă deșertăciunea, trebuie mai întâi să recurgă la diverse trucuri, de exemplu, atunci când înfăptuiești isprava tăcerii, să-i dai un sens autodepreciant, și anume, să te consideri nedemn de vorbit și, prin urmare, condamnat la tăcere Datorită unei asemenea lupte cu trupul și cu al meu, primesc, potrivit Sf Semnarea ascetului, direcția voinței, este direct opusă obișnuitului: cel care se bucură de sine este trist de reproșuri și lipsuri, iar iubitor de Dumnezeu de laudă și mulțumire O persoană care a atins un asemenea grad de purificare de sine și în același timp de corp este ghidată în viața sa de aproape Biblioteca "Runivers" DOCTRINE DE BAZĂ ALE PSIHOLOGIEI exclusiv dincolo de motivele personale, de exemplu un simț al datoriei Așa a fost viața lui Bernard de Clairvaux Bernard a început prin a-și suprima complet interesul pentru viața fizică "A postat cu atâta râvnă, încât a distrus însăși dorința de mâncare din el însuși; acceptând-o în el i-a provocat o senzație neplăcută, încât a căzut într-o boală, dureroasă pentru sine și grea pentru tovarășii săi S-a ajuns la o astfel de amortire a simțurilor exterioare, încât și-a pierdut capacitatea de a distinge mâncarea după gust, iar biograful său oferă exemple izbitoare ale neînțelegerilor în care a căzut în această privință Pentru a menține concentrarea necesară rugăciunii arzătoare, a încercat să se distragă complet de la comuniunea cu învelișul senzual extern al lumii și să se îndepărteze de

interesele deșarte ale oamenilor; pentru aceasta, ieșind într-o mulțime de oameni, și-a astupat urechile cu ceară Capacitatea lui de concentrare a atins proporții uluitoare Odată "a trebuit să-și croiască drum pe malul lacului Geneva timp de câteva zile; nu a observat nimic, iar când trecuse deja de lacul, care acum atrage privirile a mii de curioși, și-a întrebat cu mirare tovarășii despre ce fel de lac vorbesc între ei Scopul acestei lupte a lui Bernard cu toate aspirațiile umane naturale a fost distrugerea propriei sale voințe, adică nu lipsa de voință, desigur, ci distrugerea acelei voințe care nu este identică cu voința lui Dumnezeu "Voința mea", spune Bernard, "eu numesc ceea ce nu este identic cu voința lui Dumnezeu și a omului, ci ne aparține nouă înșine; se manifestă atunci când facem ceea ce dorim, nu pentru slava lui Dumnezeu, nu pentru folosul fraților noștri, ci de dragul nostru, satisfacându-ne propriile impulsuri sufletești Se opune direct dragostei, care este identică cu Dumnezeu Și, de fapt, a atins acest obiectiv Viața lui spirituală nu s-a sărăcit deloc, așa cum s-ar putea crede pe baza celor de mai sus, voința lui nu s-a slăbit deloc, dar cu toată ființa trăiește în afara lui Motivele activităților sale provin din interese supraindividuale, iar acest lucru se exprimă adesea prin faptul că el) Vezi Guerrier, Medieval Outlook, News Euro , februarie, martie, aprilie) Guerrier, "Știri Ebr , feb , p Întrebări de filosofie, carte , Biblioteca "Runivers" n Eu despre CKI th intră în activitate, simțindu-se ca obligat din afară În activitățile sale literare și de predicare, se bucură de un succes extraordinar, dar, în ciuda acestui fapt, el, prin propria recunoaștere, "nu și-a ridicat niciodată vocea în nicio societate, a fost simplu, fără fiind copleșit de un sentiment de frică și ar prefera întotdeauna să tacă, dacă nu îndemnat de glasul conștiinței, frica de Domnul și iubirea frățească El intervine în viața lumească doar pentru că este păcat să nu lupți împotriva răului Dacă nu ar fi fost simțul datoriei, s-ar fi concentrat pe acea viață spirituală fascinantă care s-a dezvoltat în el când a reușit să-și depășească corpul și ego-ul S-ar părea că aici trebuie să ne întâlnim din nou cu o formă de viață egocentrică Dar de fapt nu este așa Datorită faptelor sale ascetice, Bernard devine eminamente capabil să experimenteze stări superpersonale complexe "date" În rugăciune de foc, el intră într-o stare de extaz și își simte unitatea cu Dumnezeu Chiar și cunoașterea capătă în el acest caracter, de contemplare directă, holistică Prin urmare, nu este de mirare că i se atribuie multe profeții Istoricii vorbesc despre ele cu o reținere sceptică și, prin urmare, nu ne vom referi la profețiile lui Bernard ca dovadă a capacității sale de a depăși propriul sine prin prinderea intuitivă a unui lanț de fenomene din realitatea externă, dar indicăm aceste legende pentru că el se află în într-un anumit sens vorbesc şi în favoarea noastră Dacă exemplele individuale de profeție nu sunt suficient confirmate, atunci tendința generală a oamenilor de a atribui capacitatea de profeție oamenilor care își suprimă corpul și voința lor personală nu a apărut fără motiv, "nu există fum fără foc" Într-o formă deosebit de vie și de înțeles, se manifestă capacitatea lui Bernard de a depăși propriul sine în compasiunea sa Acest ascet strict, astupându-și urechile cu ceară, după ce și-a pierdut simțul gustului, s-ar părea că ar trebui să fie un fanatic și fanatic teribil, capabil să ardă oamenii pe rug De fapt, acest lucru nu este deloc așa "Se rupe de milă pentru călugării săi când se uită la isprăvile lor", "suptă pentru călugării străini, trebuind să Biblioteca "Runivers" DOCTRINE DE BAZĂ ALE PSIHOLOGIEI pedeapsa lor pentru încălcarea unui jurământ", și își justifică mijlocirea în felul următor: "Compasiunea este un sentiment

care nu este controlat de voință și nu este supus rațiunii; printr-un imbold involuntar mă obligă să-i compătimesc pe cei îndoliați, astfel încât chiar dacă ar fi păcat să simpatizez, atunci cu tot efortul meu nu m-aș putea abține să nu simpatizez Călăuzit de compasiune, el predică opinii care sunt cu mult înaintea timpului său Când a apărut persecuția împotriva evreilor, el a scris clerului o scrisoare giratorie în apărarea lor Mai mult, el chiar a afirmat că ereticii nu trebuie persecutați, ci că ar trebui învinși prin argumente Chiar și disprețul lui față de lumea exterioară, care a ajuns în punctul în care a reușit să treacă cu mașina pe lângă Lacul Geneva fără să-l observe, se dovedește a fi doar o desconsiderare față de învelișul exterior al lumii O contemplare rafinată a naturii, care de fapt s-a dezvoltat doar în timpul nostru, acea contemplare în care culorile, sunetele și formele servesc doar ca ghiduri către viața spirituală mistică interioară a naturii, este accesibilă lui Bernard El avertizează un maestru împotriva învățării cărților: "Crede-l pe cel care a experimentat-o singur: în păduri vei găsi ceva mai bun decât cărțile; copacii și stâncile vă vor învăța ceea ce nu veți auzi de la profesori " Activitatea suprapersonală nu se limitează în niciun caz la sfera ascezei morale și religioase În activitatea cognitivă, în creativitatea estetică, în activitatea socială, în dragostea de familie etc , nu este greu de observat elemente suprapersonale Adevărat, un mare om de știință, poet, om de stat trebuie să aibă un sine extrem de înalt, dezvoltat cuprinzător; "Activitățile mele" ale oamenilor mari sunt extrem de diverse, mobile, capacitatea lor de a-și controla gândurile, de a supune materia și de alți oameni este extrem de mare și, în consecință, dragostea pentru sine, interesul pentru sine, sentimentul demnității, ambiției și mândria pentru mulți oameni mari s-a dezvoltat monstruos Dar totuși, ei au o capacitate și mai mare de a se estompa în fața supra-individuului, de a deveni purtătorii acestuia; ei nu știu să se smerească doar în fața oamenilor și poate că au dreptul să o facă Un mare om de știință își uită personalitatea și activitățile egocentrice atunci când * Biblioteca "Runivers" n Sunt despre CKI și urmărește legături obiective între fenomene Dar de îndată ce își urmărește pasiunea personală, chiar dacă doar pentru a se lăsa purtat de un cuvânt roșu, și vezi, în loc de o legătură obiectivă, apare o invenție personală Uneori, în momentele celei mai fructuoase gândiri, se dezvoltă o serie întreagă lungă de gânduri ca de la sine Odată, Pascal, epuizat de o durere de dinți, pentru a-și distra atenția, a început să se gândească la proprietățile liniei curbe a cicloidului El "a calculat ca inconștient și el însuși a fost uimit de descoperirile sale Dar el abandonase de mult matematica Cu mult înainte de asta, încetase corespondența cu Format, scriindu-i acestuia din urmă că este complet dezamăgit de matematică, că o considera o ocupație curioasă, dar inutilă De data aceasta, însă, descoperirile matematice au fost forțate împotriva voinței lui, așa cum spunea, și Pascal a avut ideea să se consulte cu unul dintre prietenii săi regali După ce a fost sfătuit să "tipărească ceea ce i-a inspirat Dumnezeu", Pascal s-a hotărât în cele din urmă să ia stiloul" *) Ribot în eseul său "Creative Imagination"), citează următoarele cuvinte ale lui Jacob Boehme din "Aurora" sa: "Declar în fața lui Dumnezeu că eu însumi nu știu cum se întâmplă toate acestea în mine, în afară de ale mele voi Nici nu stiu dinainte ce anume ar trebui sa scriu Scriu doar pentru că sunt inspirat de un spirit care îmi comunică cunoștințe grozave și minunate Adesea nici nu-mi dau seama dacă trăiesc spiritual aici în lumea reală și dacă am fericirea de a deține cunoștințe de încredere și de necontestat S-ar

părea că poeții ar trebui să aparțină numărului de naturi egocentrice tipice, deoarece creațiile lor sunt creația minții lor Cu toate acestea, acest lucru nu este adevărat; o operă de artă nu este în nici un caz un produs al activității exclusiv "mei": numai acea operă aparține numărului de lucrări cu adevărat artistice care se dezvoltă, așa cum ar fi, de la sine, ca un organism, după propriile legi interne, potrivit la propriul său ciclu intern de rapiditate sau oportunitate, și nu ceea ce ar putea spune artistului din exterior: asta) M M Filippov, Pascal, p o) Transl Predtechensky și Rantsev, p Biblioteca "Runivers" DOCTRINE DE BAZĂ ALE PSIHOLOGIEI sunt diferite de mașini Nu vom intra în întrebarea cum poate omul să contribuie la nașterea unor astfel de lucrări Poate că, pentru a rezolva această ghicitoare, este necesar să ne alăturăm lui Nietzsche, care susține că o Ființă Supremă folosește artistul ca unealtă pentru a construi lumi estetice și a se pregăti în ele pentru plăcerea eternă și consideră că "doar un geniu deține unele informații despre esența eternă a artei, deoarece în actul creației artistice se contopește cu Artistul original al lumii "Este suficient să afirmăm că, de îndată ce un scop personal, intenție, influența conceptelor abstracte începe să se amestece cu Imediat apare creativitatea artistică, moartea, tendința "Având voință și urmărindu-și scopurile egoiste, individul nu poate fi decât un adversar, nu o sursă de artă", spune Nietzsche *) Adesea, poeții înșiși descriu procesul de creație ca pe ceva "dat", ceva în care joacă doar rolul unui spectator, receptor Alfred Musset spune: "Invenția mă entuziasmează și mă face să tremur Procesul de execuție, care întotdeauna mi se pare lent, îmi provoacă mereu o bătaie groaznică de inimă Plângând și numai cu greu să mă abțin de la plâns, mă rezolv, parcă dintr-o povară, cu o idee care mă duce într-o ebrietate entuziastă A doua zi, dimineața, simt că e dezgustătoare pentru mine și nu mă pot gândi la ea fără cea mai mare rușine Dacă încep să o prelucrez, devine și mai rău, cu cât mă părăsește: cel mai bine este să uit de ea și să aștept o altă idee, dar această altă idee ajunge într-un grad atât de nedeterminat și enorm încât ființa mea nefericită nu o poate conține în în sine Mă zdrobește și mă chinuie până când capătă dimensiunea care este disponibilă pentru implementare Apoi vechile chinuri revin din nou, amintind de o eliberare de o povară Aparent, procesul de creativitate din Mo- Niezsches Werke, I B , Die Geburt der Tragedie, p) Ibid , p) Un exemplu este dat de Ribot în Op "Imaginație creativă" și împrumutat din romanul lui Georges-Sand "Ea și el" Biblioteca "Runivers" n l o s s to ï i rege Îi scrie unuia dintre cunoscuții săi că dacă se simte bine, gândurile îl asediază în torente "De unde și cum, nu știu și nici nu am nimic de-a face cu asta Gânduri care îmi plac, le păstrez în cap și le fredonez pentru mine, cel puțin așa cum observă alții Dacă îmi amintesc gândul, atunci imediat apar, una după alta, considerații pentru care o astfel de firimitură ar putea fi folosită pentru a face un pateu din ea, considerații despre contrapunct, despre sunetul diferitelor instrumente Acest lucru îmi aprinde sufletul, mai ales dacă nimic nu mă împiedică; atunci gândul crește și îl extind și îl lămuresc, piesa este aproape gata în capul meu, chiar dacă este lungă, pentru ca apoi să-l îmbrățișez în suflet cu o singură privire, ca un tablou frumos sau ca o persoană frumoasă, și aud în imaginația mea nu în mod consecvent, așa cum ar trebui să fie exprimat mai târziu, ci, parcă, imediat, ca un întreg Aceasta este o astfel de sărbătoare! Toată invenția și prelucrarea au loc în mine, ca într-un somn profund frumos, dar o astfel de privire de ansamblu asupra tuturor deodată este cea mai bună))) Descrierea lui Mozart este

deosebit de importantă pentru că arată cum o operă de artă vastă poate avea armonie interioară: este trăită de artist ca o unitate imediat, imediat dată, în care nu există înainte și după, și de aceea nu se poate întâmpla ca finalul nu converge cu începutul Nu doar în momentele de creativitate, ci și în viața obișnuită, artistul, oricât de mândru și ambițios ar fi, la fiecare pas își cheltuiește forțele în activități transpersonale Fără vreun plan preconceput, în virtutea înclinației firești a artistului, întâlnirea cu fiecare fenomen, cu fiecare chip, intră în esența sa interioară, o cuprinde Tolstoi în Anna Karenina are o descriere foarte caracteristică a acestei înclinații Artistul Mihailov, mergând spre Vronsky și Anna și fiind agitat de cele mai egoiste interese, înțelege totuși iluminarea figurii Annei "El însuși nu a observat cum s-a apropiat Hartmann, Philosophie des l'nbewussten Exemplul este preluat din Mozart al lui Jahii, vol Ili, p - Biblioteca "Runivers" DOCTRINE DE BAZĂ ALE PSIHOLOGIEI a prins și a înghițit această impresie, precum și bărbia unui negustor care vinde trabucuri și a ascuns-o undeva de unde să o scoată la nevoie Observându-l pe Golenishchev, își amintește că l-a văzut, dar nu știe unde l-a întâlnit "Își amintea doar fața lui, așa cum și-a amintit toate fețele pe care le văzuse vreodată, dar și-a amintit și că era una dintre fețele puse deoparte în imaginația lui într-un departament uriaș cu o expresie fals semnificativă și săracă Părul mare și fruntea foarte deschisă dădeau o semnificație externă feței, în care exista o expresie mică, copilărească, neliniștită, concentrată peste podul îngust al nasului Mihailov notează pomeții, frunțile, nasurile, dar nu ca atare, ci la fel de semnificative sau sărace, ca expresie a valorilor spirituale, pe care le cuprinde direct Oricât de egocentr, mândru, ambițios ar fi un astfel de artist, totuși tonul vieții sale în ansamblu este determinat de această capacitate de a depăși limitele individualității sale Exemplele citate nu trebuie deloc interpretate în sensul că doar oamenii mari și doar activitățile cele mai complexe pot fi distinse printr-un caracter suprapersonal De fapt, cele mai banale activități conțin elemente superpersonale la fiecare pas, dar sunt mai greu de punctat și, prin urmare, în ciuda prevalenței lor generale, nu am început cu ele Fiecare meșter, dacă iubește cel mai prelucrat lucru, și nu numai ceea ce a făcut el însuși, fiecare iubitor de plante, fiecare mamă care are grijă de un copil, fiecare proprietar de pământ care își iubește și apreciază numele și își pune puterea pe el de dragul perfecţionarea sa, şi nu numai pentru câştig personal, acţionează, cel puţin parţial, pe baza unor motive suprapersonale, depăşesc limitele personalităţii lor În "Anna Karenina" un proprietar de pământ, un nobil al vechii școli, întâlnit cu Levin la alegeri, se plânge de neprofitabilitatea fermei sale, în timp ce moșiile proprietarilor-negustori aduc venituri "Am avut un vecin comerciant Ne-am plimbat prin casă, în grădină "Nu", spune Stepan Vasilevici, "totul merge bine cu tine, dar grădina este abandonată" Și e bine cu mine "În mintea mea, aș tăia acest tei Am nevoie doar de suc La urma urmelor Biblioteca "Runivers" n Sunt despre CKI și sunt o mie de tei, din fiecare vor iesi doi lubok buni, iar acum lubokii sunt la pret, ar toaca teiul " "Și cu banii ăștia ar cumpăra vite, sau ar cumpăra pământ aproape de nimic și le-ar da țăranilor în chirie", a încheiat Levin zâmbind, evident că a dat peste asemenea calcule de mai multe ori o avere pentru sine Și tu și cu mine, numai Doamne ferește să-i păstrăm pe ai noștri și să-l lăsăm copiilor "" Așa că trăim fără socoteală, de parcă ni s-ar fi dat, ca vestalele de altădată, să ținem un fel de foc Nu trebuie să ne gândim că numai activitățile nobile și frumoase aparțin domeniului

superpersonalului Ca întotdeauna, tot aici se obțin cele mai mari diformități prin denaturarea a ceea ce ar putea duce la cea mai mare noblețe Multe exemple de acest fel pot fi găsite în manifestările egoismului familial Poate că unele forme de zgârcenie nu provin doar din motive personale, ci și din dragostea pentru lucru în sine, pentru integritatea și siguranța lui: diverse forme de conservatorism urât pot apărea și nu din utilitatea ordinii sociale pentru noi, ci din admirație pentru întregul public complex cu tradițiile sale istorice vechi de secole Având în vedere cazurile remarcabile de activitate transpersonală, este ușor de înțeles care este diferența dintre naturile egocentrice și cele neegocentrice O trăsătură comună a tuturor personajelor superpersonale, predominanța elementelor superpersonale în ele, indică o capacitate de intuiție foarte dezvoltată Diferența dintre naturile non-egocentrice și egocentrice constă în această trăsătură internă, și nu în caracterul extern al acțiunilor Acțiunile care seamănă cu calitățile naturii non-egocentrice, de exemplu, onestitatea, simțul datoriei, condescendența, disponibilitatea de a ajuta etc , pot rezulta și din calculul personal și nu din pătrunderea intuitivă în lumea exterioară Astfel, ar trebui să distingem între onestitatea egocentrică și non-egocentrică, simțul datoriei, disponibilitatea de a ajuta etc Prin urmare, pe baza trăsăturilor externe ale acțiunilor, este foarte dificil să judeci caracterul; Pot exista cazuri în care o persoană care a comis crime, se dovedește a fi mai puțin egocentric în natură, mai capabil să se uite complet de sine și să intre direct în cel al altcuiva Biblioteca "Runivers" DOCTRINE DE BAZĂ ALE PSIHOLOGIEI liniște sufletească decât mulți dintre oamenii absolut impecabili care nu s-au abătut niciodată de la cerințele datoriei, pentru care însă această impecabilitate provine dintr-un tact lumesc egocentric De aceea, uneori, păcătosul și criminalul sunt mai atrăgătoare decât așa-zisa persoană decentă Jean Valjean în Les Misérables de Hugo, chiar și atunci când a luat moneda de la micul Savoyard, este mai atrăgător în ochii unui om viclean decât Javer Inutil să spun că între clasa personajelor egocentrice și superpersonale există cele mai diverse forme de tranziție Abundența formelor de tranziție este cu atât mai de înțeles cu cât una și aceeași persoană, în curs de dezvoltare, trece treptat de la o categorie la alta Legea biogenetică de bază a lui Haeckel, conform căreia ontogeneza (istoria dezvoltării unui individ) este o scurtă repetare a filogeniei (istoria dezvoltării unei specii), poate fi aplicată și dezvoltării caracterului și, în plus, într-o direcţie care confirmă clasificarea noastră Fiecare persoană, chiar și cel mai proeminent reprezentant al non-egocentrismului în viața ulterioară, atunci când se naște în primele luni și chiar ani de viață, aparține fără îndoială numărului de naturi senzuale; apoi se dezvoltă din ce în ce mai mult interes pentru activitățile "mei", care se manifestă mai ales în jocurile copiilor și, în cele din urmă, în tinerețe, mai ales în rândul persoanelor dotate, egocentrismul își atinge dezvoltarea maximă, care se va exprima în visele ambițioase și mândre ale un tânăr Foarte mulți dintre cei mai mari reprezentanți ai renunțării la sine, de exemplu, Pascal, Francisc de Assisi, Vladimir Solovyov, în tinerețe au fost naturi extrem de ambițioase Abia după perioada egocentrică de dezvoltare poate apărea o predominanță a activității suprapersonale Grupurile desemnate constituie doar prima diviziune principală în clasificarea caracterelor Subdiviziunile ulterioare ale acestor grupuri se pot baza, de asemenea, pe diferența dintre aspirațiile de conținut O mulțime de material valoros pentru o astfel de clasificare este oferit de Polan în a doua parte a

Psihologiei personajelor În fine, sunt posibile și subdiviziunile făcute de Paulan, pe baza formală Biblioteca "Runivers" n l o s s k y diferențele dintre personaje, pe calități precum echilibrul sau inconsecvența caracterului, amploarea sau îngustimea caracterului, puterea aspirațiilor etc Cu toate acestea, nu ne vom angaja în construirea unei clasificări complete a personajelor, deoarece aceasta ar depăși sarcina noastră Nu trebuia decât să subliniem acele propoziții din doctrina caracterului care decurg în mod necesar din doctrina voluntaristă a personalității dezvoltată mai sus N Lossky Biblioteca "Runivers" Eseuri despre filosofia științelor naturale Problema materiei și teoria cunoașterii Substanță, materie, ce poate fi mai simplu și mai clar decât acest concept? Cine nu știe ce este substanța, acest substrat constant al tot ceea ce este vizibil și perceput, ceea ce percepem cel mai direct, în ce constă tot corpul nostru, inclusiv organele percepției? Cu toate acestea, nu este așa; Problema materiei, sau întrebarea cum să definim exact ceea ce numim materie, este una dintre cele mai dificile atât în filosofie, cât și în știința naturii Aceste dificultăți au creat în știință, în ultimii ani, chiar o tendință deosebită care neagă materia, sau mai degrabă neagă necesitatea științifică a acestui concept Dar poate că nu este deloc treaba științei să se ocupe de această întrebare? La urma urmei, știința naturii, după expresia justă a lui Kirchoff, are ca singura sarcină să ofere o descriere exactă și coerentă a fenomenului natural Nu ar trebui să accepte anumite propoziții ca ipoteze de bază și, pornind de la ele, să construiască un sistem de cunoaștere? Nu ar trebui să fie indiferent dacă aceste ipoteze sunt inteligibile, clare sau nu? Poate fi chiar posibil și oportun să luăm mai multe propoziții de bază diferite pentru descrierea aceluiași fenomen și să construim mai multe scheme-imagini la fel de științifice și la fel de utile Într-adevăr, în multe domenii ale cunoașterii exacte se observă în prezent ceva similar: sunt propuse mai multe scheme sau teorii pentru a explica aceeași serie de fenomene Deci, de exemplu, pentru a explica fenomenele luminoase, există două teorii: electromagnetică și electronică, cu excepția celei de-a treia veche, eteric-oscilatoare; în același mod paralel cu alunița Biblioteca "Runivers" A SHCHUKAREV În multe chestiuni legate de dinamica fluidelor, se dovedește a fi mai convenabil să le considerăm pe acestea din urmă ca un spațiu continuu umplut cu materie etc Mulți și-au exprimat opinia că un astfel de paralelism al interpretărilor științifice ale naturii este, în esență, un fenomen corect și legitim (vezi, de exemplu, articolul Prof Sluchinov din Cg din Physical Review anul trecut și cartea recent publicată Paicaié, Science et l'hypotèse); pentru punctul de plecare al interpretării sau descrierii științifice a naturii, putem lua dispoziții de bază arbitrare, respectând doar regula unui anumit număr dintre aceste prevederi Mulți merg mai departe și privesc toate interpretările fenomenelor naturale ca modele complet artificiale, a căror valoare poate fi recunoscută doar în măsura în care acoperă cea mai largă gamă posibilă de fapte și în măsura în care pot servi la prezicerea și căutarea de noi fenomene naturale Dintr-un astfel de punct de vedere de lucru, nu este nicio problemă mare dacă poziția inițială a acestei teorii este evident falsă; dacă permite "prevedere", merită deja atenție Este ușor de observat că, din ultimele două puncte de vedere, problema noastră despre materie, ca și altele ca ea, nu există deloc Oricine pentru care acest concept va fi dificil de reprezentat sau definit, îl poate înlocui cu altul, respectând doar anumite reguli Nu este greu de arătat însă că atât a doua cât şi prima

dintre ultimele două opinii asupra sarcinilor şi metodelor descrierii ştiinţifico-teoretice a naturii nu reprezintă dezideratul ultim În primul rând, despre "predictibilitate", care este pusă atât de bine din punctul de vedere teoretic-funcționar Teoriile construite pe baze absolut fantastice pot fi, de asemenea, predictive Un exemplu este explicația care se dădea în Evul Mediu bolilor nervoase S-a presupus, după cum se știe, că astfel de boli sunt rezultatul supunerii omului față de puterea diavolului De aici s-a ajuns la concluzia că oamenii care au căzut sub puterea diavolului ar trebui să aibă pe trup un semn special invizibil, așa-numita pecete a diavolului Această predicție a teoriei a fost justificată în mod strălucit Bolshin Biblioteca "Runivers" ESEURI DE FILOZOFIA ȘTIINȚEI NATURII Un număr de astfel de pacienți s-au dovedit a avea zone cunoscute pe suprafața corpului, care se disting printr-o insensibilitate pronunțată la stimulii dureroși Bineînțeles că au fost arse pentru mântuirea sufletului, dar această crudă concluzie practică nu slăbește cu nimic din strălucirea puterii predictive a teoriei supunerii față de diavol Astfel, predictibilitatea nu este încă un criteriu pentru corectitudinea unei teorii Numai predicția nu este suficientă Care sunt cerințele care trebuie făcute unei teorii sau interpretări a naturii care se pretinde a fi științifică? Este necesar ca o astfel de teorie, în principiile sale de bază, să nu contrazică cerințele organizării noastre mentale, fundamentele capacității noastre cognitive sau de gândire Atunci când creăm cutare sau cutare teorie, trebuie, ca să spunem așa, să o încercăm în două direcții: pe de o parte, să reducem prevederile acesteia la concluzii și consecințe practice, verificând acordul lor atât cu faptele existente, cât și cu fapte care pot fi de încredere, pe pe de altă parte trebuie să ridicăm propunerile sale la fundamentele facultății noastre cognitive și să vedem dacă nu le contrazic pe acestea din urmă și dacă ele ocupă acolo un loc suficient de respectabil și stabil Desigur, trebuie să avem în același timp o schemă sau un sistem atent elaborat al facultății noastre cognitive, să avem o teorie a cunoașterii în sine Din păcate, acesta din urmă nu există încă sub nicio formă completă, din cauza căreia ia naștere convingerea că binecunoscutele concepte și prevederi suficient de generale, parcă, este posibil să punem în mod arbitrar baza activității noastre cognitive și, prin urmare, de asemenea baza acelor sau a altor constructii teoretice Este ușor de observat, totuși, că, dacă, într-o anumită măsură, poate exista și există libertate în alegerea principiilor de bază ale uneia sau aceleia științe, atunci în general nu este cazul Activitatea noastră cognitivă este un act al conștiinței noastre Acesta din urmă are o unitate în virtutea căreia părțile sale separate sunt legate între ele într-un mod absolut definit Desigur, în anumite cazuri, de dragul unei necesități speciale, poate private, putem, desigur, să ne abatem de la această legătură naturală sau ierarică Biblioteca "Runivers" ú A PIKE RE V putem explica simplul prin complex, proprietățile dreptei prin proprietățile triunghiului, dar o astfel de construcție sau schemă teoretică va părea întotdeauna minții umane temporară și condiționată, necorespunzătoare legilor propriei sale activități de această minte Chiar și atunci când există aparent două explicații complet echivalente ale acestui fenomen, mintea umană tinde să facă o alegere, ghidată cel mai adesea de principiul celei mai mari simplități (legea lui Avenarius) Deci, nu avem dreptul să respingem problema materiei în știință doar pentru că ne-am putea construi o viziune asupra lumii fără ea Scopul acestui eseu nu este să se ocupe de toate soluțiile la problema materiei care au fost propuse

vreodată Au fost propuse foarte multe astfel, mai ales din partea filosofiei abstracte Ne vom permite să ne oprim aici mai îndeaproape doar asupra opiniilor exprimate de cei mai eminenți reprezentanți ai științelor naturii Faraday își exprimă punctele de vedere asupra esenței și structurii materiei în felul următor: "Dacă desemnăm o particulă materială, în sensul teoriei atomice obișnuite, prin a, sistemul de forțe din particulă și din jurul acesteia prin m, atunci pentru mine, nucleul a dispare, iar substanța este formată doar din forțele lui m Într-adevăr, ce idee ne putem forma despre acest nucleu în afară de forțele sale? Toată percepția noastră, toată cunoașterea noastră despre ea, precum și toată puterea noastră de reprezentare, este limitată de conceptul puterilor sale Ce rămâne în gândul nostru când încercăm să o fixăm pe ideea unui singur l, separat de forțele existente în el? Pentru cel care pentru prima dată ar începe să se gândească la această întrebare, i-ar putea părea dificil să-și imagineze forțele materiei, independent de ceva care există în sine care se numește materie; dar este evident mult mai dificil, dacă nu chiar imposibil, să reprezinte materia independent de forțe Cunoaștem forțele, le distingem în fiecare ființă, în fiecare manifestare a universului; materie abstractă pe care nu o percepem nicăieri; de ce acceptăm existența a ceva despre care nu știm nimic, pe care nu ne putem imagina și pentru a cărui recunoaștere nu există nici cea mai mică nevoie teoretică? (Oη natura de maestru) Biblioteca "Runivers" ESEURI DE FILOZOFIA ȘTIINȚEI NATURII Această viziune, după cum observă însuși Faraday, converge destul de strâns cu celebra teorie a lui Baskovich, conform căreia atomii sunt considerați centre de forțe împrăștiați într-o substanță care umple continuu spațiul Faraday, însă, merge mai departe decât Baskovich și neagă acest substrat inutil, în opinia sa, care nu este supus cunoașterii Este ușor să distingem două jumătăți în negația sa: i) se poate face fără ideea sau conceptul de materie din știință, înlocuindu-l cu conceptul de centru de forțe;) materia este incognoscibilă, altfel nu putem găsi o bază teoretico-cognitivă pentru ea Cât de adevărată este aceasta din urmă, vom vedea mai jos, în ceea ce privește criteriul necesității acestui concept și posibilitatea de a face fără el, am indicat deja mai sus cât de neîntemeiat este un astfel de criteriu Dar, în plus, cum este conceptul de "centru al puterii" mai simplu, mai clar decât conceptul de "atom material"? Ideea de forță necesită aceeași clarificare și setare exactă ca și ideea de materie "Știința", spune Helmholtz, "consideră obiectele lumii exterioare după două abstractizări: în primul rând, pur și simplu după existența lor, făcând abstracție din acțiunea lor asupra altor obiecte sau asupra organelor noastre de simț; ca atare, ea le numește materie Astfel, în sine natura materiei este ceva în repaus, inactiv; distingem în ea separarea spațială și cantitatea, pe care o considerăm eternă, neschimbătoare Nu putem atribui diferențe calitative materiei în sine, pentru că atunci când vorbim despre diferite tipuri de materie, presupunem întotdeauna diferența lor în diferența dintre acțiunile lor, adică în puterea lor Prin urmare, materia însăși nu poate avea alte modificări decât cele spațiale, adică miscarile Dar obiectele naturii nu sunt inactive, întrucât le cunoaștem în general doar prin efectele pe care le produc asupra organelor noastre de simț, din aceste efecte concluzionăm despre activ Astfel, dacă vrem cu adevărat să ne formăm un concept de materie, atunci nu putem realiza acest lucru decât adăugând la acesta, printr-o abstracție secundară, ceea ce am căutat anterior să o abstragem, și anume capacitatea de a produce acțiuni, adică dă-i putere Materia pură ar fi indiferentă în

raport cu restul naturii, deoarece nu ar putea produce modificări nici în ea, nici în organele noastre de simț; putere pură Biblioteca "Runivers" A SHUK AP E v ar fi ceva care ar trebui să fie și apoi să nu mai fie, din moment ce combinăm existența cu conceptul de materie; putem cunoaşte materia numai prin forţele asociate cu ea, şi nu în sine (Erchaltung der Kraft) Deși opinia de mai sus a marelui fizician german nu neagă în mod direct existența materiei, aceasta din urmă este mai mult decât vizibilă De fapt, dacă materia pură este irelevantă, dacă nu poate acționa asupra organelor noastre de simț, dacă cunoaștem doar forțele asociate cu ea, atunci cum ne convingem de existența ei, de existența acestei legături între ea și forțe? Potrivit lui Maxwell, "materia este doar ceea ce poate avea energie, care îi este comunicată printr-o altă materie și poate, la rândul său, să comunice energie unei alte materii" "Energia nu poate exista altfel decât în legătură cu materia " Aici materia este o ipoteză, necesară doar pentru că energia nu poate exista fără un substrat sau purtător Dar această ultimă propoziție este, de asemenea, doar o ipoteză și, prin urmare, se pune involuntar întrebarea, este necesar să o facem pe prima pentru a o susține pe cea din urmă? Aceste opinii ale eminentilor naturaliști ai secolului trecut l-au condus în ultimii săi ani spre direcția propusă de prof Ostwald, o direcție care neagă existența materiei, sau mai degrabă refuză să găsească un loc acestui concept în sistemul cognitiv al minții umane Iată care sunt motivele pe care Prof Ostwald în apărarea părerii sale "Ce învățăm despre lumea fizică? Evident, doar ceea ce percep organele noastre de simț Ce condiție este necesară pentru a provoca acțiunea unuia dintre aceste organe? Din orice punct de vedere am lua în considerare această întrebare, încă mai găsim un singur principiu comun, exprimat în următoarele: organele noastre de simț reacționează doar la diferența de energie dintre noi și mediu " "Nu vei dori să renunți la materie, pentru că cu siguranță energia trebuie să aibă un purtător? Dar eu intreb: pentru ce? Dacă tot ceea ce știm din lumea exterioară sunt doar diferitele relații dintre tipurile de energie, ce motiv avem pentru a accepta ceva în lume despre care nu știm nimic Da, îmi vor obiecta, energia încă nu este Biblioteca "Runivers" ESEURI DE FILOZOFIA ȘTIINȚEI NATURII că este doar inventată, abstractă, în timp ce materia este ceva real Dimpotrivă, voi răspunde, materia este tocmai produsul gândirii pe care am construit-o pentru noi înșine, și mai degrabă imperfect, cu scopul de a reprezenta constanta în schimbarea neîntreruptă a fenomenelor Acum, când începem să înțelegem ceea ce este real, de exemplu ceea ce ne afectează este doar energia, trebuie să luăm în considerare relația dintre aceste două concepte; iar concluzia este dincolo de orice îndoială, predicatul realității nu poate fi atribuit decât energiei" • "Conceptul de materie constă în primul rând din masă, adică capacitatea pentru energia de mișcare, apoi umplerea spațiului, sau energia volumului, apoi greutatea sau un tip special de energie de poziție, manifestată în forța gravitației și, în final, în proprietăți chimice, i e energie chimica După cum puteți vedea, materia este întotdeauna doar despre energie și dacă încercăm să ne imaginăm materia, de care sunt separate diferite tipuri de energie, atunci nu vom mai avea nimic, nici măcar spațiul ocupat de materia, căci chiar și ea se știe la noi numai prin energie, necesară pentru a o pătrunde În consecință, materia nu este altceva decât un grup conectat spațial de energii diferite și tot ceea ce vrem să spunem despre materie, spunem doar despre aceste energii (Die Ueberwindung des wissenschaftlichen Materialismus) Din acest scurt studiu de opinii despre materie nu este greu să tragem o concluzie

importantă: problema materiei este o problemă a teoriei cunoașterii, de aceea trebuie să ne familiarizăm cu aceasta din urmă Teoria cunoașterii este o ramură relativ tânără a cunoașterii umane, iar poziția și relația sa cu alte ramuri ale acesteia din urmă sunt încă supuse unui anumit grad de definire și clarificare Cel mai firesc și cel mai apropiat dintre toate, se învecinează în mod evident psihologiei, de la care împrumută în multe privințe atât caracter, cât și metodă Această legătură nu este însă o relație favorabilă a teoriei cunoașterii cu alte științe, ca să spunem așa, latura ei aplicată Cert este că psihologia, ca știință descriptivă, utilizează în prezent pe scară largă și trebuie să folosească metoda de studiu a dezvoltării anumitor sau a altor elemente mentale Această metodă a oferit deja servicii semnificative psihologiei, pe care promite să le ofere în viitor Destul de Întrebări de filosofie, KN , Biblioteca "Runivers" A PIKE RE V este firesc să o transferăm la soluţionarea problemelor din teoria cunoaşterii Este important și destul de legitim să ne întrebăm cum au apărut și s-au dezvoltat, atât individual, cât și filogenetic, principiile de bază binecunoscute ale gândirii umane, ideile și metodele sale de bază Rezolvarea acestei laturi a chestiunii nu avansează, totuși, în cel puțin puterea aplicată a teoriei cunoașterii, nu face ca aceste soluții să fie în niciun fel potrivite pentru scopurile altor științe În scopul acestuia din urmă, este complet indiferent cum s-au dezvoltat și au fost compuse aceste sau alte idei de bază ale minții umane, de exemplu, ideea de timp, spațiu etc Pentru ei, asta nu este deloc important; este important pentru ei să știe ce loc ocupă astfel de idei într-o minte umană complet dezvoltată și normală, care este dependența lor reciprocă, care dintre ele sunt principale, care sunt subordonate etc ; cu alte cuvinte, au nevoie de o schemă cognitivă a minții umane, un fel de sistematică sau heraldică a tuturor facultăților cognitive umane Un astfel de sistem de idei și metode de bază ale gândirii umane poate să nu coincidă deloc cu ordinea naturală în care au fost formate și dezvoltate istoric Științele au nevoie de acest sistem la fel cum au nevoie de un anumit sistem de propoziții matematice, teoreme și deducții, pentru a nu repeta în niciun caz anume lungul lanț de raționamente și calcule prin care s-au ajuns deja la aceste ultime evenimente Din câte știm, nu există încă o astfel de teorie formală a cunoașterii în întregime; de aceea, cititorul poate ierta autorului acestui articol o slabă încercare de a contura punctele principale ale unei astfel de teorii, dacă nu în întregime, atunci cel puțin în acea parte care privește problema care ne interesează Viața noastră mentală începe acolo unde începe conștiința Sinele nostru se bazează pe conștiință, iar conștiința noastră ne formează sinele, iar conștiința este sinele nostru Conștiința este ultima abstracție la care ne putem reduce întreaga viață mentală Aici ne oprim; nu putem merge mai departe: nu putem reduce conștientul la altceva, sau mai general, sau distinct de el Între conștient și inconștient pentru conștiința noastră nu există tranziție Biblioteca "Runivers" ESEURI DE FILOZOFIA ȘTIINȚEI NATURII mișcare Această împrejurare dă naștere la câteva propoziții generale, sau legi ale conștiinței, care, desigur, nu sunt altceva decât o parafrază a acestei indefinibilitati a conștiinței pentru conștiință Conștiința în propria conștiință este indestructibilă; nu putem concepe nicio altă conștiință inconștientă Conștiința nu este niciodată goală, neocupată; când se usucă sau slăbește afluxul de impresii, ea, la figurat vorbind, se întoarce asupra sa, formând conștiința de sine, "eu"-ul nostru Prin urmare, pentru noi conștiința este întotdeauna

"actuală"; este un proces ale cărui părți le vom numi conștientizare Conștiința este astfel o serie sau un complex de conștiințe Conștiința pentru noi este întotdeauna întreagă, una; nu putem avea două conștiințe în același timp Chiar și în cazurile dureroase de conștiință divizată, o conștiință nu o cunoaște pe cealaltă Fiind într-o stare de conștiință, o persoană nu este conștientă că a fost vreodată în alta O persoană sănătoasă nu este conștientă de rupturi de conștiință (leșin), iar trezirea i se pare o continuare continuă a stării anterioare de conștiință Deoarece conștiința noastră este recunoscută de noi doar ca "fluid", ca proces, atunci părțile sale separate sau conștiința sunt stări fluide separate ale conștiinței, ca un întreg, altfel sunt o schimbare a conștiinței; aceste schimbări ale conștiinței formează elementele cunoașterii noastre Așa cum fiecare serie de fapte, formând o știință, trebuie în primul rând clasificată, tot așa și elementele cunoașterii noastre, atunci când încercăm să dăm o schemă a acestora din urmă, trebuie în primul rând clasificate Se știe că clasificarea psihologică obișnuită a acestora se bazează pe modul de origine sau de apariție a acestora Schimbările în conștiință pot avea o sursă dublă a originii lor: fie sunt produse de propria lume interioară a unei persoane, cu participarea voinței sale, formând părți separate ale conștiinței de sine - suma lor totală poartă numele subiectului - sau ele nu aparțin activității subiectului, se formează fără participarea voinței acestuia; într-un astfel de caz, începutul lor se află undeva în afara conștiinței însăși, este cunoașterea despre lumea exterioară Din moment ce cunoștințele noastre sunt schimbare Biblioteca "Runivers" A SHCHUKAREV înțelegerea conștiinței noastre, adică a unora dintre procesele sale, atunci noi, evident, putem înțelege lumea exterioară doar sub formă de procese Cu toate acestea, vorbim adesea despre substratul acestor procese, despre un invariant special al schimbărilor în natură, identificându-l cu ideea de materialitate Cu toate acestea, deoarece acest substrat nu este un proces, nu este accesibil cunoștințelor noastre Existența sa pentru noi nu poate fi decât o ipoteză transcendentală, adică o presupunere care depășește granițele cunoașterii Mai mult decât atât: nu putem vorbi, strict vorbind, de existența ei, deoarece termenul de existență include cunoașterea directă sau indirectă Absolut neschimbabil nu îl putem cunoaşte, pentru că putem cunoaşte doar schimbarea Astfel, identificarea materiei cu substratul neschimbător al naturii duce inevitabil la negarea acesteia La fel ca și în cazul clasificării psihologice specificate procesele de cunoaștere a ideii de materie să nu se conecteze cu nimic altceva, atunci pentru materie nu are astfel loc în activitatea noastră cognitivă Cunoaștem doar procesele naturii, fie că le numim forțe sau energii Ideea materiei este o iluzie * Totuși, este corectă clasificarea noastră? Oare ideea materiei nu dispare din noi, doar din cauza acestei clasificări? Este posibil să împărțiți zona conștiinței într-un alt mod? Să revenim din nou la elementele de cunoaștere formate prin modificări ale conștiinței În cele mai multe dintre schimbările pe care le observăm în natură, distingem două clase: clasa schimbărilor pozitive care merg de la un început dat la o parte luată condiționat și clasa schimbărilor negative care merg pe partea opusă Aici, desigur, latura expresiei este destul de figurativă Aceasta poate fi partea spațială, poate fi o parte abstractă, de exemplu, partea creșterii unei anumite cantități etc Care dintre laturi ar trebui considerată pozitivă, care negativă este complet indiferentă Strict vorbind, această distincție de laturi sau conștiința lateralității intră în însăși conceptul de proces ca proces Nu ne putem imagina procesul

altfel decât ca mergând într-o direcție oarecare Putem distinge Biblioteca "Runivers" ESEURI DE FILOZOFIA ȘTIINȚEI NATURII această lateralitate și în procese separate ale conștiinței noastre, în conștiința noastră Prin urmare, putem clasifica schimbările conștiinței noastre, sau ale conștiințelor noastre, în două clase Prima clasă va fi schimbări pozitive în conștiință, conștientizare pozitivă; vom include aici toate schimbările asociate cu o creștere a întregului câmp al conștiinței, ridicându-și fluxul deasupra fluxului uniform al conștiinței de sine A doua clasă vor aparține conștiințe negative, modificări ale conștiinței rezultate din scăderea conștiinței, acestea vor fi schimbări care coboară fluxul conștiinței sub nivelul conștiinței de sine La aceste două clase de conștiință trebuie adăugată o a treia, care se află între ele și care corespunde schimbărilor zero ale matematicii Acestea vor fi, ca să spunem așa, opriri de moment în fluxul conștiinței, sau, poate, minime ale conștiinței, puncte de intersecție ale curbei oscilante a schimbărilor pozitive și negative cu linia dreaptă a conștiinței de sine Este evident că reprezentanții acestor trei clase de schimbări nu pot fi în niciun fel amestecați unii cu alții, nici comparați unii cu alții , nici deduși unul de altul Cum sunt distribuite conștiința individuală între aceste clase? În primul rând, este evident că clasa conștiințelor pozitive trebuie considerată cea mai extinsă clasă; aici apartin toate constiintele generate si considerate de noi ca actiuni ale lumii exterioare asupra noastra, ca procese ale lumii exterioare, ca forme de energie, daca vrei Am văzut deja că aici nu este loc pentru ideea de materie Mai puțin extinsă este a doua clasă, zero modificări ale conștiinței, clasa punctelor de intersecție a conștiințelor pozitive cu axa conștiinței de sine Până acum, domeniul său a fost chiar controversat și doar, din câte știm, recent Prof Chelpanov ("Întrebări de filosofie", și o) în articolul "Elemente a priori ale cunoașterii", a fost subliniat cu suficientă acuratețe asupra independenței sale, precum și asupra unor concepte înrudite, de exemplu idei de număr, timp etc , formate ca o abstractizare a "rupturi de conștiință" În cele din urmă, a treia clasă este și mai puțin extinsă, îmbrățișând zona negativă a conștiinței Aici este locul în care ideea de materie aparține în primul rând De fapt, de unde știm în Biblioteca "Runivers" A PIKE P Eb a vieții de zi cu zi, ceea ce numim materie, după ce semne ne ghidăm în judecăți că un anumit obiect este material? Când căldura acționează asupra noastră, când simțim că o scânteie electrică ne lovește degetul, nu le atribuim materialitate Când vrem să experimentăm materialitatea unui obiect dat, alegem un astfel de moment din seria stărilor sale când ni se apare, cel puțin în repaus aparent, și atunci încercăm noi înșine să-i comunicăm o mișcare spațială Spunem că un obiect este material atunci când, în ciuda odihnei sale, prezintă un anumit obstacol, rezistă eforturilor noastre de a-l mișca și, în cele din urmă, dobândind capacitatea de a se mișca, provoacă în noi conștiința a ceva care a plecat de la noi , absorbită de mișcarea sa, cu alte cuvinte, provoacă pierderea cunoștinței Cu această definiție obișnuită, definiția dată în mecanică conceptului de masă, care este aici echivalent cu conceptul de materie, este de acord destul de bine Baza definirii și comparației maselor, așa cum este bine cunoscut, este faptul inerției Diferite obiecte ale lumii se raportează diferit la același impuls Dacă aceste obiecte au fost inițial în repaus, atunci ele dobândesc o viteză diferită de mișcare, dacă erau deja în mișcare, o schimbă pe aceasta din urmă în diferite moduri Acest fapt este exprimat prin afirmația că masele materiale ale acestor obiecte sunt diferite Masele egale, sub

influența aceluiași impuls, capătă mișcări egale (viteze egale), mase diferite, altele diferite Ceea ce este capabil să trateze diferit unul și același impuls, asimilându-l diferit, ca să spunem așa, absorbind mișcarea care i-a fost comunicată în mod diferit, aceasta este masa materială sau pur și simplu materia Caracterul negativ al acestor două definiții în raport cu schimbările de conștiință este vizibil fără alte explicații Deci, conceptul de materie are un loc destul de definit în schema cunoașterii umane, iar convingere obișnuită ineradicabilă în existența sa își găsește deplina justificare din punctul de vedere al acesteia din urmă Ideea de materie aparține astfel domeniului negativ al conștiinței Ne putem întreba mai departe care este relația acestei idei și, în general, a întregii sfere negative a conștiinței, cu sfera pozitivă Biblioteca "Runivers" ESEURI DE FILOZOFIA ȘTIINȚEI NATURII Comparația noastră a fluxului conștiinței cu o curbă ne poate ajuta și în acest caz În general, aceste două zone sunt separate una de cealaltă; dar întrucât conștiința este întreagă și continuă, punctele tranziției sale de la tărâmul pozitiv la cel negativ trebuie să fie comune ambelor Aceste puncte, după cum sa subliniat mai sus, formează o serie de idei de un fel special: care sunt ideile de mărime, număr etc Aceste idei trebuie, evident, să îmbrățișeze în mod egal, sau mai degrabă să fie aplicate, atât într-una cât și în alta zonă Mai poate fi pusă o întrebare aici, aceasta este întrebarea dacă ideea de materie epuizează întreaga zonă negativă a conștiinței? Nu există alte idei analoge ideii de materie, aparținând și ele aceluiași tărâm al conștiinței? Într-adevăr, un astfel de "ceva" există; este un fel de materie nematerială Există cazuri când absorbția conștiinței poate să nu fie însoțită de mișcare, adică deplasarea spațială nu numai vizibilă, ci și ascunsă și chiar imaginară Simțim diferența dintre configurația liberă și coerentă a unor părți ale lumii exterioare; configurația liberă și conectată în raport cu mișcările, însoțită de o schimbare a locației părților lor, sunt absorbanți ai conștiinței noastre în moduri diferite și, după cum se dovedește, o configurație liberă absoarbe exact atât cât ar absorbi pentru a dobândi aceeasi miscare totala in absenta schimbarii configuratiei acesteia Surplusul de conștiință, absorbit de un sistem conectat în comparație cu unul liber, îl vom numi în general conexiune Are termeni științifici diferiți, în funcție de una sau alta zonă În fizică, cel mai adesea se numește elasticitate, uneori atracție parțială și altă atracție Totuși, toate acestea sunt astfel de cantități, de care fizica ar dori să scape cât mai complet posibil, pe care le introduce fără tragere de inimă și numai din cauza necesității urgente în calcule Chimia ia acest concept mult mai în serios; aici, alături de forța oarecum nedefinită a afinității sau coeziunii, ideea legăturilor atomilor apare deja direct ca un concept independent și foarte important Sunt dezvoltate concepte despre dimensiunea, direcția lor etc Am folosit Biblioteca "Runivers" A SHCHUKAREV terminologie și chimie, într-un cuvânt, conexiune, pentru desemnarea generală a ceea ce poate fi numit un absorbant configurațional al conștiinței Dacă ideea materiei a provocat persecuție împotriva ei înșăși doar în ultima vreme, atunci ideea de conexiune, s-ar putea spune, nu a încetat niciodată să experimenteze aceste persecuții, a crescut pe ele După cum am spus deja într-unul din articolele noastre anterioare, convingerea lui Descartes continuă să trăiască în știință și în prezent în posibilitatea de a explica sau descrie toate fenomenele naturii, pe baza a două idei: spațiu și mișcare Această convingere este modificată, variată în toate privinţele; care nu cunoaște nenumăratele afirmații despre

posibilitatea finită de a explica legătura corpurilor cerești între ele, precum și interacțiunea dintre particule și atomi, ca un anumit tip de presiune a unui mediu ipotetic - eterul Cuvântul conexiune, s-ar putea spune, este admis în știință doar temporar, ca un fenomen încă neexplicat de natură dinamică Este ușor de observat, totuși, că natura dinamică a conexiunii finale nu este altceva decât o iluzie Cu o singură mișcare liberă nu putem explica faptul că stabilitatea cunoscută a configurațiilor observate în fenomenele lumii exterioare Tot ce putem face în încercarea unei descriere pur dinamică a naturii este să ducem ideea de conexiune din ce în ce mai departe prin ipoteze succesive Astfel, de exemplu, putem reprezenta fenomenele de coeziune ca un anumit tip de presiune formată de undele unui mediu intermediar, eterul: dar existența acestora din urmă presupune existența unei anumite legături între părțile sale, ceea ce necesită o explicație destul de echivalentă cu prima Deci, ideea unei conexiuni care conectează fenomenele cunoscute ale lumii în unități configuraționale este la fel de necesară și la fel de legitimă ca și ideea de materie; s-ar putea chiar spune că este mai intruziv decât acesta din urmă, căci, dacă ideea de materie poate fi ocolită uneori, ideea de conexiune în forma sa finală nu poate fi decât lăsată deoparte Este interesant că autorul care a prezentat pentru prima dată seriozitatea și independența ideii de conexiune în descrierea fenomenelor naturii a fost același Faraday, a cărui negare ascuțită a materiei am citat-o mai sus El a considerat redundant Biblioteca "Runivers" ESEURI DE FILOZOFIA ȘTIINȚEI NATURII este un eter ipotetic, care a fost considerat de contemporanii săi ca principal factor al luminii, și parțial al fenomenelor electrice, și în care chiar și atunci mulți ar dori să vadă un agent al gravitației, forțe moleculare etc Considerând materia ca centre de forțe, el a considerat că acestea din urmă sunt extinse spațial în formă de ceva regizat special El a numit aceste scheme linii de forțe și a considerat că este posibil să le extindă în spațiu nelimitat El a considerat fenomenele luminoase și electrice ca vibrații ale acestor linii, scurtarea și alungirea lor, considerându-le elastice În această concepție grandioasă, care era aproape de neînțeles pentru contemporanii săi și la care știința naturală modernă a revenit Nu cu mult timp în urmă, din nou, după strălucitele descoperiri ale lui Hertz și Maxwell, nu este greu de recunoscut în ea experiența aplicării ideii pure de conexiune cu explicarea fenomenelor fizice; dacă trasăm aceste linii între atomi, vom avea legături în sens chimic Desigur, numai experiența poate rezolva problema relației reciproce dintre tipurile individuale de conexiuni; ne vom permite aici doar să ne mulţumim să stabilim necesitatea acestui concept pentru ştiinţa naturii şi poziţia lui în sistemul cognitiv uman Deci, analiza modificărilor conștiinței, ca activitate cognitivă a minții umane, ne conduce la stabilirea unei noi clase a acesteia: zona conștiințelor negative Două concepte de bază aparțin acestei zone negative a conștiinței: conceptul de materie și conceptul de conexiune În încheierea eseului nostru, nu putem să nu subliniem încă o dată semnificația importantă pe care teoria cunoașterii, în forma formală sau dogmatică indicată mai sus, trebuie să o aibă, evident, nu numai pentru o înțelegere filosofică generală a naturii, ci și pentru o anumită specialitate cercetare științifică Într-adevăr, în afară de încercările relativ târzii și puțin înrădăcinate în știință de a elimina ideea de materie, cât de mult efort s-a depus încercărilor deschise sau ascunse de a elimina sau înlocui ceea ce nu poate fi îndepărtat și pe care am numit-o mai sus legătură; pe de altă parte, cât de puțin, cât de întâmplător, această

idee a fost dezvoltată acolo unde, fără ea, din necesitate Biblioteca "Runivers" A SHU KAREV nu se putea dispensa Dar s-ar putea crede că numai aceasta nu epuizează semnificația pentru științele experimentale a teoriei dogmatice a cunoașterii Este posibil ca o dezvoltare mai deplină a acesteia să ne arate astfel de metode de gândire, la a căror posibilitate de existență acum nu ne așteptăm Prin urmare, nu va fi de prisos să ne amintim mai des de vechiul adevăr, lăsat moștenire de lumea antică: înainte de a te strădui să cunoști pe deplin natura, cunoaște-te pe tine însuți A Shchu kare v Biblioteca "Runivers" I Starea actuală a sociologiei Apariția și dezvoltarea sociologiei Sursele sociologiei stau în reflecțiile legiuitorului asupra normelor relațiilor sociale, asupra mijloacelor de implementare a acestor norme de către membrii societății și în premisa oricărui legiuitor: necesitatea legii și a autorității în viața publică Când, din relațiile naturale ale copiilor cu adulții, se remarcă relații pur sociale de subordonare față de purtătorii unui cult religios; cu atât mai mult, atunci când clasa de preoți este separată de conducători și războinici, ca având o sarcină pur spirituală de a se ocupa de forțele supranaturale, de a preda în legende și legi, de a participa la sfaturi și înțelepciune, dar nu puterea de a decide soarta societății , această clasă începe să-și concentreze atenția asupra întrebărilor care apar: după ce reguli ar trebui să se ghideze membrii societății în educația tinerei generații, în raport cu legislatorii, liderii, bătrânii, egalii în schimbul de servicii sau lucruri, în căsătorie, și ce pedepse ar trebui să înțeleagă cei care încalcă aceste reguli Moise și Confucius, creatorii cărților sacre ale budiștilor și egiptenilor, au fost sociologi în același sens ca și sociologii moderni, în măsura în care gândirea lor se mișca în direcțiile indicate de subiectul lor comun, în ciuda faptului că premisele și metodele de bază dintre acestea din urmă se deosebesc semnificativ de cele primitive acceptări şi rezultate ale primei Lycurgus și Solon au fost doar predecesori mai fericiți ai lui Platon; au reușit să-și facă părerile asupra structurii (i) Articolul postum Peò Biblioteca Runiverse A GUREVICH turul societății, drepturile și obligațiile membrilor ei, educarea tinerei generații după principiile reale ale vieții naționale, în timp ce dorința arzătoare a acesteia din urmă de a da țării sale normele justiției și legi concrete au rămas dorințe și lăsate în urmă el gloria postumă a unui gânditor utopic despre societate În același mod, cea mai înaltă creație sociologică a antichității clasice ar trebui văzută nu în descrierile schematice ale Politicii lui Aristotel, ci în codul grandios al dreptului roman, care a pus bazele relațiilor juridice civile de milenii Gândirea medievală se mișcă în cadrul teologiei Protejarea rolului social suprem al bisericii în toate domeniile vieții sociale, o viziune asupra societății ca un întreg ierarhic, al cărui pivot este Dumnezeu, iar reprezentantul acestuia din urmă pe pământ este biserica, care domnește asupra conducătorilor seculari de pământuri și oameni - aceste învățături stăteau la baza întregii organizări medievale a societății și nu erau altceva decât produse ale gândirii sociologice ' În Renaștere, sub influența gândirii științifice independente trezite și a eliminării feudalismului, gândirea sociologică primește noi sarcini Stabilirea drepturilor unui monarh absolut în raport cu supușii săi fără distincție de moșii, afirmarea drepturilor oricărei persoane umane, ca atare, fără distincție de origine - acestea sunt sarcinile După utopiile comuniste ale lui T Mora și Campanella și utopia baconiană a dominației științei, aduse la viață de curentele umanitare ale timpului, Macchiaveli apără drepturile nelimitate ale suveranului

în raport cu supușii săi, iar Hugo Grotius stabilește principiile de "drept • natural" care a jucat un rol atât de remarcabil în Revoluţia Franceză Hobbes studiază societatea umană, ca orice alt corp fizic supus unor legi imuabile, în timp ce Spinoza analizează legile interacțiunii dintre corpurile umane, din care decurg diferite afecte și idei confuze sub forma iubirii, urii, libertății, analizează din aceleași puncte de nu vede determinism absolut și legături mecanice din care studiază procesele materiale și spirituale în general În secolele al XVII-lea și al XVIII-lea în Anglia gândirea sociologică Biblioteca "Runivers" STARE ACTUALĂ A SOCIOLOGIEI are o dublă direcție Mai întâi sunt studiate sentimentele morale și religioase, primele fiind fie deduse ca fiind direct înnăscute, împreună cu principiile de bază ale religiei "naturale", fie extrase dintr-o sursă specială: "din instinctele simpatice" ale omului Compasiunea, simpatia sunt considerate cealaltă parte a naturii umane, alături de aspirațiile egoiste independente de ele (Clarke, Wollaston, Schaftesbury, Hutcheson, Hume> Smith) În al doilea rând, acestea din urmă sunt studiate, adică se studiază aspiraţiile egoiste, ca motoare ale vieţii economice, procesul de producere, schimb şi distribuire a bogăţiei; arată cum trebuie să crească bunăstarea națională dacă inițiativei individuale i se permite libertate în competiție nelimitată pentru a crește continuu productivitatea muncii, ieftinitatea produselor și energia membrilor societății (Smith, Ricardo etc) În teoria biologică și filozofică a evoluției, individualismul englez a primit noi argumente în favoarea sa și, nu fără influența lui Comte, o strictă validitate sociologică Sociologia lui Spencer a avut multă vreme o influență decisivă asupra gândirii engleze și asupra gândirii americane, care până de curând depindea în întregime de aceasta J S Mill a creat în "Logica" sa prima logică a științelor sociale și a ajutat cu autoritatea sa la răspândirea pe scară largă a utilitarismului lui Bentham În prezent, individualismul încetează necondiționat să domine gândirea sociologică engleză (și americană) Aspirații etice, găsite în Jurnalul Internațional de etică, în societatea fabiană, în societățile de cultură etică apărute din America și în încercările unei sociologie independente ale lui Ward (Ward), Mackenzie (Mackensie), Giddings (Giddings) punct la o întorsătură decisivă de la teoriile clasice engleze la cele sociologice moderne Gândirea sociologică franceză a fost impulsionată de observarea formelor sociale ale Angliei constituționale în secolul al XVIII-lea şi studiul teoriei liberalismului englez Voltaire și Montesquieu au început să predice separarea dintre biserică și stat și au lăudat avantajele unei forme constituționale de guvernare Condorcet, în strălucitul său Schit al progresului istoric al spiritului uman, și-a exprimat speranța pentru finalul Biblioteca "Runivers" A GUREVICH dominaţia raţiunii în omenire şi eliminarea tuturor prejudecăţilor şi superstiţiilor Independent de ei, Rousseau și-a proclamat teoria originii democratice și idealul democratic al vieții sociale Revoluția Franceză a dus la îndeplinire aceste cerințe pur politice și juridice ale dreptului "natural" și foarte curând s-a dovedit că acesta din urmă în sine nu conținea un panaceu pentru toate relele Cerințele reorganizării economice a societății vin apoi în prim-plan în încercările comunei și în teoriile lui Cabet și Louis Blanc Ele stau, de asemenea, la baza planurilor grandioase ale lui Fourier și la baza proiectelor de reformă ale societății Saint-Simon Gândurile călăuzitoare ale acestuia din urmă sunt ridicate într-un sistem coerent dezvoltat de către creatorul filozofiei pozitive Og Comte, căruia

sociologia modernă îi datorează atât numele, cât și metodele și, în general, obiectele de cercetare Până de curând, sociologia pozitivă a dominat Franța fără semne serioase de dezvoltare ulterioară Dar în ultimele decenii a avut loc o întorsătură marcantă în acest sens Au apărut o serie de gânditori independenți și prolifici care s-au emancipat de influența copleșitoare a lui Comte și Spencer și au găsit noi puncte de vedere și noi aspecte ale cercetării sociologice În prezent, sociologia își sărbătorește înflorirea tocmai în Franța: anual se țin congrese sociologice, se publică o revistă sociologică specială: se publică Revue internationale de sociologie a din t r , un anuar sociologic *) care și-a pus sarcina de a urma toate cercetările, numite după de interes pur sociologic Gândirea sociologică germană a avut și are încă un caracter cu totul aparte Decurgând din teoria dreptului natural a lui Grotius și Rousseau, a căpătat o formă filozofică și idealistă în învățăturile lui Herder, Kant, Fichte, Schelling Nu a supraviețuit pe baza intereselor economice practice și a considerațiilor morale de natură utilitar-egoistă; nici nu a trecut într-o animație revoluționară înainte de inofensivă *) În America este publicată și o revistă sociologică specială: American journal of sociology) Année sociologique ed par E D-urcheim, si Biblioteca "Runivers" STARE ACTUALĂ A SOCIOLOGIEI deținând formule legale - ea și-a îndreptat atenția la început exclusiv spre stabilirea acelor idealuri finale și mari care ar trebui să servească drept lămpi și călăuziri ale voinței noastre morale - sarcini spre realizarea cărora trebuie să ne străduim în viața noastră și în cinstea pe care trebuie să ne educam copiii Din filosofia lui Hegel, care a avut o influență neprețuită în toate domeniile gândirii științifice germane, au apărut școlile istorice de drept și de stat; apoi, parțial ca dezvoltare, parțial ca reacție a dialecticii idealiste a lui Hegel - teoria socialistă a lui Lassalle, Marx, Engels, care s-a orientat către organizarea relațiilor economice, juridice și de stat Dar chiar și aceste teorii poartă o trăsătură caracteristică gândirii germane: se bazează pe legi sociologice largi, pe concepte istorice mondiale și, ridicându-se deasupra intereselor și nevoilor temporale, își văd scopul în realizarea unor mari sarcini istorice În afară de filosofia materialistă a istoriei, cu greu se poate vorbi de existența unei științe speciale a sociologiei în Germania Economia politică și jurisprudența, pe de o parte, psihologia, etica, pedagogia (având în Germania, ca urmare a glorioaselor încercări sociale și pedagogice ale lui Pestalozzi, un interes sociologic remarcabil)), pe de altă parte, acoperă întregul set de întrebări care Gândirea germană pune cu privire la faptele sociale Pe de altă parte, economia politică germană, spre deosebire de engleza și franceza neindependentă, are un caracter strict sociologic Ea încearcă să înțeleagă economia în conexiunile și interacțiunile sale cu dreptul și politica, cu opinii etice și nivelul intelectual al societății Necesită o evaluare critică a măsurilor economice și oportunitatea din punctul de vedere al principiilor etice superioare În domeniul filosofiei, punctul de vedere sociologic asupra * adevărului, asupra cunoașterii în fundamentele și criteriile sale, asupra originii și semnificației moralității, capătă din ce în ce mai multă recunoaștere și iluminare *) Vezi P Natorp: Socialpàdagogik,) A Riehl: Der philos Criticismus Th, III and E, Laas: Idoalismus und Positivismus, Bde, Biblioteca "Runivers" A GUREVICH t) În fine, o serie întreagă de studii etnologice, etnografice, cultural-istorice despre familie, proprietate, drept, moravuri, religie, artă aduc materiale prețioase de peste tot pentru generalizarea gândirii sociologice

Astfel, doar în Franța sociologia, ca știință independentă, pretinde că are o semnificație cuprinzătoare și legislativă, să stabilească cele mai înalte idealuri etice și să le evalueze pe acestea din urmă drept conținuturi și scopuri sociologice reale Această atitudine este în legătură evidentă cu viziunea pur socială și tradițională a Franței moderne asupra conștiinței morale: ea neagă atât imperativul, cât și natura internă, supra-socială a moralității și o exilează în sfera instinctelor - pe de o parte, în tărâmul legăturilor sociale violente care nu pot avea obligație morală Pe de altă parte, toate fenomenele care diferă în semne de luptă și dissolidaritate Anglia este ghidată de interesele economice și de nevoile religioase și etice, în timp ce în Germania domină interesele etice și pedagogice, determinând, ca criterii cele mai înalte, gândirea socio-economică, juridică și politică, chiar și acolo unde interesele materiale și sociale sunt considerate naive în teorie Să încercăm, fără a ne pretinde complet, să conturăm starea actuală a teoriei sociologice în raport cu întrebările cele mai generale și de bază care alcătuiesc conținutul așa-zisului sociologia generală, în diferența sa de sociologia specială a factorilor sociali individuali Aceste întrebări sunt: i) societatea ca obiect special de cercetare,) elementele vieții sociale și relațiile lor,) condițiile evoluției sociale,) legile evoluției sociale Societatea ca obiect de cercetare Atitudinea teoretică față de problemele de drept, dominație, economie și față de factorii religioși, etici, științifici și estetici asociați acestora în viața publică a dat naștere unei astfel de stabiliri a conceptelor de societate și a sarcinilor sociologiei, care adesea nu corespunde mult la sarcina reală a acestuia din urmă și nu pătrunde decât superficial în acțiune Biblioteca "Runivers" STARE ACTUALĂ A SOCIOLOGIEI telny subiect de cercetare În legătură cu originea teoriilor sociologice moderne din astfel de curente de gândire, în care faptele și legile biologice, pe de o parte, cerințele solidarității umane, pe de altă parte, au jucat un rol remarcabil, compararea societății cu un organism în un sens biologic sau cosmologic-metafizic, ca lago, unit printr-o idee comună, sau o regularitate comună, această comparație a avut și nu încetează să aibă, până acum, în sistemele sociologice, o valoare remarcabilă, călăuzitoare și predeterminatoare pentru rezultatele cercetării Dar reacția energetică împotriva teoriei organice nu a întârziat să apară Susținătorii metodei psihologice în sociologie cer o analiză a fenomenelor sociale din punctul de vedere al legilor generale ale conștiinței, în timp ce alți sociologi consideră că este posibil să existe o teorie pur specifică a societății bazată pe o anumită înțelegere a esenței vieții sociale și condițiile epistemologice ale acesteia Analogia unei societăți cu un organism constă în principal în următoarele trăsături: i) cooperarea părților eterogene de dragul păstrării atât a întregului, cât și a părților, această solidaritate este caracteristică atât organismului, cât și societății,) diferențierea organelor în organism corespunde diviziunii muncii în societate, h) în societate și în organism există o ierarhie a funcțiilor: acolo - în fața instituțiilor guvernamentale și legislative, aici - în rolul de reglementare al sistemului nervos,) între organele și sistemele de organe ale corpului, ca în societate, luptă, competiție și parazitism de dragul nutriției, creșterii și dezvoltării,) în societate, ca și în organism, dezvoltarea treptată, transferul calităților dobândite, creșterea,) factori ai dezvoltării organice - lupta pentru existență și experiență în selecția naturală și sexuală a celui mai potrivit, adaptarea și ereditatea - toate acestea

sunt și un factor de evoluție socială Susținătorii doctrinei organice au dezvoltat un întreg sistem de analogii embriologice și anatomice, pe care nu este necesar să le enumerăm aici În ceea ce privește analogiile de mai sus, ele nu aruncă lumină asupra esenței întrebărilor sociologice Faptele vieții sociale nu puteau fi extrase din faptele vieții Questions of Philosophy, vol , Biblioteca "Runivers" A GUREVICH organic Solidaritatea socială constă în prestarea reciprocă de servicii și acțiunea comună a ființelor umane pentru atingerea unui scop comun Ea este determinată de atitudinea reciprocă a acestor indivizi în atingerea scopului și însuși conținutul acestora din urmă, de exemplu, extragerea bunurilor materiale la vânătoare, sau comunicarea reciprocă a cercetării științifice la congresele corespunzătoare Solidaritatea organică constă într-o anumită utilizare a funcției unui organ de către altul și invers, de exemplu, în interacțiunea proceselor nutriționale și a proceselor de mișcare Diferențierea schimbătoare și condiționată a vieții sociale, care este determinată mai îndeaproape doar de conținutul foarte specific al activității corespunzătoare, fie că este vorba de dedicarea unui cult religios sau de ocupații militare, cu siguranță nu se explică prin indicația că este aceeași diferențiere ca sistemul celular organic determinat morfologic si functional Relația sistemului nervos cu restul organelor nu are nicio asemănare, cu excepția celei mai superficiale analogii, care constă în conceptul general de subordonare, orice asemănare cu relația unui părinte cu un copil, reprezentanți ai autorităților laice și spirituale pentru membrii societății, un legiuitor pentru cetățeni Același lucru este valabil și în ceea ce privește concurența Competiția între producători, lupta pentru putere între clase și indivizi, exploatarea puterii umane străine în toate trăsăturile lor caracteristice sunt infinit diferite de procesele de distribuție inegală a sucurilor nutritive, creșterea excesivă a unor sisteme și funcții, atrofia altora , existența parazitară a unor organisme mici în cadrul unui organism sau pe un organism mai mare Conceptele generale de solidaritate, diferențiere, subjugare, luptă sunt abstracții din atributele comune celor mai diverse clase de fenomene și, prin urmare, nu explică niciunul dintre acestea din urmă în trăsăturile sale specifice - nu explică nici lumea organică, nici lumea sociologică unu Ele sunt aplicate tuturor fenomenelor procesului mondial și, prin urmare, reprezintă, după cum se știe, conținutul formulei generale de evoluție a lui Spencer și conținutul principal al conceptelor metafizice ale voluntariștilor precum Wundt și Fullier Esenţa fenomenelor sociale nu mai este înţeleasă şi Biblioteca "Runivers" STARE ACTUALĂ A SOCIOLOGIEI studiu privind analogia dintre legile evoluției organice și ale evoluției sociale Unitatea și dezvoltarea treptată, creșterea au valoare biologică intrinsecă numai în cazul în care pot fi urmărite în organisme specifice date, în tranziții treptate și asemănări de forme, în diferențieri, adaptări și distribuții ale diferitelor specii Dar acestea din urmă, în trăsăturile lor concrete, nu permit nicio generalizare inductivă despre faptele sociale, despre instituții și morale, despre războaie și relații mondiale Selecția naturală și sexuală în lupta pentru existență, adaptarea și ereditatea aparțin fenomenelor biologice din cadrul vieții sociale și acestea din urmă, ca atare, prin urmare, nu se caracterizează deloc Viața socială se dovedește în conținutul ei esențial ca o modificare a luptei indivizilor biologici pentru hrană, locuință, o femeie; limitează și schimbă forma de satisfacere a nevoilor vitale, impunând individului legături specifice, străine prin natura lor religioasă și juridică de

toți compușii biologici Deci nume selecția socială are legi speciale și poate merge direct împotriva cerințelor de îmbunătățire a speciei biologice Morala în anumite stadii de dezvoltare socială obligă pe cineva să cruțe și să aibă grijă de invalidi și infirmi, bolnavi și nebuni și să promoveze dezvoltarea unilaterală a funcției asociate cu degenerarea altor organe utile Condițiile sociale favorabile de existență sunt date de bogăție, origine, nu bazate pe calități remarcabile bazate pe putere; sănătatea, abilitățile, puterea nu sunt condiții suficiente pentru bunăstarea socială și reproducerea ulterioară Continuitatea vieții sociale este în principal o consecință a transmiterii tradițiilor și a învățăturilor prin influența pedagogică directă a generației anterioare asupra următoarei și prin influența indirectă, în tradiția scrisă, între aceeași cu cât devine în general ereditatea calităților dobândite îndoielnic şi în orice caz are mai mult interes antropologic decât sociologic direct Schimbările stabilite biologic necesită enorm Biblioteca "Runivers" A GUREVICH intervale de timp, iar perioada istorică în care este ocupată sociologia se întinde doar pe câteva milenii Așadar, solidaritatea, organizarea, diferențierea, competiția etc , au forme specifice destul de diferite în lumea organică și socială Legile evoluției sociale sunt diferite de legile evoluției organice "Analogia" dintre organism și societate, bazată pe trăsăturile enumerate, nu este de fapt identitatea formelor și legilor celor două serii de fenomene, ci doar aplicabilitatea la ambele concepte generale, din diverse tipuri de fenomene abstracte și necaracterând nici unul dintre ele în mod special Încercările sociologilor (Lilienfeld, Scheffle, Worms) de a trasa asemănări mai specifice și mai precise între fenomenele organice și cele sociale nu fac decât să le întunece pe acestea din urmă și să contrazică nevoile unei gândiri clare; ele provoacă chiar și nesatisfăcătoare pur intelectuală, de îndată ce o persoană și-a format cel puțin un concept clar despre caracterul real al faptelor sociale Compararea societății cu un organism nu numai că nu duce la o teorie aprofundată a societății, dar nici măcar nu duce la o înțelegere clară a subiectului și sarcinii sociologiei Teoria organică este complet inutilă din punct de vedere metodologic, iar meritele sale înaintea sociologiei sunt reduse la zero Sociologia, ca știință independentă, a încercat așadar să-și stabilească subiectul și sarcinile într-un mod diferit Comte a ignorat psihologia ca pe o știință separată, a privit individul ca pe o abstracție și a considerat toate faptele mentale ca fiind conținutul vieții sociale, ridicându-se direct deasupra celor organice Dar criticile ulterioare, cu excepția adepților ortodocși, au recunoscut această excludere a psihologiei ca fiind unul dintre deficiențele pozitivismului, precum și respingerea sa a logicii și eticii În faptele psihologice s-a deschis un nou domeniu de cercetare sociologică Elementele societății sunt, la prima vedere, reprezentând, gândind, simțind și dorind ființe Dar gândurile, dorințele, sentimentele oamenilor sunt determinate de viața lor împreună cu alți oameni, de interacțiunea lor cu lumea socială Studiul acestor interacțiuni între faptele psihice părea să ofere sociologiei un obiect real și nu un iluzoriu și esențial Biblioteca "Runivers" STARE ACTUALĂ A SOCIOLOGIEI sarcină A rămas totuși să se determine cum ar trebui luate în considerare faptele psihice din punct de vedere sociologic, cum faptele studiate de psihologie pot deveni materialul unei alte științe independente care stă alături de ea Există două soluții la întrebare: teoria societății ca organism spiritual de ordin superior (Fullier, Wundt, Giddings) x) și teoria societății ca extindere și complicare

ulterioară a faptelor psihologice individuale prin imitație Prima teorie indică creșterea conștiinței în lumea organică, formarea unor centre din ce în ce mai complexe ale conștiinței de sine și unificarea centrelor inferioare în centrele superioare, ca obiective și principii călăuzitoare ale dezvoltării Deasupra conștiinței individuale se ridică conștiința celorlalte sine, suferințele și plăcerile lor, gândurile și dorințele lor; există dorința de a elimina suferința celorlalți, de a le face plăcere să-și aducă gândurile în acord cu gândurile lor, de a-și pune de acord voința cuiva cu voința lor - și acesta este principiul suprem al conștiinței individuale, un ideal etic și religios Întregul, umanitatea, cu sarcinile sale inerente de solidaritate, se află deasupra conștiinței pur individuale, care este principiul unificator al centrelor inferioare Organizarea voințelor în direcția unei conștiințe colective superioare este conținutul istoriei și al procesului istoric; studiul structurii, conținutului și legilor conștiinței colective este sarcina sociologiei Această înțelegere a sociologiei ridică obiecții datorită naturii sale unilaterale-universadiste: se reflectă în asumarea primatului conștiinței celei mai înalte, ca dezvoltare socială călăuzitoare și predeterminatoare într-o direcție complet determinată, în determinarea solidarității complete de voinţe în spiritual într-un organism de ordin superior şi în subordonarea individului faţă de întregul social De fapt, solidaritatea voințelor și sentimentelor este dată într-o măsură mai mică, cu cât cercul social este mai larg, și nicăieri în istorie sau modernă) A Fouillée: La science sociale contemporaine și Le mouvement positiviste et la conception sociologique du monde; W Wundt Ethik ; TônnieS: Gemeind-schaft und Gesellschaft; Giddings: Fundamentele sociologiei Biblioteca "Runivers" A GUREVICH Este imposibil de constatat creşterea absolută a solidarităţii dintre individ şi societate Odată cu creșterea solidarității, crește și dissolidaritatea; cu complicarea și cuplarea strânsă a proceselor sociale, complicația și combinarea individuală a elementelor volitive la diverși indivizi merg mână în mână; individualitatea crește și necesită un spațiu mare pentru dezvoltarea și diferențierea ei Odată cu complicarea conținutului colectiv în domeniul limbajului, ideilor morale și științifice, obiceiurilor și gusturilor estetice, nevoilor materiale, apare o diferențiere a operelor poetice și artistice superioare, reguli morale mai limitate, obiceiuri, gusturi și nevoi aristocratice mai rafinate Conținuturile cele mai înalte ale vieții sociale nu sunt întotdeauna conținuturile spiritului colectiv: deasupra acestuia din urmă se ridică produsele creativității individuale și niciun spirit colectiv nu a conținut vreodată în mod potențial sau efectiv acele idei, creații, sentimente care, având originea în spiritul spiritual viața unui geniu, luminează, determină, îmbogățește viața socială, satisface nevoile vechi, creează altele noi, aprind o flacără care nu a fost stinsă de mii de ani și, în sfârșit, introduce produsele creativității individuale în carnea și sângele colectivului spirit Conceptul de societate, ca organism spiritual, are ca motiv final nu realitatea reală, ci o idee metafizică unilaterală a progresului care luptă spre armonia absolută a voințelor lumii O altă încercare de definire psihologică a societății este cea a celui mai spiritual și original dintre toți sociologii contemporani, Tarde Pentru el, societatea nu este altceva decât extinderea imitativă a credințelor și dorințelor unui subiect sau mai multor subiecte la o gamă largă de personalități umane Ca și în lumea fizică, spune el, există o propagare ondulată a mișcărilor în mediile opuse, interferența mișcărilor opuse și alinierea în mișcările care interacționează

reciproc; modul în care lumea organică este un lanț continuu de repetiții ale formelor organice, prin reproducere și transmitere ereditară a structurii și Biblioteca "Runivers" STARE ACTUALĂ A SOCIOLOGIEI Această repetare în lupta diverselor forme pentru existență și în experiența adaptării celor mai albastre - deci în lumea socială conținutul mental al personalităților este multiplicat și egalizat în mediul social care le înconjoară, provocând atât imitație, cât și opoziție față de conținutul mental a altor personalități, cu ciocnirea cu acestea din urmă, formând rezultate, care la rândul lor se propagă prin imitație Viața socială este pentru Tarda o țesătură complexă de diverse imitații, care parțial curg pașnic una lângă alta, parțial se ciocnesc și se luptă, iar într-o ciocnire fericită dau naștere unei rezultate de reconciliere - o nouă invenție Tarde compară imitația cu memoria în viața individuală: este o memorie socială, o invenție, este un fapt nou, o nouă combinație de elemente vechi, asemănătoare apariției în conștiința amintirii, tot un fapt nou Nu numai moda si obiceiurile sunt produse de imitatie pentru Tarde, ci si limba, arta, economia, religia, stiinta Dicționare și gramatici, opere de artă și instrumente, tehnici și condiții de producție, coduri morale, sisteme științifice și filozofice, toate acestea sunt sistematizate și diseminate prin imitație într-un număr infinit de exemplare, rezultate ale unei nenumărate mulțimi de documente separate, mici descoperiri, care au apărut mai întâi într-una sau mai multe minți și s-au format într-un întreg armonios, trecând doar printr-o serie întreagă de frecări, despărțiri, tăieturi, diviziuni, adaptări Această teorie formulează faptul de bază al vieții sociale într-un termen în orice caz nereușit și infructuos metodologic Orice imitație, după Tarde, presupune o invenție Conținutul vieții sociale se explică nu prin imitație în sine, ci prin acumularea și evoluția invențiilor Dar ce este o invenție? Tarde încearcă să reducă invenția la imitație arătând la originea primei întâlniri fericite într-un creier a unor imitații; de exemplu, imitarea vechilor adevăruri fiziologice cu noi observații ale circulației sângelui într-o țară tropicală a condus la o invenție - la descoperirea echivalenței căldurii și mișcării Dar o invenție sau o descoperire este evidentă (Tarde înțelege prin invenție descoperirea teoreticului, prin décou Biblioteca "Runivers" A GUREVICH verte - o descoperire de natură practică) decurge din relaţiile reciproce dintre conţinuturile ideilor sau scopurilor ca atare și nu din natura acestuia din urmă, ca presupus imitativ Conținutul proceselor sociale rămâne complet neexplicat dacă le înțelegem ca procese imitative Imitația este o formă specială de repetiție; poate duce, ca urmare a structurii procesului mondial, la divizare, complicare, schimbare, intrare în noi combinații de elemente repetate; dar caracterul însuși al acestor noi combinații nu poate fi înțeles decât din relațiile interne ale acestor elemente Și într-adevăr, pentru a explica invențiile Tarde introduce un nou principiu explicativ; principiul unui echilibru fluctuant de convingeri si dorinte Așa cum viața mentală individuală este supusă legii celui mai mare echilibru între diferite credințe și dorințe, la care se străduiește logica și înțelepciunea vieții (teleologia în sensul Tarde), tot așa viața socială este un sistem mai extins în care credințele și dorințele diferitelor personalități se opun, se ciocnesc, se armonizează și formează un sistem mai cuprinzător de echilibru fluctuant și în mișcare de credințe și dorințe Factorii motrici ai acestei armonizări se dovedesc a fi combinații fericite de credințe și dorințe anterioare în noi învățături, instituții, metode tehnice Imitația se reduce astfel la principiul contactului între diferite

sisteme individuale de credințe și voințe Dar este evident că este doar una dintre formele unui astfel de contact: alături de imitație, există o coliziune, opoziție, o luptă între diferite idei, mode, dorințe Însăși reproducerea procesului de viață al altei persoane nu este o simplă imitație a acestuia Vorbirea unei alte persoane auzite și înțelese nu este o imitație a acelui proces specific care corespundea vorbirii: la vorbitor, gândurile preced cuvintele, procesele centrale de inervație și inervația mușchilor vocali conduc cuvintele; ascultătorul percepe, în primul rând, o combinație de impresii auditive, reproduce reprezentările corespunzătoare acestor sunete și doar într-o măsură mai mare sau mai mică reacția se extinde și la mușchii vocali penetrare internă Biblioteca "Runivers" STARE ACTUALĂ A SOCIOLOGIEI în gândurile, sentimentele, aspirațiile altei persoane nu se limitează la simpla imitație Înțelegerea, simpatia, porunca sunt toate forme mai esențiale de contact cu procesul mental al altcuiva decât imitația Ura reproduce stări de spirit, dar nu le imită: dimpotrivă, ea se opune acestora și construiește în sine, pas cu pas, sentimente și impulsuri exact opuse Comanda nu este imitație și nu este simpatie (deși poate decurge din ele): ea presupune cunoașterea procesului psihic al altei persoane, ca fiind capabilă să perceapă și să îndeplinească comanda Cele două tabere ostile nu se imită una pe cealaltă - dimpotrivă, tot ceea ce face una provoacă celeilalte impulsuri să nu o facă, doar pentru că o face inamicul; nici ei nu vor binele reciproc și nu se supun acestuia din urmă, dar încă stau în relații sociale, deoarece interpretează acțiunile și mișcările unul altuia din punctul de vedere al vrăjmașiei, își asumă același punct de vedere față de dușman și sunt ghidate în acțiunile lor reciproce de conștiință procesele lor de viață similare esențiale Ordinea, înțelegerea, imitația, dușmănia, asistența, simpatia, iubirea sunt incluse în conceptul general de experiență reciprocă a proceselor de viață asemănătoare omului Experiența poate fi unilaterală, de exemplu, dacă se referă la un copil sau un idiot; dar se bazează pe constatarea într-o altă ființă a unor procese asemănătoare într-o anumită măsură cu propriile noastre procese mentale Prin urmare, imitația nu acoperă toate conținuturile vieții sociale Faptul principal al acestuia din urmă este experiența proceselor de viață ale altor oameni, ca ființe asemănătoare cu mine, dar nu identice cu mine, ca și ceilalți eu A investiga conținutul, condițiile și creșterea experiențelor reciproce ale omenirii: formele de solidaritate și dissolidaritate, coeziunea și ramificațiile, etapele și consecințele acestora din urmă - aceasta este sarcina sociologiei Sociologia, înțeleasă astfel, nu este altceva decât istorie prelucrată științific: ea extrage din masa datelor istorice principalele lor trăsături, condiții, legi - în același sens în care biologia caută să prelucreze științific datele așa-zisului istoria naturala Înainte de a încheia acest capitol, trebuie să ne oprim Biblioteca "Runivers" A GUREVICH să depindă de unele teorii despre subiectul științelor sociale care vor să o pună dincolo de orice dependență de psihologie Ne referim la teoriile lui Simmel, Durkheim și Stammler Pentru Simmel, sarcina sociologiei, ca știință independentă, nu poate consta în analiza conținuturilor interne ale vieții sociale în esență Scopuri economice, politice, juridice, tehnice, estetice, științifice, prescripții morale și logice - toate intră în domeniul vieții sociale, toate sunt conținutul ei Dar o serie de științe sunt angajate în studiul lor, pe care sociologia nu le poate înlocui și nici nu le poate înlocui Dacă are totuși obiectul său propriu, este pentru că toate conținuturile enumerate au anumite trăsături comune care le

sunt proprii prin prisma trăsăturilor deosebite imprimate de forma vieții sociale Faptul că toate sunt date în procesele de interacțiuni dintre personalitățile umane le conferă tuturor o anumită fizionomie comună, independentă de conținutul lor specific Legile specifice ale interacțiunii dintre oameni, indiferent de conținutul acestei interacțiuni, este sarcina originală a sociologiei Luată în sine, această limitare a domeniului sociologiei pare a fi destul de satisfăcătoare Ne amintește de caracterul pur teoretic al sociologiei, de diferența dintre sarcinile ei și cele ale altor științe, teoretice, practice și filozofice, diferență uitată în vremea noastră de mulți sociologi Sociologia se ocupă de morală, dar nici direct, nici indirect nu oferă indicații despre ceea ce ar trebui să fie cu adevărat, așa cum le solicităm eticii și științelor practice; se ocupă de știință, artă, economie, drept, dar nu înlocuiește sau epuizează sarcinile și învățăturile logicii și științe pozitive, estetică, economie politică, jurisprudență Cu toate acestea, o analiză mai atentă a trăsăturilor specifice ale acestei definiții a sociologiei și aplicarea ei la știința însăși duce la negarea oricărei semnificații științifice din spatele acesteia Societatea, potrivit lui Simmel, este totalitatea interacțiunilor dintre oameni, iar formele de viață socială pot fi luate în considerare Biblioteca "Runivers" STARE ACTUALĂ A SOCIOLOGIEI sunt cunoscute complet independent de conținutul său, întrucât formele spațiale sunt considerate de geometrie independent de corpurile care umplu spațiul Dar conceptul de interacțiune în sine nu constituie încă o definiție: este un semn al speciilor, împărtășit de societate cu corpuri organice și anorganice Definiția constă în mod evident în adăugarea "între oameni" Oamenii sunt luați aici, desigur, nu în caracteristicile lor biologice de nutriție, mișcare, senzații etc , ci în caracteristicile lor specifice, i e ele sunt considerate ființe conștiente care gândesc, simțim și își doresc inteligent Interacțiunile dintre oameni înseamnă, așadar, interacțiuni între sentimentele, dorințele, gândurile diferitelor ființe umane Dar diferitele stări mentale stau în relații diferite una cu alta și dau rezultate diferite în interacțiune, în funcție de caracteristicile și conexiunile lor calitative, temporale etc Psihologia realizează o înțelegere a dependenței vieții mentale de procesul biologic doar cu ajutorul unei analize aprofundate a diferitelor categorii de viață psihică, a legăturilor și secvențelor acestora Cum, atunci, pot fi investigate interacțiunile dintre oameni, abstrase din conținutul acestor interacțiuni? Oricât de generale ar fi legile sociologice stabilite, ele vor fi legile anumitor categorii de viață socială - fie că sunt instituții religioase sau forme de guvernare Cum se poate stabili regularitatea aspirațiilor umane de a realiza bunuri materiale în viața socială, dacă însăși interacțiunile dintre aspirațiile economice ale oamenilor și interacțiunea acestor aspirații cu ceilalți - aspirații morale, religioase, estetice, familiale - rămân în afara domeniului sociologie? Comanda și ascultarea - singurul fapt sociologic pe care Simmel l-a studiat în afara teoriei sale a echilibrului social, la care ne întoarcem acum - nu există ca și porunca și supunerea în general Cineva comandă în mod constant ceva specific pentru un anumit scop - cuiva Legile poruncii și ascultării vor fi infinit diferite, în funcție de natura poruncirii și ascultării și de conținutul ordinului Însăși atitudinea de supunere nu este nimic sociologic Biblioteca "Runivers" A GUREVICH du-te: acesta este un fapt pur psihologic Este relația dintre un anumit act volițional, care ia forma unei porunci, și efectul suprimator și determinant de voință al acelei comenzi Simmel nu a

reușit să stabilească nicio lege sociologică de comandă și supunere Se oprește la afirmarea multor posibilități diferite și la enumerarea lor Dar, oricât de surprinzător ar părea, formalismul gândirii lui Simmel, asociat cu tendința sa de a descompune conținuturile complexe în fire separate din care sunt țesute, dar care nu sunt mai puțin complexe decât conținuturile în sine, în loc să le descompună în elementele lor constitutive , obiceiul său de a analiza în larg în loc de a analiza în profunzime - acest formalism și acest obicei l-au determinat să ignore trăsătura specifică a societății, ca interacțiune între oameni, și l-au forțat să se oprească la considerarea societății, pur și simplu ca un sistem de interacțiune elemente În Tardes am întâlnit deja această dorință de a coborî în definiția societății până la rădăcina semnelor tuturor ființei Dar Tarde recunoaște toată omogenitatea, toată limitarea, individualitatea ca un produs al unor procese cosmice complexe și nu ca bază a acestora din urmă și consideră că este posibilă înțelegerea individualității doar ca urmare a intersecțiilor și interacțiunilor relațiilor complexe, care trebuie să fie investigat peste tot în esenţă El nu recunoaște nicăieri scopuri fără ambiguitate sau elemente care stau la baza dezvoltării, dând formă și direcție acesteia din urmă, ci sugerează o multitudine nenumărată de elemente și scopuri care nu reprezintă nici unitate absolută și armonie absolută, nici multiplicitate și contradicție absolută, ci mișcare, ciocnire, trecătoare în forme mai înalte și nu se supune niciodată unui scop clar în afara lor, deasupra sau dedesubtul lor Nu Simmel Pentru el, realitatea constă numai din interacțiunile elementelor omogene și constante, care în sine nu poartă nicio caracteristică calitativă sau cantitativă, relații regulate sau schimbări Calitățile și cantitățile, legile și principiile unificatoare sunt produsele subiectului cunoscător, care nu poate înțelege realitatea fără a o reelabora în propriile forme Biblioteca "Runivers" STARE ACTUALĂ A SOCIOLOGIEI Noi În realitate, viața socială nu este altceva decât interacțiunea unor atomi sociali absolut independenți - oameni Pentru cunoaștere, însă, societatea devine un întreg de un fel special, cu legi speciale ale apariției, creșterii și dispariției Sociologia examinează, printre altele, modul în care societatea este conservată Pentru aceasta, numai semnele generale ale unui sistem de forțe fizice sunt atribuite societății, care se află în echilibru fluctuant și stau în interacțiune cu lumea exterioară Cu toate acestea, Zimmel trebuie să folosească termeni mai speciali în tipul de organe și depozitare, iar societatea studiată de acesta devine surprinzător de asemănătoare cu un om conștient, punând mijloacele mijloacelor, care s-au dovedit a fi semnificative, dar distinse de oamenii conștienți perfectă lipsă de ambiguitate a scopului său suprem - conservarea Societatea dezvoltă, potrivit lui Simmel, în conservarea ei simboluri materiale, ideologice și personale sub forma inalienabilității proprietății funciare (majorat), tradiții religioase și naționale comune, monarhii ereditare sau parlamente; conform constituției sale, o atitudine conservatoare sau reformistă față de instituțiile sale îi este mai utilă Și Simmel subliniază că reformele de clase pot fi dezastruoase, pentru care sunt singura condiție pentru mântuire, care clase sunt înclinate spre conservatorism Dar în instituțiile juridice și reprezentative, în idei, tradiții și legi, întâlnim chiar conținuturile vieții sociale, acele diverse fapte psihice care ar fi trebuit alungate din sociologie! Adevărat, ele apar aici nu în propria lor esență, ci ca mijloace și simboluri ale unui scop aflat în afara lor: conservarea, societatea Acest obiectiv este flexibil și ne strecoară de îndată ce încercăm să

stabilim ce fel de societate servesc la păstrarea tuturor acestor fapte: dacă familia, sau grupul, clasa de sclavi, sau stăpânul, armata lui Cezar sau galii și cum și unde păstrarea oricărei societăți anume este scopul unic și suprem al tuturor proceselor conștiente care au loc în ea În studiul societăților complexe, Simmel trebuie să argumenteze că, pentru a păstra "societatea" în același timp, același lucru poate fi util sau dăunător - Biblioteca "Runivers" A GUREVICH în funcţie de faptul că adoptă punctul de vedere al clasei privilegiate, sau al publicului larg Astfel, încercările sociologice ale lui Simmel ni se par bazate pe premisele metodologice insuportabile ale atomismului dogmatic și formalismului aprioristic * · Durkheim merită o atenție serioasă Pe deplin conștient de natura psihologică a faptelor sociale, el insistă asupra diferenței dintre subiect și metodele psihologiei și sociologiei Societatea, ca colecție de indivizi umani, reprezintă, în raport cu acestea din urmă, o putere independentă și auto-originară În viața socială, în ciuda faptului că indivizii sunt singurii săi membri, faptele psihice primesc un substrat nou, diferit de individ, calități și puteri deosebite, așa cum un singur fapt psihic are ca substrat întregul creier, și nu un o singură celulă, în ciuda faptului că creierul nu este altceva decât totalitatea acestor celule În viața socială, trăsăturile individuale sunt șterse, iar curentele comune diverșilor indivizi se formează în fluxuri puternice și ineradicabile ale vieții sociale Istoria și statistica, și nu psihologia individuală, sunt deci principalele surse și materiale ale sociologiei Nu se poate spune nimic substanțial împotriva acestui lucru Altfel, trebuie să tratăm înțelegerea lui Durkheim a esenței societății Aceasta din urmă, în opinia sa, este presiunea unor oameni asupra altora, o constrângere emanată din viața socială și exprimată subiectiv, mai întâi în ideile religioase primitive de pedepsire a zeilor, apoi în legi și sentimente de datorie morală Această definiție a societății este unilaterală și nu suficient de profundă Senzațiile religioase nu sunt cauzate exclusiv de un prieten al oamenilor unul pe celălalt, ci, în principal, impresiile "mirarii fizice" din jur - sarea și stelele, tunetul și lumina, marea și focul, sălbaticul, puternicul natural forțele, durerea, moartea - nu sunt elementele de bază, ci conținutul vieții sociale, precum și legea și morala În plus, viața socială conține nu numai faptele de suprimare și determinări fataliste ale individului de către societate, ci și faptele de dezvoltare, expansiune; personalități în dominație, în întărire reciprocă Biblioteca "Runivers" STARE ACTUALĂ A SOCIOLOGIEI emoțiile estetice, în iubirea înălțătoare și eliberatoare, în impactul energetic al indivizilor asupra cursului vieții sociale Nu neapărat extern, dar o experiență comună a proceselor de viață caracterizează viața socială Același lucru trebuie să fie obiectat de Stammler, care, ca și Durkheim, vede în reglementarea externă semnul principal al vieții sociale Dar cercetările lui Stammler au un interes suplimentar Pe baza principiilor de bază ale criticii kantiene, el încearcă să pună bazele filosofiei științelor sociale: să stabilească noi trăsături și regularitatea de bază a obiectului acestora din urmă, la fel cum filosofia critică a stabilit până acum trăsăturile și tipul de regularitate a științelor matematice și mecanice, deoarece biologia presupune ca condiția existenței sale să fie conceptul de viață și modelul de dezvoltare Întrebări despre esența societății, despre factorii evoluției sociale și relația dintre elementele vieții sociale și, în sfârșit, despre relația dintre legile sociale la idealurile umane trebuie rezolvate prin teoria cunoaşterii sociologice şi să stea la baza cercetărilor sociologice speciale Mai jos vom avea ocazia să

menționăm învățăturile sale Aici vom sublinia doar nesatisfăcătoarea completă a definiției societății ca relații reglementate extern între oameni Ajungem astfel la următorul rezultat despre societate ca obiect de investigație d Societatea este un ansamblu de interacțiuni între oameni pe baza experienței reciproce a proceselor de viață Sociologia este prelucrarea științifică a istoriei și nu coincide nici cu psihologia, nici cu oricare dintre științele practice sociale sau filozofice - Conceptele de bază ale sociologiei ar trebui stabilite de teoria cunoașterii sociologice, care face parte din teoria generală a cunoașterii, (Terminul urmează bѢ) A Gurevici) De asemenea, ne propunem, ca adaos la lucrarea de față, să îi dedicăm un studiu critic special , Biblioteca "Runivers" Gândirea ca proces condiționat obiectiv Lucrarea lui Lipps "Fundamentals of Logic" , care a apărut recent în traducerea rusă, este o reelaborare foarte ciudată a expunerii tradiționale a logicii Datorită atenției extreme a opiniilor exprimate, acurateței și conciziei clasice a definițiilor logice, opera lui Lipps nu poate decât să fie recunoscută ca o lucrare extrem de valoroasă și interesantă Semnificația sa este sporită de faptul că, în opinia sa, Lipps este un gânditor complet independent și, în măsura în care este posibil în logica modernă, un gânditor foarte original În acest articol, ne propunem să notăm cele mai importante și originale puncte ale teoriei lui Lipps și să clarificăm semnificația epistemologică a acesteia La baza întregii cercetări a lui Lipps stă un principiu general, realizat cu o consistență extraordinară în toate departamentele lucrării sale Acest principiu este o necesitate obiectivă care domnește în procesele de cunoaștere și constituie esența gândirii ca activitate mentală specială Punctul de plecare al gândirii și cunoașterii Lipps recunoaște simpla existență a oricărei stări sau obiect al conștiinței Această existență a obiectelor conștiinței este experiența în cel mai larg sens al cuvântului Cunoașterea înseamnă aducerea obiectelor conștiinței într-o conexiune necesară în mod obiectiv Sub conexiunea necesară în mod obiectiv, potrivit lui Lipps, ar trebui să se înțeleagă o astfel de combinație de elemente de cunoaștere, care) T Lipps "Fundamentals of Logic", traducere de N O Lossky Ed O N Popova Biblioteca educațională Seria IV nr și Sankt Petersburg Biblioteca "Runivers" GÂNDIREA CA UN PROCES CONDIȚIONAT OBIECTIV este determinată de obiectele în sine, adică fiinţa şi natura lor În consecință, gândirea, ca activitate mentală care duce la cunoaștere, este un proces de reprezentare condiționat obiectiv (objectiv bedingtes Vorstellen) Sarcina gândirii s-ar limita la aducerea conținutului experienței noastre într-o ordine obiectiv necesară, dacă în sfera acestui conținut gândirea ar putea fi liberă de contradicții Dar, în realitate, acordarea imediată a conștiinței, sau a experienței, conduce inevitabil gândirea la contradicții care nu permit implementarea unei ordini necesare obiectiv Pentru a scăpa de aceste contradicții, este necesară completarea experienței, este necesar să inventăm obiecte care nu sunt date direct în experiență Din acest punct de vedere, gândirea este caracterizată de Lipps, "ca un plus" la dat imediat Această adăugare este făcută de dragul stabilirii unei ordini obiectiv necesare Sarcina supremă a gândirii este crearea mentală a unei astfel de "lumi în care datul imediat poate fi inclus cu conștientizarea necesității sale" (p) Elucidând sensul gândirii ca adaos, Lipps subliniază extrem de succes natura creativă a gândirii și a cunoașterii, care de obicei scapă în analiza formelor logice Cunoașterea, din punctul de vedere al lui Lipps, nu este o concluzie inevitabilă din dat, ci mai degrabă o presupunere a ceea ce corespunde

cel mai bine acestui dat Numai în măsura în care acest lucru cel mai potrivit este singurul posibil, procesul cognitiv are o dezvoltare inevitabilă și, parcă, predeterminată Lipps împarte cunoștințele în formale și materiale Cunoaşterea formală constă în stabilirea unei legături obiectiv necesară între reprezentări, indiferent de problema existenței lor efective Aceasta include, de exemplu, toate cunoștințele geometrice Dimpotrivă, în cunoaşterea materială un rol esenţial îl joacă conştiinţa realităţii obiective a ceea ce este reprezentat Primul tip de cunoaștere oferă un răspuns la întrebarea cum ar trebui să fie reprezentate obiectele în general, al doilea definește obiectele din punctul de vedere al existenței lor reale Distincția dintre formal și material este realizată de Lipps în raport cu toate formele de gândire Această diferență coincide cu opoziția dintre tendințele formale și empirice din lo-Questions of Philosophy, voi , Biblioteca "Runivers" S ASKOLDOV gikǵ, dar presupunând necesitatea atât a unuia cât și a celuilalt punct de vedere, împacă această opoziție Principala formă de gândire în logica lui Lipps este judecata Judecata este "conștiința necesității obiective a coexistenței sau a ordinii obiectelor conștiinței" Esența acestei necesități obiective constă în imposibilitatea înlocuirii predicatului P în propoziția "S este P" cu predicatul nu-P , adică prin aceasta din urmă un astfel de obiect al conștiinței care nu poate fi atașat lui S fără prin aceasta eliminând adunarea omogenă și simultană a lui P la același S Legătura obiectiv necesară a propoziției nu este necesitatea unirii S și P, ci imposibilitatea înlocuirii predicatului P cu o contradicție: "nu-P" Aceasta este esența judecăților formale În judecățile materiale, necesitatea obiectivă a legăturii este condiționată - ea există doar în măsura în care S și P sunt concepute ca existente în mod obiectiv Definiția unei legături obiectiv necesare într-o hotărâre, stabilită de Lipps, presupune la baza oricărei judecăți afirmative "S este P" o alta logic identică: "S nu este non-P" În această ultimă formă, potrivit lui Lipps, adevărata natură a judecății este exprimată ca conștiința unei conexiuni obiectiv necesare Astfel, din punctul de vedere al lui Lipps, în fiecare judecată afirmativă se realizează acea lege a gândirii, care a fost introdusă în logică de Sigwart sub denumirea de legea dublei negații Procedând în definiția sa a esenței legăturii necesare în mod obiectiv din forma negativă a judecății, Lipps, așa cum spune, stabilește primatul logic al negației Artificialitatea unei astfel de definiții este cu atât mai puțin de înțeles pentru că în altă parte, și anume în capitolul despre calitatea judecăților, Lipps recunoaște formele afirmative și negative ca fiind pe deplin egale și presupunându-se reciproc "În afirmare și negare", spune Lipps, "este exprimată conștiința diferitelor aspecte ale aceleiași stări mentale Această stare, ca atare, este de la sine înțeles, are un caracter pozitiv Ea constă, putem spune în general, într-o relație de obiecte care face necesară obiectiv o formă definită a fluxului de reprezentări Acest flux de idei este mereu acolo Biblioteca "Runivers" GÂNDIREA CA UN PROCES CONDIȚIONAT OBIECTIV referire la un anumit obiect și, în consecință, întotdeauna în același timp o abatere necesară de la alte obiecte" ( ) S-ar părea că dintr-un asemenea punct de vedere, latura pozitivă a legăturii necesare obiectiv este la fel de originală ca și cea negativă și are nevoie de aceasta din urmă doar pentru o elucidare cuprinzătoare a naturii sale, dar nu și pentru fundamentare Tipurile de judecăți, diferitele nuanțe ale conexiunii dintre subiect și predicat sunt considerate de Lipps cu detalii și claritate extreme În acest domeniu, Lipps stabilește multe subdiviziuni și relații complet noi,

notează forme de gândire foarte ciudate, aduce în general analiza relațiilor logice la diferențele cele mai subtile și greu de perceput Cea mai simplă formă de judecată este judecata fără subiect sau judecata existențială Această judecată este simplul act de recunoaștere a obiectului reprezentat În esență, orice percepție sau amintire conține o simplă judecată existențială, până când obiectul percepției sau amintirii este adus în legătură cu alte obiecte O judecată existențială este cea mai primitivă decizie cu privire la existența sau inexistența unui obiect Orice judecată materială completă presupune în mod necesar simple judecăți existențiale care afirmă ființa tuturor elementelor sale După separarea acestor judecăţi de ea, în ea rămâne doar legătura formală a subiectului şi a predicatului Astfel, orice judecată materială completă este o combinație de judecăți formale și existențiale Judecata existențială, care privește nu orice obiecte separate, ci legătura generală a realității obiective, Lipps numește judecata existențială absolută Această hotărâre este valabilă nu sub nicio condiție, ci absolut Pe lângă diferența dintre judecățile formale și cele materiale, Lipps stabilește diviziunea principală a tuturor judecăților în obiective și subiective Această împărțire este o sarcină foarte dificilă pentru Lipps, dacă luăm în considerare definiția lui a unei conexiuni logice ca fiind necesară obiectiv S-ar părea că recunoașterea de către Lipps a judecăților subiective trebuie să fie în contradicție cu principiul de bază al logicii sale Cu toate acestea, nu există o astfel de contradicție în realitate Trebuie să aibă * , adică în definirea gândirii ca proces determinat obiectiv, Lipps înțelege această condiționare nu într-un sens absolut, ci doar într-un sens relativ Gândirea trebuie să fie condiționată de obiectele conștiinței imediate, dar această condiționare nu exclude influența subiectivă asupra ordinii stabilite în mod obiectiv necesar Aceasta este o influență subiectivă, deoarece se supune legilor generale ale gândirii și, de asemenea, nu încalcă cerințele unei ordini necesare obiectiv și face posibilă existența unei categorii speciale de judecăți, numite de Lipps subiective Conținutul judecăților obiective este conștiința necesității obiective a acelei "ordine în care intră obiectele înseși, astfel încât pentru apariția ei nu este necesară nicio activitate specială a subiectului îndreptată către obiecte, cu excepția actului de reprezentare însuși" În judecățile subiective, "noi înșine aducem obiectele în ordine, adică le facem subiectul activitatii ordonante sau corelative de unire, impartire, comparatie, distinctie care le alatura Ordinea obiectivă ne este dată de obiecte, ordinea subiectivă este creată de noi înșine "În același timp", adaugă Lipps, "conștiința necesității obiective, așadar, judecata subiectivă constă în conștiința că în această activitate însăși liberă, suntem totuși legați de obiecte" (p) Acest ultim punct este de o importanță maximă pentru definirea judecăților subiective ca subordonând această formă de gândire principiului de bază al logicii: condiționarea obiectivă Judecățile obiective includ judecăți despre spațiu, despre timp, despre calitate Judecățile subiective sunt împărțite în două categorii: i) conectarea și separarea,) judecățile comparate În judecățile din prima categorie, ne recunoaștem obligați în mod obiectiv la activitatea de unire și separare, iar această constrângere nu provine din obiectele în sine, înțelese ca complexitate sau unitate, ci din alte obiecte, aduse cu ele în cutare sau cutare conexiune În compararea judecăților, actul comparației depinde de decizia noastră liberă, iar rezultatul său este determinat de proprietățile comparației E Italic este al nostru

GÂNDIREA^ CA UN PROCES CONDIȚIONAT OBIECTIV de obiecte Categoriile subiective - unitate, singularitate, identitate, egalitate, asemănare și contrariile lor - diferă de cele obiective prin aceea că nu desemnează nicio proprietate sau semn al obiectelor, ci doar relația cu activitatea de ordonare a subiectului Baza tuturor judecăților este experiența și legile vieții spirituale Experiența stă la baza judecăților în măsura în care determină necesitatea obiectivă a reprezentărilor și legătura lor Percepțiile, amintirile, asocierile sunt etapele succesive ale experienței condiționării Judecăți fundamentate de experiență, Lipps numește a posteriori Alături de ele există judecăți a priori, în care, ca în orice judecată, obiectele experienței servesc drept conținut, "dar baza a ceea ce le face judecăți, adică conștiința necesității obiective a îmbinării ideilor se găsește numai în legile activității spirituale (i i) Dar întrucât fiecare stare de conștiință este, într-un sens sau altul, condiționată de legile vieții spirituale, a priori, într-un grad sau altul, trebuie recunoscută ca inerentă tuturor judecăților Cel mai mic grad de prioritate îl au judecățile formale obiective despre calitate Aceste judecăți sunt cel mai mult condiționate de experiență Deci, de exemplu, judecățile noastre despre ton au nevoie de percepții auditive preliminare Cu toate acestea, odată ce am primit astfel de percepții, putem apoi să exprimăm astfel de judecăți cu privire la ele, a căror bază va fi doar legalitatea generală a reprezentării noastre Așa este, de exemplu, judecata: "tonurile sunt întotdeauna complet determinate de înălțimea, puterea și timbrul lor" Această judecată este a priori, deoarece nu necesită observarea tonurilor individuale pentru a o construi Lipps numește astfel de a priori o prioritate condiționată sau derivată Același grad de prioritate îl au judecățile formale despre spațiu Lipps găsește o prioritate mult mai mare în judecățile formale despre timp Necesitatea unei ordini temporale este complet independentă de cutare sau cutare particularitate a experienței noastre Este legat de natura spiritului nostru, în măsura în care o reprezintă în general În acest sens, este dat pur, a priori Prioritatea necondiționată se distinge prin subiective, și anume prin compararea judecăților Nu se mai bazează pe lege Biblioteca "Runivers" S ASKOLDOV asupra conformităţii reprezentării, ci asupra regularităţii ordonării noastre subiective a obiectelor reprezentate Judecata: "Roșul și albastrul nu seamănă între ele" nu are, în esență, nimic de-a face cu calitățile acestor culori, ci doar cu acea relație mentală particulară în care trebuie plasate aceste calități Și întrucât această relație mentală decurge în întregime din natura spiritului nostru și nu este deloc cerută de proprietățile percepțiilor de roșu și albastru, atunci judecata de mai sus trebuie recunoscută ca necondiționat a priori În ciuda marelui inteligență și a subtilității extreme a analizei logice pe care Lipps o dezvăluie în teoria sa asupra judecăților subiective și obiective, este imposibil să nu recunoaștem această parte specială a operei sale ca fiind dezvoltată în general fără succes Diviziunile de bază ale obiectivului și a posteriori pe de o parte, subiective și a priori pe de altă parte, au o fundamentare foarte nedefinită și inconsecventă Dacă acceptăm, așa cum face Lipps, că judecățile obiective sunt condiționate nu numai de obiectele experienței, ci și de conformitatea cu legea de reprezentare a activității și, în acest sens, a priori, atunci care este diferența lor fundamentală față de judecățile subiective? Într-adevăr, trăsătura distinctivă a acestor din urmă este tocmai ordonarea subiectivă a obiectelor Dar legalitatea ideilor inerentă spiritului nu constă și în ordonarea datelor

experienței sau nu influențează direct sau indirect această ordonare În general, întrucât subiectivul și a priori în teoria lui Lipps sunt concepte independente și nu coincid între ele împărțirea sa de bază a subiectivului și a obiectivului își pierde orice semnificație fundamentală Punctul de vedere al lui Lipps asupra priorității este, de asemenea, extrem de arbitrar și nu corespunde deloc sensului stabilit istoric al acestui concept După cum am observat mai sus, natura a priori a judecăților spațiale și temporale este recunoscută de Lipps ca fiind inegală Potrivit lui Lipps, reprezentarea spațiului este a posteriori, deoarece depinde nu de oricine, ci doar de anumite percepții ale experienței Dimpotrivă, timpul, ca formă generală de reprezentare, în nici un fel dependentă de cutare sau cutare conținut specific al experienței, are, din punctul de vedere al lui Lipps, un pur gândirea ca proces condiţionat obiectiv a priori Astfel, criteriul de prioritate este, la Lipps, în final, cantitatea de experiență legată de o formă sau alta a legalității reprezentărilor Dar un astfel de criteriu ar putea fi stabilit prin demonstrarea mai întâi că gradul de dependență al formelor de reprezentări față de experiență este invers proporțional cu sfera de aplicare a acestora Dar, în realitate, ordinea timpului, care se aplică tuturor stărilor de conștiință fără excepție, poate fi nu mai puțin dependentă de natura acestor stări decât este spațiul doar de natura senzațiilor vizuale, motorii și tactile Ambiguitatea indicată în teoria judecăților lui Lipps se explică, în opinia noastră, prin faptul că latura epistemologică generală a acestei probleme nu a fost deloc dezvoltată de autor Lipps a vrut evident să dea o teorie a judecății, rămânând pe baza unei analize strict logice și fără a se aventura pe tărâmul problemelor epistemologice controversate O asemenea teorie, desigur, ar fi posibilă, dar numai fără nicio legătură cu problema originii necesității obiective a judecăților din prezența pasivă a experienței sau din activitatea legală a spiritului Din punct de vedere pur logic, experiența și natura spirituală a subiectului cunoaștere pot fi privite doar ca un fel de unitate epistemologică Și toate diviziunile și caracteristicile formelor logice pot fi făcute numai pe baza acestei "unități" De îndată ce aceste forme sunt derivate din experiența percepută pasiv și din legile spiritului cunoaștere, ca din două surse diferite, logica cade în dualismul epistemologic și are nevoie de una sau alta fundamentare epistemologică a punctului de vedere adoptat de ea Dar Lipps nu dă o asemenea justificare în logica sa Punctul de vedere al lui Lips asupra esenței conceptului este interesant Conținutul conceptelor este, în primul rând, o anumită combinație a oricăror obiecte ale conștiinței Unele elemente ale acestei combinații trebuie recunoscute ca fiind obiectiv necesare Pentru ca această conștiință să fie constantă și independentă de interesul accidental pentru aceste elemente sau alte elemente, ea trebuie să fie fixată de o reprezentare exterioară, în raport cu aceste elemente O astfel de reprezentare este cuvântul În fiecare concept, cuvântul este care necesită prezența anumitor elemente și, prin urmare, servește bază constând în concept, necesitate obiectivă Astfel, esența conceptului se exprimă în legătura obiectiv necesară a cuvântului cu anumite obiecte Dar o astfel de legătură este o judecată În această judecată, cuvântul poate fi indiferent, fie subiectul, fie predicatul În primul caz, hotărârea va fi explicativă, în al doilea, de numire În acest sens, Lipps definește conceptul ca o potențială judecată reciprocă (denumire explicativă) Recunoașterea unui cuvânt sau a unui termen ca element esențial al unui

concept este departe de a fi nouă în logică și chiar o viziune comună pentru autorii englezi Dar la Lipps această viziune prezintă un interes deosebit în legătură cu principiul necesității obiective, prin care Lipps reduce esența unui concept la o judecată Doctrina tradițională a legilor gândirii în prezentarea lui Lipps se schimbă semnificativ În opinia sa, legile identității, contradicției, terțelor temeiuri excluse și suficiente sunt fie o tautologie, fie o simplă descriere a acelor relații care constituie esența judecăților Un astfel de punct de vedere este concluzia consecventă a lui Lipps din teoria sa a judecăților Acest lucru se arată cel mai clar în legea contradicției Dacă luăm în considerare că esența unei judecăți este definită ca conștiința imposibilității înlocuirii predicatului P cu un non-P care îl contrazice, atunci formula legii contradicției "S, care este P, nu este non-Pl, se dovedește a fi doar o descriere a esenței actului de judecată Lipps recunoaște doar o singură lege a gândirii, care constă în legalitatea gândirii în sine "Gândirea legală este constanță și consecvență Ea există în cazul în care, în ipoteze identice, același lucru trebuie să fie de conceput, dacă același lucru urmează pentru a gândi egal, sau dacă aceleași temeiuri au aceleași consecințe pentru conștiință" (p) Problema cauzalității primește de la Lipps o dezvoltare foarte ciudată și ingenioasă În general, teoriile cauzalității și inducției sunt cele mai valoroase și complete diviziuni ale operei sale *) Sursa conceptului de cauză este obiectivul) Din nefericire, Lipps expune teoria cauzalității în diverse locuri ale operei sale, pe părți (capitolele XI, XX, XXI, XXXII), în urma cărora succesiunea de dezvoltare a teoriei sale scapă atenției cititorului Biblioteca "Runivers" GÂNDIREA CA UN PROCES CONDIȚIONAT OBIECTIV -a necesitate realizată în judecăți materiale, adică judecăți legate de conștiința realității obiective a obiectelor imaginabile În aceste judecăți, ca și în orice în general, subiectul servește drept bază pentru puntea-gând al predicatului Dar, întrucât particularitatea judecăților materiale este conștiința realității obiective sau a realității gândibilului, în acest caz subiectul servește nu numai ca bază, ci și ca bază reală a predicatului Aceste motive reale pot fi de două feluri Ele sunt subiective în măsura în care depind de cursul aleatoriu al cunoștințelor noastre, adică dacă sunt temeiuri numai într-unul sau altul act de gândire determinat mental (subiect psihologic) Dar sunt și obiectiv necesare, dacă nu un curs accidental de cunoaștere, dar unele sau alte obiecte ne obligă să trecem de la bază la efect O astfel de constrângere nu poate fi decât rezultatul experienței Ne este dat în legătură cu simultanul sau precedentul și următorul Această legătură are o necesitate obiectivă necondiționată Nu putem schimba această legătură, de exemplu, pentru a trece în gândire de la următoarea la cea anterioară, fără a pierde în același timp conștiința realității obiective a gândibilului Acest tip de fundație obiectiv necesară este fundația reală a unui lucru sau a unei cauze Lipps neagă categoric înțelegerea "rațiunii" ca ceva care produce sau creează În opinia sa, o astfel de înțelegere este o analogie arbitrară, ca să spunem așa, o antropomorfizare a obiectelor experienței Mai mult, nu clarifică câtuși de puțin esența întrebării; la urma urmei, esența tranziției unei astfel de cauze "creative" în efectul produs rămâne încă neclară; este aceeași contiguitate de neînțeles ca și secvența temporală Dar nu orice legătură între ceea ce este simultan sau înainte și după este o legătură cauzală Prin aceasta din urmă ar trebui să se înțeleagă numai relația legală a obiectelor în timp, adică o asemenea legătură temporală care exprimă o lege permanentă şi necesară Lipps

avertizează împotriva prezentării acestei necesități sau legi ca ceva în lucrurile în sine De fapt, această lege ne este dată doar în propriul nostru simț al datoriei sau, după cum spune Lipps pe bună dreptate, într-un sens de "opoziție zadarnică" (Ver- Biblioteca Runiverse S ASKOLDOV geblilie Widerstreben) Judecata "A este cauza lui B" este conștiința nevoii de a gândi obiectiv real A în timp ce este dat în mod obiectiv B real În esență, legea cauzalității [este conformitatea generală a gândirii noastre aplicată judecăților empirice Legăturile obiectiv necesare ale ceva obiectiv real, constituind o relație cauzală, se realizează în primul rând în percepții și prin percepții în amintiri și asocieri Cu toate acestea, percepțiile și asocierile, înțelese ca simple fapte psihologice, nu creează în sine o lege a cauzalității Asociația CF, recunoscută ca caz special, nu dovedește încă existența unei legături între C și F, ca lege generală și necesară Conștiința generalității apare pentru prima dată doar ca urmare a conformității generale la legile gândirii Această trecere de la particular la general se datorează faptului că reprezentarea conexiunii acestui individ C cu acest individ F este transformată de gândirea noastră în reprezentarea conexiunii unor astfel de C-uri cu astfel de F-uri Astfel, fiecare asociere unică face posibilă existenţa unei judecăţi generale Cu toate acestea, această posibilitate nu este suficientă pentru ca o astfel de judecată generală să fie obligatorie pentru experiența noastră De asemenea, este necesar să se compare asocierea CF cu toate celelalte date experimentale și asocierile asociate Este necesar să se elimine contradicția dintre posibila propoziție generală CF și la fel de contradictorie C non-F În general, fundamentele reale generale ale faptelor empirice, care au un sens obiectiv, se obţin doar "prin interacţiunea unor asociaţii contradictorii sau judecăţi empirice În acest caz, contradicția servește întotdeauna drept forță motrice Legea cauzalitatii primeste diverse modificari, in functie de la ce se refera legatura obiectiv necesara, conceputa in aceasta lege - la diferentele obiectelor si schimbarile lor, sau pur si simplu la fiinta lor Cu alte cuvinte, legea cauzalității este supusă existenței lucrurilor, diferenței și schimbării lor Ca o deducere din legea cauzalității, Lipps stabilește legea continuității, conform căreia orice durată sau schimbare a ființei trebuie să fie concepută ca continuă Nu putem judeca existența acestei continuități după percepțiile noastre; putem doar să o revendicăm Biblioteca "Runivers" GÂNDIREA CA UN PROCES CONDIȚIONAT OBIECTIV gândirea noastră, și tocmai pe baza legii cauzalității Lipps dovedește legea continuității prin imposibilitatea de a gândi durata sau schimbarea ființei constând din momente separate de ființă sau din acte separate de schimbare absolut bruscă Asumarea unui moment separat de schimbare absolut bruscă ne-ar forța să credem că această schimbare are loc fără o cauză imediat anterioară Într-adevăr, ideea unei schimbări bruște ne face să ne gândim la un moment imediat precedent în timp, când această schimbare nu există deloc Dar un asemenea moment de timp nu poate fi gândit ca fiind cauza schimbării care a avut loc, întrucât, potrivit legii cauzalității, orice schimbare necesită, ca justificare, schimbarea imediat anterioară Astfel, putem gândi, fără a contrazice legea cauzalității, doar creșterea continuă a schimbării, care include schimbarea în fiecare moment matematic de timp Legea continuității, dacă nu ne înșelim, este pentru prima dată formulată ca lege logică Recunoașterea lui are o semnificație filozofică generală extrem de importantă Poate servi ca o justificare de neclintit atât pentru monismul epistemologic, cât și pentru cel metafizic Dacă, așa

cum susține Lipps, trebuie să ne gândim la realitate ca fiind continuă, atunci suntem obligați să ne gândim la ea ca la o modificare a uneia și aceleiași esențe Recunoașterea în lume a două sau mai multe care comit începuturi diferite este incompatibilă cu această lege Orice dualism presupune în mod necesar o rupere sau un salt între două feluri de entități diferite Astfel, unitatea ființei și unitatea cunoașterii sunt o concluzie inevitabilă a acestui principiu Este de la sine înțeles că legea continuității poate fi de mare importanță pentru anumite întrebări metafizice Iex-ul continui stabilit de Leibniz primește în el o confirmare pur logică Din punctul de vedere al aceleiași legi, nu poate fi vorba despre apariția sau distrugerea vreunei ființe individuale Legea continuității permite doar creşterea și scăderea realității, dar nu și transformarea ei în inexistență, ceea ce ar fi inevitabil un salt sau o rupere în continuitate Aplicând acest punct de vedere la întrebare Biblioteca "Runivers" S ASKOLDOV despre nemurire, primim din nou confirmarea teoriei lui Leibniz despre plierea și desfășurarea monadelor (involutio etevolutio) *) Lipps definește inducția ca fiind construcția unei propoziții generale din unele singulare sau construcția de propoziții mai generale din propoziții mai puțin generale Sarcina finală a inducției este construirea judecăților generice Posibilitatea de inducție este derivată de Lipps dintr-o combinație de experiență cu un model general de gândire Aici întâlnim aceeași particularitate a gândirii cu care ne-am familiarizat deja în derivarea conceptului de cauză Această caracteristică constă în posibilitatea de a construi o judecată generală pe baza unei singure Propoziția F este C se transformă în propoziția "toți astfel de F sunt astfel de C" În această posibilitate se află întreaga fundamentare epistemologică a inducției "Dacă judecățile unice", spune Lipps, "nu ar fi ele însele generice, atunci cele generice nu ar fi putut să provină niciodată de la ele " Cu toate acestea, astfel de judecăți generice potențiale sunt la început doar posibile din punct de vedere logic Capacitatea lor juridică în sfera cunoaşterii se afirmă numai proporţional cu eliminarea contradicţiilor cu alte hotărâri "În consecință, inducția urmărește să transforme propoziția individuală în așa fel încât pretenția sa naturală de a fi în același timp o propoziție generală să poată fi menținută fără o astfel de contradicție " Pentru a atinge acest scop, există două metode generale: determinarea și reducerea Determinarea constă în compararea presupuselor judecăţi empirice C este F cu alte date ale experienţei şi în plus C cu acele sau alte definiţii suplimentare Aceste definiții sunt forțate de toate conexiunile contradictorii dintre C și F, adică când C se dovedește a fi conectat cu not-F (instanțe negative) Contradicția este eliminată în acest caz prin faptul că C primește o nouă definiție cea mai apropiată Astfel, determinarea extinde conținutul de C, dar îi reduce volumul Reducerea este o metodă inversă Scopul său este de a determina acele elemente ale lui C care pot lipsi *) Desigur, legea continuității ar putea servi în egală măsură ca o justificare pentru monismul materialist, dar posibilitatea acestei viziuni asupra lumii cu greu poate fi discutată în filosofia modernă Biblioteca "Runivers" GÂNDIREA CA UN PROCES CONDIȚIONAT OBIECTIV În această definiție, cazurile pozitive ale experienței sunt de importanță primordială, adică acele cazuri în care C este baza lui F, în ciuda separării acelor sau altor elemente de acesta Reducerea, separând din conținutul de C tot conținutul de prisos, îi mărește volumul și face inducția mai generală Orice inducție are momente deductive în ea, în măsura în care testează o presupusă judecată generală aplicând-o unor experiențe particulare

Orice astfel de aplicație, considerată în sine, este întotdeauna o concluzie deductivă, și anume un silogism În acest punct, punctul de vedere al lui Lipps este în total acord cu teoria inducției a lui Sigwart, care vede esența inducției tocmai în această justificare deductivă a judecăților generale ipotetice Cu toate acestea, terminologia lui Sigwart și Lipps în raport cu teoria inducției are o diferență semnificativă Sigwart vede de asemenea o reducere în baza inducției, dar prin aceasta din urmă el înțelege procesul general de justificare a unei judecăți generale pe baza unora particulare Reducerea conform lui Siegwart este în general construcția unui silogism sau găsirea unei premise comune pentru o concluzie dată și o altă premisă Asemenea lui Lipps, Sigwart deduce posibilitatea inducției din postulatul general conform căruia tot ceea ce singular este întotdeauna un caz de regulă generală, prin urmare, fiecare caz particular este, parcă, un indiciu al acestei reguli generale Sarcina inducției este de a justifica această regulă generală pe baza datelor empirice Din acest punct de vedere, inducția este o metodă ipotetică care caută astfel de propoziții generale din care ar rezulta dat empiric, ca dintr-o lege generală) Atât în Sigwart, cât și în Lipps, repetarea experienței nu joacă niciun rol în procesul inductiv Generalitatea logică a judecăților este complet independentă de numărul de cazuri și este presupusă de fiecare judecată empirică Justificarea unei hotărâri generale nu depinde, de asemenea, de numărul de cazuri negative sau pozitive, ci doar de o asemenea variație a acestora care ar epuiza toate combinațiile posibile de împrejurări ale cauzei în cauză Judecata empirica generica "C) Vezi Sigvart Logík , vol II, p) Ibid , p Biblioteca "Runivers" S ASKOLDOV este F" abia atunci primește certitudinea deplină atunci când suntem capabili să ne convingem că conținutul lui C include toate împrejurările care au precedat sau concomitent F, care pot fi considerate ca fiind cauza lui F Dar în realitate o astfel de convingere nu poate fi niciodată Nu putem fi niciodată siguri că experiența noastră surprinde necondiționat toate elementele care servesc drept justificare reală pentru F Prin urmare, după Lipps, din punct de vedere logic, propozițiile generice obținute prin inducție rămân întotdeauna propoziții problematice Ele sunt valabile numai în limitele experienței noastre (p și) După cum am subliniat deja, Lipps nu stabilește în logica sa nici un punct de vedere epistemologic complet definit Dacă, în introducerea sa, el recunoaște lumea lucrurilor în sine ca incognoscibilă (p), atunci această propoziție, exprimată într-o formă dogmatică, capătă un sens foarte condiționat în comparație cu celelalte opinii ale sale, de exemplu, cu recunoașterea a legalității lumii lucrurilor în sine și cu înțelegerea experienței ca o descoperire a acestei regularități (p și) Este evident că, din moment ce experiența este înțeleasă ca un fel de agent de transmitere între lumea lucrurilor în sine și subiectul cunoaștere, strictitatea punctului de vedere imanent monist trebuie inevitabil încălcată Prin urmare, este destul de firesc ca Lipps să recunoască posibilitatea metafizicii ca o viziune asupra lumii, care este într-un fel dependentă de experiență (p) În general, deoarece Lipps pune condiționalitatea obiectivă ca principiu principal al gândirii, care este echivalent cu condiționalitatea din experiență, logica sa poate fi considerată ca parte integrantă a teoriei empirice a cunoașterii Acest lucru este destul de în concordanță cu natura psihologică a cercetării sale, care îl abate pe Lipps din punctul de vedere al criticii În cele din urmă, singurul principiu a priori al cunoașterii la Lipps este legalitatea gândirii, străduindu-se

pretutindeni să stabilească o ordine regulată de neclintit Dar deși insistă că această conformitate cu legea aparține exclusiv spiritului de cunoaștere, Lipps recunoaște în același timp peste tot legătura sa cu experiența și dependența de experiență În general, autonomia legalității gândirii se dovedește a fi iluzorie în toate sferele empirice   cunoștințe skago Acest lucru se arată cel mai clar în inducție Deși forma generală a judecății empirice este generată cu privire la orice asociere empirică doar prin regularitatea gândirii, dar în această etapă inițială a apariției sale este posibilă doar O astfel de judecată generală nu are în esență valoare cognitivă până când nu este justificată de alte cazuri de experiență Dar chiar și experiența însăși nu ne poate da niciodată o convingere absolută că toate combinațiile de condiții care justifică sau neagă cutare sau cutare judecată generică au fost epuizate în ea Ca urmare, fiecare generalizare empirică are doar o relativă inviolabilitate, și anume, în limitele experienței noastre Aici ne întâlnim din nou cu o tendință spre scepticism, care este foarte caracteristică empirismului epistemologic Dar, în ciuda indeterminației sale epistemologice, logica lui Lipps reprezintă, în ansamblu, o teorie foarte coerentă și consistentă Dacă unele concepte epistemologice generale, cum ar fi, de exemplu, prioritatea și subiectivitatea judecăților, nu sunt suficient de clarificate de către el, atunci în sfera caracteristicilor și definițiilor logice speciale, gândirea lui Lipps se distinge prin claritate extremă, distincție și putere de persuasiune În multe cazuri, Lipps simplifică foarte mult predarea tradițională și oferă o soluție mai elegantă la problemele logice Din acest punct de vedere, opera sa poate avea o valoare didactică foarte mare Cu toate acestea, înainte de a intra în literatura educațională, opiniile sale trebuie să sufere unele procesări Expunerea abstractă și extrem de concisă a lui Lipps, lipsită de orice explicații și exemple concrete, face eseul său complet inaccesibil studenților Pentru asta, pentru compilatorii de manuale și pentru profesori, Fundamentals of Logic a lui Lipps poate servi drept un ghid foarte valoros care ajută la clarificarea subiectului S Askoldov   Recenzie de cărți P Struve Pe diverse teme (-) Culegere de articole SPb Apariția în lumina colecției de articole a lui P B Struve a atras atenția societății și a presei, departe de a fi în măsura în care a meritat-o Problema s-a limitat la faptul că recenzorii revistei, fiecare din punctul său de vedere, au notat opinii individuale de interes pentru ei, care la un moment dat au fost exprimate de autor în articole retipărite în colecție și au supus aceste opinii unui o anumită evaluare critică, de asemenea, din punctul de vedere al tvía tƀm respectiv sau al altor opinii personale ale evaluatorului Între timp, când un astfel de scriitor, fără îndoială, remarcabil ca P B Struve publică o colecție a operelor sale și, așa cum spune, prezintă publicului un raport despre rezultatele unei perioade mari (aproape un an și jumătate) binecunoscute a lui activitate literară, este datoria opiniei publice să dea o evaluare generală a lui nku trudov și gândurilor unui astfel de scriitor și fizionomiei sale literare P B Struve, destul de independent de conținutul viziunii sale asupra lumii, este, fără îndoială, o figură foarte mare și interesantă în cea mai recentă literatură rusă Ca orice mare personalitate, el reflectă în același timp trăsăturile tipice ale culturii naționale care l-a crescut și are o alcătuire mentală personală, extrem de originală Atât asta, cât și cealaltă au fost exprimate, după cum ni se pare, în primul rând

într-o combinație ciudată în gândirea domnului Struve despre elemente de știință și jurnalism, teorie și practică, abstract Biblioteca Runiverse RECENZIE DE CARTE și gândirea aplicată Dacă dorim să exprimăm ambele părți ale caracterului său intelectual într-o formulă aforistică concisă, atunci putem spune că el este atât un gânditor-publicist, cât și un publicist-lischlztjl Ultimele rădăcini și cel mai profund, uneori secret, scopul gândirii sale este întotdeauna căutarea adevărului practic - adevărul socio-politic, etic și parțial chiar (în timpurile recente) religioase În măsura în care este un reprezentant caracteristic al tipului național format istoric al scriitorului rus Setea de "adevăr-dreptate" (termenul domnului Mihailovski), nevoia de a găsi răspunsuri satisfăcătoare din punct de vedere moral la "întrebările blestemate" este o trăsătură primordială a gândirii ruse Dar atracția pentru "adevăr-dreptate" rareori coexistă pașnic și armonios cu atracția pentru "adevăr- adevăr" De prea multe ori impulsul moral depășește rolul său legitim de motor al gândirii și interferează cu însuși cursul său, deturnându-l de la singurul scop - "adevăr - adevăruri" și dând gândului o colorare subiectivă nepotrivită pentru el prin însăși esența sa O asemenea tendință etică sau socio-politică a gândirii constituie latura figurativă a "primatului rațiunii practice asupra teoreticului" tipic rusesc și este, parcă, un păcat ereditar al gândirii ruse Cunoscuta impotență a minții noastre remarcabile în domeniul rezolvării abstracte a întrebărilor filozofice și sociale este un fapt incontestabil și familiar, iar acest fapt ar trebui să fie atribuit aproape în întregime acestei subiectivitati a gândirii, pe care chiar am încercat să o legitimăm și să o idealizăm teoretic într-o memorabilă (acum, din fericire, care aproape s-a retras în sfera tradiției) doctrina "metodei subiective în sociologie" Originalitatea lui Struve în gazda gânditorilor-publiciști ai noștri constă tocmai în faptul că, în ciuda bătăilor unui curent socio-etic viu în el, el este complet eliberat de acest subiectivism al gândirii Moralistul și politicianul nu îl înlocuiesc pe gânditor din el; dimpotrivă, într-o anumită măsură, a fost întruchipată în el o combinație ascuțită și originală a unui suflet rus idealist visător cu o minte sobră și profundă pur germană Oricare ar fi întrebarea pe care și-o întreprinde, el termină întotdeauna cu practică, jurnalistică sau etică Întrebări de filosofie, carte , Biblioteca "Runivers" RECENZIE DE CARTE concluziile logice din acesta; dar începe cu rădăcinile cele mai abstracte, aproape întotdeauna filozofice, ale întrebării Deja în prima sa lucrare majoră, în "note critice cu privire la problema dezvoltării economice a Rusiei", această trăsătură a gândirii sale a fost exprimată în mod viu: o concluzie clară și sobră despre inevitabila europenizare a vieții economice rusești (o concluzie care a a intrat incontestabil în conștiința generală) s-a bazat pe el nu numai la o analiză concretă a realității, ci și la datele abstracte ale teoriei cunoașterii și filosofiei VV și Nikolai - au fost infirmați nu numai de faptele statistice, de Marx și Schulze-Gavernitz, ci și de Kant, Riehl și Simmel Și dacă în ultimele sale lucrări (vezi, de exemplu, ultimul articol din colecție: "Ce este adevăratul naționalism?") Struve își fundamentează noile concepții sociale asupra premiselor filozofice și chiar metafizice, atunci el rămâne doar fidel cerințelor sale natura mentala Această fire de gânditor, de om de știință, se regăsește în aproape fiecare rând care a ieșit de sub condeiul său și aceasta, repetăm, este originalitatea figurii sale, pe fundalul jurnalismului rus Prin urmare, primul lucru care atrage atenția când se citește orice lucrare a lui Struve este erudiția sa științifică în toate ramurile

științelor sociale și filozofice Fără a cădea în exagerare, se poate spune că, dacă Rusia a văzut publiciști mai remarcabili, atunci rareori o persoană cu o educație atât de largă și științifică și un om de știință atât de adevărat și înnăscut ca P B Struve s-a dedicat serviciului literar al intereselor sale publice Numai asta îi oferă un nume ferm în istoria jurnalismului nostru Din acest punct de vedere, trebuie să regretăm că colecția luată în considerare nu cuprinde toate lucrările lui P B Struve; iar printre cei excluși se numără unele dintre cele mai remarcabile lucrări ale sale Să amintim prefața filozofică la celebra carte a lui Berdiaev, lucrările despre istoria iobăgiei, critica premiselor de bază ale teoriei lui Marx și o serie de articole germane ale autorului nostru, cu care ar fi timpul să le cunoaștem publicul rus; printre aceste articole se numără lucrări care, atât ca subiect, cât și în execuție, prezintă un interes deosebit Acestea sunt Biblioteca Runiverse RECENZIE DE CARTE de exemplu", articolul "Învățăturile lui Marx despre dezvoltarea socială"; o evaluare critică detaliată a cărții lui Bernstein, articole despre legislația rusă agrară și fabrică, cercetări istorice despre originea marxismului și a operelor literare timpurii ale lui Marx etc Toate aceste lucrări rusești și germane sunt excluse de autor - cu excepția cazului în care au existat alte considerații - probabil având în vedere ъ lor pur de natură științifică, astfel încât numai articole de jurnalism științific au fost incluse în colecție S-ar putea să existe o astfel de împărțire a lucrărilor în două grupe într-un anumit sens și are rațiunea ei de fapt, dar nu putem decât să ne exprimăm din nou regretul că tocmai gânditorul Struve nu este suficient de pe deplin reprezentat în colecția Despre diverse teme În prefață, autorul spune: "În , când autorul și-a publicat cartea "Note critice asupra chestiunii dezvoltării economice a Rusiei", a fost un pozitivist critic în filozofie, un hotărâtor, deși deloc un drept- aripa marxist, în sociologie și economie politică De atunci, atât pozitivismul, cât și marxismul bazat pe el au încetat să fie întregul adevăr pentru autor, au încetat să-și determine și să-și coloreze complet viziunea asupra lumii A trebuit să caute și să dezvolte pentru sine un nou sistem de idei pe propria răspundere Prin urmare, "particularitatea acestei colecții constă în faptul că în ea, în fața ochilor cititorului, autorul își reconstruiește viziunea asupra lumii și, astfel, de parcă s-ar lupta cu el însuși" În aceste cuvinte, autorul însuși a oferit o descriere concisă, dar destul de exactă a evoluției viziunii sale asupra lumii, atât din punct de vedere formal, cât și din punct de vedere al conținutului Formal, această evoluție a fost întotdeauna autocritică, "o luptă cu sine însuți", și aceasta reflectă în mod clar acea trăsătură de "căutare neobosită a adevărului" pe care unul dintre oponenții săi literari (Podarsky) a recunoscut-o lui P B Struve Trebuie adăugat că această evoluție nu a fost doar o "luptă cu sine", ci și o luptă cu opinia publică, incluzând, mai presus de toate, cu propriii oameni de părere asemănătoare autorului O trăsătură valoroasă a activității literare a domnului Struve constă în faptul că el exercită întotdeauna o puternică influență asupra opiniei publice și duce o parte din ea, dar merge mereu înaintea ei În acest sens, el la * Biblioteca Runiverse RECENZIE carte aparține numărului acelor scriitori ale căror nume rămân indisolubil legate de epoca lor, deoarece ei sunt atât conducătorii ei, cât și luptători împotriva ei În perioada de dominație nelimitată a "narodismului", domnul Struve nu numai că a ajuns în fruntea doctrinei opuse - "marxismul", dar într-o anumită măsură chiar și el a adus la viață această nouă tendință Dar de îndată

ce aceasta din urmă a câștigat decisiv în opinia publică - deocamdată această victorie este un fapt incontestabil în ochii oricărui observator imparțial - dl Struve devine în opoziție cu el și este în Rusia strămoșul "marxismului critic", mișcare care, din nou sub influența sa neîndoielnică, trece rapid de la critica la adresa actualei viziuni marxiste asupra lumii la construirea unui program socio-filozofic complet independent Aceasta ne aduce la întrebarea conținutului evoluției opiniilor autorului În cuvintele citate din prefață, autorul nu ne spune în ce constă acel "nou sistem de idei", pe care "a trebuit să-l caute și să-l elaboreze pe propria răspundere" Dar oricine a urmărit activitatea literară a lui Struve are o idee despre această "nouă ordine a ideilor" În colecția luată în considerare, se exprimă în principal în ultimele două articole "Lege și drepturi" și "Ce este naționalismul adevărat?" Printre lucrările neincluse în colecție, el este reprezentat în principal de prefața filozofică menționată mai sus la cartea lui Berdiaev Nu ne angajăm aici să prezentăm integral această nouă viziune despre lume a autorului, asumându-l cititorilor cunoscuți; să notăm doar în câteva cuvinte câteva dintre cele mai importante caracteristici ale sale Din exterior, schimbarea opiniilor autorului se caracterizează prin faptul că rațiunea programului său social este transferată din sfera socio-economică, din sfera intereselor materiale de clasă în aria filosofică și etică Din interior, această viziune asupra lumii se bazează pe conceptul de personalitate și drepturile sale morale, pe de o parte, acest concept se bazează de către autor pe considerații metafizice și etice, pe de altă parte, formează însăși condiția prealabilă a politicii socio-politice concluzii Vom permite aceasta și cealaltă față a acestei viziuni asupra lumii, rădăcinile și roadele ei Biblioteca Runiverse recenzie de carte limitează-te să te exprimi cu propriile cuvinte ale autorului Articolul "Despre problema moralei" spune (Pe diverse teme, p): "Această soluție (a problemei etice puse de Nietzsche) a fost găsită de mult și constă în recunoașterea demnității sau valorii necondiționate a omului persoana ca atare Ideea valorii absolute a personalității umane, ca principiu etic, a fost dezvăluită cu deplină claritate pentru prima dată de Kant, dar își are rădăcina metafizică sau, dacă vreți, religioasă în afirmarea omului spiritul ca substanţă eternă şi autodeterminată, care este una dintre principalele idei metafizice creştinismul Acest principiu etic este departe de a fi inutil Pentru cel care a acceptat-o în suflet, ea devine o regulă exactă și strictă, la judecata căreia trebuie să apară toate treburile, evenimentele, relațiile, stabilimentele omenești Și iată concluziile practice: "În mintea celui mai bun popor rus și în viața maselor noastre, a existat de multă vreme o nevoie puternică de recunoaștere cuprinzătoare a drepturilor omului ca drept obiectiv ca atare Aceasta este acea mare sarcină istorică ideală și în același timp reală, care în cele din urmă, după lungi încercări și ezitări ale gândirii sociale rusești, s-a cristalizat ca o proprietate comună indiscutabilă, cu aceeași claritate, cu aceleași fațete ascuțite, dureros de palpabile de către toți oamenii gânditori ca ideea de a emancipa țăranii înainte " ("Lege și drepturi", p) Oricât de departe ar fi acest "nou sistem de idei" de viziunea originală asupra lumii a lui P B Struve, nu este pur și simplu un produs subiectiv al evoluției personale a opiniilor autorului, ci este condiționat atât de dezvoltarea generală a vieții rusești, cât și, mai presus de toate , prin regularitatea internă a ideilor în sine Trebuie subliniat că marxismul din Rusia a purtat de la bun început în sine germenul ideii de "drepturi ale omului" și, în mare

măsură, chiar a apărut sub influența nevoilor practice asociate cu această idee Lupta împotriva populismului a fost înainte de toate un protest împotriva repausului social din anii ' , împotriva teoriei "faptelor mărunte", împotriva elementelor reacţionare ale programului social al populismului A fost - după cum s-a remarcat de mai multe ori în chiar procesul disputei - o nouă bătălie a unei gândiri consecvente Biblioteca Runiverse RECENZIE DE CARTE Occidentalism cu occidentalism inconsecvent, care a adus un omagiu slavofilismului în programul său economic Dacă cititorul se uită prin acele articole din colecția în care P B Struve este încă, dacă nu un "dreapta", atunci totuși un marxist "hotărât" și, cel mai important, un lider general recunoscut al acestei tendințe, atunci va găsi destul de multe confirmări ale acestei instrucțiuni noastre Prin urmare, există un motiv comun care trece ca un fir roșu prin toate lucrările lui Struve și, în ciuda schimbării opiniilor sale, de la bun început și până în zilele noastre îi determină viziunea asupra lumii: aceasta este consecvența lui și occidentalism hotărât Pe lângă ideea de personalitate, care stă la baza noii viziuni asupra lumii a autorului, acest motiv determină o altă idee pe care o întâlnim constant cu el: ideea de cultură și dezvoltare culturală "Să ne recunoaștem lipsa de cultură!" - spune un slogan atât de senzațional de "note critice", proclamat la începutul activității literare a autorului Și pe ultimele pagini ale colecției, în articolul deja menționat în mod repetat despre esența naționalismului, ideea dezvoltării culturale este din nou luată ca bază a tuturor raționamentului autorului De aceea, cititorul atent va găsi în colecție nu numai procesul de restructurare a vederilor autorului și "lupta" autorului "cu el însuși", ci și dezvoltarea consecventă a mai multor idei socio-filozofice de bază De aceea, dezvoltarea prin care a trecut domnul Struve nu este proprietatea sa personală, ci îi este comună cu mulți oameni gânditori care au trecut printr-o școală similară de educație mentală și socială De aceea, în sfârșit, există motive de a crede că cea mai nouă viziune asupra lumii a autorului va găsi răspuns și în opinia publică S Frank P B Struve însuși o confirmă în următoarele cuvinte: "Protestul împotriva culturalismului mărunt al abramovismului, acest ultim și consistent cuvânt al populismului, a fost unul dintre cele mai puternice motive ale mișcării mentale și sociale din anii " (Articolul " În memoria lui Shelgunov" , p jii) Biblioteca "Runivers" CĂRȚI ȘI BROȘURI NOI Cărți și broșuri noi primite de la editori Leonid Andreev Bargamot și Garaska Poveste C j la Art i Biblioteca "Binele oamenilor" Adolf Bastian Die Lehre vom DenKen Berlin Art IV-|- C M V A Bertenson În sudul Rusiei Eseuri agricole, observații și note Emisiune IV Odesa, Art C o k Dicționar biografic al profesorilor și profesorilor din Imperial Yuryevsk, fosta Universitatea Derpt, pentru cei ani de existență (-) Editat de G V Levitsky Iuriev, Art Boas Kathlamet texis Washington, P Spitalul Sf Nicolae Făcătorul de Minuni pentru bolnavi mintal în St Petersburg SPb , Art N Vaschide & Cl Vurpas Prefață par M Th Ribot Introducere de W Vashide La logique morbide I L'analyse mentale Paris, C fr Artă XXVIII+ Volzhsky Eseuri despre Cehov SPb , Art V~[~ C o k Eduard von Hartmann Psihologie modernă Transl cu el G A Kotlyar, editat de M M Filippov Moscova, Art C p k I Hofstetter Poezia degenerarii Motivele filozofice și psihologice ale decadenței SPb , Art C k N R Evgrafov Despre influențele mentale asupra corpului și semnificația lor Penza, C şi râu Artă Viaceslav Ivanov Pilotul Stelei Carte de versuri SPb , Art C p Imperial Yuryevsk, fosta Derpt, Universitatea pentru cei ani de existență (-) Eseu istoric de E V Petukhova Iuriev, Art N Karev Principalele generalizări

ale istoriei lumii SPb Artă XXVI + C o k Bibliothèque Internationale de psychologie experimentale E Claparede L'association des idees Paris, P C fr fr Paulhan La voluntar Paris, P C fr H Cornelius Einleitung in die Philosophie Leipts , Art XIV+ U M o Pf În repl M Pf Biblioteca "Runivers" CĂRȚI ȘI BROȘURI NOI A Crimeea Istoria Islamului Partea I și II Moscova, Art C p k Kuno Fisher Istoria noii filosofii, volumul VIII Hegel, viața lui, scrierile și învățăturile Traducere din germana Pr - Conf univ N O Lossky Cu un portret al lui Hegel SPb , Art XII-J- C p k M Lazăr Etica iudaismului Transl cu el Odesa, Art XXXVI+ C i r k B Malinin Evoluția progresivă a principiului conștient al naturii ca bază a viziunii asupra lumii Nijni-Novgorod, Art II C i r k Refuzul prof A I Vvedensky din procedurile de arbitraj (Documente) Publicat de A P Nechaev SPb , Art Raportul Consiliului Societății de Luptă împotriva Bolilor Infecțioase pentru Sankt Petersburg, Art Stanislav Pshibyshevsky Homo sapiens Artă C p k Roman Traducere de M N Semenov Moscova, Răul-Ramovici individualitate și progres Schițe SPb , Art D i r k A Riehl Philosophie der Gegenwart Leipz Art II-(- C z M , legat M o Pf Un rusesc La Russie et la Finlande Paris P Prix cent Discurs și raport citit la reuniunea anuală a Institutului Agricol de la Moscova din septembrie Moscova, Art Tabele statistice și liste personale pentru Imperial Yuryevsky, fosta Universitatea Derpt (-) Iuriev, Art L Shestov Dostoievski și Nietzsche (Filosofia tragediei) Sankt Petersburg, Art C i r k Rudolf Eisler Prevederi de bază ale teoriei cunoașterii Kiev, Trad cu el Artă C k Dicţionar enciclopedic Volumul XXXVI ^Dinastia Franconiei - kaki Volumul XXXVII Khakim-Hadorov Editura F A Brockhaus (Leipzig) I A Efron (Sankt Petersburg) SPb , David Yum O anchetă asupra minții umane Transl din engleza S I Tsereteli SPb , Art C și r Biblioteca "Runivers" Обзоръ журналовъ Revista filozofică №№ - годъ H Bergson "Efort intelectual" Efortul mental trebuie să fie distins de atenția involuntară asociată cu o singură percepție și de obicei subiectul principal al cercetării psihologice în acest domeniu Considerarea prin autoobservare a diferitelor tipuri de muncă mentală, cum ar fi: rememorarea, înțelegerea și interpretarea și imaginația creatoare, însoțită de un sentiment de efort, ne arată că efortul mental în toată munca mentală se reduce la un proces dinamic, la mișcare a oricărei idei călăuzitoare de la un plan al conștiinței la altul (în contrast cu procesele mentale care nu sunt însoțite de un sentiment de efort și, prin urmare, nu depășesc planul omogen al conștiinței) Această mișcare nu este altceva decât transformarea unei scheme abstracte în imagini concrete, cu o anumită interacțiune a acestor două stări de conștiință: astfel, o schemă abstractă, care poate conține imagini concrete, cu ajutorul efortului mental, le oferă posibilitatea de a fi întruchipate , dar imaginile încorporate la rândul lor pot implica o anumită modificare a schemei Corespunzător datelor observației interne, definiția rezultată a efortului mental, împreună cu aceasta, oferă cea mai simplă explicație psihologică pentru unele dintre fenomenele asociate efortului mental G Milhoud "La loi des quatreetats" Perioada trăită în prezent în domeniul gândirii, departe de a răspunde dorinței sale de libertate și de sine Biblioteca "Runivers" REVISTA JURNALOV activitatea din cadrul pozitivismului servește, împreună cu aceasta, ca o continuare directă a acestei a treia și ultimă fază a dezvoltării gândirii umane numită de Comte, care a pregătit, spre deosebire de Comte, emanciparea completă a acesteia Ajunși, pe calea evoluției succesive, ca subiectul științei raționale să se limiteze numai la fapte sau fenomene, adică anumite complexe de idei - elemente pur subiective, în felul acesta pozitivismul se

pregătește involuntar pentru emanciparea ulterioară a gândirii umane, și anume, explicarea principiilor științei raționale prin admiterea în conștiința umană a unei anumite cantități de libertate creatoare, de alegere, de decizie arbitrară Aceeași străduință pentru libertatea personală, autoactivitatea și arbitraritatea pătrunde în toate manifestările gândirii moderne în domeniile moral, social și religios V Broehard "La moral eclectic" nr Încercarea eclectismului de a construi o moralitate independentă de religie nu a fost încununată cu succes Compus din elementele cele mai eterogene, cu influența predominantă a lui Kant, sistemul rezultat, în ciuda priceperii constructorilor, nu a durat mai mult de un secol Respingând hedonismul și utilitarismul în toate formele lor, a proclamat datoria drept punct de plecare, dar, plecând de la Kant, a încercat să deducă acest concept din conceptul de bine, valoros în sine Datoria are sens doar ca concept religios Atât Kant, cât și eclecticii au încercat în zadar să transforme această idee religioasă într-una rațională - au eșuat Doctrinele lor nu sunt altceva decât un amestec de filozofie și teologie A Godfernaux Sur la psychologie du mysticisme nr Examinând cele mai recente două lucrări despre psihologia misticismului și completându-le cu propriile sale remarci, autorul ajunge la concluzia că manifestarea mistică trebuie privită ca o formă a sentimentului individual religios, fără amestecarea unui element social, și că latura fiziologică este sentimentul organic al vieţii, care se regăseşte în vestnoy s^ lƅ stări afective, completând starea mea de extaz religios Biblioteca "Runivers" REVIEW JOURNALOV Vaschide "La psychologie au congres de physiologie de Turin" Raport asupra lucrărilor psihologice prezentate la Congresul Fiziologic de la Torino din La acest congres, Secția de Psihologie Experimentală, având în vedere marea semnificație a experimentului, și-a exprimat dorința ca fiecare universitate să aibă în slujba ei un departament de psihologie experimentală și un laborator În absența unui astfel de lucru, predarea privată a psihologiei experimentale trebuie susținută prin toate mijloacele E de Roberty "Qu'est-ce que la philosophie" Λθ - Munca intensificată a secolului al XIX-lea în domeniul intelectului, care a culminat cu separarea completă a metafizicii de etică, teoria cunoașterii și psihologia, nu poate decât să se reflecte în filosofia prezentului - secolul XX - metodele și subiectul ei de cercetare Definiția obișnuită a filozofiei ca "viziune asupra lumii" suferă de vag și vag, deoarece nu o distinge în niciun fel de știință, artă și chiar activitate practică Între aceste patru domenii, însă, trebuie stabilită o diferență fundamentală în acest punct Știința reproduce lumea analitic și în același timp ipotetic, descompunând, cu ajutorul ipotezelor testate ulterior, diversitatea reală în elementele sale abstracte Filosofia folosește abstracțiile, care sunt obținute prin științe separate, ca material din care primește o singură sinteză a lumii, care, oricare ar fi caracterul ei, este răspunsul logic al rațiunii la întrebarea universului Viziunea filozofică asupra lumii se distinge, așadar, prin natura sa sintetică și apodictică Adevărul pe care artistul îl caută în artă nu se caracterizează nici prin analiticitate, nici prin sinteză luate separat; ambele elemente își găsesc în egală măsură aplicația aici: artistul, în căutarea adevărului, se ghidează în egală măsură de analize științifice și de sinteză filosofică, iar pentru a-și întruchipa gândurile recurge la o imagine simbolică Reproducerea sa a lumii este sincretică și simbolică În ceea ce privește imaginea lumii în mâinile celui care face - practică, se distinge prin implementare practică și teleologică Biblioteca "Runivers" REVIEW JOURNALOV valoare,

iar scopul activității este întotdeauna util Dar înainte ca orice scop să poată fi împlinit prin acțiune, acesta trebuie mai întâi determinat; prin urmare, fiecare practicant trebuie să fie într-o oarecare măsură un analist, un filozof și un artist Filosofia timpurilor străvechi, strâns legată de științele primitive, constituind cu ele un întreg inseparabil, a folosit în mod firesc metodele ipotetice inerente acestora Același fenomen a trecut în vremurile moderne Kant a fost primul care a dovedit imposibilitatea de a testa orice ipoteză privind întreaga lume ca un obiect care depășește limitele experienței posibile Ipotezele, care au loc doar în știință, pot fi înlocuite cu siguranță de antinomii în filozofie (meritul lui Kant) Filosofia, în vechiul sens al cuvântului, ca și religia, care este aceeași filozofie, dar într-o formă primitivă brută, își trăiește timpul Ideea este deja moartă, doar sentimentul este viu, așa cum se vede atât în religiile pozitive, cât și în metafizica timpului nostru (Schopenhauer, Hartmann, Nietzsche etc) Filosofia nu mișcă știința, ci îi calcă pe urme în mișcarea ei progresivă sau, altfel, îngheață și se transformă într-un morman de ruine Evoluția științelor individuale, specializarea lor treptată, izolarea de restul domeniului fenomenelor și de cercul reflecțiilor filosofice, indică astfel o reducere a domeniului filozofiei propriu-zis, prefigurand o criză strânsă a stării sale, al cărei rezultat ar trebui să fie eliberarea completă a filozofiei de orice legătură cu știința și de ipotezele ei impuse A Bauer "Des Methodes applicables à l'étude des faits sociaux" Numarul Autorul articolului consideră că inducția și deducția sunt aplicabile în sociologie în același mod ca și în alte științe Criticând argumentele lui Mill împotriva adecvării acestor metode în sociologie, el vede baza obiecțiilor sale în ideea falsă a lui Mill despre unitatea întregului social, în timp ce acest întreg se descompune de fapt în clase sociale, ceea ce face posibil ca omul de știință să fie posibil , studiindu-le pe fiecare separat, instalați Biblioteca "Runivers" REVIEW JOURNALOV conceptele de bază ale sociologiei și descoperirea legilor care guvernează fenomenele sociologice L Dauriac "Les problems philosophiques et leur solution dans l'histoire d'après les principes du neo-criticisme" nr Autorul face o trecere în revistă a celor mai importante lucrări de istoria filosofiei, aparținând reprezentantului neocriticii - Renouvier - și purtând pecetea originalității inerentă autorului lor Două dintre ele, și anume: "L'Esquisse d'une classification systématique des doctrines" ( ) și "Les Dilemmes de la métaphysique pure" ( ) sunt dedicate prezentării problemelor filosofice, care includ: dilema finiității și infinit, substanțialism, determinism, libertate și necesitate etc Cea de-a treia lucrare a lui Renouvier, Histoire et solution des problèmes philosophiques, prezentând o critică a sistemelor filosofice în aranjamentul lor istoric contradictoriu, se încheie cu o expunere a neocriticii în sine, în care Renouvier, ca și în adevărata învățătură, vede soluția problemelor filozofice Dr G Dumas "Létat mental de Saint-Simon" Nr , , După ce a urmărit dezvoltarea gândirii filosofice a lui Saint-Simon, autorul, în încheierea articolului, rezumă rezultatele obținute în legătură cu istoria vieții sale Două trăsături alcătuiesc trăsătura distinctivă a lui Saint-Simon și conferă unitate gândirii sale filozofice, precum și întregii sale vieți, aceasta este i) credința în înalta sa numire - ca Mesia - chemat la reorganizarea morală a întregii societăți și) credința în triumful științei, în puterea și puterea oamenilor de știință și a filozofilor În numele înaltei sale misiuni, la începutul activității, el caută profitul prin speculație și de ce, în numele aceleiași idei, îndură foamea, lipsa și

alte privațiuni; când credința în vocația sa începe să slăbească în el, el trece rapid în disperare și chiar încearcă să se sinucidă Același dor pasionat de a-l vedea pe Mesia în sine îl obligă să scrie o apologie pentru viața lui - să caute o secvență logică în care există doar o serie de salturi și aceeași Biblioteca "Runivers" De REVIEW JOURNALOV însăşi dorinţa este o explicaţie suficientă pentru mândria şi ambiţia pe care le manifestă Considerându-se însă Mesia, Saint-Simon este plin de un spirit progresist, nu revoluționar și, în multe privințe, rămâne un conservator: rupând teologia, păstrează catolicismul în sensul unei autorități strict ierarhice și unificate Nu printr-o răsturnare bruscă, ci prin tranziții treptate, înlocuind noile concepte cu vechile formule, el vrea să înlocuiască vechiul sistem cu unul nou: să înlocuiască ierarhia bisericească cu ierarhia filosofilor și oamenilor de știință, autoritatea bisericii infailibile cu autoritatea rațiunii și științei infailibile În numele catolicismului, Saint-Simon este un dușman jurat al libertății, al egalității și al tuturor felurilor de drepturi individuale: individul se supune științei sau, ceea ce echivalează cu el, celor mai comune interese sociale În concluzie, autorul articolului ridică problema nebuniei lui Saint-Simon și o rezolvă în sens negativ: sentimentele manifestate de filosof în viața intimă privată sunt destul de normale și sănătoase Cât despre salturile și inconsecvențele din poziția sa socială, ele se explică ușor prin credința lui persistentă în vocația sa, iar aceeași obsesie poate servi drept explicație pentru acele extravaganțe anormale, pe care uneori le-a manifestat cu adevărat în sentimentele și acțiunile sale Pr Paulhan "Simularea în caracter" IT Sensibilitate falsă (cm г г №) № Opusul nepasiunii imaginare este o sensibilitate imaginară, a cărei bază, ca și în primul caz, trebuie văzută în efortul individului de autoapărare Sensibilitatea prefăcută este adesea însoțită de iluzia trăirii unui sentiment manifestat și adesea, sub influența autohipnozei, de la una iluzorie devine reală, cu atât mai mult încât pentru detectarea simulată a oricărui sentiment este necesar să chiar o simt într-o anumită măsură Intensitatea și natura iluziei depind de individualitatea diferitelor tipuri Andre Lalande "Sur l'apparence obiectiv de l'espace visual" Nr Compararea diferitelor tipuri de percepție din punctul de vedere al acestora Biblioteca "Runivers" REVIEW JOURNALOV obiectivitate mai mare sau mai mică; autorul notează cea mai mare obiectivitate în percepțiile vizuale Dr Jankelevici "Nature et Société" Nr Studiul, care analizează fenomenele sociale, le diferențiază din categoria fenomenelor naturale și ține loc de luarea în considerare a doctrinelor darwinismului și materialismului economic Ch Dunan "La perception des corps" nr și Problema percepției conține întrebări: i) cum se formează senzațiile noastre,) cum sunt transformate în percepții Există elemente în fiecare senzație: i) o latură calitativă, care nu are nimic de-a face cu spațialitatea, și două elemente spațiale, și anume) extensie din) poziție în spațiu După ce a criticat teoriile nativismului și empirismului cu privire la problema percepției spațiului, autorul își propune propria teorie: spațialitatea, incluzând toate cele trei dimensiuni, este deja dată în senzații tactile (la orbi) și vizuale (degeaba), în ambele cazuri cu ajutorul senzațiilor musculare cățeluș, dar măsurarea suprafeței și distanței este o chestiune de noroc-prin intermediul locomoției A doua parte a lucrării, cu scopul de a explica percepția actuală a corpurilor, este dedicată studiului localizării senzațiilor și se încheie cu o analiză istorică a problemei unității și multiplicității asociate cu percepția spațiului th Ribot "L'imagination creatrice

afective" nr Ribot întreabă dacă există un fel de imaginație creativă care operează exclusiv asupra stărilor afective? Cea mai completă formă a unei astfel de expresii este, în opinia sa, creativitatea muzicală Există două teorii opuse ale înțelegerii muzicii: i) muzica, ca artă de a reproduce sentimentele și pasiunile în sunete,) negarea sensului afectiv din spatele muzicii în favoarea intelectualului, adică a imaginilor pe care le provoacă Imaginația afectivă poate fi văzută clar doar în cazurile de exprimare afectivă în muzică, în funcție de prezența anumitor condiții Arta muzicală în dezvoltarea sa trece prin mai multe succesiuni Biblioteca "Runivers" REVIEW JOURNALOV nyh pași O formă mai puțin completă de imaginație afectivă este reprezentată de: simbolism în literatură și cazuri de dragoste romantic-mistică, destul de frecvente în Evul Mediu În concluzie, autorul indică motivele neatenției psihologilor la acest tip de imaginație creativă De Wulf "La notion de philosophie scolastique" nr Un studiu istoric care caută să definească filosofia scolastică în esență, și nu în relație cu orice alt concept, așa cum fac alte definiții O luare în considerare a doctrinelor scolastice și a trăsăturilor lor distinctive arată că prin scolastică se poate înțelege o sinteză filozofică foarte definită J H Luba "Les tendances fondamentales des mystiques chré-' tiens" Nr (prima parte) Folosind datele autobiografiei doamnei Guyon, o mistică a secolului al XVII-lea și a altora, autorul stabilește următoarele trăsături comune tuturor misticilor creștini: dragostea pasională pentru Dumnezeu, crescută pe pământul fiziologic al sentimentelor tandre, setea de suferință , lupta cu înclinațiile naturale, luptă pentru impact moral În manifestarea acestor aspirații de bază, misticii creștini nu sunt mânați nici de frică, nici de vreun motiv hedonist: ei acționează mai mult sau mai puțin automat, impulsiv, diferind totuși brusc de maniaci și altele asemenea de tipuri patologice, și dezvăluie într-un forma distinctă dorinţa de descentralizare şi universalizare a acţiunii A doua parte a articolului (în unul dintre următoarele numere) este dedicată de autor analizei stării de extaz Dr Jean Philippe "Qu'est-ce qu'une image mentale?" nr După ce și-a stabilit obiectivul de a determina cu exactitate natura imaginilor mentale, autorul selectează imagini vizuale pentru analiză După ce a indicat acele puncte de vedere din care ar trebui efectuat studiul lor, și anume, prescripția și volumul imaginilor, el enumeră elementele din care sunt compuse imaginile vizuale, indicând trăsăturile specifice ale procesului de construcție care disting clar imaginile vizuale de amintiri Camille Bos "Du plaisir de la douleur" nr Vorbind despre plăcerea de a suferi, autorul încearcă să definească mai precis această stare anormală de conștiință care Biblioteca "Runivers" REVIEW JOURNALOV diverse gradații și expresii și își găsește desăvârșirea în sinucidere Sully (James) "Les theories du risible" nr În cercetările sale, autorul, lăsând deoparte teoria metafizică a râsului, se oprește asupra analizei celor mai tipice teorii psihologice care explică efectul "ridicolului" asupra noastră - cu ajutorul principiilor morale și intelectuale Dar aceste principii, nici ambele împreună, nici luate separat, nu sunt în măsură să explice toată varietatea de "ridicol" Prin urmare, autorul propune propriul său principiu psihologic de "joc", tocmai acea stare de spirit care se exprimă în jocul copiilor și, fiind caracterizat printr-o colorare socială generală, dezvăluie o compoziție psihologică destul de complexă L Dugas "Le surmenage à rebours" nr Atingând punctul dureros al educației moderne despre suprasolicitarea mentală, autorul oferă o schiță interesantă despre așa-numita "sursolicitare din interior spre exterior" Oboseala

excesivă, spune el, este un caz special de orice inconsecvență generală a puterii cuiva cu sarcina pe care și-a asumat-o Un sistem educațional care oferă prea puțin material este la fel de dăunător ca unul care copleșește cu o abundență de materiale În egală măsură, o metodă exclusiv abstractă și o metodă exclusiv concretă trebuie, în egală măsură, să fie declarate improprii pentru predare Eroarea învățământului modern constă în faptul că nu se adaptează deloc la persoanele care trebuie predate și, pierzând astfel orice valoare obiectivă, devine un scop autosuficient, degenerând în discuții goale strălucitoare G Palante "Studii sociologice: teleologia socială și mecanismul ei" № Cu privire la problema teleologiei sociale, autorul citează legile care au guvernat, la rândul lor, evoluția socială: i) legile inerției mintale și ale muncii minime,) legea activității care vizează atingerea maximului de utilitate socială, h) legea de activitate care vizează atingerea maximului de viaţă şi frumuseţe individuală Pe baza recunoașterii acestor legi, el ajunge la concluzia că teleologia socială îi lipsește unitate, sens neschimbat, valori absolute etc Întrebări de filosofie, KN g Biblioteca "Runivers" REVIEW JOURNALOV Zeitschrift für Philosophie und Philosophisehe Kritik pentru nr ï și Johannes Rehmke Zum Lehrbegriff des Wirkens xs Considerând legătura cauzală ca ceva dat, autorul supune unui studiu detaliat modificarea în care se realizează orice acțiune El își vede sarcina în clarificarea relației dintre cauză și efect, pe care o descrie grafic Friedrich Jodl "Goethe și Kant" Viziunea asupra lumii a lui Goethe, în măsura în care este dezvăluită în lucrările sale poetice și științifice, în ciuda cunoașterii apropiate a lui Goethe cu Critica rațiunii pure și a admirației sale pentru etica și estetica lui Kant, dezvăluie totuși o diferență profundă între opiniile sale și cele ale lui Kant De fapt, din punctul de vedere al lui Kant, natura nu are propria ei viață interioară, obiectul cunoașterii nu poate fi decât lumea ca fenomen; lumea suprasensibilă a ideilor, guvernată de legea morală, nu poate fi decât un obiect al credinței Un astfel de dualism este străin lui Goethe El este convins de realitatea obiectivă a naturii, iar toate lucrările sale sunt profund impregnate de un sentiment de unitate între natură și om, care îi permite să spiritualizeze natura Așa se explică pasiunea lui pentru "critica facultății de judecată" și filozofia naturală și idealismul transcendental a lui Schelling, care au apărut din aceasta Punctul de contact dintre Goethe și Kant, potrivit autorului, constă în dorința lui Kant de a reconcilia opoziția naturii anorganice, pur mecanice, cu natura organică oportună, aducându-le la un singur principiu, dar diferența dintre ambii gânditori în viziunea lor despre Divinul are rădăcini și în acest punct: natura divinizată a lui Goethe și Dumnezeul absolut transcendent al lui Kant J Lilienfeld "Versuch einer strengen Fassung des Begriffes der mathematischen Wahrscheinlichkeit" Numarul După ce a trecut prin mai multe definiții ale conceptului de probabilitate matematică, autorul se oprește la definiția lui Stumpf, completând-o cu propriile sale considerații E Schwedler (Bonn) "Die Lehre von der Beseeltheit der Atome bei Lotze" nr și Având în vedere disputa care a apărut pe paginile acestui jurnal (vol Biblioteca "Runivers" REVIEW JOURNALOV și) între ChVenzscher și Ed În ceea ce privește recunoașterea de către Lotze a animației atomilor, autorul, recunoscând semnificația serioasă a acestei probleme pentru o înțelegere corectă a sistemului filozofic al lui Lotze, își consacră articolul clarificării acestuia printr-o analiză detaliată a tuturor scrierilor filosofice ale lui Lotze În urma dezvoltării cronologice a

lui Lotze Învățăturile lui Lotze despre sufletul atomilor, autorul își începe analiza de la "Psihologia medicală", în care animația atomilor este pe deplin recunoscută, deși ajutorul Absolutului este necesar pentru a explica interacțiunea atomilor În partea i-a a "Microcosmosului", Lotze nu atașează sensul anterior animației atomilor, considerându-i că sunt în întregime dependenți de Absolut Aparent, Absolutul este singurul real și nu ar trebui să existe loc pentru recunoașterea animației atomilor, totuși Lotze îl păstrează împreună cu recunoașterea Absolutului În partea a treia a "Microcosmosului", Absolutul ocupă un loc central în sistemul lui Lotze: activitatea Absolutului explică acum animația atomilor Considerând idealismul și animația atomilor la fel de nedemonstrabile științific, Lotze, din simpatii personale, înclină în favoarea ipotezei animației atomilor În "Metafizica" și în scrierile ulterioare ale lui Lotze, găsim recunoașterea unității substanței, împreună cu afirmarea inconsecvenței științifice complete a ipotezei atomilor animați Deci, Lotze a trecut treptat de la recunoașterea animației atomilor la negarea sa completă, acceptând o singură substanță activă ca bază suficientă pentru explicarea lumii existente iul Bergman Ueber den Begriff der Quantitât i si Elucidarea conceptului matematic de cantitate prin compararea diferitelor categorii de numere cărora le corespund mărimile cunoscute Jonas Cohn Hegels Aesthedk nr Mintea istorică a lui Hegel a gravitat întotdeauna către întregul finit, prin urmare ideea principală a esteticii hegeliene este recunoașterea unității formei și conținutului Această unitate nu este dată într-un mod natural, ci este scopul unei opere de artă și sarcina artistului ar trebui să fie să Biblioteca "Runivers" REVIEW JOURNALOV pentru a face obiectiv acest conținut subiectiv Datorită metodei dialectice, panlogismul lui Hegel s-a îmbinat perfect cu gândirea concretă Reconcilierea infinitului cu finitul are loc sub forme: sub forma contemplatiei - arta, sub forma sentimentului si imaginatiei - religie, si sub forma gandirii - filozofia În estetică, frumosul întruchipează absolutul sau ideea în forme sensibile În domeniul artei, ca și în alte domenii, esența spiritului se dezvoltă în etape: i) în arta simbolică orientală, forma primează asupra conținutului,) în arta clasică greacă, pătrunderea completă a ambelor principii și) în romantismul creștin arta predominării conținutului asupra formei cu adăugarea de noi sentimente de natură cavalerească și religioasă Idealul artei a fost atins de greci; Hegel îl tratează pe Nibe-lungam cu dispreț Întrucât arta este doar a i-a etapă inferioară în dezvoltarea spiritului absolut, ideea nu poate fi întruchipată pe deplin într-o singură formă, dar apariția unei astfel de unități de idee și formă o găsim în arta clasică În ceea ce privește arta contemporană, Hegel nu știe ce loc să-i acorde în sistemul său, întrucât consideră dezvoltarea artei ca un proces complet În estetica lui Hegel, potrivit autorului, ideea principală este valoroasă: cerința pentru unitatea formei și conținutului Prin urmare, scopul esteticii moderne trebuie să fie redezvoltarea marelui sistem idealist al lui Hegel pe baza criticii și, spre deosebire de Hegel, de a face distincția între estetică și filosofia artei A Goedeekmeyer "Der Begriff der Wahrheit" nr Clarificând conceptul de adevăr, autorul indică definiții existente ale acestuia: prima, transcendentală, înțelege adevărul ca acordul conținutului cunoașterii cu realitatea independentă de conștiința noastră, a doua, imanentă, numește adevărul acordului de adevăr conținutul cunoașterii cu alte conținuturi ale cunoașterii, iar al treilea, formal spune predicate conceptul de adevăr este

universalitatea și necesitatea conținutului cunoașterii Biblioteca "Runivers" REVIEW JOURNALOV După ce a supus analizei critice toate cele trei definiții de mai sus, autorul dă propria sa definiție a adevărului: o judecată este adevărată dacă este înzestrată cu necesitate critică, adică dacă luăm în considerare toate condițiile care limitează conceptul de adevăr, cumva subiectivitatea stării de spirit, inexactitatea gândirii, cunoașterea limitată, totuși, ele trebuie să precizeze necesitatea acestei judecăți și indispensabilitatea ei de către oricare alta hotărâre Jos, Klem Kreibig Ueber den Begriff der Sinnesthauschung nr Făcând o analiză psihologică a fenomenului cunoscut sub denumirea de înșelăciune a simțurilor, autorul se alătură poziției lui Aristotel: nici percepția, nici sentimentul, nici dorința, ca atare, ci doar judecățile și conexiunile judecăților pot fi adevărate sau false Concluzia studiului este aceasta: orice înșelăciune a simțurilor nu este din punct de vedere psihologic altceva decât o judecată eronată Karl Vorlander "Kants Briefwechsel - " Raport asupra corespondenței lui Kant din - V Volkovich și Capital Rivista filosofica martie-aprilie Momigliano Sentimentele și teoria intelectualistă a sentimentelor Filosofia lumii antice era mult mai interesată de activitatea rațiunii decât de viața sentimentală, care este mult mai puțin accesibilă cercetării Cu toate acestea, găsim deja un oarecare interes pentru viața sentimentală la Anaxagoras, și mai mult la Platon, în împărțirea abilităților spirituale în superioare și inferioare În continuarea dezvoltării filozofiei sentimentelor, atenția autorului articolului este atrasă de Rousseau, întemeietorul sentimentalismului, Schopenhauer și Leopardi, care ambii au slăbit importanța rațiunii și au pus în prim plan: unul - voința, iar celălalt - pasiunile și, în sfârșit, Mantegazza, care simte plăcerea și neplăcerea explică procesele chimice din corpul nostru În prezent, există diverse teorii cu privire la originea sentimentelor noastre: unii oameni de știință subordonează complet sentimentul rațiunii, Biblioteca "Runivers" REVIEW JOURNALOV alții o pun în cea mai strânsă legătură cu senzațiile, încă alții consideră activitatea simțurilor ca fiind complet independentă, dar în interacțiune constantă cu mintea și voința Autorul consideră că Descartes, Leibniz, Hamilton și, în principal, Herbart sunt reprezentanții primei teorii intelectualiste, care derivă sentimentele dintr-o simplă schimbare de idei: un sentiment apare atunci când dorința întâlnește un obstacol sau asistență din partea ideilor Totuși, studiile lui Schopenhauer, Wundt și chiar Liedner, discipolul lui Herbart, au arătat că sentimentele noastre nu sunt doar formale, adică depind nu numai de schimbarea ideilor, ci și de conținutul lor Alți psihologi, care ne fac sentimentele dependente de senzații, se înșală și ei, pentru că, potrivit autorului, între aceste două fenomene ale vieții mintale există mai mult o relație de contrast decât de paralelism: cu cât senzația este mai clară, cu atât activitatea cognitivă este mai puternică , cu atât sentimentul este mai slab și invers Fiziologia, la rândul ei, confirmă ideea absenței unei legături între senzații și sentimente făcând referire la fenomenul anesteziei, în care adormirea capacității de a primi senzații nu duce deloc la încetarea activității a simțurilor Deci, încercările de a aduce sentimentele sub fenomenele de natură intelectuală nu duc, în opinia autorului, la niciun rezultat; dar, pe de altă parte, el admite că viața independentă a simțirii se pretează atât de puțin conștiinței și, prin urmare, cercetării, încât nu se poate spune nimic cert despre ea până acum Mondolfo Spațiu și timp în psihologia lui Condillac Ideea de spațiu, spune Condillac,

apare din coexistența mai multor sentimente sau idei, ideea de timp din coexistența succesiunii lor Dar în Traité des sensations, recunoscând insuficiența acestei explicații, el recunoaște participarea necesară a senzațiilor vizuale și tactile la formarea reprezentărilor spațiului Autorul articolului respinge această idee a lui Condillac subliniind că atât viziunea, cât și atingerea presupun existența unei reprezentări a spațiului Deci, atunci când distingem două culori, spune Condillac, presupunem că una dintre ele Biblioteca "Runivers" REVIEW JOURNALOV este în afara celuilalt; dar cum putem avea ideea de "în afară" (hors) dacă nu avem habar de spațiu? Același lucru este valabil și pentru atingere, care în primul rând ne dă senzația de soliditate, iar pentru a obține această senzație este necesar să ne imaginăm două corpuri care se exclud reciproc Este clar că vederea și atingerea sunt la fel de insuficiente pentru a explica originea ideii de spațiu Rămâne fie lui Condillac, aderând la punctul de vedere nativist, să recunoască faptul că extensia este dată direct în senzațiile tactile, fie să permită senzațiilor de mișcare și rezistență să participe la formarea reprezentării spațiului și să recunoască extensia nu ca o proprietate a unui obiect separat, dar ca rezultat al interacțiunii mai multor ъ obiecte Mondolfo admite, de asemenea, că explicația lui Condillac a originii ideii de timp, propusă de Condillac, este la fel de insuficientă, căci această idee se stabilește nu numai pe schimbarea succesivă a senzațiilor, ci și pe diferența dintre ele în grad de vioitate Buonamici Câteva fenomene psihofiziologice care pot servi la rezolvarea problemei celei de-a patra dimensiuni Autorul indică trei grupuri de fenomene pe care se poate baza o soluție afirmativă la această întrebare Acestea sunt: m) relativitatea cunoștințelor noastre empirice în general și schimbările treptate ale naturii ideilor noastre pe măsură ce organele noastre se dezvoltă; aceste schimbări sugerează că, cu o organizare diferită, am putea percepe un spațiu cu mai multe dimensiuni) Visele noastre, în timpul cărora observăm adesea un fel de tranziții evazive ale unui obiect în altul, existența simultană a două obiecte într-un loc sau, în sfârșit, noi înșine ne aflăm simultan în locuri diferite: toate acestea, evident, depășesc limitele spațiului tridimensional H) Fenomenul magnetismului, care face posibilă perceperea obiectelor care sunt inaccesibile percepției noastre într-o stare obișnuită Laureani A fost Dante Alighieri un determinist sau un indeterminist? În problema liberului arbitru, ca și în multe altele, Biblioteca "Runivers" REVISTA JURNALOV Dante ocupă un loc de tranziție între evul mediu și cel modern: nu aparținea niciunei dintre părțile ostile între ele - deterministi și indeterministi - a recunoscut libertatea relativă a voinței, bazată pe reflecție Semnificația rațiunii în eliberarea voinței umane Dante a înfățișat simbolic în fața lui Vergiliu, care, lăsându-și tovarășul înaintea ușilor paradisului, îi spune: libero, dritto e sano é tao arbitrio H K Waldenberg Biblioteca "Runivers" POLEMICĂ La problema cercetării filosofice moderne (Răspuns la L I Petrazhitsky Chiar la finalul acestui articol critic, publicat în legătură cu cartea mea despre Kant și Hegel, găsesc următoarea caracterizare curioasă a "istoriilor filosofiei": cel puțin o viziune acceptabilă din punctul de vedere al cunoașterii și gândirii moderne S-au format deja șabloane tradiționale solide de astfel de interpretări și semnificații pentru fiecare învățătură, diferite de forma și sensul adevărat A deschide cu un bisturiu științific ceea ce este și a-l prezenta așa cum este, este un gen indecent, rău! Cum este posibil, de exemplu, la Descartes, Kant, Hegel etc , să enunţăm ceva ce se numeşte confuzie de concepte! Locurile corespunzătoare trebuie

înțelese și expuse în așa fel încât să se găsească cea mai mare profunzime (pentru care se poate aplica un stil întunecat, cu adevărat filozofic etc mijloace încercate și testate) Cititorul care este familiarizat cu lucrările lui Zeller, Kuno Fischer, Windelband, va fi, desigur, nu puțin surprins de această trecere în revistă a stării actuale a istoriei filozofiei Suntem obișnuiți să apreciem în lucrările celor mai noi cercetători spiritul de imparțialitate obiectivă; și li se reproșează "efortul comun" părtinitor "de a interpreta și expune sistemele filozofice" Suntem obișnuiți să vedem un nou triumf în istoria modernă a filosofiei *) Vezi articolul din ziarul "Pravo" pentru (p și el); "Despre problema renașterii dreptului natural și a programului nostru" Biblioteca "Runivers" POLEMICĂ metodă științifică; și ni se spune despre "modele tradiționale de interpretare și semnificație pentru fiecare învățătură, diferite de forma și sensul adevărat" Dar dacă această viziune nu caracterizează câtuși de puțin starea actuală a istoriei filosofiei, atunci ea exprimă foarte bine punctul de vedere al lui L I Petrazhitsky asupra trecutului istoric al gândirii filozofice În descrierea obișnuită a sistemelor filozofice, în "așa-numitele istorii ale filosofiei", venerabilul profesor vede o căutare părtinitoare a geniului și a chibzuinței, cu care, cu orice preț, cu ajutorul diverselor ((mijloace încercate), au străduiți-vă să înzestrați vechii filozofi Dar în spatele acestui reproș se află doar viziunea lui L I Petrazhitsky asupra sistemelor filosofice din trecut În istoria filosofiei, el nu vede o dezvăluire vie și progresivă a adevărului, cunoașterea cu care este o condiție necesară pentru propria mișcare înainte, ci pur și simplu o arhivă de învățături vechi, potrivită doar pentru referințe arhivistice Sistemele filozofice ale trecutului îi apar ca erori învechite și, dacă uneori este gata să recunoască în ele "idei individuale corecte și valoroase", atunci doar ca câteva boabe și aleatorii, din cauza cărora nu merită absolut să scotoci prin arhivele vechi Citez aici punctul de vedere al lui L I A fost necesar să notez dezacordul nostru fundamental asupra acestui punct pentru a explica de ce cartea mea, indiferent de conținutul ei, pentru unicul ei scop, ar fi trebuit să provoace reproșuri din partea criticului meu Convins de rodnicia și necesitatea studierii marilor sisteme din trecut, mi-am dedicat munca studiului elementelor valoroase din învățăturile lui Kant și Hegel Este de la sine înțeles că numai acest lucru a fost suficient pentru ca L I Petrazhitsky să se răzvrătească împotriva lucrării mele chiar la temelia ei Acesta este motivul pentru care articolul său are ca scop nu numai o indicație a acestor sau alte erori particulare din cartea mea, ci ceva mult mai mult: veneratul meu critic vrea să mă convingă pe mine și pe alții că însuși apelul la Kant și Hegel este inutil și indezirabil, acea Biblioteca "Runivers" POLEMICĂ întreaga mișcare filozofică modernă legată de renașterea kantianismului este pur și simplu un obicei dăunător, care - cu cât mai devreme, cu atât mai bine - ar trebui pus capăt Cu toate acestea, nu se poate să nu spună că în articolul lui L I Petrazhitsky acest protest împotriva mișcării filosofice din zilele noastre este prea insuficient fundamentat Din câte știm, este prima dată când venerabilul autor apare aici în rolul unui critic filozofic și nu putem decât să exprimăm regretul că a fost nevoit să se limiteze în acest caz la o stabilire atât de grăbită a pozițiilor sale Cine dintre noi va fi cu adevărat convins de atacurile sale trecătoare asupra lui Kant și Hegel? Pentru că conțin ceva nou, sunt simple neînțelegeri; ceea ce este doar în ele (de exemplu, în chestiunea dualismului și a filozofiei kantiane), știm prea bine să ne fie

instructiv O neînțelegere semnificativă este și atitudinea venerabilului profesor față de căutările și interesele noastre filozofice L I Petrazhitsky este speriat de "sloganul acum la modă înapoi la Kant!" și "Neo-Kantian jurare in verba magistri" Sub acest "înapoi la Kant!" el înţelege, evident, ceva foarte periculos, aproape o nouă manifestare a obscurantismului, şi ne avertizează instructiv: "nu înapoi la Kant, cu atât mai puţin la Hegel, ci împreună, forţe unite, înainte spre lumină!" S-ar putea să remarcăm că nu am considerat niciodată posibilă nicio altă mișcare decât înainte spre lumină și ni se pare cel puțin ciudată o astfel de reamintire Da, desigur, înainte spre lumină! - este posibil să ne îndoim de asta? - dar prin ce mijloace? Disputa nu poate merge decât în acest sens, pentru că L I Petrazhitsky, desigur, nu va afirma că ne propunem să ne întoarcem undeva înapoi, în regiunea întunericului lăsată în urmă Dar când întrebarea se referă la căile către lumina dorită, evident că trebuie să ne despărțim Degeaba crede venerabilul meu critic că pentru mine, sau pentru oricare dintre persoanele care lucrează în aceeași direcție, aceste căi sunt determinate de îngenuncherea dogmatică în fața lui Kant Jurare in verba magistri este cel mai puțin încurajat de spiritul filosofiei critice, iar efectul său obișnuit asupra gândirii filozofice constă în Biblioteca "Runivers" lî O L Ê M YK A Roynikov până la apogeul contemplației filozofice, acesta, împreună cu asta, deschide perspective pentru o mișcare ulterioară De aceea se spune pe bună dreptate: "Kant verstehen heisst über Kant hinausgehen" Departe de a-l lua pe Kant ca pe un catehism exhaustiv, îl acceptăm ca pe o școală prin care trebuie trecută Să-i numească pe unul dintre noi care nu a găsit lacune și neajunsuri în filosofia lui Kant și nu a căutat să le umple La bine și la rău, cu toții ne străduim să facem față noilor provocări, cu toții ne străduim să îmbinăm pasiunile noastre filozofice cu perspectiva unei noi lucrări care se deschide în fața noastră Filosofia lui Kant nu este sfârșitul căutărilor noastre, ci doar începutul lor Suntem convinși că unele dintre fundamentele sale - în teoria cunoașterii și în filosofia morală - ar trebui să rămână o posesie fermă a gândirii; dar în acelaşi timp considerăm necesar să facem cel mai amplu studiu al trecutului istoric al filosofiei şi cea mai activă atitudine faţă de sarcinile care se deschid pentru viitorul ei "Înapoi la Kant!" înseamnă pentru noi, în primul rând, "înapoi la o educație filozofică serioasă!" Această educație a lipsit în epoca recentului entuziasm pentru pozitivism și acum trebuie reînviată Există o nevoie vie și urgentă de ea și, indiferent ce spun oponenții noștri, această nevoie devine din ce în ce mai generală și conștientă și ne îndepărtează din ce în ce mai mult de schemele înguste ale "filosofiei pozitive", așa cum era înțeleasă în timpul domnia lui Comte si Mill În această chemare insistentă pentru o educație filozofică serioasă, ne călăuzim convingerea că o pricepere filozofică riguroasă este la fel de importantă pentru filosofie și pentru știință Doar o educație filozofică amplă va ajuta la determinarea corectă a esenței științei și a limitelor ei, doar că ne va scăpa de dogmatismul pernicios, care încadrează gândirea cu limitări înguste ale formulelor și schemelor temporale *) Dar această nevoie de o școală filozofică serioasă în sine ne atrage spre cele mai mari lucrări ale filosofiei *) Explicații mai detaliate despre relația noii mișcări filosofice cu știința pe care vreau să le prezint pe paginile acestui jurnal într-un alt articol și cu altă ocazie Biblioteca "Runivers" POLEMICĂ sophia Gândirea filozofică este ridicată nu printr-o negare disprețuitoare a trecutului, ci printr-o asimilare conștientă a fundamentelor sale Până

la urmă, trăim în sfera acelor categorii și vederi pe care le-a dezvoltat gândul trecutului, le folosim inconștient, ne aflăm involuntar sub puterea lor; adevărata atitudine filozofică față de acest trecut constă în a-l stăpâni în mod conștient și a dobândi astfel un teren ferm pentru mișcare ulterioară Astfel, și nu altfel, gândirea filozofică se maturizează și se întărește; astfel, și nu altfel, au fost create cele mai mari opere de geniu filozofic A te teme că studiul sistematic al filosofiei poate dăuna lucrării originale înseamnă, în același timp, să uiți atât exemplele frumoase ale trecutului, cât și esența cercetării filozofice "Filosofia caută adevărul, nu originalitatea", spunem noi în cuvintele cărții S N Trubetskoy: iar "independența creativității filosofice este determinată nu de arbitraritatea subiectivă, nu de lipsa unei educații adecvate și a cunoștințelor pozitive, ci de profunzimea, sinceritatea, incoruptibilitatea interesului filozofic și lărgimea intenției" *) Există încă mai puține motive să ne temem că un studiu sistematic al trecutului va devia forțele vii de la noi sarcini și noi lucrări O astfel de frică este de înțeles din partea lui L I Petrazhitsky, care vede doar material de arhivă mort în istoria filozofiei, dar pentru noi o astfel de viziune este complet inacceptabilă Ar fi o lucrare plină de viață, captivantă, dar se vor găsi creatori și lucrători, iar disciplina sistematică a gândirii nu le va slăbi, ci le va întări aspirațiile Mișcarea filozofică modernă este puternică tocmai pentru că reflectă atât nevoia eternă a spiritului, cât și preocuparea stringentă a vremii Și nu acesta este motivul succesului său neîndoielnic? Abia ne începem munca, iar în spatele nostru se află deja o întreagă falangă de forțe tinere, într-o anticipare veselă a noilor sarcini, într-o conștiință veselă a unei noi afaceri Este posibil să ne temem pentru soarta noilor începuturi, când viața însăși, prin cursul ei imperios, cere o muncă nouă și vie, care nu mai poate rămâne în limitele abstractizării pure și ale tradițiilor istorice) Vezi articolul "Ce ne învață istoria filosofiei" din Colecția "Probleme ale idealismului" M Biblioteca "Runivers" POLEMICĂ Îl simpatizez foarte mult pe L I Petrazhitsky în efortul său de a intra pe un drum nou și, din acest punct de vedere, l-am salutat recent într-un alt articol de-al meu ("Idealismul moral în filosofia dreptului"); dar trebuie să spun că îmi rămâne cu desăvârșire neclar ce își propune să înlocuiască școala filozofică, lucru pe care îl neagă O chemare la lumină încă nu este suficientă: este necesar să arătăm unde se află calea către această lumină; iar dacă stimatul profesor este gata, după cum se pare, să vadă în acest fel în propria sa teorie a dreptului, atunci îi vom remarca că interesul filosofic legat de renașterea kantianismului este departe de a fi limitat doar la chestiuni juridice și îmbrățișează o sferă de probleme incomparabil mai largă Nu vorbesc despre faptul că teoria lui L I Petrazhitsky are încă nevoie de critici și verificări serioase și, în propriile sale cuvinte, există "până acum sub forma unor întreprinderi foarte modeste" ("Legea", p) În legătură cu atitudinea negativă a criticului meu față de gândirea filozofică a trecutului, pe care tocmai am afirmat-o, trebuie să remarc o altă trăsătură particulară a concepțiilor sale, din care a făcut un reproș serios cărții mele Acest reproș se referă la modul de interpretare a sistemelor pe care le-am studiat La pagina (vezi "Lege"), L I Petrazhipkiy notează: "pentru a înțelege esența și sensul școlii dreptului natural și a interpreta corect anumite doctrine ale dreptului natural (de exemplu, doctrina juridică a lui Kant), este necesar să se înțeleagă mai întâi efectuează lucrări teoretice, constând în studiul

psihologic al judecăților și credințelor normative și al varietăților acestora, în clasificarea științifică corespunzătoare a acestor judecăți și credințe în funcție de caracteristicile lor mentale specifice care sunt esențiale în scopul clasificării științifice și în formarea conceptelor științifice de drept şi de morală în acest fel O încercare de un asemenea studiu psihologic și clasificator, întreprinsă de autorul acestei note, a condus la rezultatul (raportat în "Eseuri de filosofie a dreptului" I) "urmează în continuare o scurtă formulare a acestui rezultat Așa că L I Petrazhipkiy mă învinovățește că nu am urmat calea care Biblioteca "Runivers" POLEMICĂ a conturat el în Eseurile sale despre filosofia dreptului În altă parte (p x i-) îmi reproșează faptul că în monografia mea despre Kant și Hegel trec în tăcere părerile sale "cu privire la programul și problema științei politicii dreptului" Iată care sunt reproșurile care mi se par complet de neînțeles Scopul cărții mele a fost de a explica principiile de bază ale învățăturilor moral-filosofice și juridice ale lui Kant și Hegel; Am avut la fel de puține motive să aduc aici o discuție despre teoriile lui L I Petrazhitsky, ca și în cazul în care aș scrie despre Locke sau Rousseau, Aristotel sau Platon Am avut și mai puține motive să accept rezultatele raportate de L I Petrazhitsky ca fiind finale și care nu au nevoie de verificare, să critic sistemele care mă interesau pe baza lor Trebuie să explic că modul corect de a prezenta doctrinele filozofice nu este să le interpretăm din punctul de vedere al celor mai noi și străine construcții, ci să le prezint în propria lor esență, în dezvoltarea imanentă a principiilor lor În acest scop, referințele explicative și comparațiile cu alte învățături anterioare sau ulterioare pot fi foarte utile, dar numai dacă astfel de referințe și comparații ne ajută cu adevărat să pătrundem în spirit sistemele enunţate Pentru stimatul meu critic, nu există un astfel de interes independent pentru sistemele din trecut; prin urmare, atitudinea corectă față de ei i se pare cu totul diferită După ce am stabilit faptul dezacordului nostru fundamental în raport cu trecutul istoric al filosofiei, m-am putut opri aici: este clar că, cu o asemenea diferență de vederi în raport cu interesul principal al operei mele, polemica noastră nu poate fi fructuoasă și că judecățile noastre despre Kant și Hegel, ca, probabil, despre majoritatea filozofilor, vor merge pe căi diferite tot timpul, fără nicio speranță de a se întâlni nicăieri Dar în articolul său, scris în legătură cu cartea mea, L I Petrazhitsky a căzut într-o serie întreagă de neînțelegeri, la care nu pot lăsa fără răspuns, mai ales că este vorba despre cele mai elementare prevederi ale operei mele Mi se atribuie astfel de opinii pe care nu le-am exprimat niciodată și astfel de definiții filozofice împotriva cărora mă opun mereu Biblioteca "Runivers" POLEMICĂ a devenit Este de la sine înțeles că, condamnând aceste opinii care îmi sunt străine, sunt complet de acord cu L I Petrazhitsky, deși consider că polemica cu ele este complet inutilă Există, totuși, remarcile criticului meu cu care nu pot fi de acord Voi lua doar locurile cele mai caracteristice, nu este suficient de interesant să analizez totul II Prima neînțelegere o găsesc deja pe prima pagină a articolului luat în considerare (p), și, mai mult, pe o chestiune atât de importantă pentru mine ca definiția dreptului natural Spre surprinderea mea considerabilă, am citit într-un articol al lui L I Petrazhitsky că, atât în disertația mea de față, cât și în cealaltă lucrare a mea: "Școala istorică a avocaților", "prin drept natural mă refer la judecăți morale despre dreptul pozitiv" De mai multe ori, respectatul meu critic îmi reproșează incorectitudinea acestei definiții și consideră că este necesar să explic că "o

prezentare dogmatică a legii intuitive personale (cum desemnează L I Petrazhitsky baza construcțiilor natural-juridice) este de obicei produsă fără o prezentare paralelă a pozitivului lege acţionând asupra aceloraşi probleme şi fără a menţiona măcar dreptul pozitiv şi prevederile acestuia "De obicei, instituțiile și normele dreptului pozitiv nu sunt discutate deloc, ci pur și simplu sunt ignorate" (p) Cu această explicație, îmi este mai ușor să fiu de acord că am avut de mai multe ori ocazia să fac cunoștință cu conținutul doctrinelor dreptului natural și nu am redus niciodată esența lor la "pronunțarea judecăților morale despre dreptul pozitiv" În diferitele mele scrieri și articole, am atins această problemă, dar nu am definit niciodată legea naturală în felul în care Prof Petrazhitsky *) Într-adevăr, am afirmat și afirm acum că punctul central al problemei dreptului natural este problema posibilității unei judecăți morale asupra dreptului pozitiv, dar Vezi, de exemplu, The Historical School of Lawyers, pp - ; articol despre natura etc Enciclop cuvinte Brockhaus și Efron, vol XXIV, p ; Kant și Hegel, pp - și ; "Idealismul moral în filosofia dreptului", pp și Biblioteca "Runivers" POLEMICĂ Nu am spus niciodată că această judecată trebuie să aibă loc sub forma unei discuții despre instituțiile și normele de drept pozitiv Ideea este că chiar și construcția dreptului ideal este deja o judecată asupra dreptului pozitiv În cele mai utopice construcții, în cele mai visătoare proiecte, duse la o distanță infinită de sistemul existent, vom găsi cu siguranță un protest împotriva realității imperfecte Stabilind idealul și propriul și cerând punerea în aplicare a acestuia, condamnăm prin aceasta acel existent și impropriu, a cărui desființare ne dorim Exact așa am înțeles întotdeauna esența criticii dreptului natural și, prin urmare, am definit dreptul natural nu ca "o expresie a judecăților morale despre dreptul pozitiv", ci ca "un set de idei morale (morale) despre drept (nu pozitive, dar ar trebui fi), ca "viitor de construcție ideală", ca "criteriu moral de evaluare, existent indiferent de condițiile efective de formare a dreptului" Prof Petrazhitsky a fost în mod evident indus în eroare de o anumită expresie de-a mea, al cărei sens a interpretat-o în afara conexiunii cu totalitatea generală a opiniilor mele Mă grăbesc să adaug, însă, că lămurirea acestei neînțelegeri nu mă împiedică deloc de la un alt reproș al stimatului profesor pe același subiect Și cu definiția mea actuală a dreptului natural, așa cum tocmai am citat-o, veneratul meu critic încă nu este de acord, pentru că, în opinia sa, "judecățile morale și evaluarea morală a fenomenelor se referă tocmai la moralitate și pentru a le numi drept naturale sau orice alt drept nu urmează deloc, de teama confuziei conceptelor eterogene" ( ) "La baza tuturor doctrinelor natural-juridice stă în general un psihic juridic (și nu moral) și, în plus, un psihic special intuitiv-legal" ( ) L I Petrazhitsky susține chiar că, trimițând legea naturală la domeniul judecăților morale, eu, "fără să-l bag în seamă și fără să-l doresc, privesc recunoașterea și justificarea ideii de drept natural și a doctrinei corespunzătoare" Pentru cineva care nu este suficient de familiarizat cu literatura de specialitate pe această temă, poate părea că afirmația, atât de categoric opusă mie, se sprijină pe niște Questions of Philosophy, voi , Biblioteca "Runivers" POLEMICĂ un rezultat științific bine stabilit; între timp, în acest caz, L I Petrazhitsky se îndepărtează de viziunea sa subiectivă, care este supusă unor îndoieli și dispute și mai mari Baza acestui punct de vedere este o distincție particulară între drept și morală, făcută de autor pe baza diferenței în manifestările lor mentale pe care le presupunea Dar tocmai împotriva acestei distincții în literatura

noastră au fost făcute importante și încă nu au fost infirmate de L I Petrazhitsky obiecțiile de la Prince E N Trubetskoy, care a arătat foarte clar că definițiile propuse de autorul "Eseurilor despre filosofia dreptului" nu fac posibilă distingerea dreptului de morală, pe de o parte, de convingerile legale și halucinațiile, pe de altă parte x) La aceasta putem adăuga că venerabilul autor lasă complet neexplicată problema legăturii neîndoielnice dintre drept și morală Pentru el, este ca și cum complet străin * unul față de celălalt zone; în opinia sa, pentru fiecare dintre aceste domenii ar trebui recunoscută "semnificație autosuficientă, sarcini înalte independente, scale de evaluare independente" ("Lege", p , not) Dar pentru noi este destul de evident că indiferent de explicațiile pe care le dă respectatul profesor în lucrările sale ulterioare, el nu va putea niciodată să demonstreze posibilitatea unei distincții complete între aceste două domenii Întrucât atât legea, cât și morala aparțin sferei idealului și datoriei, ele nu se pot baza pe principii complet diferite și, așa cum ar fi, să presupună dualitatea idealului uman Atât legile morale, cât și cele juridice se aplică în mod egal ființei interioare a omului, voinței sale În anumite consecințe, în rezultatele temporare, ele pot diferi unele de altele, dar acest lucru nu exclude câtuși de puțin unitatea scopului lor final Pentru drept, ca și pentru morală, este valabil același principiu al personalității, luat diferit în ambele domenii, dar unindu-le în strădania finală pentru întruchiparea ideii de bunătate în viață Potrivit lui L I Petrazhitsky, morala, ca set de convingeri pur imperative, nu cunoaște pretenții ') "Întrebările lui fil și psihic ", Cartea , p Biblioteca "Runivers" POLEMICĂ (caracteristică dreptului) și deci reprezintă o scară care nu este adecvată fenomenelor juridice Dar caracterul pur imperativ al normelor morale este o afirmație care nu poate fi în niciun caz considerată dovedită Ideea demnității morale și a vocației individului include, fără îndoială, un element de pretenție, așa cum în general "este greu de găsit măcar o normă morală care să nu fie imperativ-atributivă (și nu numai imperativă) x) Nu vreau să analizez aici această întrebare în toată complexitatea și completitatea ei - L I îndoieli foarte solide Cu atât mai surprinzătoare este concluzia ulterioară a articolului luat în considerare, ca și cum eu, "fără să-l bag în seamă și fără să-l doresc, privesc recunoașterea și justificarea ideii de drept natural și a doctrinei corespunzătoare" Toate acestea pentru că trimit ideea dreptului natural la domeniul principiilor morale (și nu juridice)! Dar cu mult mai mult motiv i-aș putea remarca lui L I aspecte ale unei întregi viziuni asupra lumii, care îi ia astfel cel mai fidel și cel mai bun sprijin Dar nu voi merge atât de departe Într-adevăr, în esență, amândoi slujim aceleiași cauze fundamentale și mă simt mulțumit în mare măsură când, după observații critice foarte decisive, autorul oferă, la rândul său, următoarea caracterizare a dreptului natural: "baza dreptului natural sistemele este dogma legii intuitive, adică o prezentare sistematică a convingerilor juridice autonome ale autorilor Asta este tot ce am nevoie! Ce) Cuvintele cărții E N Trubetskoy, ibid În scrierile sale anterioare, L I Petrazhitsky însuși a vorbit despre misiunea etică a dreptului și a stat pe un punct de vedere mai larg De asemenea, voi remarca aici referirea la L N Tolstoi ca "un exemplu de critică morală a dreptului", că această referire este complet neconvingătoare Tolstoi se ridică din punctul de vedere al radicalismului etic, care neagă însăși ideea de drept * Biblioteca "Runivers" POLEMICĂ L I Petrazhitsky numește leme wû-condamnări legale" (la câteva rânduri mai jos vorbește despre "drepturi intuitive

similare"), le trimit la domeniul judecăților morale Este de la sine înțeles că, pe măsură ce ne dezvoltăm definițiile mai îndeaproape, va exista o diferență considerabilă de opinii între noi; dar consider că este esențial ca ideea autonomiei rațiunii noastre să fie recunoscută ca bază a dreptului natural Cât de recent a formulat cu succes rădăcina acestei probleme, Prince E N Trubetskoy, "putem vorbi despre existența normelor dreptului natural doar în ipoteza că mintea noastră este autonomă > că este o sursă de judecăți morale independentă de legislația externă), De aici trecem mai departe la afirmarea independenței a principiului etic și la distincția dintre punct de vedere din explicația teoretică și, în special, genetică Toate aceste afirmații și presupuneri constituie, în totalitatea lor, o problemă filosofică complexă care ne întâlnește chiar la primii pași în studiul ideii de drept natural Nu este deloc vorba aici, așa cum o vede criticul meu, de a apăra admisibilitatea "judecăților morale de aprobare sau de blam"; după cum remarcă L I Petrazhitsky pe bună dreptate, "negarea permisibilității unor astfel de judecăți ar însemna o interdicție absurdă și imposibilă a moralității" (p) Sarcina cercetării filozofice în acest caz nu este de a certifica faptul incontestabil al unor astfel de judecăți, ci de a le dezvălui fundamentele și principiile, de a arăta relația lor cu judecățile noastre teoretice și, în final, de a contura calea către construcția unei morale ideal Numai cu o clarificare adecvată a principiilor morale este posibilă deschiderea unei căi de încredere către construcția politicii dreptului pe care L I Petrazhitsky o proiectează Pentru a obține o declarație largă și bazată pe principii, aceasta trebuie să se bazeze pe principii morale solide; altfel, așa cum am încercat deja să explic în altă parte, ea riscă să se înfunde în sfera îngustă a unei anumite experiențe și în considerentele meschine ale vieții practice Pentru a completa această serie de remarci, trebuie să menționez și o neglijență critică a respectului meu Biblioteca "Runivers" POLEMICĂ adversarul dorit, mai enervant pentru el decât neplăcut pentru mine Considerând desemnarea învățăturilor natural-juridice drept morale, pe care o accept ca incorectă, prof Petrazhitsky, de altfel, încearcă să arate că o astfel de desemnare duce la ((confuzie de concepte și chiar mai grave dezastre logice ") Acest reproș, după obiceiul unui venerabil critic, este însoțit de o serie întreagă de acuzații foarte decisive , dintre care fiecare este mai mult decât suficient pentru a realiza "Dacă ținem cont de faptul că filosofii discutați în disertație înțeleși de drept în principal sau exclusiv drept natural și înlocuiesc în locurile potrivite ale disertației, în conformitate cu teoria autorului, în loc de conceptul de drept natural, conceptul "judecăți morale despre drept", atunci obținem o serie de argumente și propoziții care sunt frapante din punct de vedere logic De exemplu, poziția autorului că Kant "în mod corect a subliniat diferența dintre drept și morală (judecăți morale)" I-aș putea explica foarte ușor lui L I Petrazhitsky și alte "locuri relevante din disertația mea", dar mă voi concentra pe exemplul pe care el însuși l-a dat În primul rând, mă voi referi la adevăratele cuvinte ale lui Kant: "Legile libertății, în contrast cu legile naturii, se numesc morale Deoarece se referă la acțiuni și determină un anumit curs extern de acțiune, ele sunt considerate legale; dacă, în plus, necesită motive adecvate, se numesc etice Această definiție are neajunsurile ei, dar arată cu deplină claritate că Kant a acceptat o gamă mai largă de legi morale, care se încadrează în două tipuri: autoetice și juridice Din celelalte explicații ale sale aflăm că diferența dintre aceste două feluri este

determinată de posibilitatea sau imposibilitatea ca o anumită relație să fie combinată cu un motiv coercitiv extern Deci, pe ce se bazează acuzația, că îmi propun să distingem o specie de genul căruia îi aparține? Evident, la o simplă neglijență: L I Petrazhitsky nu a acordat atenție faptului că conceptul de moralitate poate fi folosit într-un sens mai larg Biblioteca "Runiverse" CONTROVERSE (a desemna un gen) și mai restrâns (a desemna o specie) Morala în sensul larg al cuvântului (ca gen) se încadrează în două grupe de relații, ale căror diferențe de specii pot fi stabilite fără cele mai mici "dezastre logice" Este de la sine înțeles că vorbim doar despre dreptul natural, ca un fel de moralitate, întrucât dreptul pozitiv poate de fapt contrazice principiile morale Toate acestea sunt exprimate de Kant și expuse în cartea mea și îmi pare foarte rău că L I Petrazhitsky mă obligă să repet încă o dată aceste explicații III Prof Petrazhitsky încheie prima secțiune a articolului său cu o descriere a programului care, în opinia sa, ar trebui să fie asimilat de teoria dreptului În același timp, îmi reproșează că în cartea mea nu ating acest program și îl trec în tăcere Am spus deja mai sus cât de puțin mi se pare îndreptățit acest reproș; dar sunt gata să fiu de acord cu el în sensul că nu analizez cu adevărat niciun program pentru teoria dreptului: munca mea are o altă sarcină și atinge doar parțial teoria dreptului Dacă într-un alt loc L I Petrazhitsky îmi atribuie dorința de a "fundamenta programul kantiano-hegelian al științei dreptului", atunci trebuie să remarc că nu mi s-a întâmplat vreodată așa ceva Mi se pare că contur planul general al lucrării mele cu suficientă claritate în prefață, în care spun că scopul meu este să analizez doar un punct al noului program metodologic al științelor sociale, și anume problema independenței problema morală (în sensul independenței sale față de considerația genetică) De aceea, trebuie pur și simplu să resping toate aceste plângeri cu privire la caracterul incomplet al programului meu, a cărui sferă nu este deloc determinată de acest punct pe care l-am examinat Dar nu pot să nu fac aici o remarcă care poate fi utilă în elucidarea sarcinii mele și a independenței sale deplină față de programul politicii dreptului Descriind tendința natural-legală modernă, L I Petrazhitsky, aparent, tinde să-și reducă sarcina "la Biblioteca "Runivers" POLEMICĂ crearea unei științe a politicii dreptului", așa cum o înțelege el O astfel de concluzie rezultă din locul în care explică ce a vrut să spună exprimând la vremea lui sloganul "reînvierea dreptului natural" La aceasta adaugă că acum "nu mai este vorba despre părerile personale ale unuia sau altuia autor, ci despre un curent impersonal, puternic și în creștere an de an, pe care unii îl caracterizează drept "naturechtliche", drept natural, iar alții drept "rechtspoJitische" Stremi ung", tendință politică de dreapta" (i o p) La această caracterizare trebuie să fac o corectare foarte importantă Chiar înainte ca L I Petrazhitsky să vorbească despre renașterea dreptului natural, în sensul "creării unei științe a politicii dreptului", despre necesitatea acestei renașteri, în sensul aprofundării și extinderii orizontului teoriei juridice, a vorbit IPtammler În , Stammler a publicat un pamflet extrem de interesant, Ueber die Méthode der historischen Rechtstheorie, în care a subliniat cu o mare perspicacitate lacunele din școala istorică și a cerut revenirea la doctrina dreptului natural Că pamfletul lui Stammler a făcut o impresie indubitabilă asupra avocaților este dovedit de binecunoscuta recenzie a lui Bergbom*) Reprezentanți eminenti ai jurisprudenței precum Hölder și Baron au considerat necesar să răspundă În orice caz, întrebarea a fost pusă și tocmai din aceste vremuri ar

trebui să conducă acel "curent impersonal, puternic și în creștere în fiecare an", despre care vorbește L I Petrazhitsky Ideile lui Stammler au apărut din kantianism, iar direcția sa a căpătat un caracter filozofic Scopul inspirator al aspirațiilor sale a fost determinarea celor mai înalte criterii de evaluare a dreptului și stabilirea fundamentelor filozofice pentru construcțiile de drept natural Din această parte mi se pare mai corect să abordăm soluția problemei dreptului natural Lucrările lui Stammler reprezintă, fără îndoială, cel mai mare fenomen din literatura contemporană a subiectului; dar tendinţa natural-juridică nu se limitează la direcţia stabilită de aceasta În filosofia dreptului germană, se poate indica alți scriitori d) În "Jurisprudenz und Rechtsphilosophîe" ( ) S Biblioteca "Runivers" POLEMICĂ Lei, precum Gertling și Kathrein, merg la același scop, dar în alte moduri În fine, de această tendință natural-juridică, în sensul propriu al cuvântului, ar trebui să distingem ceea ce L I Petrazhitsky numește "rechtspolitische Strõmung"? direcţia politicii dreptului Această tendință are propriile sale caracteristici, propriile forțe și puncte slabe, dar reprezintă doar una dintre ramurile unei mișcări mai mari și nu acoperă în niciun caz totalitatea acelor aspirații pe care le grupăm sub denumirea de "renașterea dreptului natural" Ceea ce i-a lipsit și i-a lipsit în special acestei tendințe a fost claritatea perspectivelor filozofice Personal, L I Petrazhitsky a trebuit să asculte multe plângeri în acest sens (cu o acuratețe deosebită exprimată de B N Chicherin în "Filosofia dreptului"), iar dezvoltarea diligentă și talentată a "teoriei psihologice a dreptului" nu îl va salva de aceste plângeri " Apreciez foarte mult și consider că este absolut necesar să implicăm psihologia în soluționarea problemelor noastre; dar doar psihologia nu este suficientă aici: avem nevoie atât de teoria cunoașterii, cât și de filosofia morală și, în general, de o viziune filozofică integrală asupra lumii Teoria psihologică a dreptului trebuie completată cu o teorie etică și filozofică; numai atunci va fi posibil să considerăm sarcina noastră ca fiind stabilită în toată amploarea ei necesară Prin urmare, este clar de ce îmi definesc sarcina în deplină independență față de programul respectatului meu critic Acea lucrare filosofică, care mi se pare extrem de importantă, i-a rămas complet străină de L I Petrazhitsky; chiar i se pare de prisos În formularea practică a problemelor noastre am putea fi de acord; dar în privinţa filozofică va rămâne un mare şi serios dezacord între noi IV Simt mai ales inevitabilitatea acestui dezacord când recitesc în articolul lui L I Petrazhitsky paginile consacrate acestora de Kant și Hegel Sunt foarte puține propuneri aici care să nu trezească în mine nedumerire sau contradicție Evident, vorbim în acest caz în limbi complet diferite și nu ne înțelegem bine nu stiu cand Biblioteca "Runivers" POLEMICĂ Am terminat dacă aș vrea să fac o analiză detaliată a obiecțiilor filosofice ale adversarului meu Dar, din fericire, acest lucru nu este cerut de esența problemei Cred că îmi voi îndeplini datoria de atenție recunoscătoare în raport cu articolul critic al Prof Petrazhitsky, dacă mă opresc asupra acelor părți ale ei care se referă la mine personal și se referă la interpretarea mea despre Hegel și Kant Procedând astfel, voi ocupa cele mai importante locuri Exprimând în disertație simpatia pentru ideea lui Kant despre semnificația independentă a cerințelor morale, în esență independentă de concluziile teoretice despre necesitatea trecutului și viitorului, remarc printre altele: "fundamentul pe care Kant a vrut să o pună sub această afirmație poate fi recunoscut ca fiind fragil; și totuși, filosofia sa va păstra pentru totdeauna meritul că, punând

problema libertății, ne-a învățat să ne bazăm pe vocea sentimentului moral și a arătat convenționalitatea acelor concluzii care pot fi trase în această întrebare din datele cunoașterii "(p a tezei mele) În ceea ce privește acest pasaj din cartea mea, L I în al doilea rând, despre faptul că se presupune că "ne-a învățat să ne bazăm pe simțul moral" Învățăturile direct opuse asupra ambelor probleme, în special negarea "sentimentului moral" și, în general, orice motive empirice, ca bază a moralității, constituie tocmai baza și quint - esența învățăturii lui Kant" (p) Trebuie să-mi exprim din nou regretul că prof Petrazhitsky cântărește atât de puțin puterea acuzațiilor sale De unde, de fapt, criticul meu a dedus că nu numai eu însumi accept, ci îi atribui şi lui Kant un indeterminism empiric? O astfel de viziune asupra lui Kant ar mărturisi din partea mea despre cea mai elementară neînțelegere a filozofiei sale, dar numai eu sunt complet nevinovat de ea Împotriva afirmației criticului meu că libertatea mea este "în mocirla tărâmului necesității" și că sunt "o sută Biblioteca "Runivers" DISCUŢIE, un roi al teoriei liberului arbitru în lumea empirică", aș putea remarca că am considerat întotdeauna o astfel de înțelegere a libertății o eroare filozofică foarte grosolană Apropo, pe aceeași pagină , pe care L I Petrazhitsky a găsit un loc atât de antipatic de el, dar, așa cum voi arăta acum, deloc nevinovat, spun: "ideile de libertate și necesitate se află pe două planuri, nu coincid unul cu celălalt" Și ce alt sens poate avea fraza mea, că, punând problema libertății, Kant a arătat condiționalitatea concluziilor din datele cunoașterii (aici se înțelege cunoașterea empirică) și ne-a învățat să ne bazăm pe vocea sentimentului moral, dacă nu la fel cu negarea ideii de libertate din punct de vedere empiric are un sens condiționat și nu exclude o altă sursă (vocea sentimentului moral) pentru aprobarea acestei idei Sunt complet perplex în ce fel prof Petrazhitsky a ajuns la concluzia că eu sunt pentru indeterminismul empiric Se pare că singura explicație este că el a luat observația mea despre dualismul lui Kant, exprimat în opoziția lucrurilor în sine și a fenomenelor, ca dovadă a înclinației mele către empirism Dar calea de ieșire din acest dualism constă doar în empirism? Este suficient să ne referim chiar și la cel mai apropiat discipol al lui Kant, Fichte, care a luptat împotriva dualismului lui Kant, a negat lucrul în sine, dar nu a fost nicidecum un empiric Sub ideea independenței cerințelor morale, el a pus o fundație complet diferită, fără cel mai mic pericol de a îneca "ideea de libertate în mocirla tărâmului necesității" Și dacă este deja necesar să vorbim aici despre concepția metafizică către care înclin, atunci ea se caracterizează tocmai prin tendința opusă: nu libertatea de a se subordona necesității, ci, dimpotrivă, necesitatea de a o considera ca pe o cale și un mijloc pentru realizarea libertății Afirmarea condiționalității cunoașterii experiențiale înseamnă pentru mine același lucru ca și admiterea unei ființe liber-creative, fără cauză De aici rezultă clar cât de puțin sunt înclinat către indeterminismul empiric ■ Încă mai mult trebuie să protestez împotriva afirmaţiei că îl laud pe Kant pentru faptul că el> "a apărat şi chiar a justificat indeterminismul empiric" Acest reproș este Biblioteca "Runivers" POLEMICĂ este atât de neașteptat pentru mine încât nici nu știu ce să spun despre asta Expun și caracterizez doctrina lui Kant despre libertatea inteligibilă pe baza pasajelor originale din Critica rațiunii practice În același timp, indică direct dualismul metafizic ca bază a doctrinei expuse De unde ar putea veni noțiunea că îl număr pe Kant printre susținătorii indeterminismului empiric îmi rămâne de neînțeles Dar în fragmentul de mai sus din cartea mea există, după L I

Petrazhitsky, un alt păcat: aceasta este afirmația mea că Kant "ne-a învățat să ne bazăm pe vocea sentimentului moral" "Negarea sentimentului moral și, în general, a oricăror motive empirice, ca bază a moralității, este tocmai baza și chintesența învățăturii lui Kant", explică criticul meu Din nou o neînțelegere și din nou o acuzație foarte gravă că pierd din vedere însăși temelia lui Kant În explicarea acestui punct, voi observa că, desigur, nu mi-ar putea rămâne necunoscut faptul că Kant a negat sensul moral, adică sensul impulsului empiric al moralității Oricine a citit Critica rațiunii practice știe bine cât de de neconceput a fost pentru Kant să accepte un sentiment moral în acest sens al cuvântului Totuşi, se ştie şi că Kant a folosit această expresie într-un cu totul alt sens, în care o folosesc şi în locul citat mai sus: în sensul conştiinţei legii morale, în sensul datoriei) Das moralischc Gefühl, aceasta este adevărata expresie a lui Kant în binecunoscuta secțiune a Criticii rațiunii practice, intitulată: "Von den Triebfedern der reinen prakt Vernunfi Faptul că acest termen are un sens complet diferit la Kant decât la moraliştii englezi, cu care Kant nu este de acord, nu are nevoie de explicaţie O caracterizare excelentă a acestei duble utilizări a aceluiași termen de către Kant și filozofii englezi este dată de Kuno Phy *) L I Petrazhitsky, de altfel, citează și acea pagină ( ), din care reiese destul de clar că folosesc termenul bănuit de el tocmai în această înțelegere kantiană Biblioteca "Runivers" POLEMICĂ Sher, care intitulează paragraful corespunzător din expunerea sa despre Kant: "das moralische Gefühl" Acum despre critica lui Kant În acest moment, nu mai trebuie să mă apăr, ci un rezultat consacrat al literaturii istorice și filozofice și, prin urmare, pot fi deosebit de scurt aici Prof Petrazhitsky, aparent, este înclinat să nege meritul lui Kant în teoria cunoașterii, pe care chiar și Kant însuși l-a comparat cu atâta succes cu meritul lui Copernic în astronomie (L I Petrazhitsky, din anumite motive, crede că Kant se considera un "Copernic al moralei" philosophy"-p -) În opinia sa, în viziunea sa asupra lumii exterioare ca construcție a rațiunii, Kant își are predecesorii în chipurile scepticilor greci și mai ales în chipurile filozofilor englezi Despre critica lui Kant se poate vorbi doar în raport cu filosofia germană prekantiană, în principal în raport cu filosofia lui Wolff (p) Aceasta este poziția lui Kant L I Petrazhitsky Știu foarte bine că, la prima vedere, poate părea într-adevăr că Kant doar a repetat sau continuat opera filozofilor englezi În special, admit că este ușor de observat o asemănare strânsă între Kant și Locke în doctrina criteriului imanent al adevărului Dar la o examinare mai atentă, în spatele acestei aparente asemănări, descoperim o diferență profundă Ideea este că filozofii englezi, deși vorbesc despre incognoscibilitatea lucrului în sine, păstrează totuși credința că, în esență, cunoașterea reală ar trebui să se conformeze unei lumi exterioare și independente; întrucât acest lucru este imposibil, atunci trebuie să ne mulțumim cu sfera ideilor noastre După cum remarcă foarte bine Windelband, această învățătură a filozofilor englezi despre incognoscibilitatea lucrului în sine este un act de renunțare; de aceea ei tind spre scepticism, care la Hume ajunge la gradul unei opinii clare si categoric exprimate *) Kant nu are acest scepticism; teoria lui asupra Jubiläumsausgabe, Bd V, SS -) miercuri Windelband, Praludien Freiburg S În cartea sa, la prezentarea acelor locuri care au fost criticate de prof Petrazhitsky, Biblioteca "Runivers" POLEMICĂ cunoașterea declară cu îndrăzneală valoarea autosuficientă a adevărului pe care îl cunoaștem Lucrul în sine, cu care trebuie să se conformeze

cunoștințele noastre, este îndepărtat din orizonturile rațiunii teoretice; "Țara adevărului" este zona ideilor noastre, pe care le-am format și iluminat Doar pe baza acestor afirmații a fost posibil entuziasmul vesel cu care Fichte a eliminat însăși fantoma lucrului în sine, iar filozofii ulterioare au combinat exteriorul și interiorul, natura și rațiunea, prin unitatea celui mai înalt spirit spiritual conexiune Toate acestea sunt puncte binecunoscute, asupra cărora nu este nevoie să ne mai oprim Voi remarca doar o altă neglijență a respectatului meu critic, referitor la punctul pe care tocmai l-am luat în considerare Menționând definiția kantiană a adevărului, ca acordul de idei între ele, L I Petrazhitsky notează: "traducerea logicii în limbajul tehnic, aceasta este exaltarea uneia dintre axiomele logicii, una dintre așa-numitele "legi ale gândirii" , și anume așa-numitele "contradicții ale legii" - la rangul de unic și suficient criteriu al adevărului Aceasta este o revoluție foarte fundamentală în domeniul logicii "Toată cealaltă logică este abolită ca fiind inutilă" (p) Pot să-i asigur pe venerabilul meu critic că aici nu se intenționează nicio abolire a logicii: adevărul este că definiția adevărului pe care am dat-o nu se referă la logică, ci la epistemologie și, prin urmare, lasă întregul edificiu al logicii formale complet de neclintit Este la fel de puțin posibil să criticăm această definiție epistemologică din punctul de vedere al psihologiei Problema epistemologică a valorii cunoștințelor noastre are un sens independent și nu poate fi redusă la date psihologice Ultimele remarci ale lui L I Petrazhitsky, referindu-se la Kant, privesc o problema foarte importanta pentru literatura filosofica moderna si anume distinctia dintre moralitate si cunoastere, libertate si necesitate Din articolul luat în considerare nu este complet clar ce poziție ocupă respectatul autor în această chestiune Aparent, însăși problema delimitării libertății M-am referit la Windelband și Koons Fischer Chiar și acum mă refer la ele în sprijinul concepției mele asupra criticii lui Kant Biblioteca "Runivers" POLITICI iar el consideră necesitatea incorect pusă "Dacă renunțăm la teoria metafizică necritică și nu foarte critică a lui Kant despre "eu" inteligibil și libertatea sa inteligibilă, atunci întreaga distincție fundamentală dintre "tărâmul necesității și tărâmul libertății" se prăbușește (p) Dar prof Petrazhitsky pierde din vedere faptul că opoziția dintre libertate și necesitate nu își are rădăcina deloc în fundamentele metafizice ale lui Kant Întrucât L M Lopatin formulează foarte bine esența acestei "tragice chestiuni a filozofiei", "de mai bine de două secole, în toate disputele centrate în jurul ei, a existat o ciocnire a două interese care sunt la fel de grave pentru mintea noastră: interesul teoretic ne face să apărăm cu pasiune extinderea legii cauzalităţii la toate fenomenele lumii; practic - ne obligă să apărăm activitatea de sine a persoanei umane Negarea cauzalității este negarea cunoașterii; negarea libertății este negarea vieții morale " Opoziția dintre necesitate și libertate este un fapt psihologic incontestabil și o contradicție epistemologică de bază, complet independentă de teoria metafizică a lui Kant, care nu este o bază pentru el, ci o explicație, și , de altfel, nu este singura explicație posibilă Aș putea foarte ușor să răspund L I boolean " Dar în loc de explicații îndelungate, voi observa că, atunci când discutăm despre identitatea sau diferența acestor trei antiteze, nu se poate lua termenii folosiți în ele într-un alt sens decât cel în care sunt folosiți în acest caz Astfel, de exemplu, atunci când apreciatul meu critic protestează împotriva identificării punctelor de vedere practice și morale, pe motiv că judecățile morale sunt doar unul dintre (multe)

feluri de judecăți practice, atunci pot spune că termenul "practic" este luate aici nu în sensul obișnuit și larg al cuvântului, ci în sensul lui Kant De la Critica practicii Lopatin, Probleme pozitive ale filosofiei, partea a II-a, p Biblioteca "Runivers" POLEMICĂ motiv", acest termen a fost folosit atât de des într-o aplicație specială în domeniul moral, încât putem considera o astfel de utilizare ca fiind consacrată de o lungă tradiție O analiză detaliată a acestui punct privind opoziția dintre considerația etică și teoretică ar fi foarte importantă; dar, din păcate, toate remarcile lui L I Petrazhitsky cu privire la acest subiect trec pe lângă concluziile noastre și, fără a le atinge, rămân nepotrivite pentru noi v Încheind răspunsul meu către L I Petrazhitsky, nu pot decât să observ că întreaga secțiune a articolului său, dedicată lui Hegel, se bazează din nou pe o neînțelegere în legătură cu cartea mea Din anumite motive criticul meu crede că sunt un susținător al metodei dialectice, în timp ce eu văd meritul lui Hegel doar în a pune problema eticii obiective *), și peste tot încerc să arăt că tocmai anumite trăsături ale dialecticii lui Hegel au fost cele care au împiedicat începutul unei consideraţii obiectiv-etice cu succesiunea cuvenită Metoda dialectică a contribuit la absorbția principiului istoric de către absolut logic și a subliniat și mai mult fuziunea momentelor normative și ontologice caracteristice lui Hegel Acest lucru l-am remarcat în disertația mea și, prin urmare, nu îmi revine să fiu convins de neajunsurile metodei hegeliene Cu toate acestea, nu pot fi în niciun caz de acord cu caracterizarea particulară a metodei dialectice dată de L I Petrazhitsky Nu voi repeta aici punctul meu de vedere despre dialectică, așa cum am exprimat-o deja în cartea mea, !) Mă pot referi aici la un scriitor foarte bine versat în terminologie filozofică, Rud Eucken, Die Grundbegrìffe der Gegenwart II Aufl Leipzig SS - (Titul: Theoretisch - praktisch) Aici, însă, există (cu greu se cere) o explicație a motivului și, într-un anumit sens, meritul de a distinge între cele teoretice si practice zonele ar trebui atribuite lui Kant) Pe lângă cartea mea, am încercat să explic acest punct și în articolul "Morale și cunoaștere* Biblioteca "Runivers" POLEMICĂ și voi adăuga doar că această viziune, bazată pe studiul lui Hegel, nu îmi aparține, ci este, din nou, un atu durabil al literaturii istorice și filozofice Scriitorii individuali au atitudini diferite față de dialectica hegeliană în ansamblu, dar s-a stabilit un acord considerabil asupra chestiunii esenței acesteia În special, punctul asupra căruia Prof Petrazhitsky - ideea posibilității de a combina definiții opuse într-o unitate superioară - este afirmată atât de similar de toată lumea, încât până și adversarul lui Hegel Trendelenburg este de acord cu alții în acest sens Și după el, secretul dialecticii hegeliene este că abstracția nu este altceva decât dizolvarea forțată a unui concept concret Partea respinsă poartă în mod necesar urmele întregului căruia i-a aparținut și, prin urmare, prin ea însăși necesită completare Ca urmare a acestui fapt, mintea trece de la definiție la definiție până când este restabilită reprezentarea deplină *) L I Petrazhitsky consideră că "metoda dialectică înseamnă construcția încălcărilor legii contradicției într-un sistem și metodă" Regulile metodei dialectice, în opinia sa, sunt imposibile și impracticabile "Chiar dacă admitem posibilitatea unei recunoașteri serioase simultane a adevărului a două propoziții care se contrazic una cu cealaltă, astfel încât negarea tezei să nu rezulte în O pentru gândire, atunci în acest caz există o saltea pentru gândire și numai mat, sub forma acestor două propoziții care se nega reciproc, și nu ceva din care ar fi de imaginat să se avanseze și să se obțină din doi

bani, ca din material, a treia teză (sinteză) "(p) L I Petrazhitsky pierde din vedere faptul că contradicțiile despre care vorbește Hegel nu sunt o unitate concretă care se exclude reciproc, ci doar definiții abstracte legate reciproc ale unei idei întregi, la care se reduc ca bază "Luate izolat, par contradictorii, dar întrucât aparțin unui singur concept concret, ele pot fi reduse la această unitate proces dialectic *) Trendelenburg, Logische Untersuchungen I, - Citez din expunerea lui Chicherin (Stiinta si Religie, ed II, p o) Biblioteca "Runivers" DISCUŢIE, există negaţia separatităţii lor şi reducerea lor la o sinteză superioară Dar toate acestea sunt destul de cunoscute încât ar fi necesar să ne oprim mai mult timp asupra lor Cât despre referința istorică a lui L I Petrazhitsky cu privire la predecesorii lui Hegel în domeniul dialecticii, aș putea-o completa semnificativ (în direcția filozofilor greci), dar, pe de altă parte, aș scurta-o Așadar, când printre acești predecesori găsesc numele de Novalis și întâlnesc mențiónări suplimentare despre modul în care romanticii "proclamau cu triumf încrezător că nu mai există o lege a contradicției", atunci sunt din nou perplex În raport cu unii romantici, într-adevăr, caracteristica dată de prof Metoda dialectică a lui Petrazhitsky a lui Hegel, dar aceasta nu are nimic de-a face cu Hegel și nu este nevoie să cauți aici susținători ai metodei sale dialectice L I Petrazhitsky își încheie articolul cu o trecere în revistă măgulitoare a forțelor mele și regret că sunt cheltuite pentru o afacere nepotrivită, ceea ce i se pare studiul gândirii filozofice din trecut Sunt foarte recunoscător stimatului meu coleg pentru dorința sa de a mă îndruma către adevărata cale, dar cred că în estimarea drumului meu greșește și nu poate avea dreptate Pentru aceasta, el este prea negativ cu privire la trecutul filosofiei și trece prea departe de el Până de curând, am adus un omagiu minunatelor întreprinderi ale lui L I Petrazhitsky și nimeni nu mă va bănui de nedreptate față de el; dar cred că aceste angajamente ar da roade incomparabil mai multe dacă ar fi aprofundate printr-un studiu atent al filozofiei Iar noua lucrare la care mă cheamă, munca de a crea un nou gând și noi forme de viață, este în sine atât de atractivă și frumoasă, încât nu sunt necesare apeluri speciale pentru aceasta În aceasta sunt cu siguranță de acord cu el: "Împreună, forțe unite înaintează spre lumină!" P Novgorodtsev Întrebări de filosofie, KN , ¿ Biblioteca "Runivers" Cu privire la controversa prof V F Chizh și Dr Ya F Kaplan (Notă de la un cititor psihiatru) În №№ și "Întrebări de filosofie și psihologie" a avut loc o controversă între prof V F Chizhom și Dr Ya F Kaplan pe problema înțelegerii adevărate a lui Plyushkin ca imagine nemuritoare creată de Gogol Această controversă este atât de importantă pentru oricine este interesat de soarta criticii literare, și mai ales de evaluarea operelor clasice, încât noi, ca cititori ai Questions of Philosophy and Psychology, nu putem decât să ne exprimăm unele îndoieli care au apărut sub influența lucrările lui V F Chizh și J F Kaplan Profesorul V F Chizh este unul dintre puținii psihiatri din Rusia care sunt pionierii unei metode psihopatologice speciale în domeniul analizei critice a operelor literare Dr J F Kaplan este și medic psihiatru, cu ceva nume în presa specială Opinia ambilor autori la aceasta intrebare ni se pare extrem de importanta si de aceea cititorul are dreptul sa le ceara cateva explicatii despre tendintele pe care le urmaresc Prof VF Chizh, în analiza sa asupra lui Plyushkin, demonstrează că acesta din urmă este un tip de demență senilă și, prin urmare, este un exemplu de formă clinică specială (dementa senilis) inclusă în orice clasificare psihopatologică Biblioteca "Runivers" DESPRE POLEMICA PROF CHIZH ȘI DR

KAPLAN Dr Ya F Kaplan contestă opinia profesorului V F Chizh și demonstrează că Gogol, în persoana lui Plyushkin, a dat o imagine nemuritoare a unei bătrânețe cu adevărat formidabilă și îngrozitoare, dar fiziologică Acestea sunt principalele puncte de dezacord între autori respectați V F Chizh caută cheia înțelegerii lui Plyushkin în patologia personalității, iar Ya F Kaplan caută să-l înțeleagă pe Plyushkin prin psihologia normală Pentru unul, Plyushkin este un bătrân cu mintea slabă, pentru altul, un bătrân obișnuit "Psihologia bătrâneții - aceasta este zona pe care Gogol ne luminează, desenându-l pe Plyushkin" (Ya F Kaplan Nr , p) Până să atingem cine ni se pare mai corect în această întrebare dificilă și complexă; dorim doar să remarcăm particularitățile analizei critice a ambilor autori din punct de vedere pur metodologic Făcând acest lucru, avem următoarele întrebări: Se poate analiza din punctul de vedere al unui psihiatru o imagine artistică creată de un scriitor și, dacă este posibil, în ce limite și în ce condiții? Cu alte cuvinte, care sunt drepturile științifice ale metodei psihopatologice în critica literară? Scriitorii-artiști de ficțiune de tipul Gogol și-au stabilit scopul de a descrie starea fiziologică sau patologică a indivizilor observați - și, în special, și-a stabilit Gogol scopul de a oferi, de exemplu, după imaginea lui Plyushkin, tipul? a unui bătrân - un imbecil (cum îl consideră prof V F Chizh) sau normal (cum crede Ya F Kaplan)? In cele din urma, Care sunt sarcinile generale ale metodei psihopatologice în literatură? Unde este începutul și unde îi sunt limitele? În ceea ce privește prima întrebare, ar trebui să existe o dublă înțelegere a problemei, în concordanță cu caracterul diferit al operelor literare De exemplu, este destul de înțeles că Dostoievski atrage involuntar atenția unui psihiatru și a unui psihiatru atât de versatil ca prof V F Chizh, nu putea trece pe lângă o întreagă galaxie de tipuri patologice ale lui Dostoievski fără a le oferi o acoperire adecvată, deoarece acest artist, observând oamenii, a privit în principal în profunzimile psihofiziologice? natura umană, era interesat nu atât de gospodărie sau de culoare * Biblioteca "Runivers" YUL PORTUGALOV trăsături verbale de personalitate, cât și organizarea psiho-nervoasă internă a acestuia din urmă A fost un scriitor-psihofiziolog prin excelență Într-o serie de neuropati din romanele lui Dostoievski, găsim oameni isterici, epileptici, paranoici din cele mai diverse categorii sociale și, aparent, poziția lor socială nu a fost o chestiune de o importanță capitală pentru autor, iar acesta a dat același tip psihopatologic, rezumat în ea psihologia diferiţilor indivizi de diverse formaţiuni sociale Prin urmare, este posibil, aparent, din acest punct de vedere, să se aplice o metodă special psihopatologică la analiza unor astfel de imagini artistice, fără teama de a-i impune autorului punctul său de vedere special, pe care acesta, în calitate de nespecialist, este posibil să se aplice o metodă special psihopatologică desigur, nu a aderat la Dar există și alte tipuri de scriitori Pentru ei, psihologia personalității este și ea de o importanță enormă, cu greu mai mică; dar atât în perceperea trăsăturilor sale, cât și în crearea unei imagini literare din ea și altele asemănătoare, autorii intenționează în principal să sublinieze produsul ce condiții sunt astfel de tipuri, ce cauze externe le-au dat naștere; ce simbolizează aceste tipuri, în sfârșit, sinteza a ce sistem social sunt Scriitorii de acest fel analizează un anumit grup de indivizi, combinați în tipuri, ca un set de elemente caracteristice ale unui anumit agregat social, a cărui existență se reflectă în întregul curs al vieții sociale a unei țări date într-o anumită perioadă Într-un cuvânt, scriitorii de acest fel se

străduiesc să creeze un tip social, și nu unul psihofiziologic, ei se străduiesc să descrie personalitatea în legătură cu viața ei socială, ca o figură socială, și nu ca o organizare neuro-psihologică La imaginile artistice ale acestui gen de opere literare, metoda psihopatologică, aparent, ar trebui aplicată cu mai multă prudență; drepturile sale în acest domeniu sunt mai limitate, iar rezultatele aplicării sale a priori trebuie să se dovedească a fi mai puțin fructuoase Adevărat, creând un fel de tip social, scriitorul poate în același timp să umbrească și chiar să contureze viu proprietățile sale psihologice intime; cu toate acestea, acestea din urmă nu vor fi esența   fapte, ci în fizionomia publică a tipului, în rolul său de persoană publică Să dăm exemple ale ambelor tipuri de opere literare Eroul din "Notele unui nebun" - Poprishchin, "Orles" de Guy de Maupassant, transmitând artistic aici un caz de personalitate divizată, "Dublu" al lui Dostoievski, "Călugărul negru" al lui Cehov sau "Călugărul nr " al lui, parțial "Student" de Paul Bourget sau "Monsieur Paran" de Maupassant sunt toate tipuri strălucitoare de lucrări care atrag involuntar atenția unui psihiatru Dimpotrivă, "Vai de inteligență", "Inspectorul general" sau "Idila modernă" de N Shchedrin, precum și "Pompadouri și Pompadouri", "Istoria unui oraș", etc - toate acestea sunt mai degrabă tipuri de lucrări de natură socială şi cât de ciudat ar fi să se aplice aici metoda psihopatologică Adevărat, se pot găsi bolnavi mintali în satirele lui N Shchedrin - trebuie doar să ne amintim caleidoscopul oficialilor săi alcoolici, care, fără îndoială, își încheie adesea viața cu nebunie Dar "câinele este îngropat" nu este aici Afacerea lor nu este în psihopatologie, ci în existența lor socială, în influența lor asupra cursului vieții publice Există, desigur, și, ca să spunem așa, un tip "neutru" de operă literară, unde, aparent, ambele metode - psihopatologice și sociologice (ca să spunem așa) - pot fi aplicate împreună, așa cum vedem în multe romane de E Zola, parțial în piesele lui Ibsen ("Fantome"), Hauptmann ("Gannele", "Mikael Kramer") și alții Într-un cuvânt, o rezolvare ipotetică și - vă avertizăm - parțială a primei întrebări puse de noi mai sus poate fi formulată în felul acesta: metoda psihopatologică poate fi aplicată operelor literare de acest fel, în care predomina individualului psihologic și mai des latura patologică este vizibilă în mod clar în opera autorului decât situația socială a persoanei reprezentate joacă un rol secundar și invers, în lucrările cu predominanța elementului social, metoda indicată trebuie aplicată cu mai multă atenție și să fie considerată aici ca o metodă secundară şi secundară Să trecem la a doua întrebare Aici, în esență, rămâne de decis dacă Gogol și-a propus să dea în persoana lui Plyushkin o mașină   noroiul bătrâneții fiziologice sau patologice, iar dacă nu se întreba aceasta din urmă, iar asta i se întâmpla inconștient, atunci dacă Gogol chiar nu înțelegea ce face, dacă el într-adevăr, care răspundea extrem de impresionant la fiecare "îndurerat" civil" fenomen al vieții rusești, nu a putut înțelege, care este întreaga esență a tipului Plyushkin creat de el? În primul rând, ni se pare că Gogol aparține în general tipului de scriitori cu caracter social, și nu categoriei psihologilor individualiști Este puțin probabil ca cineva să nege că Dead Souls este o epopee socială binecunoscută, că Inspectorul General este mai mult o imagine "socială" decât una "psihologică" sau, dacă doriți, o imagine a "psihologiei sociale" mai degrabă decât unul "individual-organic" În mod similar, suntem înclinați să credem că Plyushkin este mai mult de "tip social" decât psihopatologic sau

psihologic; ni se pare, așadar, că în calitate de prof V F Chizh, precum și dr Ya F Kaplan, care au exprimat multe observații subtile și corecte în polemicile lor interesante, au prezentat o analiză oarecum unilaterală a lui Plyushkin, deoarece au efectuat un punct de vedere special prea simplu în detrimentul a regiunii critice a altor metode Se pare că au lăsat deoparte faptul că Plyushkin, pe lângă faptul că este un bătrân sau un bătrân la minte slabă, este altceva, și anume un tip social, și că Gogol nu este atât de mult un model de psihopatolog sau psihofiziolog în ficțiune, dar într-o măsură mult mai mare, un exemplu de scriitor social, un anatomist al unei anumite epoci sociale cu toate trăsăturile sale cotidiene caracteristice Cu toate acestea, putem fi obiectați că Prof V F Chizh și dr Ya F Kaplan nu sunt publiciști, nu critici profesioniști, ci oameni de știință, psihiatri care doresc să lumineze tipuri literare cunoscute din punctul lor de vedere special și nu interferează cu criticii literari pentru a ilumina literare tipuri din punct de vedere sociologic, economic, istoric etc La aceasta vom raspunde astfel: iti poti aplica propriul punct de vedere special, dar trebuie sa tii cont si de altii Puteți analiza tipul din latura psihopatologică, dar ar trebui să țineți cont și de etiologia lui socială, altfel criticii, stând la diferite puncte de observație, vor Biblioteca "Runivers" DESPRE POLEMICA PROF CHIZH ȘI DR KAPLAN să vadă doar o parte și să raporteze unilateral și, în consecință, informații incomplete și incorecte despre obiectul observației lor În plus, prof V F Chizh și Dr Ya F Kaplan vorbesc despre semnificația imaginii create de Gogol, în timp ce primul autor vede marele merit al lui Gogol în crearea unui tip psihopatologic, iar al doilea vede nemurirea lui Plyushkin ca pe un tip de bătrân normal Iată evaluarea finală a lui Gogol, vorbim despre semnificația lui Plyushkin, despre serviciul lui Gogol pentru publicul rus Aici iese la iveală incompletitudinea metodei critice a ambilor autori, întrucât semnificația lui Plyușkin, așa cum vom încerca să dovedim mai jos, nu ține atât de normalitatea sau de boală a psihicului său, cât mai ales de fizionomia sa socială Iar Gogol, care l-a creat pe Plyushkin, este grozav nu ca psihopatolog, ci ca scriitor public care a surprins cel mai caracteristic fenomen al unei anumite epoci a vieții rusești Să încercăm să ne fundam ideea mai detaliat După cum știți, timpul care a dat naștere pe Plyushkins, Nozdrevs, Chichikovs etc , a fost epoca iobăgiei, deja oarecum zguduită în semnificația sa economică și politică Cu toate acestea, sistemul de agricultura de subzistență era încă modul de producție dominant Având în vedere faptul că tot ceea ce satisface nevoile și nevoile vieții cotidiene era produs pe plan local, iar producția de produse era direct legată de consumul local, dreptul de proprietate atât asupra pământului, cât și asupra produselor și a producătorilor acestora era considerat sacru - un aspect deosebit un sentiment cuprinzător al proprietății, păzit cu gelozie de fiecare proprietar de suflet și care îi îndeamnă să-și urmărească binele cu o vigilență vigilentă Pe baza acestui fenomen socio-economic a apărut o tendință spontană deosebită de acumulare și economisire Unii proprietari de pământ au urmat această tendință atât de ortodox încât au ajuns la extreme, iar acumularea, în loc să fie un mijloc, a devenit un scop În consecință, această tendință a mers până la a se nega pe ea însăși, a-și nega propriul oportunitate Spiritul de a-i proteja pe ai proprii, de a lupta Biblioteca "Runivers" YUL PORTUGALOV salvează, acumulează și concentrează toate propriile în ochii proprii, teama că cel mai mic lucru din categoria proprietății private nu ar fi folosit de alții - aceste stări, care au fost rezultatul psihologic al tendinței economice de acumulare, au pus mâna

pe unii proprietari din acel timp, au recreat complet psihologia personalității și, uneori, într-o asemenea măsură încât, de exemplu, o persoană obișnuită normală s-a dovedit a fi Plyushkin Astfel de sentimente erau la acea vreme tipice unei întregi categorii de oameni de diferite vârste, și nu doar bătrânilor Iar fizionomia psihologică a lui Plyushkin este o evoluție armonioasă și consecventă a totalității unor astfel de stări "achizitive", care se bazează pe un sistem de acumulare și consum individual egoist Întregul Plyushkin este important din momentul începerii vieții sale sociale conștiente active, ca o figură binecunoscută a erei perioadei pre-reformei, iar unele trăsături excentrice ale bătrâneții sale - normale sau patologice - sunt doar un decor lateral în apoteoza portretului său social Putem fi poate acuzați de dorința tendențioasă de a duce punctul de vedere al materialismului economic în domeniul criticii literare; totuși, suntem departe de o astfel de intenție Înțelegem că atunci când analizăm "Vulturul" lui Maupassant sau "Călugărul Negru" al lui Cehov se poate ignora complet baza socială Aici, din confluența faptelor sociale, reiese imediat că o anumită epocă socio-economică a creat anumite tipuri socio-psihologice În acest domeniu, nu se poate nega semnificația bazei socio-economice Acest lucru este confirmat și de faptul că, de îndată ce economia naturală a început să scadă, iar sistemul economiei de mărfuri-bani a început încet să se strecoare în adâncurile moșiilor proprietarilor de pământ, vechii proprietari s-au rărit și au dispărut, în schimb, Nozdryov și Sobakevici de a fi tipuri, au devenit excepții, iar un astfel de tip " ultraproprietar, precum Plyushkin, s-a schimbat: Plyushkin a dispărut și Anna Pavlovna Zatrapeznaya, eroina Antichității Poshekhonskaya, a apărut Odată cu debutul perioadei de reformă, Plyushkin a dispărut și între tipurile de demență senilă și, cu atât mai mult, bătrânețea normală Desigur, există și sunt prezente acum, așa cum probabil au existat înainte de Plyushkin Biblioteca "Runivers" DESPRE POLEMICA PROF CHIZH ȘI DR KAPLAN De ce autorii respectați văd nemurirea lui Plyushkin ca pe o imagine în fizionomia sa organică? Atunci cum pot explica ei nemurirea lui Nozdryov, Betrischev, Sobakevici? Este cu adevărat necesar, parodiând opinia doctorului Ya F Kaplan, să vedem în Nozdryov o imagine nemuritoare a unui bărbat de vârstă mijlocie? Este într-adevăr marele merit al lui Gogol în a descrie asta? Profesorul V F Chizh crede că tipul Plyushkin este interpretat greșit atât de critici, cât și de public Dacă venerabilul profesor are fără îndoială dreptate cu privire la acesta din urmă, adică prin "public" laicul obișnuit, înfundat în noroi lumesc, atunci se înșeală cu privire la cealaltă jumătate inferioară a "publicului", care, totuși, trăiește o viață mentală superioară în "noroi" timp mic-burghez" Această parte a publicului înțelege semnificația lui Plyushkin într-o măsură suficientă, iar detaliile psihiatrice nu vor aduce prea multă înțelegere în acest domeniu În ceea ce privește neînțelegerea lui Gogol de către critica rusă, suntem înclinați să credem că această frază este pur și simplu un lapsus linguae din partea autorului respectat Ca să nu mai vorbim de numeroșii critici precauți și conștiincioși ai lui Gogol, ne vom aminti doar de un mare nume al autorului nemuritor al Eseurilor despre perioada Gogol, în fața căruia geniul profetic toți cei care prețuiesc soarta gândirii ruse ar trebui să se încline cu evlavie Este acest uriaș gânditor care a prezis atât de uimitor de exact cursul dezvoltării sociale și economice a Rusiei, care poseda o adâncime înnăscută a înțelegerii sociologice, nu ar putea el într-adevăr să înțeleagă adevăratul sens al literaturii din perioada Gogol? Pentru cei care căutau cheia pentru a-și aminti semnificația

tipurilor lui Gogol în lucrările trecutului recent, dar luminos, tipul lui Plyushkin este complet de înțeles, nemurirea lui ca imagine este de înțeles, fizionomia sa istorică și psihologică este de înțeles și nicio interpretare psihiatrică poate ascunde gândul puternic al marelui critic rusesc skago-publicist Așadar, rezumând răspunsul la a doua întrebare pe care am pus-o, putem spune așa: Gogol nu a vrut să ofere un portret al bătrâneții normale sau patologice în imaginea lui Plyushkin Ca artist sensibil și căutător al adevărului, nu a putut să nu Biblioteca "Runivers" YUL PORTUGALOV să simtă contrastul dintre o viață socială cu adevărat rațională și acea viață social patologică, ai cărei reprezentanți erau tipurile descrise de el Ca un talent extraordinar, el a imprimat viu în imaginea lui Plyugikin și a altora eșecul social al reprezentanților economiei naturale și, dacă nu i-a înțeles la fel de cuprinzător ca genialul autor al Eseurilor, atunci cu toată natura sa nervoasă bolnavă de un cetățean rus nemulțumit, a simțit profund influența negativă a formațiunii sociale moribunde - în special, a simțit profund întreaga patologie a lui Plyushkin Să trecem acum la discuția celei de-a treia întrebări Care sunt fundamentele metodei psihopatologice aplicate literaturii și unde sunt limitele acesteia? Dacă ne bazăm pe ideea că aproape orice operă literară poate fi discutată din punct de vedere psihopatologic și astfel nu ne temem să-și extindă limitele la infinit, atunci o astfel de critică se poate dovedi adesea paradoxală și excentrică De exemplu, Pechorin și Onygin Din punct de vedere psihiatric, Onygin pare să arate ca un neurastenic, Pechorin ca un isteric etc , etc Este foarte posibil ca o întreagă galaxie de subiecți cu o "dispoziție posesivă", care a făcut posibil ca Gogol să creeze o persoană colectivă din ei - Plyushkin - să fi suferit în viață atât demență senilă, cât și nebunie litigioasă și să aibă reprezentanți ai bătrâneții normale în mijlocul lor, dar din toți acești indivizi Gogol a selectat trăsături specifice cotidiene, caracteristice tocmai tipului artistic colectiv - și în acest fel a rezultat Plyushkin, i e imagine literară, tip de reprezentanți ai achiziției sociale, indicator al descompunerii sistemului social din perioada antereformei Adevărat, facem o rezervă că Gogol a pus o mulțime de nuanțe psihologice individuale în creația sa, o mulțime de lucruri mărunte caracteristice patologiei, dar acestea sunt accesorii și nu chiar centrul imaginii artistice) *) Dr Ya F Kaplan crede că V F Chizh, cu înțelegerea lui despre Plyushkin, îi face un deserviciu lui Gogol Cu toate acestea, dr Ya F Kaplan însuși subminează și mai mult importanța lui Gogol V F Chizh, cel puțin, se străduiește să vadă în Gogol un psihopatolog remarcabil; Dr Kaplan Biblioteca "Runivers" DESPRE POLEMICA PROF CHIZH ȘI DR KAPLAN Deci, întregul punct este predominanța oricărui element În "Suflete moarte" predomină latura socială, iar când a dispărut formația socială pusă sub seamă de Gogol, au dispărut și Plyushkins În concluzie, dorim să-l prezentăm pentru aprobare pe Prof V F Chizh și Dr Ya F Kaplan întrebarea: este posibil să echivalăm tipul literar cu tipul clinic al unei anumite boli psihice? Sunt chiar două cantități de aceeași dimensiune? Tipul de paralitic progresiv este poate întotdeauna același, indiferent de naționalitate, statut social sau epocă căreia îi aparține persoana care suferă de el Diferențele aici sunt probabil minime Tipul literar, mai ales de ton social, nu rezumă decât chipurile unei anumite epoci, anumite condiții, este strict legat de națiune și de clasa socială Prin urmare, echivalarea acestor două valori necesită încă o justificare științifică și, deocamdată, este îndoielnic dacă este posibilă dezasamblarea imaginii lui Plyushkin ca tip de demență senilă Cu

această notă nu vrem deloc să-i reproșăm prof V F Chizh pentru paralela sa Dimpotrivă, credem că prof VF Chizh poate fi considerat unul dintre fondatorii metodei psihopatologice în critica literară, iar cu numele de prof VF Chizh este asociat involuntar cu numele de Dostoievski Credem doar că aplicarea științifică a acestei metode în literatură este încă departe de a fi perfectă și că deficiențele ei se datorează micii dezvoltări a psihologiei și sociologiei individuale Credem cu fermitate, totuși, că ambele științe reprezintă un germen viabil minunat, care în viitor este destinat să reformeze întreaga noastră înțelegere a lumii și, în special, înțelegerea creațiilor creativității artistice Yul Portugalov vede nemurirea lui Plyushkin ca pe un tip de bătrânețe fiziologică Dar este nevoie de un talent atât de puternic pentru a descrie o bătrânețe simplă, este cu adevărat necesar ca lacrimile autorului, umorul său și toată puterea sa spirituală să înfățișeze un bătrân obișnuit? Ce este special la bătrânețe în sens social și cum poate ea, ca atare, să fie de interes pentru un scriitor cetățean? η Biblioteca "Runivers" Societatea Psihologică din Moscova CCI Procesul-verbal al ședinței administrative închise din mai Ședința a fost deschisă la ora în sala de consilii a universității, sub președinția lui L M Lopatin, cu secretarul A S Belkin, în prezența domnilor membri actuali: Yu I Aikhenvald, Ts P Baltalon, A P Basistov, A N Bernstein, N D Vinogradov, P Korelina, P I Novgorodtsev, P V Preobrazhensky, G A Rachinsky, V P Serbsky și Prince S N Trubetskoy În cadrul întâlnirii, printre altele, s-au întâmplat următoarele: I P I Novgorodtsev a raportat că un grup de oameni, care include: S N Bulgakov, Prinț E N Trubetskoy, P B Struve, N A Berdyaev, S L Frank, S A Askoldov, Prinț S N Trubetskoy, B A Kistyakovskiy, A S Lappo-Danilevskiy, S t Oldenburg, D E Jukovski și el însuși, P I Novgorodtsev, au decis să publice o colecție de articole în apărarea idealismului și să solicite Societății de Psihologie să accepte această colecție printre "publicațiile" lor; cu ce cost de publicare iau pe cont propriu După dezbatere, la care au participat: A S Belkin, P V Preobrazhensky, G A Rachinsky, V P Serbsky, L M Lopatin, Prinț S N Trubetskoy, A P Basistov, A N Bernstein și P I Novgorodtsev, s-a decis următoarele: I Colecția trebuie să fie însoțită de o prefață a Societății de Psihologie Trebuie precizat în această prefață că, deși Societatea publică această colecție, ea nu este, totuși, o expresie a concepțiilor filozofice ale întregii Societăți în ansamblu, ci doar a unui grup de membri ai ei Biblioteca "Runivers" SOCIETATEA PSIHOLOGICĂ MOSCOVĂ Titlul nu trebuie să fie de natură polemică Publicarea trebuie făcută pe baza acceptată de Societate pentru publicațiile sale, i e Articolele trebuie prezentate spre examinare Consiliului Societății II Carte S N Trubetskoy a raportat următoarele despre stadiul publicării lucrărilor lui N Ya Grot: AS Suvorin a preluat publicarea lucrărilor lui N Ya Grot, dar a cerut ca acestea să fie incluse în numărul "publicațiilor" Societății de Psihologie K Ya Grot a cerut ca articole despre N Ya Grot, publicate anterior în "Problems of Philosophy and Psychology", să fie atașate acestei publicații și, de asemenea, ca editorii aleși de Societate pentru publicarea lucrărilor lui N Da Grot trebuie să corectezi singur Biografia lui N Ya Grot va fi compilată de K Ya Grot Societatea a acceptat toate aceste propuneri și a decis să-l exprime pe K Ya Grota prin intermediul cărții S N Trubetskoy cu recunoștința mea profundă pentru eforturile de a publica lucrările lui N Ya Grot III S-a făcut un buletin de vot pentru persoanele propuse ca membri ai Societății la februarie, cu care au fost aleși ca membri titulari ai V T Savodnik cu al -lea voturi împotriva primului, membrii

concurenți Maria Alexandrovna Kariyskaya cu al -lea împotriva primului și Ekaterina Dmitrievna Moshkina - în unanimitate Întâlnirea este închisă la ora și seara SSII Procesul-verbal al următoarei ședințe deschise a Societății de Psihologie din noiembrie Ședința este deschisă în sala de ședințe a universității la ora / ·) În zilele Nașterii Domnului Hristos, în egală măsură în săptămânile Brânzeturilor, Patimilor și Paștilor, precum și în două luni de limbă (de la iunie până la august), ziarul se publică o dată pe săptămână Biblioteca "Runivers " ANUNTURI ABONAMENTUL ESTE DESCHIS PENTRU pentru ziare literare, politice, de societate și comerciale "VOLZHSKII vmtshg, publicat în Kazan în fiecare zi, cu excepția zilelor de după vacanță, ANUL DE PUBLICARE Sarcina principală a ziarului este studiul complet al regiunii locale Kama-Volga și reprezentarea cuprinzătoare a nevoilor și intereselor acesteia PREȚ DE ABONAMENT În oraș fără la gară La luni p k Timp de luni ' In orasul cu dost R k Timp de luni p -La Timp de luni p - La , " " "" "" " " "" " " " " "" ì " ," " π - " " " - " o " " " " ?? " " " " " " " " "" " " " P - " " "Am de ani" π" , " " " Nerezidenți cu expediere: la µ P , la - ρ κ la - ρ pentru - p k , pentru - p k , pentru - p k , pentru - p , pentru - p k , pentru - p k , pentru - p k , pentru - ruble, pentru - k Pentru abonații anuali sunt permise rate: pentru abonații nerezidenți r , r aprilie, r iulie și august, p Stabiliți noi abonați anuali care s-au abonat pentru fără o rată din taxa anuală de abonament, primesc ziarul gratuit de la data abonamentului de la ianuarie reptile ABONAMENTUL ESTE DESCHIS PENTRU la ziarul dolitic - social si literar Yenisei IEȘI în Krasnoyarsk DE TREI ORI pe săptămână Pret abonament: cu livrare iar preot, timp de un an η p , timp de jumătate de an p , pentru un sfert de an ruble kop , timp de o lună și frecați Cameră privată cop Schimbarea adresei cop Abonații orașului, cu excepția zilelor de duminică și de sărbători, primesc gratuit telegrame de la Agenția Telegrafică din Moscova Se acceptă abonamente: în biroul redacției Yenisei, casă privată, strada Voskresenskaya; în Achinsk, într-un birou separat de la tipografia lui E F Kudryavtsev; în Yeniseysk, în magazinul de farmacie al edițiilor L F ", str Dvoryanskaya și în librăria lui Mihailov și Makushin; la Sankt Petersburg și Moscova în biroul central al anunțurilor Casei de comerț și E Metzl și Co Vanzarea separata Nr Nr "Yenisei" prsn este publicata in toate bibliotecile cailor ferate Samara-Zlatoust si Siberia Editor - editor E Kudryavtsev Biblioteca "Runivers " δ ÎNTREBĂRI DE FILOZOFIE ȘI PSIHOLOGIE ABONAREA JURNALULUI SE ACCEPTĂ ANUAR DE GEOLOGIA ȘI MINERALOGIA RUSIEI, publicat sub redactia lui N KrishtaFOVICH (al -lea an de publicare) PROGRAM I Articole și note originale II Indici sistematici ai literaturii III Revizuiri sistematice ale literaturii IV Rezumate V Informaţii despre expediţii, excursii etc VI Știri personale VII Stiri diverse vili Muzee și colecții Anuarul este tipărit în limba rusă și în paralel în franceză sau germană "Anuarul" este publicat lunar, excluzând două luni de vară (aproximativ numere pe an, fiecare număr cu un volum de coli tipărite în dolari) Prețul abonamentului pentru un an cu poștă - ruble în Rusia, în străinătate - mărci = mii de franci Se acceptă abonamente la redacție (Novo-Alexandriya, provincia Lublin) și în librăriile: Eggers, Suvorin, Ricker, Karbasnikov, Ogloblin, Ioganson și toate celelalte Taxă pentru anunțuri - în toate limbile europene - la un moment dat: pentru țări, (în o) de ruble, pentru paginile V Yu ruble; Un set de "Anuar" pentru anii precedenți (de numere, cuprinzând volume) de ruble de copeici, pentru noii abonați de ruble Editor-Editor H I Krishtafovici ANCIENNE Ur Ihnen spécimen Numeros par an la cerere Ilustrații bogate Peu de mots,

beaucoup d'idees Regia: Jean Jinot Au prix de ir (ou envoyant par la poste ruble) on a un abonnement d'un an pour LA REVUE, richement illustrée "Cu ea, știm totul, imediat" (Alex Dumas fils), pentru că "REVISTA este extrem de bine făcută și constituie una dintre cele mai interesante și fascinante lecturi" (Francisque Sarcey); "nimic nu este mai util decât acest rezumat al spiritului uman" (E Zola); "a cucerit o poziție strălucitoare și preponderentă în rândul marilor reviste franceze și străine" (Les Débats); Revista apare pe și ale fiecărei luni și publică doar articole inedite semnate de cele mai mari nume franceze și străine Revista publică, de asemenea, analize ale celor mai bune articole publicate în periodice din întreaga lume, caricaturi politice, romane și nuvele, ultimele invenții și descoperiri etc , etc Colecția anuală La Revue formează o adevărată enciclopedie de volume mari, împodobită cu aproximativ de gravuri și care conține peste de articole, studii, nuvele, romane etc Abonații primesc multe bonusuri valoroase (Solicitați prospectele noastre) lililí III IIIП IПIIII II lllllll Ili i IB ШВ I III li I lllll liti I ninnili II lililí liti II Illuni I |l|||| ni Hllninnu II! ni Itllll ni in s Vă puteți abona gratuit la toate oficiile poștale din Franța și Ξ: în străinătate la toate principalele vânzări de cărți din lume și la í = oficiile La Revue = = Redactare și Administrare: , AVENUE DE L'OPÉRA, PARIS Ξ •iniiiniiiniliiniiiininnnHiininiiiiitiininnniininnninninnnniiiniiiiin iiniiniiiHniliitninnniiiinntï Библиотека "Руниверс ANUNTURI Este deschis un abonament pentru la cotidianul de viață publică, politică, literatură și comerț, ORLOVSKII VESTNIK Termenii abonamentului: Cu livrare la domiciliu în Orel și expediere în alte orașe: timp de un an- ruble, luni - ruble de copeici, luni - ruble, luni - ruble k , luni- ruble, luni- ruble k , luni - ruble, luni - ρ k , luni - ρ , luni - ρ k , luni-Gr k , lună- k , I luni - kop În străinătate - ruble Abonamentul cu transfer la anul următor nu este acceptat Pentru comoditatea abonaților, abonamentul este acceptat și pe un plan de rate, cu o plată de cel puțin rublă pe lună până la plata întregii sume, este obligatoriu să faceți înscrieri în scrisoare la prima tranșă - în rate, in caz contrar ziarul va fi trimis numai pana la data pana la care banii au fost platiti Pentru cunoștințe Nr ale ziarului sunt trimise gratuit Abonamentele sunt acceptate doar în zilele de și ale fiecărei luni Pentru schimbarea adresei, nerezidenții plătesc de copeici și este necesar să raportați adresa anterioară Kopek-urile pot fi trimise în timbre Primirea abonamentelor, reclamelor și vânzarea cu amănuntul a ziarului se efectuează: În Orel - în biroul "Orlovsky Vestnik", strada Zinovievskaya, nr , iar în filiala sa - strada Moskovskaya, farmacii, magazin Polyak ÎN FILIALELE BIROULUI: În str Elts-Uspenskaya, d fosta Volodina, D S Podchischev În strada Bryansk-Avilovskaya, casa lui Surnin, A K Fedorov Editor-editor A I Aristov X-yg editie buna Este deschis un abonament pentru la cotidianul public "VIAȚA SIBERIANĂ", publicat în Tomsk Sub formă de extindere în ziarul departamentului de ficțiune, redactorii propun să întreprindă lansarea unor completări literare speciale înainte de duminică Pe lângă persoanele care au participat permanent la ziar, printre alte persoane, unii profesori ai Universității din Tomsk au promis cu amabilitate că își vor continua cooperarea și în anul următor " PREȚ DE ABONAMENT: luni p k "-" reclamele sunt taxate: luni p k " - " " - " lună k " eu r înainte An Cu livrare la Tomsk p Cu transfer în alte orașe " Cu livrare în străinătate " Pentru tipărire în "Viața Siberiană" text pe rând de petita - de copeici, în spatele textului - Ő copeici Pentru trimiterea de anunțuri într-un ziar care cântărește nu mai mult de mult - ruble

pentru de exemplare Se acceptă abonament și anunțuri: în librării și tipografii-litografii ale lui P I Makushin din Tomsk și Irkutsk Cerințele din afara orașului se adresează: în orașul Tomsk, biroului redacției ziarului Sibirskaya Zhizn Editura L Makushin Editori: I Makushshn A Zhanushin Biblioteca "Runivers " ÎNTREBĂRI DE FILOZOFIE ȘI PSIHOLOGIE NOTE DE STUDIU ALE Universității IMPERIAL Kazan pentru Notele științifice conțin: I În catedra de științe: cercetare științifică, profesori și profesori; mesaje și observații; prelegeri și discursuri publice; rapoarte despre călătoriile științifice de afaceri și extrase din acestea; lucrări științifice ale studenților, precum și lucrări ale persoanelor din afară recomandate de facultăți II În Departamentul de critică și bibliografie: recenzii profesorale ale dizertațiilor de master și doctorat depuse la Universitatea din Kazan și lucrări ale studenților depuse în Rusia ymineniykh în toate ramurile cunoașterii; referințe bibliografice & remarci^ din coliba de comandă; Aducerea țăranilor; Boier Duma Text explicativ pentru picturile sub titlul: "Din trecutul pământului rus", care este un număr separat al publicației "BIBLIOTECA COPIILOR NOȘTRI", întocmit de S Bnyazkovymg ·) "BIBLIOTECA COPIILOR NOȘTRI" o colecție ilustrată de lucrări ale scriitorilor ruși și străini disponibilă pentru copii și tineri În vor fi date patru volume, care conţin printre altele:) Lucrarea lui Ball "Originea Pământului", prelegeri susţinute de autor copiilor la Crăciunul anului la Institutul Regal din Londra) Povestea lui Alphonse Daudet "The Copil" Preț pentru un an cu livrare și expediere ruble ABONAMENT în toate librăriile și sediul principal al revistei: Sankt Petersburg, Zagorodny Prospekt, Abonamentul pentru este deschis pentru MAREA ȘI VIAȚA EI Jurnal științific și literar lunar, cu shovdashsh ANUL PUBLICĂRII AL DOILEA Prețul abonamentului pe an: în interiorul Imperiului ruble, în străinătate ruble cu livrare si expediere Întârziere permisă Și Abonamentul este acceptat de la editorul-editor al revistei: Sankt Petersburg, linia , și prin librării Editor-editor căpitan de rangul N N Beklemishev Biblioteca "Runivers " ANUNTURI Abonamentul pentru Í este deschis pentru o revistă săptămânală de ficțiune și literatură pentru școlari CAMARAD (Anul VI-lea de publicare) Jurnalul conține ficțiune și articole din toate ramurile cunoașterii Scopul revistei este de a oferi copiilor lectură interesantă și educativă, de a le dezvolta inteligența și gustul artistic și de a-i familiariza cu evenimentele marcante ale vieții actuale Revista "Tovarishch" este prima încercare de a publica în Rusia o revistă literară artistică săptămânală pentru copii Fiecare număr conține - de desene și viniete, iar desenele sunt realizate de cei mai buni artiști, ruși și străini Pentru cunoașterea patriei și a țărilor străine, o secțiune extinsă este alocată în jurnal Colaboratori la reviste: V I Anuchin, K S Barantsevich, I Belousov, N P Wagner (Kat-Purlyka), G A Galina, H N Gerardov, Maxim Gorki, I I Gorbunov-Posadov, V Grigorieva, S D Drozhzhin, D A Klements, P F Lesgaft, D N Mamin-Sibiryak, L Mel-shin, I Nazhivin, G N Potanin, L L Tolstoi, N A Tan, M K Tsebrikova și mulți alții alții ANEXE la revista "Tovarishch" pentru anul : i) numere ale albumului de picturi despre etnografia și geografia Rusiei: "RUSIA ÎN POZE "B" Comp M A Krukovek Fiecare număr va conține între și de desene Acest album se bazează pe picturi ale artiștilor celebri (Perov, Pryanishnikov, Repin, V Makovsky și alții) și fotografii Albumul este o carte necesară pentru fiecare familie și școală, pentru toți cei care vor să-și cunoască patria Conținutul lansărilor albumului: Numărul) Regiunea baltică, Petersburg, Finlanda) Regiunea de nord) Provincia Centrală (Marea Rusie))

Regiunea de nord-vest, Belarus, Lituania și Polonia) Rusia Mică, b) Crimeea, Basarabia și Novorossiya) Caucaz) Ural și regiunea Volga) Asia Centrală),) și) Siberia Acest album va fi începutul unei ample publicații numite "Lumea în imagini", care va fi dată ca anexă la "Tovarăș" în următorii ani de abonament Albumul va fi eliberat gratuit abonaților Tovarishch, dar, în plus, a fost anunțat un abonament special pentru el - pentru numere ruble copeici, iar la sfârșitul acestei publicații prețul va fi crescut semnificativ) tablouri colorate de dimensiunea unei pagini a unei reviste, executate prin metoda tiparirii tricolore Vor fi oferite tablouri ale unor artiști de seamă: Platonov, Kryzhitsky, gravură în culori de V I Bystrenin etc) portrete ale figurilor contemporane din domeniul literaturii, artei și științei) mostre de obiecte de artizanat pentru fete și băieți) "Aventurile unui băiat preistoric", op Dervilly, publicat elegant, cu multe viniete și desene, o carte de un format frumos Departamentul de artă este condus de M A Krukoveky Scriitorul G A Galina ocupă cel mai apropiat rol în jurnal Prețul abonamentului pentru revista "Tovarishch" cu toate anexele: timp de un an ruble cu transfer și livrare În străinătate ruble Cei din alte orașe se adresează exclusiv la sediul principal al revistei: St Petersburg, str Pesochnaya, Ed -ed S K Krukovskaya Biblioteca "Runivers " ÎNTREBĂRI DE FILOZOFIE ȘI PSIHOLOGIE Abonament deschis pentru Q XXVI! reviste săptămânale ilustrate XXVIL UN CUVÂNT GENIAL I Pentru copii mici (- ani) În IEHS, fiecare abonat al revistei "Cuvânt sufletesc pentru copii mici" va primi cu livrare și expediere de numere dintr-o revistă interesantă, bogat ilustrată, din care fiecare va consta din pagini, ceea ce va însemna peste de pagini de font text mare, clar pe an, cu imagini În plus, urmând exemplul anilor precedenți, revista va acorda gratuit premii, printre care: un tablou mare al artistului Alexander Wagner, "Happy Angel Day", pentru decorarea unei camere de copii, frumos executat în de culori Cuvinte" II Pentru copii mai mari (- ani) În anul , fiecare abonat al revistei "Cuvânt sufletesc pentru copiii mai mari" va primi cu livrare și expediere: de numere dintr-o revistă interesantă, bogat ilustrată, câte pagini în fiecare număr, sau mai mult de de pagini pe an În revistă vor fi plasate romane interesante, nuvele, povestiri, descrieri de călătorie, poezii, etc , pentru copiii de - ani În plus, urmând exemplul anilor anteriori, vor fi acordate gratuit premii Pe lângă toate publicațiile enumerate, abonaților fiecărei publicații li se vor trimite gratuit pe parcursul anului două reviste pentru părinți și educatori: "Lista pedagogică" sub forma mai multor secțiuni separate ale școlii și "Moda DATSKIA" cu desene de cele mai noi rochii pentru copii ъ, sclav ^ъ, actuale şi sfaturi etc ,-·£$, Drdpksnsiy'g^b / considersgc^^b ı-gr noiembrie Prețul mai mic pentru fiecare revistă, cu livrare și expediere, este de ruble Plata în rate este permisă pentru ₽ub, $i b P e · ■;' ï: ;, uù și tiya sunt incluse în toate departamentele obișnuite ale marilor politici: ia " - and che^tve'iykh si ziare literare Editorialul CUVÂNTULUI își propune să răspundă nevoii urgente a societății pentru o relație serioasă și împreună • Le, receptiv la problemele actuale, un organ de zi cu zi cu o direcție progresivă definită și stabilă, la fel de străin atât de apartenența restrânsă la partid, cât și de serviciul nechibzuit față de diverse curente și influențe care pătrund din diferite părți în viața noastră socială Rămânând pământ strict ideologic, abținându-se de la controversele personale în toate specia ei, montajul și-ar dori, după forțele și posibilitățile și în pre-lah, accesibil intrării cuvântului tipărit, să facă așa ceva, alături de alte probleme cu caracter serios,

și au început bine drepturile, să trezească sentimente bune creștin-umane în societate, energie pentru serviciul societății, datorie Cu grija respectând drepturile și interesele diferitelor clase și grupuri sociale, unite într-un întreg în marele popor rus și evitând doctrinarismul teoretic în toate formele sale, redactorii SLOVO vor da cu bucurie loc în ziar vocilor cinstite și independente ale oamenilor din practica și experiența, susținătorii luminii și publicității, ucid purtătorii zhestnyh de idealuri pozitive, indiferent de grupul social din care aparțin O atenție deosebită va fi îndreptată către treburile și nevoile provinciei, pe a cărei forță se hrănesc centrele noastre, a cărei creștere mentală și morală este un fenomen atât de vizibil în zilele noastre Printre altele, la ziar participă următoarele persoane: M N Albov, K S Barantsevich, V V Biryukovich, A M Bobrischev-Pushkin, prof A II Vvedensky, acad A N Veselovsky, A V Kruglov, A N Karaozhitsky, Ya N Kolubovsky, prof V A Lebedev, I S Morozov, prof V I Modestov, V I Moskaleva, prof L A Saktti, V V Stasov, M M Filippov, A N Shabanova, O A Shapir, prof V G Yarotsky Există corespondenți străini la Berlin, Viena, Roma, Paris, Londra, Sofia și Belgrad Condiții de abonament: timp de un an cu livrare și expediere - ruble, jumătate de an - ruble, timp de luni - ruble de copeici, timp de lună - frecare cop Adresa editorială: Sankt Petersburg, str Lafon e Kaya, Ed -ed V I Skvortsov Prin intermediul redacției, puteți scrie următoarele cărți compilate de I V Skvortsov: Articole și cercetări despre politică, societăți, viață și literatură (-), partea , preț rub , partea a II-a (-) este în curs de pregătire pentru publicare "În domeniul practicii filozofie", c k "Istoria Rusiei", vol I (înainte de Ioan al III-lea), c p "Privire de ansamblu asupra istoriei țăranilor în Rus'", c k Editor-editor I V Skvortsov Biblioteca "Runivers " ANUNTURI Гвдг XiX Abonamentul pentru Anul XIX este deschis xia i'zdggoitsuiss'gi în orașul Stavropolѣ-Kavkazskoe obshchestveyis-lptvraturi?io it ziarul politic VERNSH KAVKAZ, publicat ipil o dată pe săptămână - marți, joi și sâmbătă și dedicat clarificării fântânii margini, a căror pete o poartă Telegramele sunt trimise în zile intermediare - miercuri, vineri și duminică * Din , ziarul va fi publicat pu nou cu salariati În toți munții, satele și taberele din Caucazul Negru sunt invitați congresmeni permanenți subtxdnsohhia ^ ii/zezegl : Cu livrare și expediere: timp de un an ruble k , timp de o jumătate de an Zr , "l luni rub k , timp de lună k Fără livrare și expediere: timp de un an ruble k , timp de șase luni p k , timp de luni p k , timp de o lună k Pentru profesorii din școlile rurale - ruble intr-un an Plata în rate este permisă prin acord cu editorii Abonații anuali pentru , care au plătit întreaga sumă a abonamentului la momentul abonamentului, primesc ziarul de la data abonamentului gratuit Adresa: Stavropol-Kavkazsky, redacția Caucazului de Nord Tel nr Acceptarea anunţurilor: în Stavrop -Kavk , în redacţia "Sѣv caucazian'£; la Moscova şi Sankt Petersburg în biroul lui Torg Casele lui L și E Metzl and Co Pentru editor, moștenitorii lui V V Berg Editor D I Evseyev Biblioteca "Runivers "